

Inc. A. 57245

Num. 6895.

O PAGINĂ

DIN

Documentar

ISTORIA CONTIMPURANA

A

ROMÂNIEI

DIN PUNCTUL DE VIDERE

MEDICAL, ECONOMIC SI NATIONAL

DE

DR. C. J. JSTRATI

*Medic al Ephoriei Spitalelor Civile. Professore de Hygienă.
Membru al Societății științelor Medicale din București. Membru fondator
al societății Studenților în Medicină. Membru onorific al Societății
«Crucea Roșie» Belgiană.*

10253.

Ministerul Trăriei și Muncii
BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI

BUCUREȘCI

TYPOGRAFIA ALESANDRU A. GRECESCU
4, PIAȚA TEATRULUI, 4

1880.

614 (498)
308 (498) „18”

**BIBLIOTECA
CENTRALA A
UNIVERSITAȚII
DIN
BUCUREȘTI**

№ Curent 6895 Format _____

¹⁰²³⁵
№ Inventar ~~A 57246~~ Anul _____

Secția _____ Raftul _____

CONTROL 195*

1961

D

BIBLIC
COTA 6895
COTARA

CONTROL 195*

B.C.U. Bucuresti

C10253

Celor ce'și iubese Téra și
Lucrédă pentru binele ei.

TABLA DE MATERIE

	Pag.
Prefață	V
Introducție	VII
Studiile de demografie, făcute la noi	1
1. Studiul D-lui Dr. Agappi.	4
2. Studiul D-lui I. Bibicescu.	9
3. Studiul D-lui Dr. Felix	24
Considerațiuni asupra lucrărilor de mai sus	55
Cresce séu descrește populațiunea României și in special Elementul Român?	64
Relele de care suferim din cauza stăreii noastre actuale	80
Emigrațiunea	82
Imigrațiunea	87
Rasa Română din țera noastră degeneredă séu nu?	106
Relele hygienice la Români	142
Despre Paludism	145
Malatiile veneriene	180
Alimentația insuficientă și nehygienică precum și relele postului la Români	223
Alcoolismul	289
Starea nehygienică a locuinței sătenilor in România	320
Practica fraudulósă a medicinei in România	342
Care este adevărata causă a relelor de care suferim?	351
Cine sunt responsabili de relele de care sufere, elementul român din țera noastră?	429
Erata	500

PREFAȚĂ

Este aproape un an de când, preocupat tot de starea fizică a elementului Român am publicat o lucrare asupra educațiunii fizice atât de neglijată la noi.

Făcém și acolo să se vede, că starea fizică ca și starea morală și intelectuală a unui popor, depind direct și nediscutabil, de mijlocele de viață ce are la dispoziția sa¹⁾.

În lucrarea prezentă, raportul dintre starea economică și cea demografică, morală și intelectuală a poporului nostru sunt cred mai bine și larg demonstrate.

Nu numai atât, dér tot din această legătură reiese interesele naționale, căci o națiune se compune din individe, ce trebuie să fie și physicesce și moralicesce și intelectualicesce la înălțimea lor. Alt-fel ea nu va deveni provisoriu de cât un spital, séu un asil, pêne la pierderea sa totală.

Am căutat pe cât se pôte a mă servi de citațiuni, căci scopul meu principal, este de a nu fi acusat de exclusivism în o cestiune atât de vitală pentru noi și în urmă, când am găsit mai ales în partea economică, oameni speciali, carți explicau mai bine de cât ași fi făcut eu, unele puncte atinse de mine în această lucrare, am căutat a'i reproduce pentru ca ast-fel cetitorul să profite mai mult.

---

¹⁾ Considerațiunii asupra importanței și necesității gymnasticeii din punctul de vedere, igienic și social, în-80, pagina 134. — Bucuresci, 1880.

'Mi-am impus sarcina unei munci de șese luni și a speselor de imprimat, numai și numai din dorința de a fi cât de puțin util țerei mele, în care vroiesc a trăi ca Român, și de la care mi-am primit totă instrucția.

O țără nu se vindecă de relele sêle, de cât cu sacrificiă din partea fiilor sêi. Este cred timpul a le face decă voim ca Mama noastră comună și noi Fii Ei să mă viețuim.

BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITĂȚII
BUCUREȘTI

INTRODUCȚIE

Dorințele naturale și urmărite cu atâta tărie, cu atâta abnegație și iubire, de a vedea Moldova și Valahia, unite și prin o graniță comună, după cum de la origina lor, unite erau prin origină, limbă, credințe și dorințe, s'au îndeplinit în zilele noastre.

Nu numai atât, dăr perioada nefastă a fanarioților s'au stins și independența țării așa de bine căpătată de soldații noștri sunt iarăși fapte de care inima orî-căruia Român trebuie a se bucura.

Țera noastră, este dăr departe de a mai fi considerată ca o rayă turcască. Limba grăcă s'au îngropat și nu mai există nici în școlile nici în bisericile noastre.

Tributul Turciei și phanarioților s'au nu mai plătim.

Regulamentul organic este înlocuit prin una din cele mai liberale Constituții.

Suntem dăr acum o țără, o țără ce a făcut în multe priverițe progrese enorme, suntem în fine ađi o națiune, pe când pênă ieri erau un popor cu aspirații, dăr divizat și neconsiderat.

Ar trebui dăr să fim fericiți, viitorul nostru ar trebui să pară asigurat, și asigurată ar trebui să fie prin urmare și viața elementului Român de la Dunărea. Dăr observând mai de aproape lucrurile, videm că tributul 'l plătim și astă-đi și mai mare încă. Existența noastră este tot atât de nesigură, și điuva de mâine e tot atât de spăimântătoare prin faptul că mâine putem dispărea, după cum de același lucru sufereau și se temeau bunii Români, cari trăiau în zilele đise „negre“ ale istoriei noastre.

Ceva mai mult, decă existența noastră politică nu este sigură, dăr mai nesigur pare astă-đi și viitorul nu numai a țării noastre, dăr a elementului Român chiar, prin faptul necentenitei s'ele descresceri, prin faptul degenerării s'ele, prin faptul teribil, al marelui imigrații ce se face neincetat și puter-

nic în țera noastră, în care elementul Român dispăre în raport cu înmulțirea elementului strein!

Acastă stare de lucruri înspăimântând pe mulți Români de inimă, ei au căutat a da țipetul de alarmă. Nu fac dăr și eu de cât a urma în studiul de față acelaș lucru și a mai deschide și lumina încă puțin calea atât de bine deschisă de ei.

Esistența noastră politică între atâtea state mari și puternice, în inima cărora, elementul slav și german, și dau o luptă atât de puternică și pieptișă, este peste puțință a se continua decât lucrurile vor merge tot ast-fel. Pentru ca noi să putem trăi ca nație și stat în mijlocul acestor două ocene puternice, ce se lovesc, trebuie ca limba noastră de pământ să unescă pe ea tot ce este Român, și să aibă Români validi căci atunci numai când și numeric și physicesce vom fi tari, va fi respectată și tăria raționamentelor și dreptăților noastre, de a trăi și noi ca Români și ca Românie sub sóre.

Séu pentru ca România să pótă ajunge a profita de împrejurări, care de sigur se vor desfășura în curând înaintea noastră, pentru a și alipi aripele séle desfăcute, trebuie în prima linie ca corpul principal să fie solid și physicesce și economicese, să fie mai pre sus de tóte omegen și avut pentru ca ast-fel cu aceste puternice ciocane să sdrobescă lanțul ce astă-đi reține o mare parte din frații noștri, și în același timp să și asigure viitorul.

Étă de ce în studiul de față, nu caut de cât a face să se vadă mai bine și fórte imparțial, decât suntem în o ast-fel de condiție, decât putem prin urmare a avea șeansese de a trece la starea unde aspirăm, decât în fine viitorul nu numai a țerei dăr a elementului Român, e sigur; séu, decât e șubredă existența noastră, și ast-fel, în cât departe de a ne alipi noi Români de sub jugul strein, Români independenți, riscă după cum mergem a fi ei lipiți unei coróne streine.

Étă pentru ce această lucrare o dedic ómenilor de bine a țerei, căci de la ei depinde existența séu perderea sa.

STUDIELE DE DEMOGRAFIE

FACUTE LA NOI

*„Câte familii, mari odinoră în patria
„noastră, precum ni arată istoria s'au
„stins, pentru că și au pierdut pă-
„mântul, și câți capitaliști neguțători
„au stat în Moldova, și rețemându-se
„numai în bani, de mult au ajuns faliti
„și li s'au stins și pomenirea lor?“*

(Vorbirea unui mare proprietar Român din
Moldova, la 1848, contra propunerii de a se da
streinilor dreptul de a cumpăra moșii în țară).

De mult timp încă ochiului observator nu putea a-și scăpa faptul următor ce se petrece de câte-va decenii de ani în țera noastră.

Acest fapt erea și este încă starea materială din ce în ce mai tristă nu numai a imensei majorității a populațiunei noastre urbane și rurale în special, ce dispune de mijloce restrânse, dar chiar a multora din persoanele indigene cu capitaluri mari ce astă-dzi se află în complectă ruină.

De o data însă cu acesta se observa o neconținută sporire a elementului strein și în special a Israelitiilor ce au imigrat în adevărate cete organizați și susținuți ast-fel în cât de și la trecerea fruntarielor ureau cu

totul lipsiți de mijloce, în câți-va ani însă, ei nu numai că dispuneau de averi mari, dar faptul dălcios probă că averea lor creștea în raport direct cu nimicnicirea capitalurilor represintate de Români.

Se observa de asemenea cu multă ușurință o sporire mai mult ca numărăasă a familiilor acestor streini înavuțiți și în același timp se numerau foarte multe nu numai capitaluri romănesci risipite, dar familii întregi indigene ce dispăreau o dată cu capitalurile ce le pierdeau.

De atunci dér omul instruit și cu spiritul de observațiune a fost pus în ușóra pozițiune de a admite două fapte importante.

1°) Demonstrarea practică a relațiunii ce există între mijlocele de vieță și vieța însă-și.

2°) Viitorul mai mult ca întunecos ce ar putea să aibă țera noastră, decât aceste fapte s'ar perpetua, căci posibilitatea disparițiunii elementului romănesc se presintă de la sine, elementu ce cată a se înlocui treptat prin altul de origină streină némului nostru și foarte sigur cu interese streine nouă.

De o dată însă cu începerea punerii în practică a cunoscințelor statistice, adunându-se și la noi elementele necesare — adesea ori necomplete ca în ori și ce început — faptele observate mai sus s'au putut demonstra cu o precisiune aprópe matematică.

Nu sunt însă numeroși acei cari au adunat și cercetat datele statistice și cari au căutat în ele purul adevăr asupra mișcării populațiunii din țera noastră.

În mod insuficient s'au enunțat de mai multe ori

chiar și mijlocele cređute necesare pentru remediarea acestui rău.

Martian, Dr Felix, Ion Ghica, Aurelian, Dr Agappi, Dr Obedenaru, Dr Fleislen, Dr Petrescu Zaharia, I. Bibicescu, sunt acei cari în diferite scrieri și în nenumărate ocațiuni au atins cestiunea demografică, importanta cestiune a relei stări economice în care se află majoritatea populațiunei române indigene, buna stare în general a streinilor imigrați la noi și a înfloririi din toate punctele de vedere în special a Israelitiilor.

Cestiunea descrescerii populațiunei noastre erva ținta principală cu toate că și degenerarea fizică a fost susținută în mai multe rinduri și acesta cu deosebire de Dr Obedenaru.

Voi face pe scurt o dare de sémă a celor mai importante din aceste lucrări, expunând în urmă și vederile mele proprii în această importantă cestiune, emi-naminte națională.

1. STUDIUL D-LUI DOCTOR AGAPPI

Primul însă care într'un mod special a tratat această chestiune este D-nul Dr Agappi care în thesa sa inaugurală din 1876 ¹⁾, a atras cu o deosebită claritate atențiunea omenilor de știință asupra enormului excedent de nașteri ce presintă populațiunea Israelită în raport cu marea mortalitate a populațiunei române.

D-sea proba cu deosebire acesta pentru orașul Iași și dice la pag. 6: „Cercetând registrele stării civile cu durere am constatat că acesta nu este o anomalie ci chiar starea normală.“

Trecând „cu investigațiunile în județ, și urmărind și aci aceiași metodă, aflăm că rezultatul este identic. În județ ca și în Iași numărul morților întrece pe al născuților. Populațiunea rurală descresce dără ca și cea urbană. Această descrescere interesază numai pe Români. Cât pentru streini, cari nu sunt de cât israeliți, la ei născuții presintă tot-d'a-una un excedent asupra mor-

---

¹⁾ «Cercetări demografice asupra populațiunei României și în special asupra districtului și orașului Iași.» București, 1876.

ților, și sporirea elementului israelit merge progresând întocmai ca și la Iași.”

Tabloul următor redactat de D-sa probă că acesta :

A N I Î 1869—1876	CĂȚI SE NASC DIN- TR'O CĂSĂTORIE		CĂȚI MOR LA SUTA DE NĂSCUȚI	
	Creștini	Israelii	Creștini	Israelii
Iași	5 $\frac{1}{2}$	9 $\frac{9}{13}$	170 $\frac{6}{7}$	74 $\frac{1}{2}$
Județ	4 $\frac{1}{2}$	8 $\frac{1}{7}$	107 $\frac{1}{10}$	73 $\frac{4}{5}$

Căutând a generaliza cestiunea află același rezultat pentru toate localitățile unde se află Israelii.

Următoarele tablouri ce D-sa a redactat probă că aceasta pînă la evidentă.

Resultatele la cari însă ele duc sunt din cele mai triste.

Născuți și morți în raport cu religiunile din totă țera

Anul	N Ă S C U Ț Ț I			M O R Ț Ț I		
	Total	Creștini	Israelii	Total	Creștini	Israelii
1870	147552	139972	7625	111963	106795	5168
1871	145010	137136	7874	114576	109542	5034
1872	139084	131535	7549	132508	127549	4959
1873	141755	134118	7637	141982	136279	5703
Total	573401	542716	30685	501029	480165	20864

La creștini au murit 88 $\frac{2}{5}$ la sută. La israelii 68 $\frac{0}{10}$ prin urmare creștinii au câștigat 12 $\frac{3}{5}$ $\frac{0}{10}$, Evreii 32 la sută.

Născuți și morți în raport cu religiunile din totă țera

Comune urbane

Anul	N Ă S C U Ț Ț Î			M O R Ț Ț Î		
	Total	Creștini	Israeliti	Total	Creștini	Israeliti
1870	27489	21520	5969	31915	27576	4339
1871	28218	22022	6196	30908	26777	4131
1872	28265	22472	5793	32473	28408	4065
1873	27746	21926	5820	37673	33069	4604
Total	111718	87940	23778	132969	115830	17139

Creștinii perd 132 la sută pe an în urbe. Evreii nu perd de cât $72 \frac{1}{2} \%$, prin urmare câștigă $27 \frac{1}{2} \%$.

Născuți și morți în raport cu religiunile din totă țera

Comune rurale

Anul	N Ă S C U Ț Ț Î			M O R Ț Ț Î		
	Total	Creștini	Israeliti	Total	Creștini	Israeliti
1870	120063	118407	1656	80048	79219	829
1871	116792	115114	1678	83668	82765	903
1872	127904	126148	1756	100035	99141	894
1873	114009	112192	1817	104307	103210	1099
Total	478768	471861	6907	368060	364335	3725

Creștinii perd 78 la sută, prin urmare au un spor de 22 născuți asupra mortalității. — Evreii și aici nu perd de cât 54, prin urmare câștigă 46 la sută.

D-nu Dr Agappi, trecând la partea a II-a a scrierii sale se ocupă cu: „Cauzele descrescerea populațiunei

Române“ și enuncie următorul fapt, pe care l-a demonstrat mai mult ca bine : „atât în comunele rurale, cât și în cele urbane, în toate anotimpurile, ca și în toate constituțiunile medicale, populațiunea română descrește, pe când cea israelită sporesce.“

D-sa arată în un mod succint cauzele ce produc această nenorocită stare de lucruri și le împarte în două: Primele sunt cauze preventive, în care atinge cestiunea sterilității ereditare și simptomatice. Relele căsătoriei tardive, a celibatului și a prostituțiunii. Relele alcoolismului, pasiune ce a început atât de puternic și în țera noastră.

Secundele, pe cari le numesc represive, le împarte în cauzele mortalității în timpul prunciei, provenite din bólele ce pórta cu ei noii născuți; din cauza numărului crescând de copii nelegitimi și lipsa de îngrijire suficientă maternă și medicală, a acestor copii.

Finesce acest capitol cu cauzele mortalității la adulți, provenite din profesiunile mult mai grele ce îmbrățiședă Români; din cauza malatiilor siphilitice și alcoolismului.

Este de regretat că țipătul de alarmă atât de științific și bine exprimat de D-nu Dr Agappi n'a dezvoltat nici un curent de cercetări și analize din partea corpului medical séu din partea administrațiunii sanitare centrale.

Ar fi trebuit și trebuiesc neapărat întrunite congrese și orînduite comisiuni medicale spre a se cerceta și discuta mai de aproape cauzele acestei dureróse stări de lucruri și a indica în același timp remediul necesar și urgent cerut.

Punctul de plecare și de ajungere al acestor cercetări sunt sigur că nu va găsi o altă deslegare în prima linie de cât în sărăcia crescândă a Românilor și în pozițiunea neconținut mai avantajosă în special a Israelitilor.

Asupra acestei cestiuni îmi voi permite a adăoga încă câte-va vederi ale mele în a doua parte a acestui studiu, fiind această scurtă ochire asupra studiului D-lui Dr Agappi cu următoarea citațiune din lucrarea sa, care resumă motorul ce l-a condus la acest studiu, și spaima ce trebuie a cuprinde pe fie-care bun Român :

„Nu este în adevăr îngrozitor a vedea, că în această adevărată „*luptă pentru existență*“, desfășurată între două rase distincte, care de și expuse ambele la aceleși cauze aparente de destrucțiune, supraviețuesce, cu toate acestea, una dintre ele, și acesta este tocmai aceea, care trăiesce din sucul și vigoarea națiunii noastre ?“

2. STUDIUL D-LUI I. BIBICESCU

De curînd D-nu Ion Bibicescu, cunoscut deja prin mai multe scrieri ale sale de utilitate publică, a tratat importanta cestiune a *mişcării populațiunei*, în o conferință publică ținută de D-sa la societatea Concordia Română ¹⁾.

Indiferința medicilor nostri în cestiuni științifice și adevărat utile țării au surprins pe mulți.

Laudabilele excepțiuni sunt de tot răstrînse.

Starea de transacțiune în care se află arta medicinei în țera noastră justifică lipsa de lucrări importante în acest sens.

Ei au avut pene acura marea datorie în cari au triumfat cu multă onore pentru corpul medical și pentru țără, aceia de a înlocui pe medicii streini, adesea fără diplome dér încărcați de onoruri, ce se legănu în mijlocul unei populațiuni ce de multe ori chiar as-

---

¹⁾ Mișcarea populațiunei în România. De la 1870 pene la 1878. București, 1880.

tă-dî o vedem încă dând preferință unui slab pratician strein, înaintea unui erudit medic român.

În această luptă medicii români au arătat multă știință, prudență și tenacitate.

Pe calea pur științifică sunt deja lucrări mai mult de cât importante și cari arată că începutul este la înălțimea sa.

Éta de ce D-nu Bibicescu care nu e ținut a cunoșce în detaliu literatura noastră medicală, ȝice la pag. 7 : „E surprindător pôte că asemenea cestiuini să fie tratate de ómenî cari n'au nici compentința nici autoritatea de a vorbi asupra lor cum sunt eũ, dér 'mî-am ȝis : Décă cei ce sunt chemați să constate faptele și să propună măsurile necesare, nu fac nimic, óre noi cei-l-alți, chiar cu mai puține mijlóce intelectuale și științifice trebuie să adăstăm pêne le „va veni buna-voința de a face ceva?“

Adevărul este că pentru un om cu instrucțiune și cu iubire de țeră care a putut vedea în de aprópe pozițiunea ce se creéză țerei séle prin această stare de lucruri, numai pôte fi îndoială că orî-ce întârȝiere în acest sens din partea acelor în drept a o discuta este o crimă și étă pentru ce sunt cu totul de ideea D-lui Bibicescu, căci după cum și D-sa spune : „Rêul nu adastă, rêul cresce din ȝi în ȝi și efectele lui decă aȝi le privim cu indiferință, mâne pôte vom fi nevoiți a le privi cu durere și atunci vom regreta amar nic nepăsarea de astă-dî pentru că ne va fi peste putința de a'l remedia.“

Trebuie a mărturisi că D-nu Bibicescu a probat în această importantă scriere ó profundă cugetare, spirit de

observațiune și în același timp pe omul practic, arătând în mare parte relele sociale ce ne bântue și mijlocele ce sunt necesare după D-sa pentru a le înlătura.

Acastă scriere este de un adevărat interes și am dori să fie consultată cât mai mult și în special de medici pentru ca fiesce care în cercul său să contribuie cu câte-ceva la studiul cu care vom putea repara basa vitală, sorgința de existență a neamului nostru.

Meritul D-lui Bibicescu este cu atât mai mare cu cât D-sa este strein medicinei și totuși grație cunoștințelor și datelor ce a știut să adune și să coordoneze în un mod clar și științific, a produs o adevărată lucrare de valoare.

D-nu Bibicescu având la dispozițiunea sa date mai multe ca D-nu Agappi, consultând și o literatură destul de variată, a atins mai multe puncte de cât se făcuse pînă acum în această materie.

În resumat ătă ce conține această scriere :

Maî înainteî arată însemnătatea populațiunei din punctul de vedere politic, economic și intelectual. Aice sunt trei puncte esențiale pe care autorul le discută. Mareșalul Veuban dicea : „Puterea unuî rege se măsoră după numărul supușilor săi.“

Acesta întru cât privesce cestiunile internaționale. Partea economică dominând mai de aprópe pe D-nu Bibicescu, dice cu Montesquieu : „Poporațiunea este tot-d'a-una un bine.“

De aci, trecënd pe câmpul practic observă mergerea ascedentă a progresuluî în genere, la națiunile cu populațiune mai compactă, în cât finesce cu o citațiune

a lui Süßmilch: „Prosperitatea unui popor e proporțională cu numărul său.“

În thesă generală D-sa d'ér admite: „Cu cât un popor e mai numeros, cu atât mai mare e totalitatea producerilor lui și deci avuția publică.“

În alte țări, pentru acest scop, merg chiar pênă la extrem. Se scie că mormonismul, carele de la 1840, cu toate persecuțiunile guvernului Statelor-Unite, se întinde neconținut, și al cărui inteligent cap Brigham Youngs, are astă-đi peste 80 femei, nu urmăđă altă dogmă socială, politică și economică de cât că: Prosperitatea și buna stare materială sunt în raport cu numărul mai mare al ómenilor ¹⁾.

Acelașú lucru a dominat și pe Mohamet permițând polygamia la Turci.

Sunt unele condițiuni esențiale, mai ales când idea de stat și națională e respectată, ca numărul mare al locuitorilor unei țări să întrunescă următoarele condițiuni a căror importanță D-sa le face să reiasă.

Instrucțiunea, Averele, Omogenitatea și densitatea poporului.

În urmă arată pe scurt mijlócele propuse din antiquitatea și pênă aprópe în timpîi moderni de diferiți legislatori spre a protege copii și familiile sermane și a influența în bine numărul nascerilor.

În capitolul următor face o scurtă ochire istorică asupra legilor ce urmăđă poporațiunea în creșterea sa și în raport cu mijlócele de care dispune. Resultatul la care tinde e de a face să reiasă mai bine faptu¹

---

1) Veđi: De Numéa en Europe, par H. Rochefort. Paris, 1877.

următor, enunțiat de Achille Guillard: „Poporațiunea mediă, ȝice dēnsul, se proporționeȝă cu subsistenȝele disponibile.“

Acēstea este de un mare interes, fiind cā vom vedea în partea ultimă a acesteȝ scrieri, cā dēnsa este cheia ce pătrunde în secretul stārei mai mult ca triste a elementului Român din acēstă țēră.

Intrānd în partea principală a scrierei sēle, D-nu Bibicescu 'șȝi pune ca principală thesă, următōrea întrebare: „De la 1870 pēnē la 1878 avut'am un escedent de nasceri, sau un excedent de morȝi?“

D-sa rēspunde în modul următor, mai āntēiū pentru populațiunea urbană șȝi în urmă pentru populațiunda rurală:

„Întru cātū privesce orașele, rēspunsul e fōrte dureros.

Nicāieri pōte cuvēntul lui Rousseau: *Les villes sont le gouffre de l'humanité*, n'a gāsīt o confirmare mai vēdită șȝi mai întristātōre.

Mōrtea a secerat cumplit, în acēstă periodă de opt ani, poporațiunea nōstră din orașe șȝi nascerile n'āu fost de cāt fōrte arare-ori în stare de a umple golurile.

Acēsta e conclusiunea matematică, fatală ce rezultă din studiul statisticeȝ oficiale privitōre la aceșȝi opt ani.

Cifrele vor vorbi mai bine de cāt mine; mē grābesc dēr a le cita, începēnd cu Capitala:

Bucurescii de la 1870—1878

Ănul	Născuți	Morți	Escedent
1870	4796	7648	—2852 ¹⁾
1871	4949	7043	—2094
1872	5028	7033	—2005
1873	4962	8552	—3590
1874	5354	5887	— 533
1875	5388	5835	— 447
1876	5794	4962	+ 832
1877	5632	5833	— 201

Scădere în acești 8 ani: 10,890 séu pe fie-care an, în termen de mijloc: 1361.“

Voind a face o dare de sémă și despre mișcarea populațiunei în Iași, D-nu Bibicescu, se plânge de lipsă de date, acésta se esplică și prin faptul că D-sa nu avea încă cunoscința de importanta lucrare a D-lui Dr Agappi.

De acea se vede silit a vorbi despre tóte urbile în genere de o dată.

Étă ce đice D-sa :

„Starea în care s'aú găsit și acestea, în perioada de la 1870—1877, nu e mai îmbucurătoare de cât cea constatată pentru capitală. Écă cifrele ce dá statistica oficială :

---

¹⁾ Semnul (—) pus înaintea unei cifre arată că acea cifră represintă suma cu care morțile aú întrecut născerile, adică descrescerea poporațiunii în acel an; (+) arată din contră crescerea, adică escedentul născuților asupra morților.

Poporațiunea urbană în 1870—1877

Anul	Născuți	Morți	Escedent
1870	27,489	31,915	— 4,426
1871	28,218	30,908	— 2,690
1872	28,265	32,473	— 4,208
1873	27,646	37,673	— 9,927
1874	28,178	34,875	— 6,697
1875	30,239	29,043	+ 1,196
1876	30,002	25,729	+ 4,273
1877	28,388	28,145	+ 243
1870—1877			— 22,236

Scădere în acești ani : 22,236 séu,

Pe fie-care an, în termen de mijloc : 2779, 5.

Deosebirea constatată în Capitală între mersul populațiunei chreștine și al celei israelite există și în țără. Cifrele următóre o dovedesc :

O R T O D O X I				E V R E I		
Anii	Născuți	Morți	Escedenți	Născuți	Morți	Escedenți
1870	20,151	25,283	—5132	5969	4339	+1630
1871	20,515	24,695	—4180	6195	4131	+2064
1872	20,885	25,932	—5047	5793	4065	+1728
1873	20,384	30,122	—9738	5820	4603	+1216
1874	20,705	26,881	—6176	5778	5500	+ 278
1875	22,066	22,443	— 377	6315	4407	+1908
1876	21,777	20,031	+ 1746	6122	3734	+2388
1877	20,776	22,227	—1451	5741	4030	+1711
1870-1877			—30,355			+12,923

Deci ortodoxii au scădut cu 30,355 indiviđi.

Evreii aŭ crescut, numai prin născeri, cu 12,923. Aceste două cifre, traduse în cuvinte, înseamnă desnaționalizarea orașelor său cel puțin pierderea treptată a omogenității naționale în populațiunea urbană, decât răul nu va fi oprit cât mai curând.“

În urmă D-sea trece la studiul acestei chestiuni întru cât privesce populațiunea rurală.

Nu pot de cât cu o deplină plăcere să reproduc următorul passagiu, în care inima caldă de iubire și venerațiune a D-lui Bibicescu, către această populațiune, găsesce următorii termeni, la adresa ei. Voiu proba la finit însă că această populațiune sântă e martiră și că și ea e pe punctul de a ne da aceleși rezultate fatale ca și populațiunea urbelor noastre :

„Consumator modest și producător cu îmbelșugare, țeranul român nu numai alimentează cu cea mai mare parte bugetul statului și'l pune în stare de a face față tuturor trebuințelor, dér umple și golurile avuției naționale ce rezultă din deosebirea imensă între consumarea și producerea populațiunii urbane.

Mai mult de cât atât : el întreține în stat preponderența numerică a elementului românesc și o cresce necontentit.

Deci, cu drept cuvânt, țeranul trebuie să fie numit „temelia casei naționale.“

Dér, să las cuvântul cifrelor :

Poporațiunea rurală de la 1870—1877

Anii	Născuți	Morți	Excedent
1870	120,063	80,048	+40,015
1871	116,792	83,668	+33,124
1872	110,819	100,035	+10,784
1873	114,009	104,309	+ 9,700
1874	121,264	117,371	+ 3,893
1875	140,332	111,666	+28,666
1876	134,545	100,128	+34,417
1877	130,402	105,236	+25,166
1870—1877			+185,765

Crescerea totală, — căci poporațiunea rurală a crescut neconținut — crescerea totală în acești 8 ani, este dér de 185,765 indiviși; ér pe fie-care an, în termen de mijloc: 23,220 ⁵/₈.“

În urmă D-nu Bibicescu arată mișcarea generală a poporațiunii totală a României pe același curs de ani :

„Poporațiunea totală de la 1870—1877

Anii	Nasceri	Morți	Excedent
1870	147,552	111,963	+35,589
1871	145,010	114,576	+30,434
1872	139,084	132,508	+ 6,576
1873	141,755	141,982	— 227
1874	149,442	152,246	— 2,804
1875	170,571	140,709	+29,862
1876	164,547	125,857	+38,690
1877	158,790	133,381	+25,409
1870—1877			+161,532“

Crescerea anuală mediă a populațiunii după aceste cifre este de 20,191 indiviși; la populațiunea presupusă de 5,000,000, ea ar fi anual de 4,04 la 1000 de indiviși.

D-sa arată comparând această creștere cu a țărilor vecine, că creșterea noastră ar fi cu :

1	mai mică	la 1000	de cât în	Ungaria	unde e	de	5,4	la 1000
4	"	"	"	"	"	"	Austria	" " 8,5 " "
6	"	"	"	"	"	"	Rusia	" " 10,8 " "
8	"	"	"	"	"	"	Serbia	" " 12,3 " "

Și această cestiune e cu atât mai gravă cu cât din această mică mediă anuală de 4,04 la 1000 a excesului populațiunii din România, cifra escedentului Românilor este cu mult mai mică, căci Evreii, al căror număr după D-nu Bibicescu ar fi de 400,000 au un escedent de 7 la 1000, escedent ce reduce mult pe 4,04 al cifrei generale.

Resultatul cercetărilor sale este:

1) Crescerea populațiunii noastre e mică, în comparațiune cu a statelor vecine;

2) E mică chiar în comparațiune cu creșterea elementului evreiesc din țără.

În cât cu drept cuvânt spune că : „naționalitatea română e amenințată de pericole teribile, căci Anibal nu e numai *ante portas*, ci în parte chiar *intra muros*.”

D. Bibicescu discută în urmă cauzele acestei mici creșteri a populațiunii și arată prin următoarele tabele că atât căsătoriile cât și născerile sunt în genere mai mici de cât în țările vecine.

Mortalitatea érá-și este mai mică, singurul punct favorabil țerei noastre.

Întru cât privesce căsătoriile următorul tabel arată rezultatul pe seria de ani cuprinsă în studiul său :

„Căsătoriile în România de la 1870—1877

Anii	Căsătoriile	Proporțiunea anuală la 1000 locuit.
1870	30.819	6.2.
1871	28.010	5.6.
1872	35.872	7.2.
1873	29.257	5.9.
1874	30.962	6.2.
1875	32.971	6.6.
1876	31.565	6.3.
1877	29.312	5.9.

1870-77 (med. gen. la 1000loc.) 6.2.“

Făcând comparațiune cu câte-va din țările vecine, ajunge la conclusiunea că căsătoriile sunt mai puțin numeroase la noi cu :

2.5 la 1000 mediei din Austria

2.2 „ „ „ „ Rusia

4.3 „ „ „ „ Ungaria

5.1 „ „ „ „ Serbia

Deci, un punct e deja câștigat.

„La noi, se fac mai puțin căsătorii, în comparațiune cu țările vecine.“

În privința nascerilor din nainte se putea conchide la micul lor număr din cauză că factorul principal, căsătoriile, sunt într'o stare atât de înapoiată.

Următorul tabel arată nascerile în România, pe care D-sa le găsește inferioare Austriei Cisleitane (3.87), Ungariei (4,17), Rusiei (4,44), Serbiei (4,31); superioară numai Greciei (2,82).

„Nascerile în România de la 1870—1877

Anii	Numărul născuților	Proporțiunea anuală la 100 l.
1870	147,552	2.95
1871	145,010	2.90
1872	139,084	2.78
1873	141,755	2.83
1874	149,442	2.99
1875	170,571	3.41
1876	164,547	3.29
1877	158,790	3.17
1870-77 (med. gen. la 100 loc.) 3.04“		

Trecând la studiul mortalității în România, D-sa redactesă următorul tablou și face comparațiunea următoare :

„Mortalitatea în România de la 1870—1877

Anii	Numărul morților	Proporțiunea la 100 loc.
1870	111,963	2.22
1871	114,576	2.29
1872	132,508	2.65
1873	141,982	2.84
1874	152,247	3.04
1875	140,709	2.81
1876	125,857	2.52
1877	133,381	2.81
1870-1877 (m. gen. la 100 l.) 2.64		

Pentru țările vecine, găsim cifrele următoare :

Austria cisleitană	3.15
Ungaria	3.84
Rusia	3.27
Serbia	3.15
Grecia (1870—1873)	2.12 ¹⁾ .

În privința cestiunii a treia, răspunsul ce dau cifrele e cu totul favorabil țerei noastre.“

Cercetând a afla cauza micului număr al căsătoriilor, D-sa arată că luxul și mai ales licența moravurilor ar avea netăgăduit o însemnătate mare.

Arată că deja lipsa de brațe este simțită pentru agricultură și că în ast-fel de condițiuni industria nu va putea lua naștere în țără.

Acéstă stare de lucruri este un rău păgubitor intereselor generale.

În același timp atinge una din cele mai importante cestiuni făcând o directă întrebare D-lor Doctori Miloteanu și Istrati, cari în câte-va rînduri, de și pe scurt, au atins chestiunea degenerărei rasei românesce.

Acéstă cestiune fiind de cea mai mare însemnătate, lesne însă capătă o deslegare decă vom căuta a ne da sémă într'un mod mai pozitiv despre adevărata stare de lucruri din țera noastră, ceia ce voiu căuta a face la finitul acestui studiu în care îmi voiu permite a emite câte-va opinii proprii.

---

¹⁾ În Italia, mortalitatea a fost de 2.99 la 100; în Franția, de 2.40; în Englitera, 2.22; în imperiul german și în Rusia, 2. 74; în Belgia, 2.35; în Olanda, 2.49; în Norvegia, 1.75; în perioada de la 1870 - 1877.

În fine, D-sa termină această importantă lucrare, arătând măsurile ce crede necesare pentru creșterea populațiunii.

Aceste măsuri sunt următoarele :

- „1) Încurajarea căsătoriilor;
- 2) Vulgarisarea regulilor igienei private și publice;
- 3) Întinderea instrucțiunii;
- 4) Reforma impozitelor;
- 5) Crearea unei industrii naționale și încurajarea comerciului;
- 6) Crearea de instituțiuni de bine-facere, de economii, de ocrotire a copilăriei, etc.
- 7) Desființarea armatei permanente.“

În același timp caută a arăta în special și în detaliu importanța fie-căruia din aceste puncte și a arăta de scurt cele ce s'a obținut în bine în alte state.

În această privință însă, D-nu Bibicescu ca mai toți cari au scris asupra mișcării populațiunii, uită cestiunea principală, căci pene acuma tot-d'a-una s'au luat efectele drept cauză și s'a căutat prin urmare îndreptarea acestora, ér nu a adevăratei cauze ce a provocat aceste efecte triste.

Sunt puține căsătorii în țera noastră, se respectă puțin fructul relațiunilor sexuale, suntem luxoși și adesea imorali, adesea rău voitori și chiar incapabili de a lucra, beția se întinde într'un mod îngrijitor, sifilisul vaccinază mai mulți de cât adevărata vaccină; toate acestea însă nu pot fi înlăturate pene când cauza ce le-a produs nu va fi suprimată.

Acésta constitue adevăratul motor ce m'a îndemnat a face o mică dare de sémă asupra lucrărilor demo-

grafice atât de inteligent și bine conduse la noi pentru început precum și pentru a răspunde în special D-lui Bibicescu întru cât privesce cestiunea degenerării rasei noastre.

Să fim bine conșiși că toate relele noastre sociale, ce ne bântuie în un mod fatal și destructor; că curentul mai mult ca imoral ce e în țără; se vor perde, virtutea, onestitatea și activitatea se vor desvolta; că țera se va vindeca de relele séle, numai atunci când adevărata cauză producătoare a acestor rele se va suprima, ne trebuind de loc atuncea a ne mai ocupa de micile detalii, care de la sine vor fi influențate prin curentul cel bun.

Étă adevărul, rămâne a'l demonstra la finitul acestui studiu.

3. STUDIUL D-LUI DOCTOR FELIX

Cu toate acestea pentru ca studiul mişcării populaţiei în România să fi fost făcut în un mod cu totul ştiinţific şi în acelaşi timp eminaminte practic se cerea o persoană care pe lângă o serioasă instrucţiune medicală să cunoscă bine şi în detaliu condiţiunile geografice, etnografice, geologice, economice şi morale ale ţării noastre; éta pentru ce o lucrare în acest sens a fost atât de îndelung timp aşteptată.

Anul acesta însă pr'între diferite discursuri de recepţiune ce au avut loc în sinul junei şi activei noastre Academii, am avut fericirea a vedea tratându-se cu totă serioşitatea cerută, cu o judecată matură şi cu observaţiuni statistice importante acest subiect.

Persoana ce ridică în ast-fel de mod vélul situaţiunei noastre numerice şi economice şi care aréta într'un mod precis cum stăm, care e cauza acestei rele stări de lucruri şi cu deosebire ce trebuesce a ne grăbi să facem pentru îndreptarea acestui réu, a fost unul dintre distinşii şi erudiţii noştri medici, care ca profesor la Facultate şi ca medic-şef al oraşului Bucuresci,

precum și prin numeroasele sèle scrieri, a probat nu numai o adevărată erudițiune dăr mai ales cât de util este țării sale un om cu o instrucțiune seriósă.

Să ne ocupăm dar puțin de această importantă lucrare pentru a schița în scurt puntele mai principale pênă când Academia publicând lucrările sale pe anul 1880 orî și care dintre medici, economiști și ómenii noștrii de stat vor trebui să aibă pe masa lor această lucrare care face epocă în literatura noastră medicală.

D-nul Doctor Felix a tratat într'un mod special mai întéiu despre mișcarea populațiunei României și despre mișcarea populațiunei în alte țări comparate cu a României.

În fine a terminat espunerea sa trecând de la rezultatele obținute prin statistică la adevărata parte importantă a conferinței : „Causele înmulțirei prea lente a populațiunei Române și međiile pentru îndreptarea acestui neajuns.“

Fie-care din aceste părți principale au fost tratate în modul cel mai riguros și cunoscințele vaste ale distinsului medic au servit și de astă dată în acest mod la resolvarea uneia din cele mai vitale cestiuni.

Resultatul studiului său au fost că : „Populațiunea „României se înmulțesce în o proporțiune cu mult „mai mică de cât aceia a altor țări ; România este dăr „amenințată de o depopulațiune relativă, care vatămă „interesele ei cele mai vitale. Acest rău se află de o „cam dată într'un stadiu în care se mai póte remedia, luând însă dimensiuni mai mari și transformându-se în depopulațiune absolută, ea ar putea compromite viitorul statului Român.“

Se pare că temerea acésta, posibilitatea unei calamităţi naţionale au influenţat întru atât pe D-nu Doctor Felix în cât conclusiunea sa, cu cât s'ar părea de tristă şi de descurajătoare totuşi să'mi permită D-sa a'î spune că nu presintă de cât într'un mod palid încă, adevărata şi trista stare în care ne aflăm.

Pentru acésta este necesar a trece într'o revistă succintă părţile principale ale studiului său şi a face în urmă să reiasă adevărul asupra ideii ce emit, adevăr ce pare că D-nu Doctor Felix 'l-a mai amendat puţin pentru a nu părea cred cu totul pessimist în ideile sale; mai ales la noi unde în general vorbind, nu se dă tótă importanţa cerută acestor studii şi unde descurajarea cuprinde curînd pe acei ce trebuesc a lucra în cestiuni a căror premise sunt atât de desavantajóse.

În adevăr, D-nul Doctor Felix arată că populaţiunea României cresce însă într'o proporţiune fórte mică. Crescerea acésta se face nu numai prin imigraţiune, dér şi prin escedentul nascerilor asupra numărului morţilor.

Pentru a proba acésta, D-sa se baséză pe o medie de 9 ani, de la 1870 pêne la 1878 inclusiv, şi étă tablourile redactate de D-sa.

MIȘCAREA POPULAȚIUNII A ROMÂNIEI ÎN TRECI

Anul	Populațiunea urbană				Populațiunea rurală				Populațiunea urbană și rurală unite						
	Căsătorii	Nasceri	Morți	Excedentul Nasceri, Morților	Căsătorii	Nasceri	Morți	Excedentul Nasceri, Morților	Căsătorii	Nasceri	Morți	Excedentul			
												Nasceri	Morților		
1870	5437	27489	31915	»	4426	25382	120063	80048	4015	»	3819	147552	111963	35589	»
1871	5120	28218	30908	»	2690	22890	116793	83668	33124	»	28010	145010	114576	30434	»
1872	5781	28265	32473	»	4208	30091	110819	100035	10784	»	35872	139084	132508	6576	»
1873	4831	27746	37673	»	9927	24426	114009	104309	9700	»	29257	141755	141982	»	227
1874	4988	28178	34876	»	6698	25974	121264	117371	3893	»	30962	149442	152247	»	2805
1875	4875	30239	29043	1193	»	28096	140332	111666	28666	»	32971	170571	140709	29862	»
1876	4439	30002	25729	4273	»	27226	134545	100128	34417	»	31505	164547	125357	38690	»
1877	3496	28888	28145	243	»	25816	130402	105236	25166	»	29312	158790	133381	25409	»
1878	5093	21629	26945	»	5316	31640	119610	116770	2840	»	36733	141239	143715	»	2476
Suma ..	43960	250154	277707	»	27553	241541	1107836	919231	188605	»	285501	1357990	1196988	161052	»
Termen mediu ..	4844.4	27794.8	30856.3	»	3061.3	26837.8	123092.8	102136.7	20956.1	»	31722.3	150887.7	132993.1	17894.6	»

MIȘCAREA POPULAȚIUNEI ORTODOCSE A ROMÂNIEI ÎNTREGI

Anul	Populațiunea urbană				Populațiunea rurală				Populațiunea urbană și rurală unite					
	Căsătorii	Nasceri	Morți	Excedentul Nascer. Morților	Căsătorii	Nasceri	Morți	Excedentul Nascer. Morților	Căsătorii	Nasceri	Morți	Excedentul		
												Nascer.	Morților	
1870	8410	20151	25283	»	5132	49300	77408	38797	»	57710	136356	102691	33665	»
1871	7883	20515	24635	»	4180	44291	81073	31893	»	52174	133481	105763	27713	»
1872	9248	20885	25932	»	5047	58485	96733	10286	»	67728	127904	122665	5239	»
1873	7414	20384	30122	»	9738	47297	100974	9242	»	54711	130600	131096	»	496
1874	7750	20705	26881	»	6176	50421	112918	4194	»	58171	137817	139799	»	1982
1875	7558	22066	22443	»	377	54337	107531	28240	»	61895	157837	129974	27863	»
1876	6905	21777	20031	1746	»	52909	9216	32516	»	59814	151509	117247	34262	»
1877	5439	20776	22227	»	1451	50035	102217	23516	»	55474	146692	124444	22248	»
1878		15211	19621	»	4410		112042	3234	»		130487	131663	»	1176
Suma...	60607	182470	217235	»	34765	407075	888112	182101	»	467677	1252633	1105347	147336	»
Termen mediu...	7575.8	20274.4	24136.2	»	3862.7	50884.3	93679.1	20233.4	»	58459.6	139187.6	122816.3	16370.6	»

În acest timp pentru t^otă ț^{er}ă, numărul populațiunei fără distincțiune a crescut anual cu 17,894,6.

Eliminând din ac^{es}tă cifră creșterea populațiunei streine rămâne pentru elementul pur, nu exclusiv românesc d^{er} ortodox, o medie de creștere anuală de 16,370.6.

Nu ne importă mult a sci diferitele populațiuni streine aflătore în ț^{er}ă și cuprinse tot în rubrica cultului ortodox, căci aceste populațiuni sunt puțin numeroșe consistând în coloniile de Bulgari și de S^{er}bi răspândite în unele județe, și în coloniile grece cari popul^{ez}ă de preferință porturile de răsărit ale ț^{er}ei n^oștre, fiind că deja unite nou^e prin credințele religioșe care j^ocă un mare rol în cestiunea asimilărei, nu ne pot fi mai de loc desavantaj^oșe.

Cu t^ote acestea are o deplină dreptate D-nu Doctor Felix când pune în vederea oficiului central de statistică a culege pe viitor aceste date, nu pentru fie-care protecțiune d^{er} pentru fie-care nați^onalitate.

Armenii cuprinși tot în ac^{es}tă categorie și răspândiți mai ales în câte-va județe din Moldova sunt deja admiși în sînul societăței n^oștre, creșterea lor numerică e constatată ca f^orte limitată cu t^ote că se bucură de o mai bună stare materială de cât Români; și în orice cas nu înmulțirea lor va constitui o primejdie pentru existența statului nostru.

Intrând în cestiunea de detaliu relativ la aceste date D-nu Doctor Felix discută mortalitatea datorită epidemiilor din anul 1873 și arată în urmă raportul ce există în privința născerei și mortalității născerilor între populațiunea urbană și rurală.

D-sa arată dupe tabele statistice bine redactate că populațiunea urbană a prezentat constant un escedent la rubrica morților asupra celor născuți, afară de dece județe cari sunt : Bolgradul, Buzeu, Dorohoiul, Fălciul, Ialomița, Ismail, Muscel, Neamțul, Râmnicul-Sărat și Suceava în care populațiunea urbană presintă un escedent la tabela nascerilor.

Nu trebuie însă a ne bucura mult, căci acest escedent în 6 județe se datorese numai și numai creșterii populațiunei israelite, pe când numai în patru se datorese elementului ortodox.

Dér aceste județe fiind Bolgradul, Ismailul, Râmnicul-Sărat și Muscelul și acéstă ultimă speranță a noastră este perdută, căci durerosă pierdere a Basarabiei ne costă pierderea a 2 din aceste județe în care chiar populațiunea urbană presenta un escedent asupra morților.

Remâne dér pozitiv probat că în ceea ce privesce mișcarea populațiunii urbane din România, din 30 de județe — căci nu discutăm despre Dobrogea — abia în 2 numai populațiunea Română presintă un escedent de nascere asupra mortalității.

Acest escedent în termen mediu pentru amândoué județele este de plus 71.4, pe când în Ilfov spre esemplu găsim un escedent în minus de 1295.1 și acésta cu atât mai grav încă ne lovesce căci vom vedea mai la urmă că se datorese în special numai populațiunei Române.

Așa dér populațiunea urbană a României descreșce într'un mod constant, este însă un element care creșce regulat în urbele noastre și acest element este reprezentat prin Israeliți... D-nu doctor Felix ne arată că

populațiunea creștină a tutulor orașelor României dă în termen mediu pe fie-care an după scăderea deceselor un minus de 4536 suflete iar cea israelită din orașe o creștere prin naștere în plus de 1509.8 suflete.

Etă tabela redactată de D-sa :

Anul	ÎN COMUNELE URBANE						ÎN COMUNELE RURALE						ÎN TOATĂ ȚERA			
	Creștini			Israeliti			Creștini			Israeliti			Creștini		Israeliti	
	Nasceri	Decese		Nasceri	Decese		Nasceri	Decese		Nasceri	Decese		Nasceri	Decese	Nasceri	Decese
1870	21520	27576	5969	4339	118407	79219	1656	829	139927	106795	7622	5168				
1871	22022	26777	6196	4131	115114	82765	1678	903	137136	109452	7874	5034				
1872	22472	28408	5793	4065	109063	99141	1756	894	131555	127549	7549	4959				
1873	21924	33026	5820	4604	112186	103206	1817	1099	134110	136232	7637	5703				
1874	22398	29252	5778	5500	119323	115909	1941	1455	141721	145261	7719	6955				
1875	23919	24596	6315	4707	138273	110379	2048	1268	162192	134974	8363	5675				
1876	23876	21943	6122	3743	132319	99124	2220	997	156186	121068	8342	4740				
1877	22643	24054	5741	4030	128300	104016	2101	1091	150943	128160	7842	5121				
1878	16596	22585	5033	4360	117466	115507	2144	1263	134062	138092	7177	5623				
Suma	197370	238216	52767	39179	1090451	909266	17361	9799	1287821	1147572	70128	48978				
Term. mediu	21930.0	26466.2	5863.0	4353.2	121161.2	101029	1929.0	1088.7	143091.2	127508.0	7792	5442.0				
Exceed. anual		4536.2	1509.8		20031.1		840.3		15583.2		2350.0					

În special pentru orașele București și Iași, relațiunea d'între aceste două elemente eterogene este mai mult ca spăimântătoare.

MISCAREA POPULATIUNEI TOTALE A ORASIULUI BUCURESCI

Anul	No. aproximativ al locuitorilor	Născuți	Morți	Excedentul nascerilor	Excedentul morților	Căsătorii	La 1000 locuitori		
							Născuți	Morți	Căsătorii
1867	155000	4776	5973	»	1197	1596	30.8	38.5	5.1
1868	160000	4868	5035	»	167	1770	30.4	31.4	5.5
1869	165000	5140	4821	319	»	2384	31.1	29.2	7.2
1870	165000	4796	7648	»	2852	2124	29.0	46.3	6.4
1871	170000	4949	7043	»	2094	2070	29.1	41.4	6.0
1872	170000	5028	7154	»	2126	2232	29.5	42.0	6.5
1873	170000	4962	8552	»	3490	1978	29.1	50.3	5.8
1874	175000	5384	5884	»	500	2188	30.7	33.6	6.2
1875	180000	5605	5890	»	285	2050	31.0	32.7	5.6
1876	185000	5794	5043	751	»	1794	31.3	27.2	4.8
1877	190000	5632	5834	»	202	1316	29.6	30.7	3.4
1878	195000	5437	7276	»	1839	2282	27.7	37.3	5.8
1879	200000	5962	7120	»	1158	2412	29.8	35.6	6.0
Suma		66333	83273	»	16940	26196	389.2	476.2	74.3
Termen mediu . .		5102.5	6405.6	»	1303.1	2015.0	29.9	36.6	5.7

MISCAREA POPULATIUNEI ORTODOXE A ORASIULUI BUCURESCI

Anul	No. aproxim. al locuit. ortodoxi	Născuți	Morți	Excedentul nas- cerilor	Excedentul mor- ților	Căsătorii	La 1000 locuitori		
							Născuți	Morți	Căsă- torii
1867	120000	4101	5192	»	1091	1437	34.1	43.2	5.9
1868	120000	4128	4272	»	144	1594	34.4	35.6	6.6
1869	125000	4299	4099	200	»	2147	35.7	33.9	8.5
1870	125000	3989	6343	»	2354	1872	31.9	50.7	7.4
1871	130000	4142	3999	»	1857	1739	31.8	46.0	6.6
1872	130000	4152	3924	»	1772	1941	31.9	45.6	7.4
1873	130000	4106	6996	»	2890	1653	32.2	53.8	6.3
1874	135000	4321	4854	»	533	1847	32.6	35.9	6.8
1875	135000	4291	4756	»	465	1723	31.7	35.2	6.3
1876	140000	4542	4048	494	»	1525	32.4	28.6	5.4
1877	140000	4356	4873	»	517	1091	31.1	34.8	3.8
1878	145000	4253	6019	»	1766	1864	29.3	41.5	6.4
1879	145000	4609	5920	»	1311	1986	31.7	40.8	6.8
Suma		55289	69295	»	14006	22419	420.8	525.8	84.2
Termen mediu . .		4253.0	5530.3	»	1077.3	1724.5	32.3	40.4	6.4

Vedem d'ér că mortalitatea ortodoxilor este cu 4.2 mai mare de cât media generală. Acésta privesce în prima linie, elementul Român!

Făcând media statistică de la 1867 pînă la 1879 din cifrele de mai sus, găsesc următoarele rezultate cari nu mai au necesitate de nici un comentariu :

	Creștinii				Israelii			
	Nasceri	Morți	Exced. născuț.	Exced. morților	Nasceri	Morți	Exced. născuț.	Exced. morților
Bucurescii	4698.2	5990.8	—	1292.6	545.0	448.4	173.4	—
Iași	1117.1	1531.4	—	414.3	1760.7	1213.6	547.1	—
Total . .	5815.3	7532.2	—	1706.9	2305.7	1662.0	720.5	—
Term. med.	2907.6	3766.1	—	853.4	1152.8	831.0	360.2	—

Prin urmare numai pentru orașele București și Iași unite, în fie-care an Israelii se înmulțesc cu 7.1 la sută, pe când creștinii pierd 129.5 la suta de născuți.

Iei d'ér s'îmulțesc în fie-care an cu 36.6 la % mai mult !

Cred că aceste cifre nu mai au necesitate de comentarii.

Populațiunea rurală creștină însă a României este aceea care după D-sa se înmulțesc într'und mod constant d'ér mic. Media anuală a acestei creșteri este de 20,031 suflete, iar cea israelită rurală produce 840,3.

Având însă în vedere marea majoritate a creștinilor pe lîngă miclele focare israelite rurale și în acest punct nu putem de loc a ne bucura de rezultatul obținut.

Și aci trebuie să fim plini de venerațiune pentru Românul ce muncesc câmpiile țerei, căci după cum foarte just se exprimă D-nu Felix: „Țăranul care suportă cea

„mai mare parte a sarcinilor publice, care contribuie la
 „satisfacerea nevoilor statului în modul cel mai larg și
 „cu munca și cu sângele lui, mănține aprópe singur pro-
 „gresul numeric al națiunei române de și societatea îi
 „dă în schimb îngrijirea administrativă și civilisatóre cea
 „mai imperfectă.“

Aceste cuvinte pronunciate în sînul celui mai înalt corp din țera fac o deosebită onóre D-lui Dr Felix.

Este, cred, locul aci a aréta că crescerea mediá a populațiunei întregii Românií, admisá de D-nu Dr Felix, pentru o medie de 9 ani de *17.894.6*, nu este un factor constant și bine stabilit, căci atunci cu tótá micșorimea acestei cifre, totuși nu ar trebui să fim încă înspáimântați de réul ce apasă viitorul acestei țeri. Acéstá medie se aplicá la o serie de ani, dér studiul cómparativ ce voi face în urmă va proba valórea sa.

Trecénd la chestiunea mortalitáței după etate, D-nu Doctor Felix arată că din toți copii născuți vii la 100 mor în termen mediu, în primul an al vieței 23, dintre cari în comunele urbane 34.6 și în cele rurale 20.2, în cât D-sa spune : „că țeranca Română cu tóte că pe lêngá îngrijirea casei mai participá și la munca bárbatului, își îndeplinesce datoriile materne într'un mod consciincios.“

De la primul an și péné la al 5-lea an, mortalitatea copiilor este represintată în comunele urbane prin 19.6, în cele rurale prin 15 séu în tótá țera 15.9 %.

D-sa ȓice : în tótá România din 100 copii născuți vii implinesc al cincilea an al vieței în comunele urbane numai 45.8, în comunele rurale 64.8; în tótá țera (orașe și comune rurale împreună), 61.1.

Trecând la cauzele mortalității arată lipsa de date serioase și suficiente pentru țera întrăgă și face o dare de sémă numai despre rezultatele statistice obținute în Iași și Bucuresci, orașe în care verificarea morților se face într'un mod mai consciincios.

În statistica făcută de D-nu Dr Felix pentru Bucuresci este coprinsă și mortalitatea spitalelor, ceia ce nu s'a făcut și pentru Iași.

În prima linie sunt bólele organelor respirátore, re-presintate în Bucuresci prin 36 %, în Iași prin 16 %. Phtysia pulmonară din aceste bóle, singură produce 17 % în Bucuresci și 10 % în Iași.

Afecțiunile tubului digestiv produc o mortalitate de 9 % în Bucuresci și 11 % în Iași.

În privința vieței medii conducându-se după metoda lui Oesterlen o pune la 35.5 ani.

Étä cum procedésă D-sa : „Numérul total al locuitorilor României este aproximativ de 5 milioane, se nasee în România pe an câte 1 copil la 33.1 locuitori, móre câte 1 din 38.3 locuitori, durata medie a vieței locuitorilor țerei este dér de $\frac{32.2+37.7}{2} = 35.5$ ani.

În privința numărului căsătoriilor D-sa arată în modul următor datele obținute : „În comunele urbane din „România se celebréză în termen mediu 4884.4 căsătorii pe an, din cari numai 3787.9 în legea ortodoxă, în „tóte comunele rurale 26,837.8, din cari 26,250.1 ortodoxe, în tótă țera se sévêrșesc pe an în termin mediu „31,722.2 căsătorii din cari 30,038.0 în legea ortodoxă. „Vin dér în tótă țera 6.3 căsătorii pe an la câte 1000 „locuitori. La acest număr participă însă populațiunea

„rurală cu o proporțiune mai mare de cât cea uubană,
 „în capitala București vin câte 5.7 căsătorii la 1000 lo-
 „cuidori din populațiunea totală și 6.4 căsătorii la 1000
 „locuitori din populațiunea ortodoxă.“

Într'un capitol special D-sa tratéză despre mișcarea populațiunei din alte țeri comparată cu a României.

D-sa începe în modul următor :

„Fertilitatea și mortalitatea unei populațiuni sunt as-
 tă-đi pretutindinea considerate ca espresiunea sănătăței
 și prosperităței ei, se crede acea populațiune ca mai fe-
 ricită care presintă cele mai multe nasceri și cele mai
 puține decese.“

D-sa arată că în mod general nu trebuie să luăm ca
 sigure datele statistice fără un control óre-care, așa că :
 decă într'o țéră mortalitatea este mare trebuie conside-
 rat numărul născuților în același timp și etatea fragedă
 a celor morți, căci copii pêne la 5 ani presintă în termen
 mediu o mortalitate de 45 % și deja Quetelet, Kasper,
 Wappaeus, spune D-nu Felix, au demonstrat că în ora-
 șele și țerile unde mortalitatea este mai mică, copii mor
 mai puțin și durata vieței este mai lungă.

Studiul D-sale în acéstă privință se baséză pe urmă-
 torul tablou în care precis și clar se póte vedea relațiu-
 nea din acest punct de vedere a diferitelor state din Eu-
 ropa.

România ocupă locul al noulea.

MISCAREA POPULATIUNEI DIFERITELOR TERI IN PERIODUL DE LA ANUL
1867 PENE LA ANUL 1876

Numirea țărilor	La 1000 locuitori vine pe an			
	Căsătorii	Nasceri	Morți	Crescerea populației cu
Norvegia . . .	7.0	40.0	18.4	21.6
Danemarca. .	7.9	31.1	20.5	10.6
Ungaria. . . .	10.5	41.3	31.8	9.5
Svedia.	6.6	27.1	18.4	8.7
Belgia.	7.5	32.0	24.3	7.7
Elveția	7.6	30.0	23.0	7.0
Italia.	7.6	37.0	30.1	6.9
Austria	8.8	38.6	31.8	6.8
România . . .	6.3	30.1	26.5	3.6
Anglia.	8.4	35.4	22.2	3.2
Germania. . .	9.5	39.7	27.4	2.3
Francia	8.0	25.8	24.2	1.6
Olanda.	8.2	35.5	24.3	1.2

În privința duratei etății D-sa arată după calculele ce a făcut că ea este în Italia de 30.1 ani, Elveția 38.3 ani, Germania 29,8 Austria 28.6, Ungaria 27.8, Olanda 36.6, Anglia 36.5, Norvegia 39.6, Danemarca 40.4, Suedia 45.6, Belgia 36.1, Francia 42.1, România 35.9.

România d-er ar ocupa locul al nouelea între 13 state. Acastă cifră este cred cu mult arătată în bine, prin marele număr de imigrați adulți ce vin neconținut în țară, acestia fac ca mortalitatea să fie nu tocmai mare în statistică de și Românii mor în copilărie foarte mulți.

D-sa discută în urmă rezultatele studiilor făcute prin

care s'ar putea proba că durata vieții crește la popóre o dată cu civilisațiunea lor.

În privința mortalității nouilor născuți D-nu Dr Felix arată că ea este la noi de 26.4 la sută, pe când media obținută pentru tótă Europa este de 25.57. ast-fel că ar ocupa al 10-lea loc dintre 16 țeri.

Comparând mortalitatea copiilor naturali și legitimi, a primilor este mult mai mare, în termen mediu ea se află ca 32.5 către 21.8. De asemenea demonstrează că pretutindenea în primul an al vieții în orașe mortalitatea este mai mare de cât la țeră.

La noi această proporție este de 24.8 la 22.3, mai mică prin urmare de cât media admisă în Europa de 33.60 la 27.28.

Micul număr al născuților D-sa îl esplică natural prin faptul micului număr al căsătoriilor și tabela alăturată probéză acesta :

MISCAREA POPULATIUNEI DIN ORASELE PRINCIPALE ALE EUROPEI

Numirea orașelor	La 1000 locuitori		
	Căsătorii	Nasceri	Morți
Berlin	9.7	33.3	37.0
București totă popul.	5.7	29.9	36.6
București pop. ortod.	6.4	32.3	40.4
Buda-Pesta	10.0	45.0	40.8
Breslau	12.4	41.2	31.2
Copenhaga	8.3	31.0	23.0
Dresda	19.1	37.5	26.0
Frankfort la Main .	13.0	30.0	20.2
Haga (La Haye) . .	7.2	34.5	21.9
Hamburg.	10.0	34.4	26.7
Leipzig	11.0	32.0	25.0
London	9.7	34.5	24.6
Milano	10.0	29.5	38.5
Moscva	4.3	33.0	39.7
München.	11.3	37.2	40.9
Napoli	7.3	35.1	39.1
Odesa	6.2	27.8	43.1
Palermo	6.3	31.9	25.7
Paris	11.5	30.3	21.4
St.-Petersburg . .	6.4	28.1	34.1
Praga.	11.5	42.0	41.5
Roma	6.0	27.7	34.0
Stockholm	9.0	33.4	31.6
Stuttgart.	12.7	34.4	26.7
Torino	7.8	26.9	27.0
Triest.	10.3	39.8	40.5
Venezia	6.0	29.5	32.8
Vienna	10.0	38.4	33.2

În privința creșterii neconținut mare a Israeliților D-sa ȋdice : „Nascerile mai frecvente și decesele mai rare „la Israeliți în comparațiune cu creștinii nu se observă „numai la noi ci și în alte țeri. În toate țerile Europei Israeliții au o mortalitate mai mică de cât creștinii și numărul celor născuți morți este de asemenea mai mic „de cât la creștini.“

Se știe de asemenea că în totă Europa Israeliții au pozițiile și ocupațiunile cele mai producătoare.

Probă de asemenea că decât noi avem tristul rezultat de a înscrie mai multe decese în orașele noastre de cât nașteri sunt și alte orașe în aceste condiții cum este Berlinul, Hamburgul, Munch, Triest, Milan, Veneția, Roma, Neapole și mai ales acelea din Orient și în special Petersburgul, Moscova și Odesa din Rusia.

În ce privește însă Bucureștii din punctul de vedere al căsătoriilor și născerilor el ocupă aproape ultimul loc în comparațiune cu cele-alte orașe. Orașele Germaniei ne întrec cu deosebire, ast-fel la 1000 locuitori se celebră pe an : În Dresda 19.1 căsătorii, la Francfort pe Main 13, la Stutgard 12.1, la Breslau 12.4, la Paris și Praga câte 11.5, la București 5.7.

Nu numai numărul acestor căsătorii este foarte mic, deresențialul constă în acea că multe din aceste căsătorii sunt disolubile.

În privința născerilor același rezultat.

Bucureștii au 29.9 nașteri la 1000 locuitori, Buda-Pesta 45 și Praga 42.6. Câte-va orașe numai, cum este Roma, Odesa și Petersburgul sunt inferioare.

În privința mortalității Bucureștii au 36.6 din 1000 locuitori. El ocupă al 18-lea loc între 27 orașe.

D-sa citază faptul enunțiat de D-nu Toussaint Loua care a calculat că din toate statele Europei, România crește mai încet, ast-fel că în Anglia populația se va îndoi în 72 ani, în Islanda 73, Rusia 76, Scoția 81, Norvegia 81, Suedia 83, Germania 83, Olanda 86, Danemarca 93, Belgia 95, Grecia 112, Irlanda 113, Elveția 148, Austria 155, Italia 160, Franța 263 și România 288. . . și finesce această parte arătând marea însemnătate din punctul de vedere politic, industrial și colonizator mai ales a acestui fapt.

Și în această privință étă ce țice :

„Să nu facem o comparațiune directă între proporțiunea creșterii populațiunei franceze și a celei române, căci francesul este econom, prevădător, produce mult și se nutresce bine. Franța are o populațiune désă, de vreme ce a României este aprópe cea mai rară din Europa.

România are o întindere de 11,000,000 hectare séu 24,000,000 pogóne, vine dér 2.2 hectare séu 4.8 pogóne de individ. În termen mediu în Belgia populațiunea unei mile pătrate este de 9500 suflete, în Olanda de 5800, în diferitele părți ale Germaniei de la 7500 pêne la 3500, în Franța de 3700, în Austro-Ungaria de 3000, în Elveția de 2800, în Danemarca și Portugalia de 2400, în România abia de 2000 suflete. Décă cantitatea locuitorilor Franciei nu crește repede, calitatea lor este respectată de totă lumea civilisată, marea avuție națională și cultura înaintată permite Franciei a concura și astă-ți cu Anglia și cu Germania pe terenul progresului material și intelectual, și cu toate acestea merge un strigăt de alarmă prin pressa sciințifică francesă, care ar trebui să

ne deștepte și pe noi din letargie. Oamenii de știință aduc aminte femeii franceze, că datoria ei este de a da națiunii copii, să o dăcem d'ér și noi acelor femei române care în egoismul lor calcă legile naturii, uitând că acela care consumă este și dator a procrea.“

O importantă parte din studiul D-lui Dr Felix este relativă la cauzele înmulțirii prea lente a populațiunii române și mijlurile pentru îndreptarea acestui rău.

Cunoscințele variate ale D-lui Dr Felix, amănunțimea cu care D-sa cunoște țera noastră, judecata matură a omului de știință, imparțialitatea cu care trată această chestiune, face ca această parte, cea mai importantă, să fie de cea mai mare valoare.

D-sea începe în modul următor : „În România numărul căsătoriilor și în consecință acela al născerilor este foarte mic, populațiunea Română a României întregi se înmulțește foarte încet prin născeri, cea din orașe se află chiar în decadentă și în totă țera mortalitatea este mare.“

Micul număr al căsătoriilor este mai întâiu după D-sa una din cauzele principale. În orașe luxul sperie pe bărbați, și adesea dăstrele îi fac nemuncitori. „La orașeni — dăce D-sa — scopul căsătoriei nu este tot-de-auna fundarea unei familii, ci prea mulți din ei nu doresc a avea copii, alții nu voesc a avea mai mult de cât unul séu două. În orașele noastre căsătoriile se contractă în mare majoritate pentru un interes bănesc și din această cauză ele au adesea-oră o durată scurtă, numărul divorțurilor este la noi exorbitant, în singură capitala 60 pene la 70 pe an.“

D-sa ne arată același lucru petrecându-se la Eleni și Romani în antichitate în epoca declinațiunii lor.

Asemenea cu Malthus probéză că acolo unde cheltuielile, și mai ales inutilele, întrec veniturile, unde mulți stau inactivi, societatea merge rău, rasa se nimicesce. Arată puțina fecunditate a familiilor ruse și americane carele adesea sunt mai mult de cât luxoșe.

„În urbele noastre mari, în care luxul se dezvoltă într'o măsură largă, găsim și proporțiunea cea mai mare de celibatari aflați în pozițiuni materiale care le-ar permite căsătoria.“

Și să observăm că D-sa nu este exigent, căci ȳice :

„Un mic lux este chiar rezultatul culturii, și'l condamnăm numai atunci când el nu se află în proporțiune cu adevărata cultură.“ S'ar mai putea adăoga că nu e în proporție cu mijloucele ce are cine-va, ȳer cu quantul ce ar trebui să cheltuiască.

„Luxul desfrănat aduce peirea națiunilor, el este ultima flăcărare a luminei care se stinge.“

Acęsta este oglinda în care putem vedea starea actuală a națiunei Române.

ȳer unde tabloul vieții noastre este mai bine arętat, e când D-nu Felix, explică căderea grozavă actuală și marea miserie a Irlandei, prin luxul nebun al proprietarilor din secolul trecut. Episcopul irlandes Berkeley, ȳi-au mustrat atunci și a preȳis tristul viitor. La noi nu s'au născut încă un Berkeley și nici nu se va nasce în curęnd.

Domnu Doctor Felix ne face atenți asupra imensei disproporțiunii între majoritatea națiunei ce nu are cele necesare, și între minoritatea ce consumă mai tótă importatiya, fapt identic celui petrecut în Irlanda.

D-sa cu drept cuvęnt s'ar bucura când ar vedea

ore-care lux în construcțiunea casei țeranului, și în îmbunătățirea vieții séle.

Arată răul ce provine din citirea multor cărți și a lipsei séu insuficienței educațiunei și binele ce se póte obține prin o seriósă și bună educație.

Arată asemenea cât contribue la micșorarea căsătoriilor armata, numărul mare de servitori ce suntem deprinși a avea, emigrarea către orașe a populației rurale și în special a Oltenilor, a căror stare materială e fórte rea.

Concubinatul așa de răspândit în orașe, din cauza tragerei sortului e fórte răspândit la țeră.

Natalitatea femeilor nóstre în județele de câmp o arată mică. Mortalitatea femeilor e mai mare ca a bărbaților între 16—45 an. Lehusele sunt réu îngrijite.

În orașe avorturile sunt la ordinea zilei, în dauna numărului populațiunei și al persónei însă-și. Din cauza numărului mare de concubinate născuții sunt puțin, de rea calitate și adesea măresc numărul mortalității.

Marea mortalitate a copiilor în genere, D-sa o atribue ignorenței părinților, sărăciei, relei interpretări a art. 41 din codul civil, căci copii abia născuți sunt duși pe timpuri rele înaintea oficerului stărei civile.

„Mortalitatea unei populațiuni este în genere proporționată cu gradul ei de cultură.“ Ca ast-fel am putea să ne esplicăm și noi cauza mării mortalități cu tóte că vom avea și alte mijlóce mai sigure.

Basat pe lucrările lui Moreau de Jonnes și Wappaeus, conchide că : „Populațiunea nóstră manifestă

cultura ei înapoiată prin marea ei mortalitate într'o proporțiune, care găsește în Occidentul Europei un analog numai în secolul trecut.“

Pentru a proba gradul nostru de cultură D-sa se baséză pe studiul lui Brachelli, publicat în 1867, care arată că din 1000 locuitori frecuentă scôla primară în Saxonia 170, în Prusia 160, în Franția 109, în Belgia 108, în Spania 73, în Italia 50, în Grecia 48, în România 20, în Rusia 19, în Serbia 10.

Arată asemenea după publicațiunile oficiului central de statistică, că la celebrarea căsătoriilor civile nu pot subscrie în comunele urbane 47 din 100 bărbați și 67 din 100 femei. În comunele rurale 88 din 100 bărbați și 95 din 100 femei. În special pentru București 36 din 100 bărbați și 64 din 100 femei.

Mai demonștră acéstă stare înapoiată, prin aprôpe absoluta lipsa de industrie, prin lipsa căilor secundare de comunicație și ajunge la rezultatul următor :

„Cultura unei populațiuni manifestându-se în general prin bunul ei traiu, este natural ca populațiunile mai culte cari trăiesc în condițiuni morale mai bune, au o mortalitate mai mică.

Traiuul majorității sătenilor nostri este fôrte prost, sêraci, rêu adăpostiți, rêu îmbrăcați, rêu nutriți, neregulați în afacerile lor economice, lipsiți de un consilier rural care săi îndemne la înlăturarea dificultăților materiale prin munca energetică, în loc d'a înăbuși durerea prin bêturi alcoolice, lipsiți de prevedere, de spirit de economie, de exemplul semenilor care să le arate pe lêngă viața mai regulată și exploatarea mai eficace a pământului; lipsiți de învăța-

tură, de încredere în organele administrațiunei și ale justiției, ei duc o viață care nu permite comparațiune cu condițiunile morale și materiale în care trăiesce marea majoritate a țeranului din occidentul Europei.

Aceste fapte așa de bine judecate fac o deosebită onóre D-lui Doctor Felix și probéză cu atât mai mult pe adevăratul om de sciință dotat de spiritul de observațiune.

Paludismul cu bólele endemice la care dă nascere, éráșii contribue, și D-sa árată réul, la starea bolnăviciósă a populațiunei nóstre urbane și rurale mai ales.

D-sa arată în urmă starea miserabilă a orașelor nóstre, care ar trebui să serve de esemplu locuitorilor de la țéră, și esclamá cu multă durere că de la Severin la Dorohoiú n'avem un singur oraș în care îngrijirea și curățenia să fie mai cum se cade. Tóte sunt o adevărată adunătură de case și de imundicii.

Trecénd a studia mai în fond cestiunea avuției națiionale și prin urmare resursele de viețá ale populațiunei nóstre ajunge la rezultatul următor după studiile făcute de D-nu Aurelian în special, rezultate fórté importante nu numai din punctul de vedere economic dér și medical.

Ast-fel fiesce-care pogon dá ca product brut în țéra Románescă o cátime ecuivalentă de 35 lei nuoi, pe când în Francia ea este de 50 lei nuoi, în Belgia 90, în Anglia 100.

Putem lesne vedea că cu grelele sarcine ce pórtă țéranul, mai ales când pogónele lui sunt cele mai réu cultivate, cât va rămânea pentru hrana lui pe lêngá urzicile după câmp în timpul anului, și decă este po-

sibil cu ast-fel de mijlóce restrínse să pótă a se nutri și îmbrăca cuviincios, să pótă a'și permite trimiterea copiilor la scólă ca ast-fel să ridice prin instrucțiune nivelul lor intelectual.

D-sa arată în urmă relele imense ce resultă din anii cu recoltă insuficientă séu aprópe cu totul mică, mai ales când asemenea neajunsuri se repetéză mai des, causă care produce starea miserabilă de proletariat a micului proprietar, și de aci numărul mic al nascerilor și mare al mortalității.

Ca măsuri curative D-sa propune oprirea devastățiunei pădurilor, canalisarea rîurilor, îngrășarea pământurilor, facerea de șosele și însuflarea spiritului de prevedere și de economie a micului proprietar.

Pe o scară mai mare propune exploatarea sistematică a tuturilor sorginților de avuție a țerei.

Relativ la partea economică și industrială D-sa se exprimă în modul următor :

„Poporul Român are să susție pentru existența sa o luptă economică cu alte popóre mai înaintate în civilizațiune, din acest resbel economic el va eși victorios numai atunci când își va procura prin instrucțiunea largă, armele necesare pentru acéstă luptă.“

D-sa citéză ca esemplu Irlanda care este pe cale de descrescere prin escedentul mortalității datorit după D-sa lipsei de cultură.

„Dar cultura la rîndul ei nu se dobêndesce de cât cu alte sacrificii materiale, un popor mai avut găsesce mai lesne medii pentru desvoltarea inteligenței, pentru lățirea instrucțiunei de cât un popor sêrac, și din

acéstă cauză lupta nóstră pentru existență reclamă ca să sporim prin tóte mediile avuția națională.“

„Avuția și prosperitatea unei țări micșorează mortalitatea populațiunei seles într'un mod îndoit, indirect prin procurarea mediilor de cultură și direct prin asigurarea alimentelor suficiente și satisfacerea altor condițiuni cerute de igienă.“

„Prisosul producățiunei României după scăderea importului nu este încă destul de mare pentru ca să permită o sporire repede a populațiunei fără o îmulture proporționată a producățiunei.“

Relativ la consumațiunea ce se face în acéstă țără ea este aprópe pentru individ de 246 oca cereale, mai puțin ca 3 oca fassole, linte, bob; 18 oca carne, 9 $\frac{1}{2}$ vin, 17 $\frac{1}{2}$ oca rachiú. Acéstă pentru un an de dîle și revine aprópe 100 lei pe individ, totalul fiind de 478,329,646, dér producem dupe studiile făcute de D-nu I. Ghica în termen mediu tot 100 lei de om, cu alte cuvinte numai strictul necesar de a duce o viéță aprópe cu totul miserabilă. În același mod acéstă producăție medie este in Rusia de 160, Austro-Ungaria 375, Prusia 455, Francia 600, Anglia 698.

La noi în termen mediu o familie de plugar abia produce 500 lei pe an, din cari scoțînd cheltuelile pentru viéță, impositale statului și adăogând la acéstă vițiul beției, putem a ne esplica nascerea proletariatului la țără.

D-nu Doctor Felix ne arată numărul necontentit crescînd al proletarilor din orașe, enorma cantitate

de candidați de funcțiuni, de familii cu pozițiuni scăpătate, din cauză că n'au fost economi, asemenea și relele produse prin lipsa industriei și comerțului național.

Cu o profundă cunoscință de starea lucrurilor actuale, D-sa ȳice : „Sunt puține țeri ca a noastră, unde ecsistă în tóte clasele sociale un numér atát de mare de persóne fără ocupațiune; omul care nu lucréză nu face réu numai sie-și însuși, ci vatémă și societatea din care face parte, căci consumă fără a produce. Dér óre toți cari lucréză înavuțescú societatea ? Nici de cum; căci câte lucruri inutile și chiar destructive nu vedem la noi.“

În urmă D-sa arată cauzele principale ale mortalității cari sunt paludismul, gastro-enterita copiilor, flisia pulmonară, alcoolismul.

Arată că numărul crescând al epidemiilor se datorese lipsei cunoscințelor igienice și arătând în același timp că și therapia este adesea inactivă în ast-fet de condițiuni.

Finesc acéstă dare de sémă asupra importantei lucrării a D-lui Dr Felix reproducând în total conclusiunea sa pentru a vedea mai bine spiritul ce 'l-a condus pe D-sa a face acéstă importantă lucrare.

Populațiunea României se înmulțese într'o proporțiune cu mult mai mică de cât acea a altor țeri; România este dér amenințată de depopulațiune relativă, care vatémă interesele ei cele mai vitale. Acest réu se află de o cam dată într'un stadiu în care se mai póte remedia, luând însă dimensiuni mai mari și

transformându-se în depopulațiune absolută, ea ar putea compromite viitorul statului Român.

Causele acestei stări de lucruri sunt : Civilizațiunea înapoiată, educațiunea morală și intelectuală imperfectă a junimei noastre, puțina îngrijire care o dăm intereselor economice ale țerei și neglijerea percepțelor elementare ale igienei.

Îndreptarea se poate aștepta numai de la patriotismul luminat, de la conlucrarea sinceră a tuturilor ómenilor de bine. Populațiunea română se va înmulți în proporțiunea în care va cresce producțiunea țerei.

Să căutăm dér tóte mediile pentru îmbunătățirea agriculturii și a creșterii vitelor, să înlesnim populațiunii rurale îndeplinirea condițiunilor pentru sporirea venitului acestor două ramuri principale ale producțiunii noastre; să înființăm mai ales în orașe acele industrii cari pot susține concurența cu străinătatea, să deschidem și să exploatăm și alte sorginți ale avuției naționale, precum minele de cărbuni fosili, de metale, să conservăm pădurile cari împodobesc munții nostri, să regulăm cursul apelor pentru ca în loc de a fi un element devastator să serve interesele agriculturii, comerciului și industriei, să înmulțim șoselele pentru ca produsele să nu putredescă neputându-se scóte din locul unde au crescut, să mărim numărul producătorilor, să micșorăm proporțiunea aceloră dintre noi cari consumă fără a produce.

Décă voim să fim considerați ca o națiune, care aspiră a ocupa un loc între popórele civilisate, decât voim să ferim populațiunea noastră de bóle numeroase

și de mórte prematură, trebuie să dăm igienei publice și private îngrijirea cea mai largă, să răspândim în populațiune cunoscințele elementare ale igienei, să o îndemnăm ca să ție comunele într'o stare mai curată, ca să înlătore din sate după putință cauzele infecțiunii palustre, să impunem administrațiunilor urbane ca ele să dea cetățenilor essemplul îndeplinirei prescripțiilor igienei, ca ele să insuffle populațiunilor orașelor respectul pentru măsurile relative la igienă, respectând singure datoriile ce le prescrie în acéstă privință legea; să înlesnim în fine bolnavilor sêraci ajutorul medical gratuit în tóte formele sêle, adică pe lêngă căutarea în spital, pe lêngă dispensare pentru bolnavii ambulanti, îngrijirea bolnavilor sêraci la domiciliu pe scara cea mai largă.

Remediul principal în contra depopulațiunii României constă în o educațiune corectă, morală și fizică a junimeii. Prosperitatea unei țeri depinde de cultura locuitorilor ei, scóla trebuie dér să ocupe primul loc între instituțiunile statului pentru ca să devie sorgintea nu numai a moralității, a inteligenței ci și a avuției naționale, a puterei patriei.

Scólele nóstre au trebuință de îmbunătățiri calitative și cantitative. În privința calitativă scólele nóstre trebuie să serve mai mult interesele statului de cât ale individului, să crească cetățenii laborioși și productivi, să desvolte adevêratul patriotism care se manifestă prin abnegațiune, prin subordonarea intereselor individuale sub interesele patriei.

Acéstă misiune a îndeplinit-o educațiunea la Elini și la Romani și respectarea principiului „*Salus reipublicae suprema lex est*” i-a făcut mari și tari. În privința cantitativă trebuie să înmulțim scólele și să ne aducem aminte de cuvintele clasice ale unui autor modern : „Cu cât într’o țéră scólele sunt mai góle și mai rari, cu atât sunt cimitirile ei mai pline și mai dese.”

CONSIDERAȚIUNI

ASUPRA LUCRARILOR DE MAI SUS

Lucrările de demografie relative la țera Românească, fiind de cea mai mare importanță, este natural că trebuiesc a fi citite, studiate, criticate, mai ales de medici, ca astfel ele să fie răspândite și puse la cunoștința tututor, și ca să se pótă face mai vedită starea noastră actuală fie în bine și mai ales în rău, după cum ea este în present.

Pentru asésta am căutat ca în acéstă mică lucrare să fac în prima linie o scutră dare de sémă, în un mod succint și fidel, asupra studiilor făcute deja la noi, studii ce merită tótă atențiunea prin rezultatele la cari ajung și mai ales prin claritatea, știința și sinceritatea cu care au fost făcute.

Cu deosebire în cea ce privesce lucrarea D-lui Dr Felix, acésta este rezultatul unui studiu destul de amănunțit, ce s'a făcut pênă acum în acéstă materie.

Ași putea, afară de aceste trei lucrări de o adevê-

rata importanță, se citeț încă două, trei, direct făcute pentru acest scop, dăr care ne răspundând la nici una din chestiunile ce'și puneau singuri, și in urmă ne fiind adesea ori de cât nisce mici articole de jurnale, nu vor intra in studiul nostru.

In acéstă scriere se va vedea însă că nu am lăsat d'o parte nici cele mai mici ochiri ce s'au făcut asupra acestuî subiect in țera noastră, dăr am reprodus séu citat, numai pe acelea ce meritau acésta.

Ceia ce m'a făcut mai mult să scriu acest mic studiu, e următorul lucru :

Toți cei ce au scris asupra acestei chestiuni s'au basat pe o prea mică serie de ani pentru a fi putut ajunge la un rezultat pozitiv.

Ast-fel Dr Agappi a luat ca basă a studiului séu, o serie de 7 ani pentru orașul și județul Iași, 1869—75, și o serie de 15 ani, 1859—73, pentru intréga țera. D-sa ar fi cel mai fericit, dăr in realitate studiul séu rotesce numai pe patru ani, 1870—73.

D-nu I. Bibicescu se basédă in intregul studiului séu numai pe 9 ani, 1870—78. In fine D-nu Dr Felix se basédă pentru intréga țera pe același termen 1870—78, luând o serie de 13 ani, 1867—79 numai pentru orașul Bucuresci, excepțional însă și pentru România, 1867—78. Chiar din acest fapt resultă un mare rău, acela de a nu putea trage o conclusiune justă cu totul.

Și acésta e cu atât mai adevărat, căci conclusiunile la care ajung D-lor nu sunt cu totul identice diferând puțin de D-nu Dr Agappi, care a avut fericirea a lua

Ministerul Educației
BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITĂȚII
BUCUREȘTI

ca basă pentru țera întreagă, un moment numai, și-a servit destul de bine, 15 ani, 1859—73.

Ast-fel D-nu Bibicescu țice la pag. 58 :

„Acest 4.04 represintă escedentul anual al născuților asupra morților la 1000 locuitori, in perioada de la 1870—1877. Se înțelege că, in unii ani, escedentul va fi fost mai mare, in alții mai mic; cifra ce dau aci represintă miđlocia.“ Afirmă decı crescerea populațiunei.

Cu tóte acestea D-sa étă ce țice la pag. 53, prin urmare descrescerea nu și-a scăpat din vedere :

„Poporațiunea totală de la 1870—1877

Anii	Nasceri	Morți	Excedent
1870	147,552	111,963	+35,589
1871	145,010	114,576	+30,434
1872	139,084	132,508	+ 6,576
1873	141,755	141,982	— 227
1874	149,442	152,246	— 2,804
1875	170,571	140,709	+29,862
1876	164,547	125,857	+38,690
1877	158,790	133,381	+25,409

1870—1877. . . . +161,532“

Mai ántéiu, o ochire comparativă intre un an și altul.

In 1870, poporațiunea țerei a crescut cu 35,586 indiviđi. Vom vedea mai in urmă decă o asemenea crescere póte fi considerată ca satisfăcătoare; acum să facem numai comparațiunea.

Trecénd la anul 1871, rezultatul comparativ incede a fi réu.

Din 35,589 indiviđi care erau prisosul populațiunei în 1870-1871, avem numai un prisos de 30,434. prin urmare cu 5 mii și ce-va mai puțin.

În 1872, avem rezultate și mai rele.

De la 35 și 30,000, populațiunea are o creștere numai de 6000, prin urmare de a cincea parte a cifrei care represintă escedentul în 1871 și de aproape a șésea parte a celui din 1870.

Écă un rezultat, care a trebuit să ne îngrijescă chiar de atunci când a putut fi cunoscut.

Venim la anul 1873.

Aci găsim un deficit: născerile au fost mai puținé de cât morțiile, cu 227; prin urmare, aci descrescerea e pozitivă și nu mai póte fi contestată de nimeni; starea rea a populațiunei nóstre e vedită pentru ori cine.

Să mergem mai departe.

„La 1874, deficitul e și mai însemnat, ast-fel că de la 227 ne coborâm la un deficit de 13 ori mai mare, la 2,804.“

D-nu Dr Felix a tratat într'un mod special mai ântéiu despre mișcarea populațiunei României și despre mișcarea populațiunei în alte țéri comparate cu a României.

În fine a terminat espunerea sa trecénd de la rezultatele obținute prin statistică la adevérata parte importantă a conferinței: cauzele înmulțirei prea lente a populațiunei Române și međiile pentru îndreptarea acestui neajuns.

Fie-care din aceste părți principale au fost tratate în modul cel mai riguros și cunoscințele vaste ale

distinsului medic au servit și de astă-dată în acest mod la resolvarea uneia din cele mai vitale cestiuni.

Se pare că temerea unei descresceri constante, posibilitatea unei calamități naționale, a influențat itru atât pe D-nu Doctor Felix în cât concludsiunea sa, cu cât s'ar părea de tristă și de descurajătoare totu-și se 'mi permită D-sa a spune că nu presintă de cât într'un mod palid încă, adevărata și trista stare în care ne aflăm.

Rēul însă consistă în acēsta, că la o serie mică de ani și mai ales acea coprinsă între 1870—77 s'ar putea lesne obiecta, cholera și epidemiile de care țera escepțional a fost bântuită, în 73 și 74, ast-fel că constanta descrescere nu se putea bine adeveri.

Resultatul la care ajunge D-nu Dr Felix e cu atât mai bun, cu cât D-sa admite o creștere mai mică ca D-nu Bibicescu, numai de 3.6 la ‰ în genere, arētând însă și marea descrescere din orașe, cu tōtă înmulțirea israeliților.

Étă chiar ce ȃice D-sa :

„Populația României crește dēr fōrte incet, din cauza micului număr de nasceri în raport cu numărul mare al deceselor, și orașele presintă după scăde-rea deceselor un deficit al nascerilor.“

Dēr totuși și D-lui de și nu a luat o serie mare de ani, de și nu arată de loc că din an în an populația descresce, totuși étă ce ȃice :

„Populațiunea României se înmulțesce în o proporțiune cu mult mai mică de cât aceia a altor țeri; „România este dēr amenințată de o depopulațiune relativă, care vatēmă interesele ei cele mai vitale. Acest

„rău se află de o cam dată într'un stadiu in care se
 „mai póte remedia, luând însă dimensiuni mai mari
 „și transformându-se in depopulațiune absolută, ea ar
 „compromite viitorul statului Român.“

D-nu Dr Agappi, este însă cu mult mai precis, și
 acésta numai din cauza unei serii mai mari de ani
 ce a luat in ajutorul său. Resultatul observațiunilor
 séle este fôrte important și étă pentru ce țin a'l re-
 produce in total.

Anul	Numărul locuitorilor	Sporirea
1844	3,578,951	—
1854	4,000,000	421,049
1859	4,424,961	424,961
1873	4,839,929	414,968

„In perióda ântéiú 1844—1859, când totul era de
 creat, in care timp am fost incercați de epidemii și o
 sumă de invasiuni, care aú durat doé treimi din acea
 epocă; când miđlócele de comunicațiune erau cu totul
 primitive și prin urmare și miđlócele de existență se
 procurau mai cu puțină inlesnire. In acéstă epocă
 nefastă din tóte punctele de vedere, populațiunea Ro-
 mâniei a crescut cu 846,010.

Din contra, de la 1859—1874, déca țera a fost
 bântuită de óre-care epidemii, cel puțin s'a bucurat de
 cea mai perfectă liniște, și n'a avut a suferi flagelul
 invasiunilor streine, putënd ast-fel a'și desvolta con-
 tinuú resursele séle morale și materiale. Adevărat este
 că ordinul social a primit o modificațiune radicale,

acésta însă s'a făcut prin o revoluțiune pacifică și fără sguđuiră violente pentru masa populațiunei. Armonia și buna înțelegere, care a domnit între România și țările învecinate, a contribuit nu puțin a ne bucura în liniște de productul ostenelelor noastre. — Miđlócele de comunicațiune, înmulțindu-se și perfecționându-se ne asigură agonisirea miđlócelor de existență mult mai lesnicósă. În fine comparând aceste două epoce cea întâia de la 1844 la 1859, cea de a doua de la 1859 la 1874, tóte avantajele ni-le presintă epoca din urmă.

Ar fi déră natural ca și crescerea populațiunei să urmeze acéstă progresiune. Cifrele ne probéză contrariul, căci decă prima periódă a avut o creștere de 864,010, în periódă a doua am perdut mai bine de jumătate din acest spor, de vreme ce creșterea nu este prezentată de cât prin cifra de 414,968.

T A B L O U

despre mișcarea populațiunei din România dela 1859—1873

Anul	Numărul născuților	Numărul morților	Excedentul nas- cerilor asupra morților	Căți au murit la suta de născuți	Excedentul mor- ților asupra născuților
	I	II	III	IV	V
1859	114361	65293	49068	57 $\frac{1}{2}$	
1860	123997	79793	44204	60 $\frac{1}{2}$	
1861	129470	85622	43848	66 $\frac{1}{2}$	
1862	128590	87524	41066	68 $\frac{1}{2}$	
1863	123086	106721	16365	86 $\frac{1}{3}$	
1864	147278	106273	41005	72 $\frac{1}{2}$	
1865	143090	111939	31151	77 $\frac{1}{2}$	
1866	130757	158275	—	121	27418
1867	133711	106530	27181	79 $\frac{1}{2}$	
1868	142510	107775	34735	75 $\frac{4}{7}$	
1869	146639	115268	41371	71 $\frac{5}{7}$	
1870	147552	121963	35589	75 $\frac{6}{7}$	
1871	145010	114576	30434	79	
1872	739084	132508	6576	95 $\frac{1}{4}$	
1873	141755	141982	—	100 $\frac{1}{7}$	227

Tabelele sinoptice care resumă mișcarea populației în România pe ultimii 15 ani ne face să putem mai bine aprecia starea de decadență progresivă în care se află populațiunea noastră.

Examinând cifrele colonei a treia său excedentul născerilor, vedem că la 1859 era de 49,068, din 114,361 născuți.

La 1867 excedentul este reprezentat prin 27,181 din 135,711 născuți.

În fine la 1872 nu este reprezentat de cât prin 6576 din 139,084 născuți.

Cât pentru 1866 și 1873 n'am nimica de dis. Cifrele din colona a patra care reprezintă excedentul morților asupra născuților vorbesc în de ajuns. Cât pentru 1874 și 1875 rezultatele le putem deduce după cifrele anului 1872 și 1873.

Trecând la colona a treia, care ne arată câți au murit din o sută de născuți, vedem că: în 1859 au murit $57 \frac{1}{2}$ la sută, prin urmare excedentul născuților asupra morților era reprezentat prin $42 \frac{1}{2}$ la sută.

În 1867 mortalitatea este de $79 \frac{1}{2}$ la sută de născuți. Nu avem dără aici de cât un spor de $20 \frac{1}{2}$ la sută de născuți.

În fine mortalitatea în 1872 este reprezentată prin $95 \frac{1}{4}$ la sută de născuți.

Admitem că anii 1866 și 1873 au fost excepționali. Acesta ar fi de dorit; cu toate acestea chiar starea normală este atât de tristă, în cât inima fie-cărui bun Român nu poate de cât să sângereze cunoscându-o.

D-rul Agappi dér, este destul de categoric în ce pri-

vesce *descrescerea* ér nu *crescerea* populațiunei nóstre, și in special a elementului Român.

Prin urmare este fórté mult de făcut aice, căci e o chestiune din cele mai importante de a se sci decă in realitate crescem fie chiar cu 4.04 séu 3.6 la mia, séu decă acestea sunt nisce rezultate de loc imbucurătóre, arătând numai nisce medii, făcute din termenii constant descrescêndi.

Étä ceea ce țin a proba in acéstă scriere.

Al doilea punct ce tind a discuta din nuou, e de a sci decă noi ne perdem fiind că starea morală a societăței nóstre e decăđută, lucru ce pare a se dovedi prin scrierile, a căror extract am făcut mai sus, séu decă, immoralitatea cu tóte consequențele și cauzele séle are o causă supremă, singură producătóre a acestei triste stări fisice și morale a populațiunei nóstre.

Étä ceia ce voiu căuta din nuou a discuta și proba.

CRESCE SÉU DESCRESCE POPULATIUNFA ROMANIEI

SI IN SPECIAL ELEMENTUL ROMAN ?

«Pentru noi Români în particular ces-
«tinnea populațiunei este o cestiune de
«*esistență și de mărire națională*. A fa-
«vora prosperitatea economică și a ne-
«glijă *prosperitatea populațiunei* este ca
«cum am lucra pentru o grădină pênă
«ce fructele au ajuns la maturitate, rē-
«mâind *alții ér nu noi, sē se foloséscă*
«*de dēsele*.»

— „Tēra nōstră“ de P. S. Aurelian, 1875, Bucu-
resci.

Asupra creșterii populațiunei nōstre voiu lua ca
basă a acestei discuțiunii rezultatele obținute pe o se-
rie de 20 ani, de la 1859 pênă la 1878 inclusiv.

D-nu Dr Felix basându-se pe datele statistice culese
pe anii 1860—78, admite că populațiunea României
cresce anual cu o sumă de 17,894.6 ómeni, dintre
cari 16,370.6 Români.

Cu tóte că acéstă creștere pentru o populațiune de
5 milióne locuitori este fórté mică totuși ne-am bu-
cura incă décă ea ar putea fi luată ca adevērată es-

presiune a stărei noastre actuale, căci cel puțin, decât populațiunea acestei țări nu crește de cât pe o scară cu totul redusă, am fi însă siguri că ne-am păstra existența noastră, grație acestui mic excedent al născerilor.

D-nu Doctor Felix admite că populațiunea noastră crește anual numai cu 3.6 la sută, pe când D-nu Bibicescu, basat pe cifrele obținute tot de la anul 1870 și pînă la 1878 inclusiv, și admitînd totalul populațiunei țerei de 5,000,000, ajunge a da ca mediu al creșterii anuale 20,191 indiviđi, séu un escedent in plus de 4.04 la miă pe an.

Declar mai de inainte că cifra de 3.6 obținută de D-nu Dr Felix, se apropie mai mult de adevăr.

Media de 4.04 obținută de D-nu Bibicescu, s'ar părea însă mai justă, mai ales decât vom calcula pe intréga serie ce am luat ca basă, lucru ce D-nu Dr Felix nu a făcut acum, numai pentru că a văđut că rezultatul cifrelor noastre, fără comentațiune ar fi prea bun in raport cu realitatea.

In adevăr, de la 1859—1878 am avut :

Născuți	Morți	Excedentul născuților asupra morților
2,821,579.	2,317,950	503,629

Căutând a face o medie, găsim că la suta de născuți au trăit numai 17.9, murind in același timp 82.1.

De aci se pôte conchide că creșterea populațiunei anuale, in termen mediu ar fi de 25,181, ceia ce represintă o creștere de 5,2 la miă pe an, luând ca total al populațiunei 4,800,000 media aproximativă pe acești 20 ani.

Dacă însa vom căuta a ne da sémă după intregul tablou ce anexez aicea, étă ceia ce găsec : că la 1859 muriau $57\frac{1}{2}$ la 100 de născuți; prin urmare populațiunea creșea în acel an cu $42\frac{1}{2}$, la sută. Acestă cifră ar fi mai mult de cât avantajosă pentru țera noastră.

De la 1860 însă și pêne la 1862 inclusiv, mortalitatea s'a ridicat de la 60 la $68\frac{1}{2}$ la sută, ceea ce presintă o diferență în minus de 11 la sută, comparativ cu anul 1859.

Anul	NUMĂRUL		E SC E D E N T U L		câți au murit la sută de născuți
	Născuților	Morților	nașcerilor asupra mortalității	mortalității asupra născuților	
1859	114361	65293	49068		$57\frac{1}{2}$
1860	123997	79793	44204		$60\frac{1}{2}$
1861	129470	85622	43848		$66\frac{1}{2}$
1862	128590	87524	41066		$68\frac{1}{2}$
1863	123086	106721	16365		$86\frac{1}{3}$
1864	147278	106273	41005		$72\frac{1}{2}$
1865	143090	111939	31151		$77\frac{1}{2}$
1866	130857	158275		27418	121
1867	133711	106530	27181		$79\frac{1}{2}$
1868	142510	107775	34735		$75\frac{4}{7}$
1869	146639	105268	41371		$71\frac{5}{7}$
1870	147552	111963	35589		$75\frac{6}{7}$
1871	145010	114576	30434		79
1872	139084	132508	6576		$95\frac{1}{4}$
1873	141755	141982		227	$100\frac{1}{7}$
1874	149442	152246		2804	102
1875	170571	140709	29862		$82\frac{1}{2}$
1876	164547	125857	38690		$76\frac{1}{2}$
1877	158790	133381	25409		84
1878	141239	143715		2476	$101\frac{7}{10}$

Ceia ce ne preocupă mai mult, este că o dată seria începută cu 5 seî cu 6 finindu-se, aceste cifre nu se

mai întorc, căci mortalitatea este necontenit crescută; ast-fel în cât seria începută cu 72 $\frac{1}{2}$ la 1864 și sfârșită la 1871 cu 79, nu se mai întâlnește de cât excepțional la 1876 când mortalitatea este de 76 $\frac{1}{2}$.

Cele începute cu 6 séu 5 nu se mai întorc, acelaș rezultat e pentru toate cele-l-alte serii începute cu alte cifre.

Prima ochire între începutul și sfârșitul acestei serii de 20 de ani, este că la 1859 ne muréau 57 $\frac{1}{2}$ ‰, iar la 1878 ne mureau 101, 7 $\frac{1}{10}$ ceia ce constituie o grozavă diferență în minus de 44, 2 ‰, care va să dică că mortalitatea s'a indoit în 20 ani.

Pentru a înțelege mai bine armonia în descrescerea ce rezultă din studiul acestui tablou statistic, l'am condensat aci în serii de câte 5 ani.

Anii	NUMERUL		ESCEDENTUL	Câți au murit la sută de născuți	Cu cât crește la sută populația	Proporție simplă a descrescerei
	Născuților	Morților	născuților asupra mortalității			
1859—63	619504	424953	194551	68.4	31.6	6
1864—68	697446	590792	106654	84.7	15.3	3
1869—73	720040	606297	113743	84.2	15.8	3
1874—78	784589	695908	88681	88.6	11.4	2

Din acésta putem vedea lesne că creșterea anuală a populațiunei scade regulat de la 6 la 3, și în fine la 2, în timp de 20 ani.

Seria ce va începe cu 1879—80, sunt convins mai dinainte că va da un rezultat ast-fel, în cât diferența între născeri și morți să varieze pe o scară cu totul minimală.

Epidemiile de Scarlatină, Rugeolă, Variolă, ce seră populațiunea noastră, mai ales urbană, vor con-

tribui a egalisa numărul morților cu al nascerilor, decât nu a'l prisosi, ca în 1878 când la 100 născuți, au murit 101.^{7/10} séu ca în anii 1866, 1873 și 1874.

Miseria mare a populațiunei rurale, va fi secerea principală care va curăți și micul excedent al nascerilor cu care el a covârșit pênă acum mortalitatea.

Județe întregi sunt fără nici cea mai mică rezervă de porumb, și presa în mai multe rînduri a semnalat deja casuri de mórte prin fómete în județele de peste Olt.

Pelagroșii în acest an sunt mai numeroși în spitalele nóstre ca pênă acum. Intrebându'și decât au mâncat porumburi stricate, 'mi răspundéu cu o vedită amărăciune și desgust de viață: „nici stricate n'am avut domnule!”

De ștece ani de când trăiesc în Bucuresci și frecuentez neîncetat spitalele, nici o dată nu am vëdut un mai mare număr de pelagroși venind de la țără.

Peste 30 s'au prezentat în timp de două luni numai la consultațiunile clinico-chirurgicale. D-nu Dr Marcovici a observat cu mult mai multe casuri în clinica D-séle.

Am făcut aceași observațiune ca și D-nu Dr Sutzu că femeile sunt mai numerose, căci fiind mai debile, sunt mai curînd influențate.

Putem dér trage pentru partea demografică aceléși conclusiuni când cauzele sunt identice.

Ast-fel justifica D-nu Dr Felix mortalitatea pe anii 1873 și 1874. Aceléși cauze, acelaș rezultat fatal va avea, și seria ce a început în 1879.

„În cât privesce deficitul anilor 1873 și 1874 el provine din mai multe cauze: din seceta anului 1873

care a compromis recolta aceluï an lăsând populația în suferință, pênă la recolta anului 1874, și a marelui număr al deceselor din pandemia Cholerei, care singură a cauzat în anul 1873 mórtea a 7652 locuitori ai României, din epidemia de Diphterită și vărsat care au seceret în anul 1873 în tótă țera 3880 persoane.“

Mortalitatea anului 1879 și mai ales 1880 va fi mult mai mare ca în 1878. Media dăr pe anii 1879—83 va fi mai mică ca 2, séu va fi chiar negativă.

Descrecerea prin tabelul acesta este mai mult ca evidentă.

Nascerile sunt relativ mai puține, căci populația a crescut mult cum vom vedea de la 1859, și mortalitatea crește în un mod spăimântător.

Prin urmare e inutil a mai face comparațiuni pe serii mici de ani, și a le alătura acestea cu rezultatele obținute în alte țări.

Să nu uităm de asemenea că am perdut județele Bolgradul și Ismailul în care nascerile covârșiau mortalitatea chiar în orașe.

Acum din 30 județe, în orașe excedentul nascerilor asupra morților la Români, pe o scară *förte mică încă*, nu se observă *de cât în 2 județe*: Râmnicul-Sărat și Muscelul¹⁾!

D-nu Bibicescu cu tótă cifra creșterii de 4.04 ne arată că totuși creștem la ‰ cu 1 mai puțin ca Ungaria, cu 4 mai puțin ca Austria, cu 6 ca Rusia și cu 8 ca Serbia.

---

¹⁾ Veđi pagina 30.

Să nu uităm că acestea sunt țările noastre vecine, cu care va trebui să luptăm și cu arma și cu plugul.

Astăzi se știe că numărul unei populații face totul, proporțiunii păstrate, în cumpăna transmissiunii rasei și a teritoriului.

Să nu uităm că :

„Un popor care se înmulțește prea încet, își instreinează, curat și simplu, încetul cu încetul *naționalitatea sa*, și ajunge să fie *absorbit* printr'o *strecurare străină* 1).“

Și aci este vorba de un popor ce tot are încă un escedent de nașteri.

Ce semnificăm ore noi pentru viitor, o mână de oameni, ce o dată cu civilizația ce am început a ne da la 1859, începem a ne pierde neconținut și sistematic, pe când imensul număr al slavilor ce ne înconjur din toate părțile crește regulat de 6 și 8 ori mai mult ca noi pe an?!

Acastă teribilă stare ar trebui cu atât mai mult să ne îngrijescă cu cât nu numai cu arma se cucerește o țară.

Colonul bine susținut, este pentru indigen mai rău ca crupul pentru o națiune!

Cifrele simple fără comentarii, sunt cu atât mai rele cu cât ele ne conduc la rezultate puțin serioase.

Ast-fel decă vom căuta a compara creșterea populației la 1000 locuitori, anual, găsim că România ocupă locul al 9 între 13 state 2).

Declar că am fi fost mulțumiți.

1) Leroy-Beaulieu. — Discursul ținut la 5 Maiu 1880, în sinul Societății de Economie Politică din Paris.

2) Vezi pagina 39.

Dér nu e curios a admite că Anglia și Germania ce în acest raport ar veni după noi, se află în acest punct inferioare nouă?

Cum, Anglia și Germania ce au colonizat America de Nord, Indiile, Africa de Sud, și acum Australia, să ne fie inferioare nouă care nu putem a coloniza cu noi Români nici țera Românească?!...

Êtă rezultatul cifrelor mórte!

În acele țeri creșterea e exuberantă. Istoria și analiza studiilor demografice, probedă acêsta.

Se obține însă o mare creștere a mortalității prin numărul mai mare al copiilor ce nasc (căci, ei dau și o mortalitate mai mare) și în urmă prin numărul mare, imens, al emigrațiilor adulți.

Acêsta ne servă din nou a vedea trista situație în care ne aflăm.

Țerile din care emigră ómenii, dau rezultate brute statistice, próste.

Țerile în care imigră, dau rezultate bune, căci se reduce cu mult cifra mortalității mari a copiilor.

Noi nu emigrăm, dér la noi imigrédă mi de streini (termen mediu anual de la 1866, câte 20,000 ¹⁾), în fie-care an cum vom vedea, ceia ce face că cifra reală a mortalității e scădută mult încă.

Ast-fel dér putem a vedea, în adevăr starea de plâns în care ne aflăm, și putem cu certitudine afirma că nu suntem al 9-lea stat în acest sens din cele 13 luate ca scară, dér suntem al 13, căci nici în Ger-

---

¹⁾ Veđi: «La Roumanie économique» par Obedenare, pag. 399, Paris, 1876,

mania, nici în Anglia, Olanda și Franța, mortalitatea reală, ne amendată prin imigrații, nici mărită prin emigrație, nu este tristă ca la noi.

Acésta este ceva mai mult de cât înspăimântător și inspecțiunea acestor cifre ne duce neapărat la 2 rezultate.

Primo: că populațiunea noastră descresce într'un mod constant și că o medie ce s'ar face cu câți-va din acești ani și chiar cu o serie de mai mulți ani după cum a făcut'o D-nu Dr Felix, și I. Bibicescu, nu pôte fi luată ca un factor constant al creșterii populațiunei noastre din cauză că nu este basată pe termenî ce ar *diferenția puțin între dênșii*, dar *numai pe termenî constant descrescândi* ce nu pot a ne proba alt ce-va de cât, *câtul cu care descresce iar nu creșce populațiunea noastră*, căci ei sunt nisce puncte intermediare ce plécă de la ani fericiți pentru prosperitatea și fericirea țerei Românesci, trecând neconținut, cu cât ne apropiem de actualitate, la rezultate mai mult ca funeste, pentru țera noastră.

Secundo: Dcă am fi ce-va mai pesimiști, faptul ce reese pentru viitorul țerei este din cele mai triste și acest viitor destul de apropiat încă după acest tablou nu este altul de cât mormântul locuitorilor din țera Românescă în care vor fi îngropați; căci dacă în 20 de ani mortalitatea a crescut cu 44%, plecând de la 57.5 și ajungând la 101.7 este natural că la 1899 plecând cu mortalitatea de acum vom avea a înregistra 100 născuți și 171 morți, și să nu uităm că mortalitatea reală e mai mare, și că a elementului Român în special e imensă.

Să nu ne îngrijim însă, căci dacă Româniî dispar

treptat, elemente străine introducându-se neconținut în locul golului ce se face, vor cunoște mai bine de cât noi interesele lor pentru a'și asigura un escedent la rubrica născuților iar nu la a morților, după cum fac deja acésta în țără acum.

Sunt dér foarte convins că la 1899 nu vom înregistra o mortalitate de 171 la ‰, dér sunt tot atât de convins că rezultatele ce se vor putea obține atunci, decât lucrurile vor merge tot ast-fel, nu vor fi înregistrate de Români căci ei vor fi cu totul insignifienți ca număr.

Acéstă descrescere constantă a populațiunei țerei noastre este cu atât mai importantă pentru noi Români, căci decât pământul nostru părintesc pare că se transformă într'un mormânt pentru némul nostru, el din contra este o rîdătoare grădină în care streinii și cu deosebire Israelii se înmulțesc într'un mod prodigios.

Ast-fel la Bucuresci și Iași ¹⁾ unite, pentru 129.5 morți, Români nasc 100 copii. Israelii pentru 100 morți, nasc 107.4. Adică născerile lor covârșesc cu 36.9 la ‰ pe a Românilor.

Acum câți-va ani s'a đis că Iașul va deveni un oraș ovreesc. Faptul e îndeplinit. Același lucru se pôte đice acum și de Bucuresci care furmică nu numai de tot soiul de streini, dér în special de ovrei.

„Peștele de la cap se strică“ đice un proverb român.

Capul, inima țerei fiind înstreinate, corpul va urma natural acéstă tendință.

---

¹⁾ Veđi pagina 35.

Jumătate din acest corp e deja putred prin gangrena ovreiască. Restul furmică de Bulgari, Greci, Ovrei!...

Am putea dice că sângele bătrânilor noștri cu care este frământat pământul acestei țări, devine o otravă numai și numai pentru copiii lor.

Cine scie decă acest pământ frământat cu sângele lor, nu ne întorce în acest mod disprețul și ingrati-tudinea ce am arătat, și arătam neconținut pentru tot ce este românesc, pentru tot ce este propriu și pur, din cele ce ne-au mai rămas de la bătrânii noștri, demni de totă venerațiunea!

Chiar decă nu am fi amenințați de nici o cotropire streină ce ne folosesc sacrificiile ce facem pentru țără când noi vom dispărea.

Se scie în urmă că :

„Avuția unui stat nu depinde de întinderea, dér, de populația ce are. Este util pentru interesul unei țări (întru cât are mișlócele de a'i nutri), de a găsi mișlocul de a crește numărul ómenilor care o locuesc, de cât de a întinde suprafața sa. Un pământ fără locuitori este inutil ¹⁾.“

Pentru a vedea cât importă pe ómenii de sciința franceđi nu *descrescerea*, ceia ce este la noi, dér chiar *crescerea pușină*, étă ce găsesc :

„De cât-va timp, economiștii, legislatorii și filosofi și au fixat atenția lor asupra cauzelor depopulărei în Francia. Dicem „depopulărei“ căci în prezența creșterii populației la cele-l-alte nații din Europa, *stagnațiunea natalității noastre este o adevărată depopulație* ²⁾.“

¹⁾ Lacassagne. «Précis d'hygiène privée et sociale,» pag. 558, 1879, Paris.

²⁾ «L'année scientifique et industrielle» par Louis Figuier, p. 4, 1879, Paris.

Fiind-că suntem filo-francezi, fiind-că imităm tot-d'a-una pe Franca, finesc acest capitol cu următoarele rînduri scrise de Bertillon, care copriind nisce vederi inalte, și care pot să ne serve ca model de ce trebuie a face noi, care departe de a fi staționari, des-crescem în un mod cumplit.

„Natalitatea francesă este mai mult de cât accia a orî-cărei țări, sediul unui fenomen singular, a unui fel de transformism de care, mi se pare, nu avem destulă consciință.

Este manifest, în adevăr, că la noi tot sfortul laboriôselor nôstre populațiunii agricole, economicei nôstre burghesime, se îndreptă a crea, a aduna capitaluri. Prusia din contra, pare a avea mai multă aptitudine pentru a produce ómeni, chiar luptători apți a smulge cu forța capitalurile adunate gata. Nu mă preocup aicea de ce este laudabile séu nu (ce scim noi dóră? frustratul precum și frustatorul nu sunt judecători competenți!), dér denunț ceia ce este, precum :

În Franca transformăm o parte din descendența nôstră în economie, în capitaluri; étă pentru ce naționalitatea nôstră este ast-fel de restrînsă, și pentru ce cu tóte grelele nôstre indemnissări de rêsboie, capitalurile nôstre sunt așa de abundente.

În Prusia cea mai mare parte din excedentul producțiunii asupra consumațiunii este întrebuințat la înmulțirea ómenilor, étă pentru ce natalitatea sa este ast-fel de puternică, și pentru ce decă ea nu ar avea capitaluri . . . cucerite, pentru ce resursele séle financiare ar fi așa de restrînse! Este acésta dér o vedere ce o cred justă, rigurósă, demonstrabilă și de o mare

importanță pentru *prognosticul viitorului națiunilor*. În fapt, se poate admite ca aproape un lucrător neamț și un lucrător francez sunt tot așa, și se poate vedea la unul precum și la celălalt, dintr'o parte, un excedent de lucru aproape echivalent, și, de altă parte, o tendință care o cred egală pentru a'și augmen- tate buna starea lor. Aceste ipoteze foarte puțin depărtate de realitate, fiind făcute, să stabilim dără în câte-va deta- liuri, dăr în număr rotund, bilanul anual de ceia ce costă în capitaluri: Germaniei *excesul natalității se- le asupra a noastră*; Franciei *economia în capitaluri ce îi permite parcimoniositatea natalității*.

Imperiul german numără actualmente mai mult de cât 40,000,000 milióne de locuitori, și la o natalitate generală de 40 pe an și la 1000 (1872—73. Alma- hul de Gotha 1876), ceia ce constituie pe fiesce-ce an 1,600,000 naceri vii. Dăr decă Germania s'ar res- tringe la slaba noastră natalitate de 26 în loc de 40, ea nu ar număra pe an de cât 1,040,000 nasaeri vii; însă comparată cu Francia, Germania ridică un exce- dent anual de 560,000 de copii asupra ceia ce ar da natalitatea noastră, și acest excedent produce anual- mite după tablele mortalității, aproape 343,500 adulți de 20 ani.

Dăr de altă parte, decă se ia de basă, séu ceia ce costă un om de crescut, séu ceia ce raportă, séu va- lórea sa ca marfă când este sclav, nu se poate, după evaluările prusiene, americane și ale noastre, stima ađi mai puțin de 4000 franci valórea unui adult de 20 ani; $4000 \text{ franci} \times 343,500$ sau la 1,376,000 franci, este suma anuală ce costă Germaniei excedentul natalită-

ței sële asupra a noastră. Tot acel bilan stabilit pentru Francia arată că am cheltui fie-care an 1,240,000,000 franci crescând cei 500,000 nooi-născuți care ne lip-sesc pentru a egala natalitatea germană care ar deveni în adevăr 310,000 tineri de 20 ani. Așa dér un miliard și un quart capitalisédă Francia în detrimentul descendenții sële; și este mai mult de un miliard și o treime ce Germania plătesce înmulțirei sële.

Ar fi să es din subiectul meu discutând valórea respectivă a acestor douë întrebuintări : *de acel care dá mai multă putere în present, séu de acela care asigură mai mult viitorul*; dér era de subiectul meu să arăt raportul natalității cu economia, și de *patriotismul* meu a denunța aceste viremente de capitalurî în prolifi-cări și invers.

Cu tóte acestea, am demonstrat că numai noi suntem în Europa, a căror natalitate deja fórte inferióră, *declină neconținut*¹⁾, *pe când a celor mai multora din rivalii nostri se mențin la un total fórte 'nalt, și chiar cresc încă!*

Mișcarea retrogradă care a coprins natalitatea noastră se va opri ea? Punctul la care am ajuns ar trebui, căci alt-fel, scăderca noastră nu ar fi numai relativă dér absolută. *A opri declinul nostru nu este de ajuns: în presenta națiunilor rivale a căror creștere este adî de trei séu patru ori a noastră, nu trebuie să se opréscă trebuie să se resuie de unde s'a coborât, trebuie o restaurare a natalității noastre! Scie cine-va unde ne conduce acéstă mișcare decă persistă. A deveni una din cele mai*

1) Se vede că nu cunóșce țera Románescă, alt-fel, ar vedea ceva cu mult mai trist.

mici naționalități în Europa¹⁾!... și pe pământul întreg, ce este acoperit chiar, de Teuoni și Anglo-Saxoni, a nu fi de cât un vestigiu.

Acésta este consecința necesară, ast-fel de riguroasă precum și calculul ce o arată. *Asista-vom óre la acéastă decadență fără a ne apăra, fără a cere științei cauzele retrogadărei noastre și remediurile ce'i vom opune? Dér la ce știință ne vom adresa? care este știința colectivităților umane care studiază stările mișcărilor succesive, progresele și declinurile, care scrutază cauzele și efectele lor, în fine care are compentența de a presuma și dirige viitorul după trecut. Acéastă știință este demografia; ar trebui să fie la arta legislatorului și administratorului, cea ce fizica și chimia sunt artei industriale; dér legislatorii noștri, și mai mult încă înalții administratori²⁾, nu'i știu nici existența, nici numele; nu suntem (măcar în Franția) o jumătate duzină de necunoscuți pentru a'i consacra lucrările noastre! Noi trebuie déră să arătăm mișcările neliniștitoare care au cuprins populațiunea noastră, a indica cauzele, a presuma originile precum și finele³⁾.*

Trebuie a reflecta mult asupra celor coprinse în acest pasagiu, căci în prima linie ne arată și noastră tristă stare în care ne aflăm; noastră care suntem sub toate punctele de vedere, cu totul departe de a dispune de mijlocele Franciei.

1) Ce trebuie să mai dicem noi?

2) Ce să mai dicem nenorociții de noi?

3) Dr Bertillon. «La natalité en France.» Dictionnaire encyclopédique de médecine.

Suntem unici in felul nostru! Nu facem nici copii,
nu strângem nici capitaluri, nu avem nici buna stare!
Noi ne ucidem, pentru a se . . . . . desvolta
alții . . . . . pe mormântul nostru.

Să eugetăm!

RELELE DE CARE SUFERIM

DIN CAUSA STAREI NOASTRE ACTUALE

În căutarea morbelor sociale orî cari ar fi ele, ca și în căutarea morbelor ce pot afecta un individ, nu se va putea decide o cură seriósă, și nu se vor obține rezultate bune de cât atunci când cauza provocătoare a acestor rele, precum și cauza ce le întreține în starea cronică, cu tendință spre declinațiune, vor fi cunoscute.

Este natural déră, ca în orî ce cas când un Stat séu o națiune este în o stare nenormală, să căutăm a remedia acest réu întocmai, după cum facem acésta pentru un individ în suferință.

S'a făcut și se fac încă multe greșeli, căci adesea nu adevăratul și profundul medic cunoscător, e chemat a indica remediul acestor rele de care adesea depinde nu numai fericirea, dér existența Statului séu a unei națiuni.

De aceea se vîd adesea aceste rele, luând proporțiuni din ce în ce mai mari, pênă când istoria pune

sigiliul său comemorativ, séu decă mai este viață, pêne când o revoluțiune socială schimbă în bine curentul; tóte acestea din causă că și în medicina socială sunt, empirici, ómení *cu totul streiní de ceia ce sunt chemați a face* și căroră adesea li se dá preferință înaintea adevăraților ómení de Stat, carí sunt medicii Statelor séu națiunelor.

Să vedem acum care este réul ce bântue Statul român din temeliele existenței séle, și care e viitorul elementului român de la gurile Dunărei.

Am vădut mai ântéiu trista situațiune în care ne aflăm din punctul de vedere numeric; și cum țera noastră este amenințată de depopulațiune, depopulațiune ce merge constant crescând, și în prima linie privesce pe elementul român.

Am căutat asemenea a arăta marele rău ce resultă din acésta.

Ca fapt natural se produce imigrația, plaga noastră capitală care în prima linie după cum vom vedea în capitolul special, amenință existența statului nostru.

Vom căuta de asemenea a răspunde la trista cestiune, decă rasa noastră, degeneredă séu nu, pentru ca din tóte acestea, trista noastră stare actuală să reiasă mai bine.

EMIGRAȚIUNEA

Depopulațiunea noastră nu se face prin emigrațiune, căci ea e insignifiantă acum, dér prin excedentul constant al mortalității asupra nascerilor ce merg neconținut descrescând. — Primul factor dér, depopulațiunea prin emigrațiune este foarte neînsemnător, și ar trebui a nu ne preocupa mult de el, dér voiu dice totuși câte-va cuvinte pentru a proba réua noastră administrație și sciința de respect ce avem pentru clasele lucrătore, cu tot vocabularul nostru de liberalism și naționalism.

Emigrațiunea a fost mare între 50 și 64, căci atunci recrutarea având loc pe o scară întinsă, mulți din țărani, cari adesea se prindeau cu arcanul la miliție, treceau fruntariile pentru a scăpa de acéstă sarcină. Astă-dí egalitatea ce se pune în a lua pe toți, scuti-rile frauduloase ce indignau țărani devenind mai puține, deprinderea căpătată, durata serviciului activ fiind micșorată, face ca ei să nu mai aibă spaima și orórea ce o aveau mai înainte.

Ast-fel s'au făcut o mulțime de sate în Dobrogea ce pórtă numele satelor de dincóce și locuitorii bėtrâni,

nu sunt alții de cât sătenii fugiți de la noi. — Malul Dunărei e mai mult populat dincolo în acest mod, cu cât mai ales acéastă trecere le era facilitată prin rudele lor stabilite din timpuri mai vechi acolo.

Nicopoli, Rahova, Florentin, etc., sunt atâtea centruri pe lêngă care Români există în indestul de bun număr.

Acum însă se continuă o alt-fel de emigrațiune care totuși numai are mersul său din nainte, ea e descrescândă. La acéastă descrescere, a contribuit mult legea de la 1864, desvoltarea capitalei, necesitatea brațetor prin cererea industriei crescênde, lipsa de brațe și legea însurăteilor.

Se scie că Oltenii se înmulțesc séu se înmulțeau în un mod destul de larg; aflându-se însă pe un teren nu tocmai productiv, ei erau în țera noastră supuși la același miđloc de a'și căsciga în mare parte viața, ca și Auverniacii séu Savoiașii din Franța. — O mare parte au trecut și trec încă în Serbia. Se scie că Serbia are în acest mod cel puțin 125,000 Români. — Valea Timocului e populată mai exclusiv de Români. Ei au fost de mare utilitate în ultimul resbel, unde cu tótă neechitatea sêrbescă, totuși au format corpul de armată a lui Horvatovicî, singurul ce nu s'au purtat în un mod . . . sêrbesc.

„In acest secol, mulți români au trecut Dunărea și s'au fixat în Dobrogea, în Bulgaria și în Serbia. Le-jean, care a studiat bine aceste colonii, atestéză că Români prosperă, se înmulțesc și constituesc elementul cel mai vivace din aceste localități slave 1).“

1) La Roumanie économique, par M. G. Obedénare, pag. 368. Paris, 1876.

Tot ast-fel s'a făcut o mare emigrație din cauza sarcinilor colosale ce sunt asupra locuitorilor noștri de la țără.

Étă ce ȝice D-nu I. Ghica, recunoscut pentru scrierile séle economice :

„Sunt localităȝi unde plugarii împrôrietăriȝi, după ce au plătit anuitatea, șépte și opt ani, au părisit pământul, s'au făcut servitori și argaȝi, séu au trecut Dunărea ¹⁾.“

Să nu uităm faptele descrise de D-nu Xenopol de la Iașî, ce sunt identice cu acele descrise de D-nu Ion Ghica : depopulaȝia mai multor sate. Cine nu'șî aduce aminte, cât nu sufereau nenorociȝii locuitori ce se aflau pe moșile lui Uhrinosky; cine nu'șî aduce cu desgust aminte de administraȝia ce îngăduia unui sbir strein martirisarea Românilor, ce au fost forȝaȝi a'șî părăsi căminele strămoșesci pentru a trece in Besarabia !

Căȝi încă din marii noștri proprietari ce sunt liberali în Senat și Cameră, nu fac acelașî lucru? Căȝi locuitori nu urmédă acelașî drum ?

Étă dér emigraȝiunii, mici în realitate, dér costisitoare țerei in care elementul român constant descesce, și care sunt patronate de administraȝia românescă.

Aceiașî administraȝie prin nesciinȝă, nepăsare și corupȝiunea sa adesea, permite lucruri și mai triste.

Se scie că de mai multe ori ovreii au fost prinșî cu copile Române, ce le duceau pentru a alimenta

---

¹⁾ Convorbiri Economice de I. Ghica. Broșura No. 6, pag. 56, Bucuresci, 1872.

prostituția din alte părți. S'a dat vr'un exemplu cu ei, s'au vădut vre unul mucedînd în pușcăriile noastre, ei care fac să mucedescă fetele noastre în cele mai de jos focare ale prostituțiunei din Constantinopole?

La Constantinopole femeile prostituate sunt cunoscute sub numele de Românce. La Cairo, spunea un căpitan de marină frances colegului meu Dr B, că este ce-va sfâșiitor de a vedea numeroșele Românce, o dată prostituate în Egypt, sub conducerea Evreilor, și care îmbătrânind sunt aruncate afară și mor de fome sub zidurile casarmelor din Cairo!?

Étă ce fac acești miserabili vîndători de ómeni pentru care diplomații, nu găsesc cuvinte și mijlóce spre a'i apëra.

Ar trebui dér ca porturile noastre să fie mai bine supravegiate, ca administrația să fie mai corectă și mai onestă, ca idea națională, ce există numai pe buze, și în cronicile jurnalelor scrise pe fugă nóptea, să se infiltreze mai bine în inima celor aleși de guverne pentru a ne administra, judeca și apëra.

Trebuie ca marilor proprietari, orî cât de mari ar fi, orî câte voturi ar avea la alegeri, să nu li se permită, a avea vechil Ovreiu séu Grec, adevërate presse de stórcere al sângelui și vieței locuitorilor nostri, de care se servesc „Leaderii“ partidului liberal!... chiar, de sigur ne național!

Ar trebui ca să se finescă odată cu abuzul ce se face din angajamentele agricole, ca administrația să patronește în realitate pe acești minori, ast-fel ca să nu mai fim spectatorî impasibili la emigrațiunea locuitorilor de la țëră, în Rusia și Turcia.

Tot ast-fel s'a făcut o mare emigrație din cauza sarcinilor colossale ce sunt asupra locuitorilor noștri de la țără.

Éta ce ȝice D-nu I. Ghica, recunoscut pentru scrierile séle economice :

„Sunt localități unde plugarii împroprietăriți, după ce au plătit anuitatea, șépte și opt ani, au pãrisit pãmântul, s'au făcut servitori și argați, séu au trecut Dunărea 1).“

Să nu uităm faptele descrise de D-nu Xenopol de la Iași, ce sunt identice cu acele descrise de D-nu Ion Ghica : depopulația mai multor sate. Cine nu'și aduce aminte, cât nu sufereau nenorociții locuitori ce se aflau pe moșiile lui Uhrinosky; cine nu'și aduce cu desgust aminte de administrația ce îngãduia unui sbir strein martirisarea Romãnilor, ce au fost forțați a'și pãrãsi cãminele strămoșesci pentru a trece in Besarabia !

Căți încă din marii noștri proprietari ce sunt liberali în Senat și Camerã, nu fac același lucru? Căți locuitori nu urmédã același drum ?

Éta dér emigrațiunii, mică în realitate, dér costisitoare țerei in care elementul romãn constant descresce, și care sunt patronate de administrația romãnescã.

Aceiași administrație prin nesciință, nepãsare și corupțiunea sa adesea, permite lucruri și mai triste.

Se scie că de mai multe ori ovreii au fost prinși cu copile Romãne, ce le duceau pentru a alimenta

---

1) Convorbiri Economice de I. Ghica. Broșura No. 6, pag. 56, Bucuresci, 1872.

prostituția din alte părți. S'a dat vr'un exemplu cu ei, s'au vădut vre unul muceșind în pușcăriile noastre, ei care fac să muceșcă fetele noastre în cele mai de jos focare ale prostituțiunii din Constantinopole?

La Constantinopole femeile prostituate sunt cunoscute sub numele de Românce. La Cairo, spunea un căpitan de marină frances colegului meu Dr B, că este ce-va sfâșiitor de a vedea numeroșele Românce, o dată prostituate în Egypt, sub conducerea Evreilor, și care îmbătrânind sunt aruncate afară și mor de fôme sub zidurile casarmelor din Cairo!?

Étă ce fac acești miserabili vândători de ómenî pentru care diplomații, nu găsec cuvinte și mijlôce spre a'i apëra.

Ar trebui dér ca porturile noastre să fie mai bine supraveghiate, ca administrația să fie mai corectă și mai onestă, ca idea națională, ce există numai pe buze, și în cronicile jurnalelor scrise pe fugă nóptea, să se infiltreze mai bine în inima celor aleși de guverne pentru a ne administra, judeca și apëra.

Trebue ca marilor proprietari, orî cât de mari ar fi, orî câte voturi ar avea la alegeri, să nu li se permită, a avea vechil Ovreiu séu Grec, adevërate presse de stórcere al sângelui și vieței locuitorilor nostri, de care se servesc „Leaderii“ partidului liberal!... chiar, de sigur ne național!

Ar trebui ca să se finescă odată cu abusul ce se face din angajamentele agricole, ca administrația să patronede în realitate pe acești minori, ast-fel ca să nu mai fim spectatori impasibili la emigrațiunea locuitorilor de la țëră, în Rusia și Turcia.

Dér se vor găsi advocați-ministri care să dovedescă
că și acesta e în interesul țerei, séu al cutărui par-
tid, căria țera îi datoresce existența sa!

Să sperăm însă!

IMIGRATIUNEA.

Dacă emigrațiunea e cu totul neînsemnătoare, ast-fel că nu trebuie mult a preocupa pe omul iubitor de țară, nu tot ast-fel este și cu imigrația care se face pe o scară largă, la noi, cum nu ne dăm încă bine séma.

Acest fapt este de cea mai mare importanță, căci nu elemente române, dér mai ales elemente cu totul neasimilabile poporului Român intră în țară, ast-fel că ne aflăm în o adevărată stare de iminență mortală, de peire, ca și un om în a căria vine s'ar impinge, s'ar transfusa sânge de la o altă speță, sânge care-le în loc de a'l nutri, 'l-ar ucide.

Diferența consistă pentru noi numai în aceia că rasele ce se injecteș în corpul națiunei noastre, vor supraviețui, se vor desvolta în dauna corpului, cadavrului, ce le-au servit ca punct de sprijin.

Faptul constantei imigrațiunii este cu atât mai important cu cât la noi pentru una milă pătrată nu avem de cât 2000 locuitori, pe când în Austro-Ungaria se află 3000, în Franța 3700, în Germania variadă de la 3500 pêne la 7500, în Olanda 5800, în Belgia de 9500 locuitori.

Admițând că media populațiunei unei mile pătrate din o țera ca a noastră, fără lacuri mari, mlaștine imposibile de uscat, munți inaccesibili, să fie de 5000 suflete, putem vedea lesne în ce raport va fi populațiunea română a acestei țeri comparată cu populațiunea de rasă streină nouă. — Pentru mine e lucru mai mult ca constant, că populațiunea țerei care e de 5,000,000 ¹⁾ după Obedenar, și după Bibicescu ²⁾ și mai sigur de 5,250,000 după Dr P. Felix conține în ea 1,000,000 streini, ceea ce face în termen mediu 1 străin la 4 Români...! — Să nu râdem de loc, să mi se probeze contrariul. Să nu mi se obiecteze copilăresce că Ungurii, Bulgarii, Armenii stabiliți de mult la noi, că Ovrei (ceea ce e chiar ridicul) și alte rase sunt în parte desnaționalizate. Când elemente streine vor fi numeroase în țără, mă tem mult că din fie-care sat de Ungurenii, va eși un apărător al Coronei lui St. Stefan; din fie-care Ovreu, va eși un banherașiu german, lucru ce există deja; din fiesce-care Bulgar, va eși un deputat în camera de la Sophia! Elementele străine, pe jumătate assimilate în o țără, sunt bățul cu 2 capete ce lovesce pe cel ce scie a se servi mai bine de ele ³⁾.

1) La Roumanie économique, M. G. Obédénare, pg. 401, Paris, 1876.

2) Lucrarea citată.

3) Pentru a se vedea mai bine cât de multă influență are numărul mare al streinilor, etă ce găsesce și modul cum judecă ei.

Ast-fel «*Messengerul de Atena*» din Iunie a. c. dicea vorbind de Români din Macedonia:

«... Cabinetul din Bucuresci sapă un abis între Grecia și România. *El scie că acești prețiși Români sunt mai puțin numeroși în Epir și Tessalia, de cât Grecii de pe malurile Dunărei.*»

Nu'mi amintiți populația germană din Alsacia, căci suntem departe a fi în administrație și în toate în această privință ca Franța.

Ast-fel fiind lucrurile la 2000 locuitori ai unei mile pătrate acum la noi sunt 400 străini. Dacă această populație va ajunge prin imigrație (căci prin forțele noastre am văzut că nu se poate) la 5000 pentru una milă pătrată, străinii vor fi în raport cu Românii ca 3000 la 2000 !

Pentru a ajunge la aceste cifre, mă basez pe faptele demonstrate mai sus și anume:

1. Descrescerea cifrei escedentului creșterii populației noastre în un mod constant, ast-fel că acum suntem numeric, ast-fel în cât, câți se nasc și mor.— Acésta pentru toate elementele, căci elementul român am văzut că descresce foarte mult.

2. De aci înainte având în vedere forțele cu care plecăm, vom avea constant un escedent al mortalității asupra nascerilor, escedent ce va privi numai pe elementul român. Acest gol se umple și se va umplea din ce în ce mai iute prin excedentul nascerilor asupra morta-

Să nu uităm pretențiile Ungurilor pentru satele din Moldova.

Și étă ce cred iubiții nostri Români de la Berlin, și cum ne tratédă când sunt în număr mai mare. Atunci se vede cine e intolerant ; e vorba de Evreii ce insoțeau cadavrul Rabinului Șorr, la Iași.

«Căci ar fi straniu a se pretinde că o mulțime de 10,000 ómenî să se frământa puindu-se în derangeara spre a face loc unui *quidam* ¹⁾ pe care 'l întâlnea, de cât că acel *quidam* să se dea el la o parte spre a lasa să trecă mulțimea ²⁾.

1) Acest „*quidam*,” erau Români în țera lor.

2) Veđi: Incidentul din 11 Martiu 1879, de Isidor Goldner, 1879, Iași.

lităței a elementului strein aflat în țără, și prin constanta imigrațiune ce are loc în un mod regulat. Atunci Rotchild nu va mai trebui să cumpere Palestina, căci elementul israelit, e acel ce se află în fruntea străinilor ce se înmulțesc în țera noastră, ast-fel că ei au 36.9 la % de născuți anual mai mult ca Români.

S'a discutat mult cifra Israeliților aflați acum în țără, D-nu Dr Obedenaru nu crede că se află mai mult de 265,000, Bibicescu 400,000.

„După cei mai autorisați bărbați ce au scris asupra numărului Evreilor, ei s'ar urca la 400,000 și decă admitem acéstă cifră, creșterea anuală a Evreilor ar fi de aprópe 7 la 1000¹⁾.“

Creșterea anuală generală fiind numai de 4.4 e natural ca á Românilor să fie de 3.5, adecă jumătate ca a Evreilor.

Ceia ce e pozitiv e că numai câte-va orașe din Moldova dau acéstă sumă. Ei sunt cu mult mai numeroși. Nu rămâne nici o indoială că cu cei 40,000 veniți cu Rușii, astă-dí pozitiv avem 600,000.

Cine nu scie că la Pitesci, Câmpu-Lung, Têrgu-Jiului, Têrgu-Vestei, Calafat, sunt patru, cincî ani, nu era nici un Israelit, ađi sunt în acele orașe numeroșe familii.

Bucuresciul, pentru cei ce vėd fără perdele, ce diferență presintă între ceia ce era la 1869. El va presinta *sunt convins*, grație nouă mai ales care facem totul prin ei, în curând un număr mai mare ca Iașul, căci acolo nu este principala arteră de viață, și aceste

---

1) Veđi Lucrarea citată. I. Bibicescu.

parasite respectă adesea capilarile Statului ca și ale
averei individuale pentru a lovi aorta și inima!

Ei cunosc bine, ceea ce e foarte trist, țera și oamenii,
și decă unul din ei ar deschide gura din nebulie să
ne spue lucrurile cum sunt, câte fețe nu s'ar roși, și
ce abis ar fi între ei și țeră.!?

Ceia ce se întâmplă cu Bucuresciul se întâmplă cu
tota țera. Bucuresciul se scie că presintă un escedent
regulat la rubrica morților populației române, contra-
riul e la Israeliți, Acest gol e umplut prin străini și
mai ales prin Evrei.

Imigrația în țera noastră au mers crescând și tre-
bue să crească încă constant.

Éta mersul ei pe câți-va ani :

La 1861	6,496	exced. intraților asupra eșiților
„ 1862	11,679	„
„ 1863	14,850	„
„ 1864	24,389	„
„ 1865	23,813	„
Total	81,227	

Media anuală : 16,245.4

De la 1866, guvernele ce s'au succedat, au găsit
național și prudent a nu se mai ținea cont de elemen-
tele străine ce intrau în țeră.

Se scie însă că de la 1866 au intrat cel puțin în
5—6 ani mai mulți străini ca de ordinar, din cauză că
Principele Carol a căruia origină fiind germană, nimeni
nu se ascepta în streinătate a vedea acea inimă sinceră
și românescă ce admirăm ađi, ast-fel că faptul alegerei
unui principe de origină germană, a întors curentul
imigrației germane către Dunărea pêne într'atât, în cât

economistul german List sfătuia în scrierile sale de economie politică națională, pe emigrații germani de a nu mai trece Océnul, dér de a se stabili în țările de lângă gurile Dunărei și de a colonisa România.

Tot de atunci s'au deschis la noi numeroasele râțele de drum de fer, care au fost un puternic mijloc de a popula încă cu elemente străine țera noastră, și în special cu Germani.

Éta de ce gazeta de Augsburg în 1875, arăta că faptul colonisărei României prin Germani e ceva pozitiv, că deja limba maternă e înlocuită prin cea germană, și că anexiunea morală e un fapt consumat. Resbelul ultim cred că le-a deschis ochii asupra dorințelor țerei.

Admițând de la 1866 încóce ca media a excedentului intraților asupra eșiților din țeră, cifra de 16,245,4 care e media pe cincî ani, în care ani, imigrația nu era de tot mare, ajungem la rezultatul următor asupra străinilor intrați în țeră de la 1861 și pêne acum.

1861—1865 — 81,227. —

1866—1878 — $\frac{259,926.}{14} = (16,245,4 \times 14)$

Total 1861-78 341,153.

Adăogând escedentul nascerilor asupra mortalității, escedent ce regulat, Germanii, Francezii, Grecii, Maghiarii și mai ales Israeliti au asupra mortalității, lesne vom vedea că cu o medie de 5 la ‰ anuală pentru ei (totalul fiind 4,04) vom avea în țeră acum de la facerea Unirei, cel puțin 400,000 streini, afară de cei ce erau atunci. Dér în realitate cifra este cu mult mai mare. Admițând că la Unirea țerei erau numai 300,000 străini, în ambele principate, ađi va trebui să

avem cel puțin dér 800,000 ; sunt convins însă că cifra de 900,000 séu 1,000,000 ceia ce am admis mai sus nu e de loc exagerată.

Étä pentru ce am pus ca sigur un milion.

D-nu Dr Obedenaru admite în total numai 700,000 străini, din cari 265,000 Evrei. Cifrele sunt cu totul mici.

Acéstă cifră (1,000,000) de și colosală, căci Franța nu are de cât 730,844 străini, și numai 49,439 Evrei, totuși decă am avea o administrație corectă, decă am sci să facem o ast-fel de politică ca străinii din țără să se înhame și ei la carul nostru, puțin ar fi care să nu se asimileze, și aceștia ar fi cei 600,000 Evrei!

Vom vedea în urmă cum am putea să facem ca ei singuri, în loc de a ne înjura și a se îngrășa la noi, să fugă și să ne laude în acelaș timp.

Străinii în o țără în care elementul indigen e străin intereselor țerei, sunt avant-garda destrucțiunei acelu Stat. Acésta se aplică la noi.

„Atunci când o populațiune eterogenă străină Românilor prin limbă, religiune, obiceiuri, tradițiuni și aspirații politice, se va așeđa în țără, atunci marginile Statului nostru nu vor fi tot-deodată margini ale naționalității române ; străinii vor dice îndată: nu indentificați Statul român cu naționalitatea română, căci în acest Stat sunt mai multe naționalități pe care nu le légă de cât numai comunitatea guvernului ; și D-zeu e martor, iar ómenii încă sciu, cât de strămutabilă este forma guvernelor, și cât de ușor se póte nasce vre un eveniment, carele să deschidă porțile la putere și acestor străini, mai cu sémă prin puternicul sprijin ce'l au din ve-

cinătate; și acesta, România nu o vrea, nu o poate voi ¹⁾.”

Acestea textual s'au adevărit în ultimele evenimente relative la Evrei.

Și să nu uităm că decât la început ni s'a trimis ceea ce constituia gunoiul Austriei și Germaniei, etc., acum ne vin ómenii cu totul practici, specialiști, onești, dér Germani, Francezi, etc. și pe gunoiul Israeliților din Galitia, ađi se ridică bancherii *Români* din Moldova și București! . . .

Tot ast-fel în o grădină pe gunóele puse se ridică rásadurile plantelor ce voim a obține, și se ridică admirabil de bine.

Elementele care ne-au venit în urmă fiind mai culte, hránindu-se mai bine, muncind mai mult prin urmare, înbrățisați după obicei de clasa avută, au deschis diferite specialități, care sunt atâtea filtruri prin care averea noastră trece la fabricile streine, avere ce nu lasă nici măcar un ban unui Român, căci toți acești intermediatori între fabricanții streini și consumatorii Români sunt streini. Concurența cu ei e dificilă, și specialiștii Români, isolați, nedisciplinați și nesușinuți se perd treptat.

„*Lupta începe între cei noii veniți și cei vechi*, și este lesne de ghicit că, unii vor persecuta pe cei-l-alți și că din luptă vor eși biruitori cei ce au venit : căci sunt superiori celor pe care 'i-au aflat. Aceste sunt legile naturei care sunt destul de vorbitoare, pentru a face să cugetăm care póte fi sfirșitul tuturor procese-

---

¹⁾ Coloniștii germani și România, de D. P. Marțian, pag. 46, București, 1871.

lor de asemenea natură, supuse acelorași legi nestrămutabile.“

Și să nu uităm că :

„Orî-ce întreprindere, fie-care stabiliment întemeiat de un strein, fie-care moșiă cultivată, fabrică condusă, comunicațiune deschisă, de am presupune că toți aceștia intrând în țără numai de cât se vor naturalisa, totuși nu putem a nu simți, că *tôte acele întreprinderi, pe cari au pus ei mâna în țără, sunt atâtea părțile din totul țerei, care nu vor mai fi așa de supuse voinței române ca mai 'nainte.* Acești óspeți, obiectele supuse voiei lor, forméză un element osebit, independinte de elementul român, și care nu póte să nu turbure și să nu desconcerteze cât de puțin pe cel indigen, care pênă acum s'a simțit negenat. Din ce în ce vor fi mai numeroși acești străini, cu atât mai cu încăpățênare își vor conserva naționalitatea și protecțiunea. Pute-rea publică a românismului va întâmpina indiferentism, déca nu și obstacole din partea lor, érá acesta de sigur că nu va contribui pentru a întări, ci de a desorganisa acea putere a națiunei; *va fi dér un element disolvante* al naționalității indigene. Să presupunem pentru esemplu în județul M., numai 200 de streini industriali, activi, inteligenți, rezoluți și sprijiniți de 1 séu 3 consuli; și să fie acești streini unii agricultori, alții meseriași, alții fabricanți, alții éráși comercianți; nici mai începe indoiala, că dacă vor fi toți de un acord, defiază autoritatea română.—Acești 200 de militari ai economiei pot fi mai periculoși pentru naționalitatea română, de câ 20,000 militari de ai armiei inamice.— Mai tare mă tem de agenții eco-

nomiei, de cât de cei politici : un triumf economic al inamicului în țera noastră, este mai periculos de cât o duzină de triumfuri diplomatice, pentru că aceste sunt efemere, pe când cele economice străbat totă ființa națiunii.

„In contra acestui pericol reclamăm instrucția și educațiunea industrială, căci ea este mai mult de cum credem : este garanția integrității naționale!.....Fără densa, ursita provocată 'și va găsi calea 1)“

Ceea ce este și mai trist e că și în privința imigrațiilor facem un falș patriotism. Trebuie a pune pieptul nostru la invasia Evreilor orî cât *de avuți*, orî cât *de inteligenți*, orî cât *de instruiți* ar fi ei, căci demonstrat este celor ce au judecată, și existența alianței israelite în Paris, ne o dovedesce pêne la evidență ca evreiu tot evreu rămâne, chiar când nația 'i deschide brațele spre a'l priimi.

În Bucuresci, fapt pozitiv, sunt Evrei ce contribue pentru scólele evreesci din Maroc!.....

Dér cu ce au contribuit ei pentru scólele, spitalele, asilurile nóstre, în care sunt dilnic priimiți?!...

Excepțiunile fórte laudabile sunt de tot puțin numeróse.

În ce privesce însă cei-l-alți străini să facem o mare diferință : să combatem proletariatul, dér să priimim cu brațele deschise între noi pe acei instruiți ómeni ce lucrédă alătura cu noi pentru binele țerei.

Cât am fi profitat decă în nenumérate industrii, și

1) Annalele economice de Marțian, pe anul 1863. — Revista economico-politică, p. 5.

chiar în unele ramure ale facultăților noastre am fi adus adevărați specialiști?

Am făcut un foarte rău patriotism, puind adesea persoane cu totul incapabile acolo, și ne mai mirăm că generațiile ce părăsesc multe din cursurile noastre sunt slabe. Italia, Spania, Svițera, Rusia, Statele-Unite chiar, nu au făcut ast-fel și Facultățile lor au câscigat.

E de ajuns a cita pe un Moleschott în Italia pe un Agassiz în Statele-Unite.

Am vădut în acéstă privință la noi exemple revolătătoare.

Nisce Români fără instrucție și a căror specialitate era vëndători de cele sânte, care se serveau și cumpărau tot de la Evrei, făcând românism vis-à-vis de câte o persoană străină, admisă chiar la cetățenie, și care făcea onóre țerei prin scrierile și lucrările lor.

Nu fals naționalism, nu trufie Unguréscă, dér să fim frați cu cei ce vor a ne fi și merită a fi frați cu noi; să fim Români și demni cu streinii, să-i combatem când voesc a intra, și intrați în țera noastră să nu-i protejăm în dauna Românilor, și să le impunem pe cât posibil este și lor sarcinile noastre publice.

Étă adevăratul patriotism în ce consistă.

În mai multe rânduri ómenii noștri de stat s'au gândit la ce ar trebui face pentru a se popula mai mult țera, vëndând cât teren rămâne încă necultivat și cât ar putea beneficia statul de la o populațiune dublă; de asemenea cât ar beneficia populația actuală care duplicată ar duce pe jumătate din ce fac astă-đi sarcinile diferite datorite statului.

S'au propus diferite colonii.

La 1860 D-nu Aritonovicî și nenumărate familii ce au domenii vaste, domenii ce adesea nici nu sciau in ce județe erau, s'au gândit, parte prin convincție, partea cea mai mare prin imitație, a colonisa moșiile cu Germani. Atunci mult regretatul economist Român Marțian, pe care mulți din ómenii nostri de stat nici nu sciu in ce secol a trăit măcar, a scris acea importantă lucrare din care am extras mai multe părți in această scriere.

Acastă colonisare care pe o scară de *tot mică* ar avea o scuđă în aceea că Germanii se asimilédă curênd in țeră, și în urmă, pentru că agricultorii Germani sunt recunoscuți ca superiori nouă, in cât ar fi putut servi de scólă țeranilor noștri. Nu este însă mai puțin adevărat că decă Germanii in grupe mici se asimilédă curênd nouă, dovadă atâți ómeni utili și iubitori de țeră ce se află in societatea nóstră, nu tot aste-fel este și cu focarele mai mari germane. In ele idea de Vaterland, e mai tenace de cât ceia ce le presentăm noi in ast-fel de materie.

Ei vorbesc limba lor, iubesc și limba și țera și pare încă că această iubire cresce spre onórea lor in raport direct cu depărtarea de patria-mumă. La noi vêd limba francesă, cărți străine, moravuri străine, totul in fine străin, cu ce dér in ast-fel de condițiuni putem a'i captiva? Cu cosmopolitismul nostru?... Nu, ei sunt ceia ce sunt, și de aceea sunt și vor fi.

In urmă s'a propus colonisarea cu Italiani și D-nu Anghel, unul din inteligenții proprietari din Moldova a pus in practică această idee, aducênd mai multe familii, cincî-deci decă nu mă înșel.

Se scie că abia veniți în țără, s'au și făcut mai multe căsătorii cu fete și băeți Români. Ast-fel consanguinitatea antică se reinprospătează.

Populația agricolă din nordul Italiei e foarte activă, poporul descept și moral, și țera va câsciga, cu atât mai mult că se vor asimila lesne.

Se scie că chiar din lucrătorii italieni ce au fost pe linia Ploesci-Predel, de și prin ei s'au răspândit foarte mult malatiile veneriene, ca prin toți lucrătorii străini veniți în aceste condiții, totuși e fapt probat cât 'și plac în țără la noi, cât găsesc România de dulce și simpatică, ast-fel că foarte mulți sunt căsătoriți și stabiliți aici.

E fapt curios influența femeii române; peste Dunărea și în Banat romanisădă slavii, în țără asimilădă străinii.

Dați instrucție numai acestei femei, și veți vedea că acolo fiind inima și motorul phisic și moral al familiei, ea va regenera mai curând statul nostru de cât toate instituțiunile ce am îmbrăcat într'un mod falșiu.

Ideia colonisării pôte să aibă avantaje făcută cu Italiani, pôte să aiba avantaje făcută cu ori-ce nēm, dér trebuie pentru acēsta virtute în noi, înțelepciune în guvern, lucruri ce nu avem.

Ce voim în definitiv, séu ce ar trebui să voiască cei însărcinați cu direcțiunea marelor interese naționale?

Voim a proteja elementul român, séu cel puțin trebuie a o face acēsta. — Voim ca câmpiile nōstre să nu mai fie adevērate Bărăgane, și agricultura să sufere, și să sufere în același timp și inima nōstră când vedem ómenii ca D. Epureanu care a fost de atâtea ori

ministrul țerei, susținând că „țera de la Buzău la Brăila ne este o sarcină„ numai pentru a susține coloniștii germani! . . .

Voim ca brațele de muncă să fie mai numeroase pentru că nici o industrie nu se poate începe alt-fel.

Ei bine, la toate aceste trebuie a ne gândi numai la elemente străine, pe care nu știu de le-om putea asimila? Nu ar fi mai corect, mai național, mult mai prudent, a ne gândi să înmulțim elementul român din țară, care va fi înmiiat mai român ca cel asimilat? Și pe urmă unde puneți și cestiunea de superioritate a rasei? Căci fără a fi mândri de noi, o Românie cu Români de origine Bulgară spre exemplu, nu ar fi nici o-dată o nație în care să se misce fibra ce se mișcă în némul nostru!

A înmulți elementul românesc este lucrul cel mai ușor pentru un om de Stat, cu pricepere în afacerile economice. Să facem adevărata politică, dér, politică economică, politică Românescă, érá nu maímuțárie.

Căci „Ne certám asupra formelor constituției engleze; ne catechisim unii pe alții cu frase învățate de rost din cuvântările lui Ghizot. Thiers ș. a.; de pe tribuna camerei noastre, s'a spus pênă și istoria întemeerii dinastiilor Mării Britanii. Dér pentru miseriile în care este afundată viața economică a națiunei și de pericolele ce o amenință din astă cauză, nu se înalță vocea elocuenților noștrii legiuitori. În politica lor nu e economie, și unii din ei nici cred că în economie este și trebuie să fie politică. Pentru aceea pierdem timp, pierdem ocașiuni, și pierdem chiar obiecte, pe cari alții le-ar răscumpéra cu preț de sînge chiar ¹⁾.“

1) Analele economice de Martian, pe anul 1863. Revista economică pag. 5.

Se scie că sub o părintescă conducere populația unei țări, se îndoesce pozitiv în 30—40 mult 50 ani. Cea a Statelor-Unite s'a îndoit în 25 ani. Ast-fel că noi în mai puțin de jumătate secol prin forțele noastre numai am putea lesne a ne îndoi. O țără în care ar fi 10 milioane Români, nu ar fi o țără cu care s'ar juca ușor cine-va.

„Pământul ne îngăduie acesta, populația noastră are esces de nasceri, să le preservăm dér contra mortalității, se diriguim bine curentul, să fie ómenî capabili și de inimă la guvern, și nu vom avea necesitate de nici o colonie. Din contra să închidem fruntariile.

Étà de ce nemuritorul Marțian, cu inima plină de sentimente naționale și ajutorat de o cultură seriósă dîcea :

„Ah! numai brațe muncitóre nu lipsesc României. Dér trebuie bună-voință de a le căuta, și a le da condiții atrăgétóre și garanții, siguranță în contra bântuirilor de din afară și în contra rapacităților interne. Aceste ne-au lipsit pêne acum, și pentru aceea lipsesc brațele astă-dî. Inteligența éráși a lipsit, căci instituttele ce trebuia să o desvolteze, nu au esistat și că nimic séu fórte puțin s'a făcut în acest scop. Apoi inteligența agricolă nu o putem aduce gata ca marfa de lux, pentru a ne-o putea apropria, ci trebuie să ne o producem noi însi-ne prin studiu și imitarea mijlócelor ce esistă în alte părți, spre a o propaga. Nimic nu am făcut pentru aceste; cu ce drept dér așteptăm se le avem?

„Și decă am fi făcut pentru aceste două elemente ale producției, numai ceea ce ne-au stat în putere a face, astă-dî nu am avea a ne plânger de lipsa elementului al treilea al producției, adecă de lipsa capitalurilor, căci capital este și pământul, și dêu! acesta nu ne

lipsește; ér prin cooperarea brațelor și a inteligenței s'ar fi produs și capitalurile cele-l-alte. Revin dér la afirmarea că, brațele nu lipsesc națiunei și încă brațe române.

„La Gorj mor adesea ómenii de fóme din cauza puținătăței productelor față cu numărul locuitorilor. In acest an chiar s'a ivit o epidemie între locuitorii județului Mușcel, tot din lipsa nutrimentului. Unde mai este esemplu de ómeni muritori de fóme in o țéră in care a treia parte a pământului este încă vergur? *Și această populațiune română nu are parte de a interesa inimile proprietarilor de moșii, care încă sunt Români, pe când ei au de cuget a aduce o populațiune inamică naționalității lor spre a o plânta în partea țerei ce are cel mai mare viitor. Pentru ce sunt bărăganele nóstre nelocuite, un pământ atât de roditor și în apropierea Dunărei, prin care pot comunica lumei întregi produsele lor? Nici guvern, nici divanuri, nici adunări naționale, n'au venit la ideea de a jertfi neînsemnata sumă ce ar costa sfredelirea fontânelor artesiane, prin care s'a putut colonisa chiar și deserturile din Oran (Africa). Sute de mii de brațe române sunt despoiate de pământul ce din secolii 'l-au muncit și au devenit semenenorocitilor Irlandezii, din cauza asuprirei din partea națiilor ce au ocupat și domnesc unele provincii odinórá Române, (Transilvania, Banat), și noi nu simțim durerea și datoria către acești nenorociți consângeni, pe când îngrijim și adăpostim prisosul unui popor străin, și mai mult de cât străin.“*

Cât privesce Româniii din alte provincii române, sunt contra ideei lui Marțian.

Bine, rău, aceștia trebuie să rămână acolo, pînă la o altă fasă.

Bunul Român ce a editat această importantă lucrare la 1871, etă ce punea în notă, din care am avut fericirea a face ceva cu ultima lege relativă la însurăței, dăr cât mai este încă de făcut ?

„Sunt mai multe județe de munte precum Mehedinții, Gorju, Muscel, Némțu, Sucéva, Putna, etc., unde populațiunea este foarte désă, și, din astă causă, neajungându’i resursele localității, trăiesce în cea mai mare miserie, — ceea ce împedică desvoltarea normală a populațiunei române, în dauna intereselor nóstre politice și economice.

„Una din cele mai însemnate și mai urgente măsuri de stat ce o politică națională e chieată a lua, este aceea : de a organisa prin o lege, popularea pămênturilor nepopulate din Besarabia, Bărăganurile, etc., cu prisosul bravilor și muncitorilor locuitori de la munte și din alte locuri; — alocând pentru acest scop în bugetul statului pe fie-care an, o sumă cu care să se inlesnécă și să se facă posibilă strămutarea și aședarea familiilor, — și acordându-le ore-care scutiri pentru un număr de ani.

„Marele interese politice care reclamă plantarea elementului român la Dunărea și Marea-Négră, sunt de prisos a se mai demonstra. Menționăm în trecăt numai câte-va din rezultatele acestei măsuri.

„Pe lêngă beneficiile economice că s’ar da culturei (și culturei române) pămênturi care ađi nu produc economiei

naționale mai nimic, — că s'ar crea ast-fel un cerc de prosperitate și de o repede înmulțire a populațiunei române, și prin urmare de dezvoltare a forțelor năstre economice și politice. S'ar pune temeliile națiunei în acele locuri astăzi neocupate și espuse a se ocupa cu străini. Și tot o-dată, decât solitudinea vivificătoare a unei politici naționale ar îngriji a înființa școle de industrii apropiate fiă-cărei localități, s'ar pune simburele unui element național de pescari și de o marină comercială română, care se exploreze nesfârșitele avuții ale pescăriei gurilor Dunării și a Mării, în binele comun al națiunei.“

Dér în realitate ce facem. Nu ținem cont de imigrația ce se face, elementul român descesce, ne perdem timpul gândind a ne aduce Români din străinătate, cum ne aducem de acolo totul, cum ne aducem și tricolorele naționale pentru festivitățile naționale ! Ce parodie !

Vom vedea în capitolele următoare încă multe rele și am vădut că suntem pe panta peirei.

In capitolul următor vom vedea că degenerăm, căci asta e fasa in care intră popórele ce se pierd.

De aceia în loc de a ne îndoi în 50 ani, statisticul frances Toussaint Loua probedă că sub acest punct de vedere, suntem *ultima țără* din Europa, trebuindu-ne 288 ani ! . . . pe când elementelor slave, vecine nouă, le trebuesce numai 76, Germaniei 83 ! . . . pentru a se induoi.

Suntem dér din tóte punctele de vedere în situația analogă cu cea a Irlandei de la inceputul secolului.

Viitorul 'l vedem de sine.

Este încă timp să lucrăm, decât am cugetat la ce-va serios !

Este miđloc de a indoi populația țerei, de a colo-

nisa Bărăganele numai cu Români, să căutăm dér a face acésta.

Atunci și numai atunci, imigrația va inceta, și va inceta și cauza principală a desnaționalisării și stingerii noastre.

RASA ROMÂNĂ DIN ȚERA NOSTRĂ DEGENERĂDĂ SĒU NU?

Acésta este una din cele mai importante cestiuni ce se pôte pune unui medic Român, și convin mai de inainte că nu tocmai ușor se pôte răspunde la acéstă întrebare de vreme ce s'a lucrat fórte puțin in acest sens.

Voiu căuta pe cât posibil este puterilor mele a da un răspuns cât se pôte mai imparțial și corect.

Acésta trebuie a o face cu atât mai mult cu cât emițând acéstă idee in mai multe rinduri, amicul meu Ión Bibicescu, étă ce ȝice in importanta sa lucrare al căruia resumat 'l-am făcut la inceputul scrierei :

„Am văȝut emițându-se in lumea competente in cestiuni medicale opiniunea că rasa română degeneréză.

Pênă astă-ȝi — pe cât sciu eu — doui medici au emis acéstă părere, D-nii Doctori M. Miloteanu și C. I. Istrati.

D. Miloteanu, la 1873 séu 1874 ¹⁾, intr'un raport, mi

---

¹⁾ Nu cunosc bine data și nu citez de cât din amintire și din câte-va rinduri ce găsec in studiu-mi demografic din 1874, pentru că 'mă-a fost peste putinȝă de a'mi procura din nouo lucrarea d-lui Miloteanu, care

se pare, pe care 'l adresa ministerului de resbel, ca medic recrutor pentru județul Mehedinți, susținea că populațiunea a început a degenera.

Este acéstă opiniune rezultatul unor observațiuni urmate în curs de mai mulți ani ? Cred, căci alt-fel comparațiunea nu s'ar fi putut face.

Fost-au observațiunile în deosebă îndreptate în acest sens ?

Simpaticul meu amic, D-nu Dr Istrati afirmă asemenea, în escelenta sa lucrarea asupra gimnasticeî, că rasa română a început a degenera.

Écă chiar cuvintele D-luî Dr Istrati :

„Cu perioda renascerei nóstre națiionale și sociale, când și noi am început a vedea că, decă am progresat în forme și în alte lucruri utile, *rasa énsă a început a degenera . . . . .*¹⁾.“

Nu știu nici despre acéstă afirmare pe ce probe sciinfice se întemeiază. Dér ideia de degenerare a raseî este clar și categoric emisă.

Cred dér, întemeiat pe autoritatea acestor duoî bărbați, că cestiunea trebuie să fie curénd și serios studiată.“

Adevérul este că în mai multe ocasiuni am căutat, pe cât puteam a atrage atenziunea celor ce trebuiau să fie direct îngrijiți de acéstă cestiune.

Étă câte-va din dișele mele în diferite circonstanțe.

a fost publicată numaî într'un diar medical, și din partea meritosului ei autor n'am primit încă nici un răspuns la cestiunile ceî 'am pus, în scopul lămuririi lucrului.

1) «Considerațiuni asupra importanței și necesității gimnasticeî,» 1880 pag. 83.

Discutând cauzele sulemenitului la femeile noastre, obiceiul atât de întins, am ajuns la concluziunea următoare :

„... Credeți că sulemenitul ar avea loc și pe o scară atât de întinsă, numai prin o tristă imitațiune, numai prin corupție? Nu! Căci ori cât de coruptă ar fi o femeie, ori cât de măimuță ar fi ea, în ce privesce imitațiunea, totuși să nu credem că ea nu știe că fiind rumenă, cu figura prósătată, odihnită, fiind ceea ce trebuie ea a fi: frumoasă prin nascere, ea nu mai are necesitate de a se văpsi, de a recurge la culori artificiale.“

Să trecem în câmpul de observațiune.

Nu știu decât ați observat la țără fetele și femeile noastre, mai ales acelea de pe șes.

Lucrul ce vă va surprinde, cu atât mai mult că nu vă veți aștepta la acesta acolo, e paliditatea extremă, și figura galbenă, acoperită cu pete, sbârcită și îmbătrânită.

Pentru a vă face o idee mai serioasă, comparați tipul unei fete de la bălți cu al unei fete de la munte, a unei Ardelence!

Ce diferență !

Care sunt cauzele ce la țără produc aceste figuri mormentale, îmbătrânite? Ele sunt multiple. Dacă le vom lua însă, cauzele după puterea lor, ele sunt următoarele: Paludismul, alimentațiunea insuficientă, munca excesivă și în condițiuni nefavorabile, lipsa de condițiuni vitale igienice. Resumate, ele dau un factor puternic, pe care de și 'l punem pe urmă, este merit prin importanța sa a fi în cap, căci el ca să ție ast-fel

devine cu încetul părintele, devine muma generațiilor viitoare, slăbite, bolnave! E o calitate morbidă ce trece cu încetul câte puțin, dér sistematic și crescând, de la părinți la copii și care ne arată cu înlesnire, evoluțiunea în sens regresiv, slăbiciunea și degenerarea rasei!... Acésta e cauza adevărată, profundă, tristă a sulemenitului la noi.

Contribue de sigur în mult și cauzele cele-l-alte comune și altor naționalități.

Vedeți cât în domeniul științific trebuie a merge departe de la cauză la efect! Cât ele par a fi disparate, lipsite de legături, cât pare lanțul rupt, fără inele, între căpătăele séle.

Cu toate acestea, cine ar crede că omul nu e de cât trilobitul transformat în seculi?!

Știința însă ne pune pe adevărata cale, ne arată inelele ce forméză lanțul ființelor ce au viețuit, de la prima pétră fundamentală pênă la ultima adevărată creațiune!

Tot ast-fel și aici, cine ar crede că sulemenitul are o cauză. atât de depărtată?!

Dér, decă ținem bine cont de toate cauzele nehygienice, insalubre, în care trăese Românul de la țără, și mai ales acei de la baltă, lesne vom putea a ne convinge de descrescerea populațiunei rurale, de decrepitudinea în care începe a cădea, de lipsa prin urmare de forțe, de sănătate; și de aci paliditatea, anemia, bătrânețea anticipată și ca rezultat ultim... fete și femei urâte, de și cu trăsuri de artă, fete și femei cărora societatea le cere a fi frumoșe, și care pentru a fi... se sulemenesc! Un rău aduce pe altul, căci relele se țin legate între ele.

La orașe, desavantajele sunt și mai mari. Paludismul, lipsa de aer și de soare, munca excesivă sau contrariul — lucru foarte răspândit la femeile claselor mai coprinse — lipsa de o nutriție regulată și suficientă, costumele neconforme cu ano-timpul și climatul nostru, agitațiunile morale, nopțile albe, viața libertină, alcoolismul, abuzurile, aborturile provocate, etc., etc., atât de multe cauze care transmise cu încetul și crescendo, de la o generație la alta, trec în uzul vieții noastre comune. Copiii ce rezultă sunt slabi, și născuți slabi vor trebui încă a se dezvolta, a crește și a trăi în aceleași condițiuni zdrobitoare!

Ce va rezulta și aici? Acele figuri comune, și pe care le-am descris mai sus; acele suferințe ce le am arătat la începutul acestei observațiuni. Aceste toate nu probază că răul produs în societatea noastră prin suferință, are de cauză primă... degenerarea rasei?!

Să nu glumim; acesta e deducția logică a faptelor ce ne înregistrează observațiunea ¹⁾.”

Tot în acel an, trecând concursul de igienă pentru gimnaziul Mihaiu-Bravul, în thesa scrisă, a căruia subiect era, locuința țăranului, găseam:

„Când aice va dura încă miseria și decadența în care se află el — locuitorul de la țară — să fim siguri că în studiile noastre demografice nu vom avea a înregistra, ceea ce am început a face deja, de cât pierderea noastră prin degenerarea rasei ²⁾.”

În aceeași lună, scriam în un articol relativ la relele

1) Vezi «Gazeta Medico-Chirurgicală», No. 3 și 4, anul al X.

2) «Jurnalul Societății științelor medicale», Primul an, București, 1879.

postului și a alimentațiunei nesuficiente a țeranilor că „este o adevărată calamitate, care ne duce, și ne-a adus chiar, la miseria fiziologică care, după cum ȳice Bouchardat, este : factorul esențial al descrescerei și degenerărei unui popor ¹⁾.”

În fine mai clar și mai precis, am susținut această idee la începutul acestui an în o publicațiune a mea asupra gymnasticeî în care ȳiceam :

„Când vȳd starea în care se află o mare parte din populațiunea noastră de la țera și mai ales aceea ce ocupă județele de pe șes, mă cuprinde în adevȳr spaima și fără voia mea mă întreb decă în adevȳr aceștia sunt descendenții eroicilor apȳrători seculari ai României și care ar fi cauza vȳditei decadente physice în care se află.”

Și ca cauză provocătoare arȳtam că :

„Desființarea sistematică a arborilor fructiferi, introducerea în seculul al 10-lea a porumbului ca basa alimentațiunei noastre în locul grăului și meiului atât de hrănitore și singurele cultivate mai înainte de Români, pierderea constantă a proprietăților mici, despuiare începută sub Domnii fanarioți și continuată pȳnȳ după jumȳtatea secolului actual, excesul de muncă impus locuitorilor, pe de o parte prin extensiunea din ce în ce mai mare a agriculturȳei, pe de alta prin lipsa de brațe, alimentațiunea insuficientă în prima linie, încetarea exercițiilor militare cu căderea Domnilor pămȳntenȳ, sȳrăcia lucică, descurajarea și moleșirea ce vine după dȳnsa, tȳte au contribuit pe rȳnd și sistematic la degradarea rasei noastre, degradare ce se vede în generațiunea de as-

---

¹ Idem No. 20. «Postul la Români.»

tă-dî, degradare ce va continua încă câte-va generațiuni din cauză că ori ce rău se perpetuă prin ereditate și nici nu facem nimica spre a'l înlătura.“

Justificam asemenea cauza ce m'a forțat a trata despre un subiect de educație physică atît de important, în prefață :

„Nepăsarea ce se pune la noi în multe, și mai ales în educațiunea physică a copiilor, nenumăratele epidemii, numărul mare al mortalității, efecte ce probă că calitatea rasei începe să se pîrădă, justifică în de ajuns pentru ce am crezut necesar a face acest studiu 1).“

Sunt însă mai mulți acei cari au atins această chestiune.

Principalul e însă D-nu Dr Obedenaru.

Étă ceea ce dîce D-sa vorbind de țeranul nostru :

„După un ast-fel de regim, omul din popor are puțină forță musculară ; este slab ; are adesea cărnurile moi, pelea vestejită de cu vreme ; presintă puțină resistință malatiilor ; are o indolență ; o lene involuntară, se ostenește curând.

.....
„Sunt în miseria fiziologică cea mai profundă. *Intrec locuitorii din Sologne, în toate punctele de vedere.* Nu pot fi comparați țeranii din câmpiile Dunărei de Jos de cât cu nenorociții țeranii din *Marcie Pontine.*

„Causele miseriei fiziologice sunt réua hrană, locuințele insalubre, malaria, usul băturilor falsificate, și observarea unui prea mare număr de sîrbători 1).“

1) »Considerațiuni asupra importanței și necesității gymnastice din punctul de vedere igienic și social.» Bucuresei, 1880.

1) Dict «Encyclopédie des Sciences médicales,» par A. Dechambre, Art. Roumains par Obédénare, Paris 1877.

Séu cine cunoşce locuitorii mlăştinilor pontine, séu pe Solonioţi, poté lesne vedea că D-sea direct indică degenerarea rasei.

In capitolul relativ la paludism, voiu arăta pe larg această asemănare de condiţiuni physice şi efecte morbide.

Pentru a se vedea mai pe larg ideile D-lui Dr Obedenaru in această privinţă, am reprodus o mare parte din studiile séle tot in capitolul relativ la Paludism.

Ori-ce naţiune ce descresce in loc de a se inmulţi, şi la care această stare pathologică e rezultatul unor condiţiuni economice care fac atât de inrădăcinată deprinderea de a vieţui rău, suferind lipsurile de tot felul, este o naţiune ce nu se află in condiţiunile normale ale vieţii sociale. Séu după cum traiul rău, lipsurile de tot felul, esecul de muncă, unite cu paludismul, syphilisul şi alcoolismul, omórá physicul unui individ, l'pierde inainte de timp, şi face ca copii săi să fie idioţi, epileptici, anemici, scrophuloşi, rachitici, oftigoşi, etc., tot ast-fel şi o naţiune, séu o parte din populaţia unui stat aflătoare in aceste condiţiuni, va suferi intocmai ca individul de care vorbim, şi tot ast-fel generaţiile viitoare vor fi slabe, nervóse, bolnăviciose, rău desvoltate, etc., etc., *degenerate cu alte cuvinte*, intocmai ca şi copii individului de care am vorbit.

Comparaţiunea e naturală, sciinţifică, termenii nu diferă prin nimic alta de cât prin numărul lor, rezultatul dér va fi exact acelaşi.

Medicului observator nu'î scapă aceste detalii importante in sênul restrâns al unei familii, a cutăruí séu cutăruí individ din clientela sa; demografului, economistului, adevăratului om de Stat, nu'î va scăpa de sigur din vedere, partea a doua a observaţiunei, făcută pe o scară mai mare.

Bólele de care suferă populațiunea Română din țera noastră sunt multiple. Una din ele *miseria*, jócă rolul de cauză principală, predisposantă; tóte cele-l-alte : locuințele defectuóse, alimentația insuficientă chiar, postul, syphilisul, alcoolismul, malaria, etc., etc., jócă rolul de cauze ocazionale, séu sunt cu totul dependinte de cauza primă : *miseria*.

Tóte acestea vor fi tratate in ultimele capitole in un mod cât se póte mai detaliat.

Să vedem acum in ce mod se presintă populația noastră din punctul de vedere physic.

Vom vedea cum englesul Wiliam Wilkinson descrie moliciunea țéranului nostru, vom vedea același lucru descris in un mod inteligent de D-nu Dr Obedenaru și Dr Georgescu Dima, vom vedea in resumat pentru a ne face o idee aproximativă, cât sunt de numeróse malatiile discrasice, constituționale ce atacă organismul și influențéză in réu asupra germenului nouelor generații. Acéstă degenerare physică lesne se póte vedea de oricine cunósce condițiunile physiologice, normale, ale unei populațiuni, séu decă va căuta a compara câte-va localități intre ele, séu in fine, in ceea ce ne privesce pe noi, a vedea ceea ce eram și ceia ce suntem!

E greu insă a demonstra acésta in scris la noi, unuia ce nu ar cunósce populațiunea și tipurile de la noi. Cu tóte acestea urmátóarele date sunt suficiente a ne dovedi că suntem cam departe de *Eldorado* al țérilor agricole.

Statistica recrutațiunei este cel mai bun lucru de a vedea coeficientul de sănătate, de viață, ce este in generația ténără a unei țéři.

„Lucrarea ar fi grea și obositóre, dér nu imposibilă.

Folosul ei însă ar fi enorm, căci s'ar descoperi séu că rasa într'adevăr a început a degenera, și în acest cas măsurî grabnice și eficace s'ar lua spre a o opri, séu se va dovedi că nu degenerază și atunci ne-am convinge cu toții că natura îngrijesce de poporul român mai bine de cât ómenii datorî a îngriji și — ideia degenerărei înlăturată — ómenii competenți și-ar îndrepta în altă parte atențiunea, spre a descoperi adevăratele cauze ale puținei creșteri ce am constatat și mișlócele de a remedia rēul ¹⁾.”

La noi recrutațiunile se fac de mult timp, se fac adesea bine, mai ales de medicîi militari, aprópe singurî ce au trimis rapórtele respective.

Ast-fel că nu putem avea date necesare de cât pe anî 1874 și 1879, anî în care medicîi recrutori, fiind militari au înaintat rapórtele lor.

Escepțional voiú profita de un raport făcut în 1869 de D-nu Dr Z. Petrescu, unul din meritoriî medicîi militari, care atât ca profesor la Facultatea de medicină, cât și ca publicist, face parte în prima linie din numărul acelor ce fac excepțiune prin munca și conduita lor.

Datele pe anul 1874, le datoresc unú studiu al séu ce publică acum relativ la acéstă recrutațiune.

Cele pe 1879 le-am cules de pe dosarul oficial, grație buneî voințe a D-luí inspector general Davila.

Cestiunea degenerărei raseî nóstre, nu e însă de erî, alaltăeri, ea dură de mai multe seriî de anî. Décă populația ađi se resimte mai mult, decât generațiunile ce se ridic, sunt în condițiuni cu mult mai triste, cauza e că acum se produc efectele impilărei, nesciinței, lipseií mai ales în care au trăit, și ceea ce e mai trist, în care trăesc încă.

¹⁾ I. Bibicescu. «Lucrarea citată.» 1880.

Ast-fel deja la 1864, Principele Cuza numi o comisiune spre a cerceta in deamănuntul starea higienică, culturală și administrativă a țerei, compusă pentru Moldova de D-nu general Duca, D-nu Eraclide, atunci membru la Curtea de Apel, și primul secretar al ministerului de interne, cu care era însărcinat D-nu N. Crețulescu.

Amănuntele ce 'mă-am procurat erau de tot triste. — Ast-fel in uă plasă din județul Roman, comisiunea vădând că se admisesese numai 17 tineri din 400, și gelosă a cunósce cauza acestei triste stări de lucruri, au adunat din nou pe aceștia.

Vederea lor era din cele mai dureróse, căci toți erau scrofuloși, piperniciți, bohnăvicioși, ast-fel că in raportul său comisiunea spunea Ministrului respectiv, deja in 1864, că in loc de a *face școli, mai bine ar face șpitaturi in comunele rurale!* Care a fost însă rezultatul acestor rapórtne sincer făcute? Unul din membri comisiunei întorcându-se in Bucuresci peste trei luni, de curiositate trecând la Ministerul de interne, cercetând găsi încă o parte din rapórtne *nedespecetluite* și totul pus, după obiceiul cărmacilor nostri . . . *la dosar!*

Nicăeri mai bine ca aice se aplică proverbul: „așa stăpân, așa slugă.“ Căci cu atâta indeferență, cu așa administrație, așa stare de lucruri vom avea.

La 1869 recrutația s'a făcut in Râmnicul-Vâlcea de D-nu Dr Z. Petrescu care a publicat atunci rezultatul aprecierilor și studiilor séle ¹⁾.

In 1874 și 1879 statistica fiind făcută de medici militari, putem vedea pentru un județ mersul stărei phisice a populației pe un termen de 11 ani, adecă de la

¹⁾ In «Gazetta Medicală,» No. 21, 22 din 1869, și No. 2 din 1870.

1869—74 pînă la 1879. Țără pentru țera întregă pe un termen de 6 ani, 1874—1879.

Țără acest rezultat ce am făcut in mod comparativ, la suta de recruți, pentru județul R.-Vâlcea.

RÂMNICUL-VÂLCEA

Resultatul recensemêntelor din anii 1869—1874—1879

Anii	1869	1874	1879
Talia cerută	1.57	1.57	1.54
1 Inscriși	1517	1890	1683
2 Esaminați	1155	1890	1458
3 Priimiți	359	549	810
4 Scutiți de lege	382	745	225
5 „ pentru talie	108	160	45
6 „ „ infirmități	122	327	245
7 „ „ debilitate, ne- desvoltare.	205	109	358
8 Totalul No. 6 și 7	327	436	603

Câți la ‰ din esaminați sunt:

Anii	1869	1874	1879
1 Priimiți	310.8	290.4	555.5
2 Scutiți de lege	330.7	394.1	154.2
3 „ pentru talie	93.5	84.6	30.8
4 „ „ infirmități	105.6	173.0	168.0
5 „ „ debilitate, ne- desvoltare	177.4	58.2	245.5
6 Totalul No. 4 și 5	283.0	231.2	413.5

Vedem dér in un mod palpabil că numărul priimi-

ților crește și al scutiților de lege scade, ceea ce probează o mai mare sinceritate în facerea recrutației.

Cu toate acestea, scutițiile pentru infirmități au crescut neconținut, căci la 1869 erau 105.6 ‰, ér la 1864, 173.0 ‰ și peste 11 ani de la 1869, erau deja 168.0 la ‰.

Deci, această tristă stare nu face de cât a crește neconținut.

Scutițiile pentru debilitate și desvoltare necompletă au crescut ast-fel în cât la 1869 erau 177.4 la ‰, ér la 1870 peste 11 ani, 245.5 la ‰. Scăderea enormă din 1874, nu poate avea un rezultat înbucurător de cât decât în 1879, nu am avea o cifră de cincă ori mai tristă.

Totalul scutițiilor pentru infirmități, după cum se face și în Franția crește dér în un mod constant, începând cu 283.0, 231.2 și ajunge peste 11 ani la dublu 413.5!

Ceia ce e încă și mai trist e că D-nu Dr Petrescu la 1869, étă aprópe ce ȓice în raportul său sciintífic :

„Populația acestui district se bucură de o bună stare, căci acest județ e unul din cele mai avute prin prezența salinelor și cu trasportarea sărei, locuitorii câscigă fórte mult.

N'am observat manifestațiuni diatesice, tuberculóse scrofulóse, rachitóse séu palustre ¹⁾.“

Să vedem acum decât această stare este tot atât de înbucurătoare, decât malatiile dyscrasice ca scrofulosa, syphilisul, etc., decât malatiile endemice ale localității, ca gușa, idiotismul, etc., sunt în aceiași stare după 11 ani.

¹⁾ Veȓi același număr, «Gazeta Medicală» din 1869—70.

RÂMNICUL-VÂLCEA

Malatiile principale d'între acele ce au contribuit la scutirea de serviciul armatei din anii 1869—74—79

Anii	1869	1874	1879
1 Gușă	25	8	51
2 Imbecilitate	—	1	—
3 Idiotism	2	5	12
4 Surdo-mutism	2	3	7
5 Totalul No. 1, 2, 3 și 4	29	17	70
6 Cachexie scrofuloasă	—	—	7
7 Syphilis.	—	—	3

Câți la ‰ infirmilor :

Anii	1869	1874	1879
1 Gușă	20.5	1.8	20.8
2 Imbecilitate	—	0.2	—
3 Idiotism	1.1	1.1	4.8
4 Surdo-mutism	1.1	0.6	2.8
5 Totalul No. 1, 2, 3 și 4.	22.7	3.7	28.4
6 Cachexie scrofuloasă.	—	—	2.8
7 Syphilis	—	—	1.2

La 1879 găsim dér tóte malatiile acelea mărite de număr și ceia ce e și mai trist încă, e că două noi maladii, *Syphilisul* se presintă pentru prima óră cu 1.2 la ‰, ér *Cachexia scrofuloasă* cu a căruia lipsă se mândrea D-nu Dr Petrescu, acum se presintă deja cu 2.8 la ‰ și câți din cei respinși pentru debilitate și desvoltare ne completă nu datorescú acéstă pathologică stare tot acesteii cachexii?

Malatia endemică de la rubrica 5, cu tótă scăderea

ei neexplicabilă de la 1874, a crescut mult după 11 ani, de la 22.7 la 28.4 la ‰.

Să vedem acum același lucru pentru țera întreagă.

Repet însă că ca puncte de comparațiune nu am de cât anul 1874 și 1879. Totuși rezultatul, destul de trist se poate lesne vedea, cu tótă mica diferență de 6 ani numai.

Éta rezultatul recrutațiunei pe anul 1874, comparat cu rezultatul obținut peste 6 ani, la 1879 :

RECRUTAȚIA FĂCUTĂ IN ANII 1874—1879

Anii	1874	1879	1874	1879
Talia cerută	1.57	1.54		
Esaminați ¹⁾	51,198	39,667	Câți la miă esaminați sunt:	
1 Priimiți	16,938	23,266	333.0	586.5
2 Scutiți de lege.	22,103	14,574	434.5	367.6
3 „ pentru talie	3,101	852	60.9	21.4
4 „ „ infirm.	7,371	5,899	143.9	148.7
5 Amânați nefiind des- voltați	590	1,610	11.5	40.6
6 Constituții debile	1,676	1,277	32.7	32.1
7 Totalul No. 5 și 6.	2,266	2,887	44.2	72.7
8 Totalul No. 4 și 6.	9,047	7,176	176.6	180.8

Și aice putem observa același lucru după cum am avut ocasiunea in un mod restrîns a vedea pentru județul Râmnicul-Vâlcea.

Mai ântéiu scutiirile cam dese ori ilegale, de la rubrica „de lege“ au scăđut aprópe cu 125 la miă.

¹⁾ Diferența ce există între numărul examinațiilor și totalul priimiților și a scutiților, e provenită din causă că o mare parte din scutiții de lege, la noi nu se examinéđă ca in Francia, ceia e fórte réu.

Scutirea pentru talie devine foarte mică, aproape a treia parte.

Să nu ne bucurăm, căci această scădere nu ține la aceia că generația ce s'a prezentat in anul 1879 era mai bine făcută, departe de acesta. La 1874 s'a vădut că talia era așa de mică in cât *de-o-dată* s'a redus înălțimea minimă cerută de la 1.57 la 1.54, cu trei centimetri mai puțin!

Acastă micșorime a taliei noastre voiu demonstra-o și mai la urmă, căci ea ne servește de asemenea a proba ceia ce voim.

Scutirile pentru infirmități se presintă cu 25 la miă mai mult, ceia ce nu e o probă că descresc.

Să adăogăm că la 1879 nu se mai scuteau tinerii ca inainte pentru necrose dentare, căci tótă armata noastră acum nu se mai servește de cartușe ce trebuiau a fi rupte in dinți. Și să nu uităm că acest număr de ómenī era destul de numeros. Acésta arată că augmentațiunea e cu mult mai mare de cât 25 la ‰.

Prin urmare cifra nu rămâne constantă. Același lucru se observă la rubrica 8, ce coprinde toți infirmii.

Amânații ca ne fiind desvoltați, adică cari nu *intrunesc condițiunile normale, physiologice, ale vârstei lor*, ceia ce probedă *pipernicirea, degenerarea rasei*, au crescut numai in 6 ani de la 11.5 la 40.6, adică de trei ori mai mult! . . . . .

Acésta e ceva înspăimântător și se presintă numai la noi, căci cele-l-alte națiuni nu presintă această tristă particularitate.

Totalul de la rubrica 7 au crescut de la 44.2 la 72.7!

Să vedem acum și starea afecțiunilor dyscrasice, debilitante, etc., pentru totă țera, după 6 ani cum am făcut și pentru județul Râmnicul-Vâlcea. Resultatul va fi același.

MALATIILE PRINCIPALE

din acele ce au servit pentru scutire in anii 1874—1879

Anii	1874	1879	1874	1879
Totalul examinațiilor	51,198	39,667		
„ scutiților pen- tru infirmități . . .	7,371	5,899	Căți la mia infirmilor	
1 Imbecilitate	18	23	2.4	3.8
2 Idiotism	70	45	9.4	7.6
3 Surdo-mutism.	10	20	1.3	3.3
4 Gușă	457	354	61.9	60.0
Totalul No. 1, 2, 3, 4.	555	442	75.2	74.9
5 Scrofuloși.	156	165	21.1	27.9
6 Syphilis	—	24	—	4.0
7 Accidente tardive ¹⁾ .	143	113	19.4	19.1
8 Phtysie.	129	87	17.5	14.7
9 Hernii.	552	610	74.9	103.4
10 Constituții debile . . .	1,676	1,277	185.2	177.9
11 Desvoltare incomplectă	590	1,610	74.1	214.4
12 Totalul No. 10 si 11 ²⁾	2,266	2,887	259.3	392.3

Acest tabel, cu toate că nu conține de cât diferența pe 6 ani între 1874 și 1879, totuși este de o impor-

¹⁾ Lupus. Caria óselor nasului, Perforația vélului palatin, Periostite și Exostose. Acestea pot datori prezența lor atât la Scrofulósă cât și la Syphilis. Regret că medicii respectivi, cu toate că nu e ușor la prima vizită, n'a indicat și cauza leziunii.

²⁾ La facerea calculului, mai întâiu s'a adunat cu totalul infirmilor și in urmă s'a calculat căți vin la miă.

tanță mare și în același timp mai mult de cât instructiv pentru demonstrarea ideii ce urmăresc.

Datele de pe anul 1874 chiar, vom vedea că sunt de tot funeste, comparate cu a altor țări; dér aice voesc numai a dovedi că această tristă situație nu s'a oprit în mersul său fatal, dér că din contra, mersul acestei triste situațiunii e ascendent, și panta ascendentă e foarte iute, căci diferența în reu pentru 6 ani numai, e enormă.

Ast-fel syphilisul deja e cu 4.0 la ‰ de recruți, și vom vedea în raportul medicului recrutor de la Iași, — în capitolul: „Malatiile veneriene“ — ceia ce dânsul spune relativ la această afecțiune.

Scrofulosa crescă de la 21.1, la 27.9 în timp de 6 ani! Se scie cât e de răspândită această stare cachectică în țera noastră și cât această stare probegă decrepitudinea physică a corpului, starea malativă, a unei populațiunii.

Phtysia singură pare a descresce căci scade de la 17.5 la 14.7.

Scim însă cât această malatie curăță în orașe, și cât rol jăcă ea, între 22 și 35 ani, adecă după timpul tragerei la sortă.

Ceia ce e enorm, ceia ce nu se observă nicăeri de cât la noi, este enormul număr de *constituții debile*, ele erau reprezentate în 1874 prin 185.2 și în 1879 prin 177.9. Diferința e mică și ea este cu atât mai neînsemnată cu cât rubrica desvoltărei incomplete crescă în 6 ani numai, de la 74.1 la 214.4, adică tocmai de trei ori mai mult! . . . . .

Aceste cifre nu mai au necesitate de nici un comentariu, ele sunt destul de categorice.

Ast-fel totalul recruților slabi și rău dezvoltăți au fost de 259.3 la 1874, ceea ce e mai mult ca enorm, și cu toate acestea în 1879, peste 6 ani această cifră a mai crescut încă până la 392.3 cu jumătate mai mult.

Ce probădă acesta, decât nu starea bolnăvicioasă, decât nu degradarea fizică, degenerarea rasei noastre! Aceasta se mai probădă și prin marele număr de hernii. Ast-fel că din cei respinși pentru nenumărate infirmități la 1874, erau scutiți numai din cauza herniilor 74.9 la ‰ și la 1879 erau scutiți 103.4!...

Ce probădă herniile decât nu îndestrarea organismului cu fibre musculare slabe? Ce probădă decât nu organisme slabe și moleșite, care la cel mai mic efort, lasă ca viscerele să străbată părțile ce ar trebui, fiind mai ferme, să le țină în untrul și să nu le lase în starea acesta anormală și care constituie un obstacol serios la muncă!

Éta tabloul fidel al stărei noastre fizice.

Să facem acum, după ce am vădut că răul crește neincetat, comparațiune cu cele ce se petrec în Franția.

Éta un tablou foarte interesant, ce reprezintă succesiv pe 25 ani această stare în Franția. Sunt foarte măhnit că nu pot face acesta și pentru țera noastră, căci până acum nu s'a publicat mai nimica, afară de ce a publicat D-nu Lt-Colonel Dr Petrescu relativ la două județe, și acum în urmă pentru anul 1874 întrăga țera ¹⁾.

Acest tablou e după Morache ²⁾.

¹⁾ Lucrarea e sub pressă.

²⁾ « *Traité d'hygiène militaire* » par G. Morache, Paris, 1874, p. 102.

Proporțiunea celor scutiți din cauza lipsei de talie și pentru infirmități la 1000 omeni, de la 20—21 ani, examinați în un mod real de către consiliile de revisie.

Perioda de la 1844 la 1868, séu 25 ani.

CLASELE	OAMENII admiși	DEDUSI din contingent	DIFERENȚA între numărul celor admiși și aleși	SCUTITI pentru lipsa de talie 1m,56	SCUTITI pentru infirmități	TOTALUL colónelor 4, 5 și 6 physica- minte examinați	PROPORTIA celor lipsiți de talie la 100 examinați	PROPORTIA infirmită- ților la 1000 examinați
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1844	79,906	7,275	72,631	11,800	54,565	138,996	84.1	392.6
1845	79,918	7,339	72,279	11,695	53,891	137,865	84.8	390.8
1846	79,889	8,711	71,118	11,203	56,013	138,394	80.9	404.7
1847	79,969	8,329	71,640	13,768	41,884	127,292	103.1	329.0
1848	79,956	10,439	69,517	11,791	49,217	130,525	90.3	376.9
1849	79,942	8,310	71,632	11,172	49,775	132,579	95.6	375.4
1850	79,969	7,445	72,524	10,256	48,433	131,213	78.1	368.3
1851	79,989	7,704	72,285	9,699	46,838	128,822	75.2	363.5
1852	79,970	7,788	72,182	9,889	45,944	128,015	77.3	358.8
1853	137,971	16,219	121,752	15,329	62,376	199,457	76.8	312.6
1854	137,679	22,351	115,325	17,951	62,564	195,840	91.6	319.4
1855	137,559	20,895	116,664	18,466	65,417	200,547	92.1	326.1
1856	99,720	10,962	88,758	13,332	60,673	162,763	81.9	372.7
1857	99,585	10,089	88,496	13,393	58,513	160,403	83.4	358.5
1858	136,898	15,256	121,642	16,491	63,829	201,962	81.6	316.0
1859	99,785	12,667	87,118	12,178	55,481	154,777	78.6	358.4
1860	99,829	12,059	87,770	12,148	54,177	154,095	78.8	351.5
1861	99,874	11,029	88,845	11,710	56,524	157,079	74.5	359.8
1862	99,867	8,649	91,218	11,428	56,885	159,531	74.6	356.5
1863	99,814	10,739	89,175	11,421	57,559	158,155	72.2	363.9
1864	99,919	10,898	89,021	10,609	54,926	154,556	69.1	355.3
1865	99,941	10,010	89,931	10,741	52,875	153,547	69.9	344.3
1866	99,930	11,038	88,892	9,847	50,537	149,476	65.8	332.8
1867	99,872	12,962	86,910	7,605	49,310	143,825	52.3	349.7
1868	99,934	8,719	91,215	7,655	52,138	151,008	50.6	345.9

Să facem puțin analiza acestui instructiv tablou.

Să luăm mai întâiu trei ani isolați: primul, ultimul și unul mediu, și să vedem în ce mod se presintă diferitele categorii:

CLASELE	OAMENII admiși	DEDUSI din contingent	DIFERENȚA între numărul celor admiși și aleși	SCUTITI pentru lipsa de talie 1m,56	SCUTITI pentru înfirmi- tăți	TOTALUL colónelor 4, 5 și 6 physica- minte examinați	PROPORTIA celor lipsiți de talie la 100 examinați	PROPORTIA înfirmi- ților la 1000 examinați
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1844	79,906	7,275	72,631	11,800	54,565	138,996	84.1	392.6
1856	99,720	10,962	88,758	13,332	60,673	162,763	81.9	372.7
1868	99,934	8,719	91,215	7,655	52,138	151,008	50.6	345.9

Colónele 8 și 9 ne fac deci lesne să vedem că acești ani diferă foarte mult prin rezultatele ce dau, și cea ce în adevăr este foarte important e că rezultatele obținute sunt din ce în ce mai fericite pentru națiunea franceză.

Pentru a face și mai evident acest mers descrescând, cea ce e cu totul doveditor că physical populației câștigă și ca talie și ca sănătate, am făcut media pe câte 5 ani pentru a nu fi acusat că am luat anii isolați. Resultatul fericit e același.

CLASELE	OAMENII admiși	DEDUSI din contingent	DIFERENȚA între numărul celor admiși și aleși	SCUTITI pentru lipsa de talie 1m,56	SCUTITI pentru înfirmi- tăți	TOTALUL colónelor 4, 5 și 6 physica- minte examinați	PROPORTIA celor lipsiți de talie la 100 examinați	PROPORTIA înfirmi- ților la 1000 examinați
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1844-48	399,638	42,093	357,185	60,257	255,570	673,072	89.6	378.8
1849-53	457,841	47,466	410,375	56,345	253,366	720,086	80.6	355.7
1854-58	611,438	79,553	530,885	79,633	310,996	921,515	80.6	338.5
1859-63	499,169	55,143	444,126	58,885	280,626	783,637	75.1	358.0
1864-68	499,596	53,627	445,969	46,457	259,786	752,412	61.5	345.8

Étă acum și media anuală pe o durată de 25 anî:

1844—68	98,707	11,115	87,501	12,063	54,413	154,028	78.	355.
---------	--------	--------	--------	--------	--------	---------	-----	------

Comparată această mediă, cu ceia ce s'a obținut la 1874 și 1879 la noi, indata s'ar striga că națiunea Română, merge falnic pe calea propășirei și a progresului!... *Dér s'a tocit auğul de vorbe și ochi așteptă inutil să vėdă fapte.*

Ast-fel media scutirilor pentru talie este 78 la ‰, pe când la noi 1874 este de 60.9 și in 1879 este de 21.4.

Diferința mare vine și din aceia că Francesii aveau ca minimum admisibil 1.56^m pe când la noi in 1874 ea era de 1.57, ér in 1874 minimumul era redus la 1.54!

Acésta se va dovedi și la finitul acestui capitol.

Infirmitățile la noi éráși ne sunt favorabile, căci pe când in Francia ele erau de 355 la ‰, la noi ele nu se suiau mai mult de cât 176.6 in 1874 ér in 1879 ele erau de 180.8 ¹⁾.

Sė nu uităm insă, că statistica francesă, e de pe timpul puscelor cu capsă, când pentru un inciđiv stri-cat, pentru cea mai mică diformație la mâini, etc., se refusa recrutul, orî cât de sănėtos ar fi fost el.

Acum casurile de scutire nu mai sunt numeróse ca inainte, ceia ce e de luat aminte in ce privesce acésta comparație.

¹⁾ In statistica francesă sunt coprinși debili cu infirmii, de aceia 'i am adunat și la noi.

Francesii însă au luat măsurile necesare pentru a opri copiii prea frageđi de a lucra și de a lucra mult în fabrice, ei au făcut totul pentru buna căutare a celor suferinđi, au protejat industria franceză, au dezvoltat capitalurile și de aci resursele de viață, au făcut să fie o pâine mai mult, de aci un copil mai mult și sânge sănătos în mai mare cantitate, ast-fel că la 1879 ăta rezultatul obținut pentru Franția la ultima recrutație, ceia ce face mai mult de cât onóre, celor puși a conduce destinele ei.

Ferice țera ce are ast-fel de administrație, ast-fel de capacitați și ómenii de inimă în capul ei.

O așa națiune nu va peri nici o dată și ca dovadă, avem mersul falnic al acestui popor.

S'a închis multe rane, și în curând această națiune în tóte va fi luată de icónă.

Resultatele statistice ale recrutărei din 1879 în Franția

Numărul tinerilor admiși la sorți era de 295,924, prezentând o creștere de 9817 peste anul precedent, cu a 30-a parte aprópe. Din acest număr, au fost scutiți pentru diverse infirmități 33,543.

Orbi și chiori	1583,	adică	1	la	187
Maladii de ochi	1315,	"	1	"	224
Surđi.	832,	"	1	"	356
Epileptici, idioti, alienați .	1843,	"	1	"	160
Cu perderi de membre .	3697,	"	1	"	80
Slabi de constituție . . .	3255,	"	1	"	91
Pentru diverse cauze. . .	21078,	"	1	"	14
Sunt dér în total 33,543 infirmi din	295,924,	adică			
a noua parte aprópe.					

Din contingentul rămas (262,381) trebuie încă a scădea pentru diverse cauze 45,410 dispensați de serviciul activ, și 4,800 tineri cari implinesc diferite condițiuni (cum scolii diverse, seminarii, institutori, etc.)

Totalitatea disponibilă a contingentului se reduce în fine la 141,797, aproape jumătatea tinerilor cari au participat la sorți¹⁾.

Căutând acum a face aceeași clasificare, ce am întrebuintat pentru rezultatele recrutațiunei la noi, éta cea ce putem lesne observa.

Să notăm însă de la început că Francesii cari au căpătat foarte multă cumpănire și judecată, au scos măsurătoarele din armată, ast-fel că obțin 2 bunuri: 1). Tot francesul, ori cât de scurt ar fi, trebuie a servi ca soldat²⁾. 2). Că selecțiunea militară nu mai pôte fi atât de rea prin efectele séle, căci pêne acum, se ucidea séu se sustrăgea de la procreație, tocmai și numai elementele cele mai alese.

Éta rezultatele obținute :

1) Din «*Révue scientifique de la France et de l'étranger.*» No. 43, din 24 Apriliu 1880, in rubrica : «*Chronique scientifique.*»

2) «*Defectul de talie persistând in timp de două ani, nu va putea motiva in nici un cas scutirea. Omul care nu are 1m.540, va trebui să fie clasificat in armata auxiliară.*»

Art. 70 din instrucțiunea dată la 28 Apriliu, 1873.

«*Acéstă dispoziție este luată din cauza faptului dovedit prin observațiune, că in rasele noastre europene, crescerea omului continuă adesea, pêne la 25 ani și mai incolo.*»

Morache, uvragiul citat, pag. 100.

Recrutația făcută în Franția în 1879

	Totalul	Câți la mie
1. Totalul celor admiși la sorți	295,924	
2. Dispensați de serviciul activ și scutiri legale . . .	50,210	169.6
3. Scutiți pentru infirmități . .	30,288	102.3
4. Slabi de constituție . . .	3,255	10.9

Vedem d'ér ușor cât a câștigat Franția între 1868 și 1879 numai. Cât face o bună administrație!

Să comparăm acum aceste date cu cele obținute în recrutația noastră pe același an.

Ast-fel vom putea mai lesne să vedem nenorocita stare în care suntem.

Rezultatele recrutațiilor făcute în 1879

Câți la 1,000 de recruți

	Franția	România
Scutiți de lege. . . .	169.6	367.6
„ pentru infirmități	102.3	148.7
Slabi de constituție . .	10.9	32.1
Nedevoltați	—	40.6

Acest tablou comparativ, este de o importanță capitală.

Mai înainte scutițiile ilegale sunt de trei ori mai numeroase la noi. Acesta probă starea de onestitate cu care se achită de datoriile lor Francesii. Să nu uităm însă că la noi aceste scutiții sunt foarte laxe chiar prin legea actuală.

Scutițiile pentru infirmități sunt ca 2 la 3! Noi avem 50 la fie-care sută mai mult ca Franția și trebuie încă a avea în vedere că cifra de 10.9 la ‰ din 1879, este mai mare ca media ordinară în Franția,

căci, între 4,036,372 tineri examinați între 1831 și 1853 inclusiv, adică 23 ani, de către consiliile de re-
visie în Franța, s'au găsit 278,160 scutiri pentru slă-
biciune de constituție, séu 9.37 la ‰¹⁾).

Acéstă cifră merge constant descrescënd în Franța²⁾.

La noi acéstă cifră traduce în fapt trista stare a imen-
seï majorității a populațiunei nóstre! Cum, avem o țără

¹⁾ Boudin, «Géographie et statistique medicales.» Paris, 1857, T. II, p. 454.

²⁾ Scutirile pentru slăbiciune de constituție de la 1848 și pênă la 1868 după Morache^{a)} la care am făcut calculul câți la mie. Descresce-
rea e sistematică și pronunțată. Ea începe cu 136.2 la ‰ și finesce
cu 102.8.

Clasele	Tinerii real examinați de consiliile de re- visie	Scutiri sub titlu de slăbiciune de constituție	Câți la miă
1848	130,525	17,879	136.2
1849	132,579	17,724	133.6
1850	131,213	16,915	128.9
1851	128,822	16,145	125.3
1852	128,015	15,880	124.0
1853	199,457	21,425	107.4
1854	195,840	21,119	107.8
1855	200,547	19,392	96.6
1856	162,763	22,490	138.1
1857	160,403	20,534	128.0
1858	201,962	22,200	104.9
1859	154,777	18,806	121.5
1860	154,095	17,915	116.2
1861	157,079	18,446	117.4
1862	159,531	18,444	115.6
1863	158,155	18,047	114.1
1864	154,556	17,275	111.7
1865	153,547	16,495	107.4
1866	149,476	16,220	109.1
1867	143,825	14,010	97.4
1868	151,008	15,524	102.8
Total	3,308,175	382,885	115.7

^{a)} Morache, „Lucrarea citată,” pag. 141.

eminamente agricolă, în care industria există numai în aspirația cronicarilor, séu a celor ce și prepară discursurile către alegători, și avem noi mai mulți infirmi de cât Franția, țără eminentă industrială? Noi a căror copii nu lucrădă în fabrice; noi, care nu avem pe pământul țerei de cât a treia parte din populația ce el ar putea lesne și avantajos conține?!...

Pe urmă cei slabi de constituție sunt de trei ori mai numeroși, proporția este ca 1 la 3. Și nedesvoltații ce nici nu se află în rubricile recrutației franceze, la noi se presintă cu 40.6 la ‰! Acésta e o adevărată malatie, este ruina némului nostru, este ruina țerei!

Acéstă malatie, este o rușine, pentru cei ce au fost în capul bucatelor, căci nici unul nu numai că nu a făcut nimic pentru a îndrepta rēul, dér chiar acest rēu, pare a fi fost sistematic ascuns.

Nu eu le voi face complimente pentru acésta. „Dăua se cunósce de diminéță“ đice Românul. Tot ast-fel se putea lesne vedea prezentul țerei de acei ce au urmat cu un ochiu imparțial, mare parte din guvernele nóstre de la facerea Unirei.

De la 1840 și pênă acum România a obținut tot, în ce privesce aspirațiunile séle naționale, dér în ce privesce necesitățile economice, ea a perdut totul, și tare 'mă e frică să nu ne inecăm la mal, să nu ne pierdem naționalitatea, existența nóstră, tocmai când am căpătat dreptul la viață!

Strigăm de câte-va decenii neconținut *libertăți, libertăți*, acest cuvânt adus cam după Bulevardele Parisului, de cei ce fără a face nici o specialitate s'au suit sus de tot, dér nimeni nu strigă, *naționalism, românism*, și

ceia ce e mult mai trist, e că in țera Românească sunt foarte puțini Români!...

Vom vedea pe larg cauza acestor rele, ce nu știu decât vom fi in stare a le lecu.

Pentru acesta trebuie inimă și devotament din partea țerei, și mai pe sus de toate, trebuiesc ómeni capabili, sinceri și *Români* înainte de toate la guvern.

Am căutat a face pe județe clasificăția celor respinși pentru talie, infirmități și nedesvoltare.

Se pôte vedea că județele de câmp stau mai rău; in urmă vin județele de munte, și că județele ce am pus sub rubrica de intermediare, ocupă locul cel mai favorabil ¹⁾.

Acésta se înțelege prin aceia că nu sunt influențate mult prin malaria, ca cele din vale, nici retrase in văi umbrite, in afară de căile principale de comunicație, ocupând și terenuri ne productive ca cele de la munte.

Ar fi de dorit ca clasificăția militară să se facă după cum *plassa e băltósă, muntósă, câmpenescă*, séu de *dél.*

Pêně la un punct óre-care aceste lipsuri se vor umplea, căci éta ce ȓice D-lor medici recrutori, anul acesta, luna Martiu, inspectorul general al serviciului sanitar al armatei :

.....„Cu asemenea lucrări incomplete și fără nici o garanție de esactitate, era dér imposil a se întocmi o statistică a recrutațiunei basată pe același principiu sciințific, și pe aptitudinea militară a fie cărei locali-

---

¹⁾ Prin județe intermediare, am înțeles pe acele ce se bucură de prezența colinelor, adesea acoperite de păduri, unde bălțile lipsesc și in care nu se observă relele munților. Acéastă clasificăție, o cred destul de bună pentru România.

tăți; Geografia medicală, un studiu de igienă atât de interesant și în același timp real n'a fost nici menționată atât de cât numai în trecut.

Aptitudinea militară a locuitorilor de munți în comparație cu a celor de la câmp, precum și boalele și infirmitățile mai frecvente într'un loc său altul, abia a fost atinse ici și colea.

Ast-fel dăr elementele științifice cele mai indispensabile pentru ascernerea unei baze a statisticei recrutației, a lipsit cu desăvârșire. Însăși modelele de statistica recrutației, a fost modificate de unii din medicii recrutori, după ideile D-lor personale, adăogând la rubrici, său scădând din ele.

Pentru a se putea dăr efectua pe viitor lucrările statistice ale recrutației, după o procedură uniformă a tutulor medicilor recrutori, și basată pe același principiu și observațiunii științifice, veți observa strict în recrutațiunea contingentului anului curent, următoarele reguli :

În tabloul statistic, model No. 1, la rubricile „Plasa“ veți adăoga „plasa de munte“ său „plasa de câmp“ după localități; această regulă veți observa strict, și cu tot interesul științific ce merită și pentru cele-l-alte modele No. 2, 3 și 4.

În tabloul statistic mod. No. 2 veți trece pe scutiți pentru infirmități numai dintre acele care se prevéd absolut în broșura instrucțiilor medicale pentru acest scop, refăcută din nou. Tablourile mod. 3 și 4 sunt cele mai importante din aceste lucrări; ast-fel dăr este absolut necesar a se cunósce capacitatea toracică în raport cu talia care se va măsura imediat sub ma-

mele, între a 5-a și a 6-a costă; pentru acest sfârșit vă anexes acilea un model tablou, după care D-văstre veți intoemi cifrele corespunzătoare ale capacității toracice cu ale taliei, pentru fie-care plasă de câmp. În raportul D-v. științific, vă veți mărgini strict, numai la observațiunii științifice basate pe geografia medicală a fie-cărei localități în parte, pe aptitudinea militară fizică și morală a locuitorilor. Veți esamina cu scrupulositate, cauzele bolilor predominante, infirmităților seu mutilațiunilor.

Nu uitați a insista asupra condițiunilor atmosferice, în raport cu sănătatea generală a populațiunei; precum și influențele bine-făcătoare ce pot să esercite, aceste condițiuni atmosferice, asupra diferitelor afețiuni.“

Éta acum tabloul ce am redactat pentru a arăta diferența ce creiață aceste trei pozițiuni topografice stărei physice a populațiunei :

Județele ¹⁾	Anii 1874			1879			Media pe 1874—79		
	De munte	Intermediare	De câmp	De munte	Intermediare	De câmp	De munte	Intermediare	De câmp
Câți la mie ne având talia.	61.3,	50.0,	62.6	16.0,	20.4,	27.9	38.6,	35.2,	45.2
Câți la mie scu- tiți p. infirmi- tăți	165.8,	122.7,	217.1	172.2,	113.3,	135.2	169.0,	118.0,	176.1
Câți la mie ne desvoltați. . .	12.8,	2.0,	36.4	105.4,	6.4,	13.7	59.1	4.2	25.0

¹⁾ De munte: Mehedinți, Gorj, Vâlcea, Argeș, Muscel, Dâmbovița, Prahova, Buzău, Putna, Bacău, Némțu, Sucéva.

Conclusiunile ce se pot trage din aceste date, le voi face mai în urmă în capitolele speciale. S. e. Paludismul.

Un argument care vine érašî în favórea faptului degenerárei rasei nóstre, este talia recruţilor care scade neconţenit, ast-fel că a trebuit a se reduce la mészurátóre, minimum cerut de 1.57, în urmă la 1.54.

Se scie că talia înaltă, de ordinar arată o constituţie forte. Ţéřile ce au talia mai înaltă sunt acele ce domină astă-dî planeta nóstră, căci ele coloniséđă, ele în fine sunt primele în civilisaţiune.

Étä următorul tablou după Morache 1) :

Talia minimum în principalele armate

Rase Germane	Prusia	1 ^m ,621
	séu excepţional	1 ^m ,569
	America de Nord.	1 ^m ,600
	Englitéra	1 ^m ,600
	Swedia.	1 ^m ,608
	Baden	1 ^m ,570
Rase celtice amestecate	Francia (idem România) . . .	1 ^m ,540
	Italia.	1 ^m ,560
	Belgia	1 ^m ,570
	Spania	1 ^m ,560
Rase germano-slave	Austria	1 ^m ,553

Se scie ađi în lumea sciinţifică că Francia este con-

Intermediare : Otlul, Tecuciu, Tutova, Fălciu, Roman, Vasluiul, Iaşı, Botoşani, Dorohoiu.

De câmp : Dolj, Romanaţi, Teleorman, Vlaşca, Ilfov, Ialomiţa, Brăila, Covurluiul, R.-Sărat.

1) Pagina 99, «Lucrarea citată.»

siderată ca țera în care talia media e cea mai mică din Europa.

Statistica însă probază, că de și departe de a avea avantajele Franței, noi suntem și în această privință ultimii din Europa.

Pentru acesta am făcut talia mediă după măsurătorile ce s'au făcut în recrutația de la 1874 și care vor fi în curând publicate de D-nu Dr Petrescu Zaharia.

Ast-fel găsește că talia mediă la noi pentru anul 1874 este de 1.60_g.

În Franța la 1864, căci nu am avut altă dată, ea a fost de 1.64_g. Cu alte cuvinte media taliei noastre e cu 0,04₁ cent. inferioară mediei celei mai scurte națiuni din Europa! Ce vom face, și care va fi viitorul unei țări de pitici, bolnăvicioși, slabi, și care vorbesc numai franceza și se îmbracă în străinătate, de unde aduc pene și brânza și cartofele?...

Cât suntem de departe de mediile admise de omenii de știință ca *Liharzik*, care în urma cercetărilor sêle scrupuloase, ajunge la următoarele date relative la talie ¹⁾.

Vârsta	Talia	Vârsta	Talia
(Anii îndepliniți)	de mijloc	(Anii îndepliniți)	de mijloc
18 . . .	1 ^m ,63	22 . . .	1 ^m ,71
19 . . .	1 ^m ,65	23 . . .	1 ^m ,73
20 . . .	1 ^m ,67	24 . . .	7 ^m ,75
21 . . .	1 ^m ,69		

Ceia ce e curios la noi e că media județelor de câmp e cu 0.10 centimetre superioară celor de munte.

¹⁾ Morache, «Uvrăgiul citat,» p. 100.

Adunând datele de pe caietele recrutațiunei pe anul 1874 ¹⁾ am găsit următoarele rezultate :

1. Pentru județele de câmp, cum e Doljul, Romanații, Teleormanul, Vlașca, Ilfovul, Ialomița, Brăila, Covurluiu, Cahul, Fălciu, Tutova, Vaslui, Iași, Botoșani, Dorohoi, talia mediă e de 1,65.₂.

2. Pentru județele de munte : Gorj, R.-Vâlcea, Argeș Mușcel, Oltu, Prahova, Buzău, R.-Sărat, Putna, Teacuciu, Bacău, Roman, Némțu, Suceva, talia mediă e de 1,55.₈.

Deci o enormă diferență, aprópe de 0.10 cent.

Media este de 1,60.₈.

Faptul cunoscut de toți că la munte sunt ómenii mai mari, nu s'ar adevări prin cifra medie, dér se adevărește prin următorul lucru :

Din 18,000 recruți, măsurați in 1874, din județele de munte, numărul cel mai mare găsit la aceeași rubrică, a fost de 1,379 la 1.65 cent. Pe când la județele de câmp, din 20,645 recruți, cei mai mulți aflați la un loc, au fost de 1,659 la 1.59 cent. înălțime.

Prin urmare talia potrivită, mijlocie e mai numerosă la noi in județele de câmp și de aci și media mai mare.

Taliile extreme însă sunt mai numeroase la munte, acolo avem din 18,000 recruți, 1,379 la 1.65 cent., dér tot acolo avem și piticii.

Étă ce găsește in raportul oficial al D-lui Dr Nicolescu I. relativ la recrutația din 1879 in județul Mușcel.

„Pentru statură mai mică de 1.54 metru s'au ex-

---

¹⁾ Lucrarea D-lui Dr Z. Petrescu.

clus 37 tineri, 5 din aceştia aveau *aparența unor copii de 7—10 ani!* După cum se vede în tabela No. 4, minimum de statură a fost 1.24 metru și maximum 1.83 metru. “

D-nu Doctorand Spiroiu, ce făcea parte din această recrutatăie, 'mă declară că din comunele Nucșóra și Corbiu, s'au adus mai mulți recruți de 20 ani, în *brate* de muștele lor, atât erau de mici, bolnăvicioși și degenerați!

Este cred pe deplin constatat că atât în privința taliei, cât și a infirmilor țera noastră este pe o treptă foarte josă, ast-fel că putem a numi starea de astă-đi, stare de malatie, de suferință, de descrescere, de degenerare, de pierđanie.

Viitorul va proba decă vom sci să inchidem aceste enorme rane, séu care va fi sórta noastră.

Pentru a nu fi acusat de esclusivism în idea ce susțin relativ la degenerarea physică a rasei nóstre, finesc cu următorul raport sciințific ce unul din distinșii medici militari recrutori la Olt în 1879, D-nu *Dr Dima Georgescu*, a făcut serviciului sanitar al armatei. *Acésta'í face cea mai mare onóre.*

„După cum se vede din tablourile tinerilor scutiți pentru infirmități, numărul lor se urcă la 210 din 1,125 înscriși pe listele de tragere la sortți, ceia ce face că la 100 tineri înscriși s'au găsit 10 infirmi.

Numărul infirmilor este prea mare și acésta provine, pe de o parte din *reava hrană* a locuitorilor aprópe din intrégul district, — exceptând plasa Șerbănești — căci este unul din cele mai sêrace districte din țera; pe de altă parte ceia ce face ca numărul infirmilor să fie mare, este că *chiar bólele puțin grave,*

trec foarte lesne la stare de chronicitate și acesta din cauză că bietului țeran nu numai că nu i se tratădă bóla la timp, dér in cele mai multe casuri nici o dată.

S'a dus timpurile când se dicea că deca vrei să ai un tip de sănătate, se te duci la țără căl vei găsi de sigur printre locuitori; timpurile acelea au trecut, de la copil pêne la bătrân, nu citești in fisionomia lor de cât vestejirea physică, chloroanemia pêne la hydremie, îmbetrâniți înainte de vârstă și cu moralul foarte abătut. Am cercetat care este cauza și peste tot locul am aflat că sărăcia a prins rădăcină la țerani, toți se plâng că sunt inglodati in datorii din care nici ei nu știu cum vor putea eși.

Așa dér, c'un moral vecinic abătut și hrană ce d'abia 'i potolesce colicile înainte mergătoare ale complectei inanițunii, étă starea lor ordinară.

Asemenea individe nu ne putem aștepta să dea nascere la copii viguroși și plini de sănătate, din contra copii lor vin in lume cu scrofula și rachitinismul și tot pentru împovărarea suferințelor morale ale bieților părinți.

Serviciul medical prin sate este o parodie, cele mai multe plăși nu au medici, puținile care au medici, acestora nu li se dă mijlôce ca să și pótă exercita arta, și prin urmare se vie in ajutorul bolnavilor:

1. Sunt réu plătiți, de unde nu pot avea trăsura cu cai se se pótă transporta in plasă.

2. Comitetele permanente nu le dă de cât prea puține medicamente in raport cu necesitățile. S'a vădut mai mult de cât o dată medici care pe la incepetul al 2-lea trimestru al anului, se nu mai aibă nici un grăunte de medicamente, răspundendu'i de la „Comitet“

numai avem fonduri, s'a epuizat fondurile medicamentelor pentru anul acesta."

3. Sub-prefecții ne știind de cât de frica prefecților, nici nu bagă în seamă pe medicul plășei, 'l consideră ca pe un inferior, nu 'l ajută cu autoritatea sea în nimic, așa că medicul fiind desconsiderat de puterea plășii, autoritățile comunale se dau la fund când sosese medicul în plasă și bietul medic decă găsește vre un vătășel este prea fericit ca să scotă mamele cu copii la vaccinat și se ducă pe la cei bolnavi.

Până când nu se va face în fiecare plasă un spital și o farmacie cu medicamente de întâia necesitate unde se se caute numai bólele acute; până când nu se va da țeranului primele noțiuni de igienă, și primul ajutor; până când bólele încă acute, nu vor fi căutate în spitale; până atunci comunele noastre rurale rămân ceia ce sunt, niște vaste spitale cu bóle cronice.

Și cei ce cânt brațul vânjos al țeranului, că ei sunt susținătorii némului Românesc, că ei sunt temelie țerei, ar face mai bine să plângă starea deplorabilă a țeranului, și să se îngrijescă, căci vai de edificiul a căruia temelie e putredă."

Onóre armatei și țerei, că are un medic cu atâta inimă și instrucție, onóre D-lui Georgescu Dima, căci a știut să difere așa de mult de acei ce nici nu'și au trimis raportul științific.

Cu ast-fel de medici, țera tot nu va peri. Sunt foarte veseli, că pot da diuă acestui important raport, destinat a muceși la Archivă.

RELELE HYGIENICE LA ROMANI

«Orî-cine practică medicina în țera Românească, trebuie a avea în vedere următoarele puncte cardinale : Paludismul, Alcoolismul și Syphilisul. Ele fac ca și fenomenele morbide și tratamentul să diferețe mult la noi.»

Dr Marcovici, „Cursul oral de clinica medicală.”

Cunoscem pînă acum ca fapte positive următoarele date ce trebuie a le avea din nou în vedere :

Descrescerea noastră ;

Degenerarea rasei noastre ;

Imigrația ce se face pe o scară de tot mare.

Mai 'nainte însă de a discuta adevărata cauză care produce aceste efecte, să vedem și alte câte-va rele de care suferim.

Acestea le-am putea numi, pur și simplu rele igienice, cu toate că adevărata lor origină este tot aceia ce le produce pe primele.

Relele igienice și ele se pot divisa în 2 clase la noi :

1° Rele ce influențează asupra întregii populațiuni

a țerei, fără considerațiune de rasă, spre exemplu : Paludismul.

Dér vom videa că chiar această cauză morbidă influențată în rău mai mult asupra elementului Român din țară, din cauză că el fiind în condițiuni igienice mai rele, este mai curând influențat.

Tot ast-fel este și cu malatiile veneriene, din cauza numărului mic de însurători la Români.

Étă pentru ce israeliții sunt mai rar atinși. Aud adesea dicându-se, că ei sufer mai puțin din cauză că sunt mai morali.

Nu este acesta adevărata cauză.

Ei sufer mai puțin, ei sunt chiar *in cercul lor și în relațiile ce au numai cu ai lor însă*¹⁾, *mai morali*, din cauză că pot a'și permite să se însore mai curând ca Români ; séu, cel ce se însoră la 20 ani, riscă mai puțin a avea aceste malatii.

Alcoolismul are aceiași cauză determinantă, ce produce toate relele de care suferim, și e direct provocat prin alimentația insuficientă, ceia ce vom trata pe larg, în un articol special relativ la post.

Postul, călugării, credințele religioase și nenumăratele superstiții sunt érași un rău propriu Românilor, din cauză că cei puși în capul afacerilor, au copiat pentru noi instituțiile franceze, dér nu au căutat a combate, a desrădăcina deprinderile acestea ce fac foarte mult rău în țera noastră.

Pentru toate aceste sunt capitole speciale, pe care voi căuta pe rând a le desvolta aici.

1) Căci moralitatea lor către noi o cunoscem destul de bine.

In urmă, vom vedea relațiunile ce există între cauza principală și ele.

Voiu căuta de asemenea a arăta răul ce rezultă din educațiunea și instrucțiunea noastră, în străinătate, și în afară de cercul familiei și a intereselor Române.

Adăogați pe lângă acesta răul ce rezultă și economicesce pentru țără, căci sume enorme se pierd pe fie-care an cu crescerea în străinătate, pe când avem destule scoli în țără.

Voiagiurile sunt de asemenea un bun mijloc de despuiere pentru noi.

Tôte aceste în câte-va decenii au costat miliarde pe țără. Ce s'ar fi făcut în intrul cu aceste sume ?

Noi suntem dér în mare parte cauza relelor noastre !

DESPRE PALUDISM

«Malatiile, n'au fost aruncate după întemplantare pe pământ. Dacă ele au în un loc focarul de predilecție, dacă ele sunt endemice în o regiune, această e numai din cauză că acolo sunt rațiunile pentru a le face să nască sau să le întrețină.»

A. Lacassagne, „Précis d'hygiène privée et sociale.“ Paris, 1879.

«Mii de copii pier pe fie-care an în urma frigurilor, și mii de muncitori sunt puși în neputință d'a lucra în timp de mai multe săptămâni tot din pricina frigurilor.»

Dr Obedenaru, „Despre Friguri,“ Bucuresci, 1873.

«Frigurile nu numai fac ca populațiunea să nu se mărească, dar această malatie cauză degenerarea fizică și intelectuală a rasei.»

Dr Obedenaru. „Scrisoare către redactorul Românului,“ 1871, Iuliu.

Efectele paludismului se trădă medicului prin nenumărate afecțiuni febrile a căror tip poate să fie luat, febrile intermitente, numite *friguri* în limba populară.

Nu numai aceste afecțiuni sunt rezultatul paludismului, dar această cauză morbidă influențează chiar mersul, forma și durata, a nenumărate afecțiuni inflamatorii, etc., cărora omul este de ordinar supus.

Ceia ce este mai grav e că această cauză morbidă, debilitând organismele prin alterațiunea profundă ce aduce sângele lor, face ca locuitorii ce trăesc în astfel de condițiuni să fie mai curând victima nenumăratelor malatii, și ceia ce este și mai grav e că densiții în aceste condițiuni au o putere de rezistență cu mult mai mică.

Durata malatiilor în modul acesta este prelungită, symptomele și gravitatea lor schimbate în mai rău, convalescența este grea și dificilă și mortalitatea foarte mare.

Starea lor normală este următoarea, ceia ce lesne se poate vedea la noi, de unde pare a fi copiat acest tablou :

„Locuitorii mlaștinelor au o fisionomie caracteristică și poartă óre-cum semnul tristelor condițiuni în mijlocul cărora trăesc : fără a vorbi de miseria ce-i apasă, constituția lor este, de la nascerea lor chiar, foarte alterată, printr'o cachexie spécifică caracterisată prin o talie foarte mică, o culóre pământósă, o moleciune particulară și un fel de umflătură a țesăturilor, sêrăcía sângelui, desvolta-rea exagerată a pântecelui, ingurgitarea ficatului și a splinei, tendență la hydropisiă, starea de lăncedire și lene a întelenței și a systemului nervos întreg 1).“

Etatea medie este cu mult inferióră în aceste localități.

În Europa sunt mai multe localități renumite pentru paludismul lor, astfel sunt marea pontificale de lângă Roma, a căror rea influență asupra locuitorilor este bine studiată astăzi și cunoscută deja din timpul Romanilor.

1) *Amb. Tardieu*. Diction. d'hygiène publique, volumul 2, Paris.

În Franca sunt tot așa de bine studiate localitățile palustre cum este Bresse și Sologne, renumite pentru acesta, căci viața medie a locuitorilor este de 19 ani, pe când în provinciile vecine ea este de 37—38 ani!

Villermé, a demonstrat de asemenea, prin cercetările sale statistice că *mortalitatea copiilor din țările său regiunile mlăștinoase este foarte mare. Ast-fel decă admitem că mortalitatea copiilor din părțile salubre este reprezentată prin 1000, aceia a copiilor din părțile palustre este de 1546.*

De aceia cu dreptate se ȳice că : „Efluviile mlăștinelor, duc mórtea în drumul lor, decimédă copii și ómeni, depopulédă orașele și reduc în o proporție spăimântătoare durata medie a vieței umane ¹⁾.”

România este una din țările cele mai palustre din Europa.

Acéstă particularitate o datoresce la mai multe cauze :

I-ia Mulțimea riuurilor ce o străbat în tóte direcțiunile.

În privința mulțimeii riuurilor, pîraelor și diferitelor isvóre ce abundédă în țera nóstră, nu putem de cât a fi fericiți, căci hidrografia naturală a țerei nóstre este atât de bine și abundent inzestrată, că afară de mici excepțiuni sp. ex. marele Bărăgan din Ialomița, și o parte din județul Covorluiu, țera nu suferă mult de secetă în timpul verei.

Ceia ce este de un avantajiu și mai mare e că majoritatea riuurilor din acéstă țera sunt ast-fel dispuse, în cât prin topografia României, diferite canalisări și

¹⁾ *Amb. Tardieu.* Lucrarea citată, volumul 2.

drenagiuri s'ar putea face pe o scară intinsă și nu mult costisitoare.

„România cu râurile séle cele multe, a căreia suprafață așa este formată, in cât de la pólele munților pêně in Dunărea și in Prut, câmpiile séle intinse au o inclinațiune lină, este fórte aptă pentru irigațiune, și fie-care píriu, fie-care rîu póte servi ca basă a unui întreg sistem de irigațiuni parțiale, și trebuie să ne mirăm pentru ce pêně acuma nici unul din proprietarii cei mari cari in tot anul călătoresc prin țările cultivate ale Europei nu au imitat esemplul cel bun și n'a luat inițiativa, de a introduce irigațiunea pe moșiile prin care ar intrei venitul și valórea lor¹⁾.”

Presintă însă un desavantagiu aceste numeróse cursuri de apă, desavantagiu ce ține mai mult la nesiciința séu la lipsa de bună-voință de a voi să ameliorăm starea nóstră.

Cea mai mare parte din aceste râuri, etc., nú au nicăiri in mersul lor întărituri făcute pe margini, cel puțin in locurile mai expuse, ca ast-fel să póta opri chiar miclele revărsări de apă.

Acest rău e cu atât mai mare, cu cât majoritatea acestor râuri isvorând din munții Carpați, la înălțimi ce variéză intre 500 și 800 metri, căldurile ce se succedă la noi curênd frigului, aduc o topire repede a zepeței de la munte, producênd adeseori inundațiuni colosale, cari dau loc la bălți și mocirle destul de intinse și funeste sănătăței publice.

Chiar ploile mici, din cauza despădurirei sistematice a munților nostri, aduc aceleași rezultate.

1) *Frank. Rev. Sciințifică*, 1879.

Cursurile râurilor noastre adesea ori în zig-zag fac ca luncele lor să conțină nenumărate bălți și mocirle ce scad séu cresc neconținut, tóte însă acoperite de diferite plante ce cresc în apele stătátore putride, ceia ce face ca atmosfera ce încongiurá tot decursul acestor ape să fie infectá din cauza efluviilor palustre.

Cáci se scie că „Mlăștinele, iazurile, lacurile, fluviiurile revársate, malurile mării descoperite, înbucarea râurilor, canalelor, scufundările, terenurile date ántéia órá agriculturii, despádurirele, șanțurile, bălțile, râurile, reservoariile chiar, *pot cu același titlu, și cu tótá varietatea condițiilor, a deveni focare de emanațiuni miasmatiche unde se stricá și se consumá sănătatea și constituția indiviđilor ce sunt expuși, prea adesea ori a populației întregi*¹⁾.”

Ceia ce este mái grav, e că multe din aceste riuri, din cauza enormului volum de mál ce duc în suspensiune apele lor, fac ca albia lor să fie mái 'naltá ca terenul pe care se aflá ; acésta se póte vedea chiar în Bucuresci, cáci multe din stradele Bucuresciului au nivelul mái jos celui al Dâmboviței ; tot în acésta condițiune se aflá Sabarul, ceia ce face ca la cele mái mici creșteri de ape, kilometri întregi din câmpiile vecine, acoperite cu bucate, să stea câte-va luni sub o cantitate enormă de apă. Este dér de cea mái mare necesitate ca să se reguleze cât mái curénd albia acelor riuri, ale căror inundațiuni sunt mái bine cunoscute și cari dau loc la efluvii pernicioase sănătăței locuitorilor din vecinătate, cáci: „Lucrările de desecare și de drenaj fac solul propriu culturii și prin urmare inofensiv omului 2).“

1) *Amb. Tardieu. Marais. Dict. d'hygiène publique, tome 2.*

2) *Lacassagne. Lucrarea citată.*

II-lea. Prezența marelui fluviu danubian, care decă ne aduce mari avantaje prin lungul său parcurs la fruntariile noastre de sud, ne presintă însă și marele desavantagiū prin faptul că malul său stâng fiind mult mai jos de cât cel drept și adese ori mai jos de cât nivelul mediu la cari ajung apele în timpul inundațiilor, fac ca ele să se reverse cu inlesnire și astfel să constituie un lung șir de bălți și mlaștine nesănătoase mai pe totă întinderea sa.

Vorbind de figurile perniciose, D-nu Dr Obedenaru dice : „Sunt însă destul de dese la gurile Dunărei (Galați, Reni, Ismail). În acele locuri riul se revarsă ; apoi reintrând în albia lui, lasă pe margine locuri pline de un nomol infect (puturos), de nu poți trece pe acolo fără să îți astupi nările. Din aceste noroie ies miasme mult mai otrăvitoare și pe cari vântul le duce la câți-va kilometre de distanță.“

În resbelul Orientului, Dobrogea devenise pentru armata franceză, un adevărat mormânt, se putea triumfa puțin prin doze mari de chinină. Dobrogea părea din acest punct de vedere, tot atât de pernicioasă trupelor franceze, cum insula Wolcheren situată la gura fluviului Escaut, devenise trupelor engleze. Se scie că la 1809, prima August, debarcară acolo 50,000 soldați. La 30 Septembrie, două treimi din armată erau incapabili de serviciu, și mureau pe săptămână câte 250 soldați.

Același efect pernicios l-am observat și noi în timpul campaniei când armata noastră ocupa de la Maglav, Moțaței, Calafat, Poiana, Piscu, Rast, Beket, etc., până la Turnu-Măgurele, malul Dunărei. Soldații cari

se scoborau la avant-posturi, de sigur 50 % aveau a doua di frigurile. A trebuit chiar să se decidă, vedându-se numărul mare și neconținut crescând al bolnavilor, a li se da câte 0,50 centigrame de chinină de fiecare soldat când pleca la post ca mijloc profilactic.

III-lea. Superficialitatea păturii de argil face ca multe localități chiar de la munte să fie palustre, căci ea constituie o piedică ca apa meteorică, séu prin revărsări, să nu se absorbă prin imbibitiție, dér să zacă la supra-fața pământului căci nu pôte a pătrunde mai in jos.

IV-lea. Intinderea terenurilor cultivate din ce in ce mai mult.

V-lea. Despădurirea sistematică a munților și pădurilor de câmp.

Ast-fel județe întregi chiar de câmp, care odinioară erau in mare parte acoperite de păduri, astă-di abia déca au un pom, două, in grădinile particularilor ; s. es. Teleormanul, cuvânt care in limba turcă semnifică „pădure nebună,” astă-di nici o urmă de pădure nu se mai află in acest județ, ast-fel că déca Turcii ar mai intra in țără, câmp nebun ar fi numele ce ar trebu; să'i dea, căci nici un arbore numai există intr'insul. Tóte acele păduri ce constituiau in timpuri meteresele naturale ale Românilor, atât in contra inamicilor cât și in contra paludismului au dispărut cu desevârșire.

Acésta a produs un mare réu : schimbarea condițiilor meteorologice, de care ne resimțim și in urmă inmulțirea bălților.

„Despădurirea unui munte, este destrucțiunea unui număr de parafulgere egal numărului arborilor ce se

taie; acésta este modificarea stărei electrice a unei țări întregi ¹⁾.”

Despădurirea a fost răul cel mai mare ce am făcut.

Tristele séle efecte se observă și in alte părți.

„Un fapt care ar putea fi neglijat și care este de natură a da o precioasă învățatură, consistă in aceea că in regiunile cu sol argilo-silicios și cu sub-sol impermeabil ²⁾, cum e Sologne, Dombes, Gascone, *despădurirea este origina stărei actuale de lucruri, și se pôte legitim a atribui acestei cauze, landele, băraganele, cotropirea apelor, terenurile mlăștinóse, stabilirea iazurilor, insalubritatea și depopulația. De aci se pôte înțelege cât beneficiu ar resulta de a readuce aceste locuri la starea lor priimitivă. De aceea pe acest princip sunt basate proiectele de însănătoșire ale Soloniei și care consistă in stabilirea de canale, irigațiuni, drenajuri și repădurire* ³⁾.”

D-nu William Wilkinson, descriind caracterele physice ale solului, faunei și florei României, in un studiu publicat la 1842, étă ce dice despre Români: „In fine omul, cap de operă a naturei, este aci greoiu și móle. Fără pasiuni violinți, fără energie in caracter, el manifestă o repulsiune firéscă contra a tot felul de muncă corporală séu intelectuală. Negreșit că aceste dispozițiuni pot proveni din cauze morale, dér in România cauzele physice sunt cel puțin tot atât de active ⁴⁾.”

D-nu Hăjdău ⁵⁾ voesce a combate acéstă idee susți-

1) Arago.

2) Ceia ce este fórte adesea ori la noi.

3) Amb. Tardieu. Lucrarea citată, volumul 2.

4) Veđi «Istoria critică a României,» pag. 169 Hăjdău, 1875.

5) Idem p. 170 și inainte.

nută și de Dr Obedenaru și caută a arăta că aceleași condițiuni erau și mai înainte.

D-sa țice, vorbind relativ de paginile mărețe ale Istoriei noastre :

„Au atunci nu era in Muntenia tot felul de mlaștine și mocirle cu funestele lor efluvii febrifere? au nu era o temperatură tot atât de extremă in frig și in arșiță, in uscăciune și in umiditate? au nu erau toate motivele morbide, pe câte vi le-au spus și pe câte a uitat încă să ni le înșire Wilkinson, in cât le vom spune noi înșine mai la vale?

Și decă altă dată, in fața unei presiuni physice analoge, Românul de la Dunăre a putut să uimască lumea prin mărimea personalității séle, cum dér de nu se bucură el actualmente de aceeași imunitate contra aceeași acțiunii exteriore? și decă nu se mai bucură astă-đi, apoi ore prin ce specie de tranșițiune, redobândindu'și vechia'î aptitudine, ar putea să se bucure incai mâine séu poimâne.“

D-nu Hăjdău uita că toate se schimbă cu timpul, ast-fel că decă noi ne resimțim de efectele paludismului insutit ca străbuniî nostri, causa este că pădurile au dispărut in mare parte, mlaștinele s'au inmultit, pământurile de curênd arate s'au indecit și că, poporul se nutresce cu mult mai rău ca înainte, forțat inșă a munci necomparat mai mult.

Inmultirea principiului morbific, și scăderea puterei noastre de rezistență prin condițiunile noastre de viață actuale, étă adevărata causă ce face ca paludismul să ne fie cu mult mai pernicios acum. *Omul se schimbă in bine séu in rău după condițiunile mediului in care trăesce.*

„Aerul, apele, solul, sunt, in ordinea vecinic adevărată, indicată prin părintele medicinei, isvórele din care omul sórbe viață, și a căror alterațiune póte nasce malatia și mórtea. A întretinea puritatea lor și destrugênd principiile vătămătóre care pot a se face séu imprăștiu, trebuie a tinde higienistul și trebuie a conlucra tóte methodele rațiionale de însănătoșare. Ele se indréptă in acest cas la condițiunile geografice, geologice și climatologice a unei localități, și pot consiste in acele mari lucrări de colonișațiune, de defrișament, de uscare și cultură, care transformă puțin câte puțin fața globului, și arată in óre-care mod, primii pași ai civilizațiunei ¹⁾.“

Noi am schimbat in réu condițiunile igienice ce influențedă asupra aerului, apei și solului, și pentru acésta ne resimțim in un grad mai mare.

Căci: „Tóte evenimentele se légă. O pădure despre nord fiind tăiată, se schimbă vânturile, secerișul, artiile unei țeri, moravurile, guvernemêntul. Noi nu vedem insă acésta inlântare, a căria primă verigă, se află in eternitate ²⁾.“

In acésta privință sunt esemple istorice.

Ast-fel:

„Egyptul, altă dată canalisat, drenat, era avut, in-floritor, și avea gustul sciințelor și artelor. Astă-dí canalele sunt distruse, apa zace pretutindinea, locuințele sunt nesănétóse; dupě humiditate, malatia, descuragiarea, fatalismul și miseria. Holanda este curată și activă, pretutindinea apa este inchisă și mântinută,

¹⁾ *Amb. Tardieu*. Dict. d'Hygiène publique, tome I, Paris, 1862.

²⁾ *Helvetius*, Paris, 1818. Veđi «Istoria Critică» Hăjděu, tom I, 1875, Bucurescî.

și in lumea nouă, acest mic popor are cea mai frumósă colonie ¹⁾.”

Chiar D-nu Hăjdău, cu multă dreptate ȝice : „Uni-rea d'între pămênt și ném, pe basa căria se inalță o națiune, e atât de strînsă, in cât pămêntul resfrînge in tóte ale séle imaginea némului, și némul rêsfrînge in tóte ale séle imaginea pămêntului ²⁾.”

Pămênt cred că insémnă nu numai solul, dér și fauna și flora de pe el! La ce ar fi bun un pămênt sãnêtos ce nu are nimic pe el? Mai bine pãtat cu mocirle dér și cu ce-va câmpuri agricole. Rêul e insă când mlăștinele otrăvesc atmosfera și când câmpurile ce produc nu nutresc pe acei ce le muncesc cu sudórea lor. Acesta e casul la noi.

VI-lea. Ne luarea nici unei mësuri active pentru canalizarea séu scurgerea diferitelor bãlți.

Oprirea acestui rêu.

Din acéstă causă in munți chiar, paludismul este fórte rêsândit, și mai numai din indiferență, căci grație pantelor, scurgerea ar fi fórte ușóră.

„Intoxicațiunea palustră este mai frecuentă de cât ideia de munte permite a crede acésta, căci focarele de intoxicațiune sunt numerose și in tóte văile, ce dau asil comunelor, sunt topile, heleste, smîrcuri și bãltóe numerose ³⁾.”

Tot D-nu Dr Manolescu, care a fost 9 luni medic in plasa Buzêului; éta ce ȝice relativ la disecarea palușilor din acel plaiu ⁴⁾.

¹⁾ *Lacassagne*. «Hygiène privée et sociale» pag. 280, 1879, Paris.

²⁾ *Hăjdău*, «Industria națională față cu principiul concurenței.» Bucurescî, 1866.

³⁾ *Dr Manolescu*. «Jurn. Soc. Sciinț. Medicale» No. 14.

⁴⁾ Insalubritatea caselor din plaiul Buzêu, No. 9, al Jurnalului Societății Sciințelor Medicale, Bucurescî, 1879.

„Aceștia în plaiul Buzău ca și în cele alte două plaiuri, sunt în număr însemnat în lungul râului Buzău și al afluenților lui. În jurul unor comune sunt paluși întreținuși chiar pentru câte-va oca de pește și pentru plăcerea rațelor și a găștelor; ast-fel totă marginea răsăritenă a Pătărlagilor, reședința plaiului, este limitată de mai multe mici heleșteie, tot atât de infecte ca și cea mai palustră baltă; și în com. Odăile, plaiul Pircsov, în chiar cătunul cel mai principal, este o baltă mare pentru păsări. În alte comune cu facerea unor părți de șosea s'au stabilit paluși eterni, precum se găsește în lungul central comunei Cislăul, Viperești, etc.

Topilele nu lipsesc nici la munte.

Scurgerea lor și înlocuirea cu o dărâmatură de mal plantată apoi nu sunt dificile, căci în general paluși sunt aproape de un râu său sub vr'un mal.“

Acest rău nu se observă numai la Buzău.

Póte că acolo se observă mai puțin că în altă parte.

Tóte județele de la munte, mai ales de când s'au despădurit sufer de efectele efluviilor palustre.

Facerea șoșelelor și a drumurilor de fer, au contribuit mult de asemenea prin terasamentele ce lasă goluri ape, său care împedică scurgerea pâraielor.

Unul din punctele capitale este că paludismul are o influență cu atât mai deleteră asupra locuitorilor unei țări cu cât aceștia se nutresc mai rău.

„Resistă mai bine (stă fără săi pese) în contra miasmelor ceî cari au un nutriment, o mâncare substanțială (carne friptă) și vin bun 1).“

„Germanii fixați în țără de două generațiuni nu mai

1) «Despre friguri» *Dr Obedenaru*, 1873, București.

sămănă cu Germanii cari au sosit de curând . . . Ei (Germanii de două generațiuni) au fost modificați de miasme, de și această modifi cațiune este mai puțin pronunțată de cât la locuitorii țerei . . . Am ȝis că urmând cine-va un regim convenabil (nutrindu-se foarte bine), pôte resista in contra acțiunei miasmelor. Pentru acest motiv străinii nu sunt așa des prinși de friguri. Voim să vorbim de străinii cari nu observ postul riguros impus de biserica Orientului ¹⁾.”

Acésta se probéđă și prin faptul următor, căci se scie că Evreii fiind mai avuți, se nutresc mai bine ca Români.

La 1872 D-nu Dr Obedenaru a făcut o statistică a intoxicațiilor palustre după rase.

Ast-fel din copii căutați in spital, Evreii atinși de intoxicația palustră erau $\frac{56}{100}$.

Români, Germanii, Bulgarii, Țigani, Ungurii, căutați in aceleași condițiuni prezentau $\frac{60}{100}$.

La consultațiile gratuite primii aveau $\frac{50}{100}$, cei-l-alți $\frac{53}{100}$ ²⁾.

Chiar din cifrele brute se vede un escedent suficient cu cele-l-alte rase.

Trebue insă a avea in vedere două lucruri :

1. Că s'a pus lêngă Români, Germanii cari se nutresc cu mult mai bine, cea ce probéđă chiar D-nu Dr Obedenaru.

2. Se scie că Evreul la cel ântéiu acces de friguri se presintă la spital. La cea mai mică sgârietură el alérgă la medic.

¹⁾ Dr Obedenaru, «Scrisóre către Red. Românului» 1871, Iuliu.

²⁾ Veđi Dr Obedenaru. «Cercetări asupra intoxicațiunei palustre» Bucuresci, 1873.

Românul în special, și mi aduc aminte bine de când am fost ca secundar la spitalul de copii, că cu accese simple nu vineau, și recurgeau la spital numai când erau în starea de cahexie avansată a acestei afecțiuni, precum și a altora.

Mi s'a întâmplat să văd Ovrei ce vineau acolo cu copii, fiind că li se păreau că nu au dormit bine noaptea, pe când Româncele ne aduceau aproape cadavrul, ce adesea rămânea trecut între eșiții din rubrica neagră, și la imputarea ce le făceam, ele ne spuneau, că câte alea le-a mai făcut, și descântece și altele!...

E o cestiune de cultură, de bună direcție, ce noi nu am căutat a da populațiunei noastre nici chiar celei urbane.

Am făcut spitale, dăr beneficiédă în mare parte de ele străini, pe când Români dispar necăutați.

Étă de ce cifrele de mai sus, cu tótă diferența lor în rău, nu arată de loc adevărata și trista stare în care se află populația Română vis-a-vis de cea străină în ce privesce efectele paludismului. Români sufer cu mult mai mult, din cauză că se nutresc rău.

Regimul ce ei urmédă e fórte departe de acel ce ei ar trebui să și procure.

„Alimentele suficiente, sănătóse și substanțiale sunt recomandate; ele vor trebui în același timp, a fi tonice și ușor stimulente. Usul moderat al vinului, liquorilor, dăr cu deosebire al cafelei, are o mare utilitate în localitățile mlăstinoase.“¹⁾

„Va trebui să se evite întrebuintarea, ca bėutură apósă, a apelor ce provin din bălți stătátore, aceea a citernelor,

¹⁾ A. Becquerel. Traité d'hygiène, pag. 293, Paris.

câte-o dată chiar aceia a puțurilor ¹⁾ mai înainte de a le fi supus la fierbere și la aeratie, séu mai bine încă filtrațiune pe cărbune animal ²⁾. “

Ei sufer mai greu, din causă că se caută cu babe, séu neîngrijesc malatia lor.

Din această causă ei presintă și o mortalitate mai mare.

Numărul celor atinși de efectele paludismului la noi este enorm. Ceia ce probedă gravitatea lesiunilor ce ele produc e că nenumărați pacienți nu pot fi curați de cât stând și încă mult timp in spital.

Splinele enorme in țera noastră sunt ce-va spăimântător. Streinii vedând descrierea lor, ponderea lor de 3—4 kilograme, mărimea lor chiar in timpul vieței in-tauterine, durerile ce causedă, ei nu ar crede, căci acestea sunt atâtea fapte curioase pentru majoritatea țerilor din Europa cari nu cunosc bine paludismul.

Phenomenele intoxicațiunei palustre sunt fórte variate și ași putea dice că $\frac{2}{3}$ din forma tutulor malatiilor in genere, o imbracă adesea și intoxicațiunile palustre.

D-lor Dr Obedenaru și Marcovici, le vine pe de plin onórea de a fi desvoltat prin scrieri și clinici, atențiunea mai multor generații de medici, asupra nenumăratelor forme cu care se presintă această afecțiune.

In privința numărului celor atinși, n'are cine-va de cât a trece la țeră, paliditatea mai ales a copiilor e cumplită, o paliditate pământósă, hydremică la culme,

¹⁾ In acest cas sunt apele din puțurile ce se află in vecinătatea unei mlăștine, sau a puțurilor ce se află inconjurate de bălți, cea ce mai tot-d'a-una e casul lanoși, unde fie-care e inconjurat de o baltă verde. Cel ce se apropie de ele se intoxică și prin apă și prin aer.

²⁾ *A. Becquerel. Traité d'hygiène, pag. 293, Paris.*

burtele umflate din cauza hypertrophiei splinei, lăncedălă, slăbiciune, ochii excavați, și totă vara fierb în accese de friguri.

D-nu Dr Suțu, vorbind de numeroasele casuri de manie palustră, étă ce dice ¹⁾:

„Sate întregi câte o dată sunt coprinse de friguri, și rare ori un om scapă o veră fără a le da tributul de suferință, cu care adesea intră în iarnă, și atunci acești ómeni slăbiți și tēmpiți de bólă, par nise adevărate fantome.“

Căutând a proba natura acestor manii de origină palustră ce cedēă Chininei, Hydrotherapiei, regimului tonic, D-sa aduogă:

„Acéstă propozițiune nu va părea de loc esagerată, decât se va cugeta la constituțiunea geologică a României, una din țările cele mai băltoase din Europa. Ceia ce isbesce, după noi, constituțiunea și forțele țēramului Român este, nu alcoolismul, frecuent și desastros în orașe, ci regimul alimentar vitios și paludismul. În unele districte chiar, miasmul palustru lucrēă ca o cauză puternică de degenerescență a poporului, fizică și morală. Acest adevăr n'a fost contestat nici de acei cari s'au ocupat de istoria României. Miasmele palustre au decimat populațiunea unor localități mai tare de cât ce au putut face invasiunile străinilor. Orașe și sate, populose în timpul lui Herodot și Strabone, au fost despopulate numai și numai prin emanațiunile deletere ale localităților în vecinătatea cărora erau aședate ²⁾. De și re-

¹⁾ «Alienatul în fața justiției» Dr Suțu, 1877, pag. 143.

²⁾ Veđi Hasdeu, Istoria critică a Românilor, vol. I, p. 169 și următ. Edit. 1874.

inoirea populațiunii prin elemente străine se face necetată, de și civilizațiunea învață pe Român a lupta cu mai multă eficacitate contra relelor inerente pământului său, totuși miasmul palustru continue a și exersa pernicioasă sa influență : *Senilitatea precoce, leziunile organice, apatia mintală, mortalitatea sunt mai pronunțate în România de jos de cât în muntenia, unde ținutul este și superior fizicesce și moralicesce.*“

Mortalitatea produsă prin această afecțiune și mai ales prin diarrheele, dysentheriile, afecțiunile pseudo-typhice, etc., la care dă nascere, e enormă.

Ast-fel între 1872—78 cel mai mare număr de pacienți căutați în spitalele Eporiei din București, au fost atinși de această malatie.

Êta mersul acestei malatii, și spre fericirea noastră numărul lor merge descrescând :

	No. total al morboșilor	Afectați de intoxicație palustră	Căți la mia morboșilor
In anul 1872	12,104	2,133	176.2
„ 1873	12,680	2,157	170.1
„ 1874	12,488	1,360	108.8
„ 1875	13,596	1,335	98.1
„ 1876	12,387	1,362	109.9
„ 1877	10,022	1,252	125.2
„ 1878	12,346	1,456	117.9

Astfel aprópe 20 la % din totalul pacienților căutați în spitale, sufer de efectele intoxicațiunii palustre.

Și câte diagnose încă nu ar trebui schimbate tot în cadrul acestei afecțiuni.

La țără, cel puțin 50 la % din suferințele sátenilor, trebuie a fi puse pe socotéla acestui réu.

Aprópe tóte lungorile ¹⁾ fierturile, gálbinelele, vătémăturile, urdinárele, slábiciunile, ametețele, etc., etc., sunt produse prin efluviile palustre.

Nu voiú uita nici o dată descrierea oribilă a acestei afecțiunii, ce ucide și chinuesce copii, ce'mi făcea un preot de la Popesci, plasa Dâmbovița.

Orașe mari chiar, in țéră nóstră, au părți din ele și chiar in centru (cine nu cunósce Cismegiul?) care nu fac prin mocirlele lor de cât a infecta populația pêně și a quartierilor mai sánětóse.

La recrutația făcută in 1879, s'au respins de la sorți 99 de tineri numai și numai din cauza *splinei enorme*. Trebuie a fi fost ce-va colossal, căci se scie că medicii noștri sunt deprinși cu acéstă afecțiune, și cunosc că adesea orí acești recruți in spitale sunt vindecați prin chinină.

La munte chiar, punctele cele mai inalte nu sunt scutite, mocirlele la noi sunt in tóte părțile, acésta am am avut ocașiune a observa de doui ani la Sinaia in Prahova.

Mocirlele in țéra nóstră, sunt ca petele de murdării pe hainele unora, și in un cas și altul cauza e tot indiferența și deprinderea a trăi in ȓile rele.

Iarna chiar și in regiuni muntóse acéstă afecțiune se menține, și incă in un mod puternic.

Intoxicația sângelui de cu véră, ajunge spre a tortura organismul și in restul anului.

Ast-fel la spitalul din Némțu, care era sub conducerea distinsului și regretatului coleg Dr Ulea, s'a pu-

---

¹⁾ Ei numesc lungóre, tóte afecțiunile typhice, typhoidale, séú casul cel mai frequent, typho-palustre (langóre, langor-is).

blicat o statistică regulată pe câte-va luni. Făcând suma totală a intoxicației palustre, étă ce găsim ¹⁾ :

SPITALUL DIN NÉMȚU

	B.	F.	Total	Căți la miă
Totalul bolnavilor căutați	718	408	1126	—
Intoxicație palustră	175	102	277	246.0
Pellagră	19	19	38	33.7
Venerici simpli.	35	10	45	49.9
„ syphilitici	83	58	141	125.2
Totalul venericilor	118	68	186	176.2

Acești 1126 pacienți s'au căutat de D-nu Dr Ullea în 1877, între Iunie—Decembre, și 1878 Ianuarie ²⁾.

Același lucru gălesc și în un studiu al D-lui Dr Manolescu, citat mai sus, în care vorbind despre principalele afecțiuni de care sufer locuitorii plaiului Buzău, dăce :

„În prima linie este intoxicația palustră, care se manifestă pêne la cachexia cea mai profundă. În cea mai muntósă comună din munte, Gura-Seghei, am căutat mulți suferinși, între care am observat un tânăr de 20 ani, cu oedem general și cu tóte caracterele ce constituesc cachexia palustră, și o familie în care din 5 copii, 4 și muma aveau manifestațiuni palustre sub diverse forme. În general frigurile domină în tóte comunele ³⁾.“

¹⁾ Veți Nosographul spitalului din Némțu, No. 1.

²⁾ Veți «Nosographul de Némțu,» Dr Ullea, 1877—1878.

³⁾ Veți pag. 146. «Jurn. Soc. Sciinț. Medicale» No. 9.

Țările miasmatică sunt d r un adev rat morm nt pentru na iunile ce le locuiesc.

„Vederea singur  a acestor  ri, ca  i a speciei ce le locuiesc, aduce triste a in suflet. Ele sunt un morm nt pe marginea căruia locuitorul t rasce dureros scurta sa existența,  i a căruia ad ncime pare a o m sura in fiesce care  i... El este b tr n la trei- eci ani, c nd ajunge,  i se pierde la patru- eci ¹⁾.”

D r Francesii s'au pus pe lucru. Cine nu a admirat la Exponzi a din Paris din 1878 lucrările lor de rep durire a mun ilor, r pelor, landelor, terenurilor nes n to e.

Plantarea eucaliptului in Algeria a făcut prosperă ac st  colonie,  i mai pre sus de t te s'au răpit din bălțile constatate omor to e, prin repe ite planta ii de arbori, terenuri intinse, ce s'au dat fecunde agriculturii; ast-fel este cu valea pestilen ial  de la Mitidja ²⁾.

Nisipurile Landelor amenin au t t  partea centrală de sud a Franciei, p m nturile ml stin se din ac st  parte insalubre, erau imposibile de locuit, atunci un ministru instruit  i cu dor de  r , plantă cu bra i aceste localit i. La 1861, erau acoperite cu păduri 140,000 hectare, din vechile lande  i dune. Ac sta numai in Gasconia! Ei pot a fi m ndri  i a  ice ca Ovidiu, că : mla tine lung timp sterile, au devenit p m nturi cultivate  i fertile, a căror produse nutresc orașele vecine.

Ele aduc in acela i timp un enorm venit Statului prin lemnul, therebentina, colofanul  i v natul ce scot

¹⁾ M lier, «Sur les marais salants.»

²⁾ Vedeți pentru lucrările colosale in acest sens : «Sur la mission de chottes,» par le capitaine Roudaire, Paris 1877.

de acolo. Adăogați că în fie-care an pădurile se înaintă în plantare spre țărmuri și se taie și ară spre centru.

La noi în partea de jos a Doljului și a Teleormanului avem adevărate lande; nisipurile și bălțile au acoperit totul. Cine nu'și aduce aminte cu desgust de satul Poiana ce era centrul ales spre conducerea armatei, unde fie-care casă, pe o întindere de 5 kilometri, avea alătura o baltă verde tot atât de adâncă ca și casa cel puțin. Cine a uitat *Simonul Sachareï*, ce ducea nuorii de nisip ce ne îneca și orbea. Cine nu'și reamintesce starea acelor sătenî și ceia ce a suferit armata noastră.

Este timpul să vorbim ce-va de această importantă cestiune.

Trageți o linie de la Cetatea și pênă la Turnu-Măgurele, și uitându-vă pe charta statului-major, séu vizitând această localitate, veți vedea ușor că cel puțin ^{2,3} din această parte sunt acoperite de nisipuri. Aceste dune, adevărați munți de nisip, sunt așa de mari că adesea șoselele județene trebuie să le incongiure.

Ambulanțele noastre cu câte 4 cai, de și góle, erau peste puțință a străbate printre ele.

Pământul dintre aceste dune e cu totul nisipos, acoperit de o ușórá vegetație și adesea mocirlos, séu înđestrat cu bălți în regulă.

Acastă tristă cucerire, a nisipurilor asupra terenurilor agriculturêi este recentă și ea face progrese mari.

Locuitorii ne arêtau părți de ale lor ce câți-va ani mai înainte erau acoperite cu grâne și care acum purtau o pavěđă de nisip.

Cauza ce a produs această tristă stare de lucruri, e tăierea pădurilor și luncilor ce ornau natural malul stâng al Dunărei ce este jos și nisipos.

În dosul acestui zid de păduri agricultura putea lesne prospera.

S'au tăiat aceste păduri, cum s'au tăiat toate cele alte din țară. Nisipurile ne mai fiind fixate, au devenit uscate și lesne de transportat prin vânturi.

Vântul constant ce domină această localitate, e paralel cu cursul Dunărei: Vênciorova-Cetatea.

Acesta e vântul ce merge pe albia Dunărei, dér el nu face toate cotiturile Dunărei, spre exemplu: Vidin-Lom-Palanca. El apucă direct câmpii, pênă ce pe la Turnu-Măgurele reintră în albia dreaptă a acestui fluviu.

Luând de pe malul despădurit toate aceste nisipurile duce în centru, contribuind la acesta și malurile despădurite ale Jiului și delta internă a acestui riu.

Dacă nu ne vom grăbi a planta aceste localități, séu cel puțin a respecta luncile naturale ce se produc acolo, o mare parte din terenurile agriculturii vor fi luate, spre mai marea miserie a acestor locuitori.

Să ne ferim éráșii, a tăia pădurile Dobrogei, căci din cauza schimbării cursului Călărași-Brăila, ușor vom face din această țară un adevărat desert căci vânturile Dunărei trecând pe d'asupra vor umple-o cu nisipuri ca și partea sudică a județului Doljiu.

Dér ce am făcut noi pênă acum pentru a remedia la aceste rele? Abia am uscat balta de la Icóna, și mai avem Cismegiul alătura, și Dâmbovița infectă ce este drumul cel mare spre cimitir. Bărăgane întregi, bălți cu miile sunt în fie-care județ și ce am făcut? nimic.

Vântul dominant al Bucuresciului e N. E. E. in direcția Bulevardului său E. aproape același lucru.

Acest vânt spală mai înainte toate efluviile din bălțile ce fac codă de la apa Călinei, Valea-Moștiștei, Pasărea, Cernica, Panteleimon, Mărcuța și ast-fel saturate, pline de otravă, intră in capitala țerei.

Etă de ce suferim atât de friguri.

Nu ne pricepem și nu voim cel puțin a respecta pădurile actuale și a planta încă in această parte, astfel că aceste vânturi încărcate cu efluvii se se filtreze și se se purifice prin ele. Acest lucru îl cunosc pêne și sêlbaticii Guianeii care pun corturile lor in dosul arborilor ce'i despart de bălți.

Lancisi, atribuia insalubritatea clasică a Romei, tăierei unei păduri ce o apăra contra vântului care sufla din spre mlaștinele pontificale.

Același lucru se petrece cu Bucuresciul și cu nenumărate orașe din România. Satele se pot numera cu miile.

Acastă neglijență a noastră dă nascere la grave afecțiuni și stări patologice.

„Doctorul Lefèvre asigură că mlaștinele din Brouage trimet efluviile lor pêne la Rochefort, depărtare de 7 seu 8 kilometri. Se scie asemenea că efluviile urmăde exact direcția vânturilor: *acel care sufla de la est peste Holanda aducea febrile pe costa Engliterei*. D-nu Mêlier a signalat același fapt pentru mlaștinile din impregiurile orașului Marennes, carele este atins seu preservat, *după cum vântul vine de la ost seu est*”¹⁾

1) *Amb. Tardieu*. Lucrarea citată, volumul 2.

„În 1826, frigurile datorile bălților, după ce au desolat epidemicesce Holanda, trecură marea, grație venfurilor de la est, și făcură de o dată invasię în Englițera, unde se năpustirăcu violență. Spitalul de la Woolwich, unde febra intermitență este excesiv de rară, au priimit atunci pêne la 300 casuri; singură comuna Marston numără 25 morți din o populație de 300 indiviđi 1)“

Étă ce scrie unul din distinsii medici Români D-nu Dr Obedenaru, despre relele paludismului:

„În țările cu miasme, *debilitatea abituală*, constitue partea cea mai de căpetenie a corpului și a moralului la omul din popor; adică corpul lui, constituțiu-ne lui, este tot-d'a-una debilă, cu puțină putere; moralul lui este cum 'l descrierăm mai sus. În această țără la ómenii din popor, *starea de sănătate* este o adevărată *stare de bólă*. Acesta se observă la cea mai mare parte din țăraniii câmpiilor din România. Femeile, copii și o bună parte din ómeni, au figura de o culóre gălbue particulară și caracteristică. Au puțină forță musculară (putere puțină); sunt leneși de e ce-va rar, însă acesta este o lene pentru care nu este nimeni în drept să le facă imputări, pentru că lenea este rezultatul bólei, rezultatul unei adevărate otrăvirii, de óre-ce miasmele, care din aer au pătruns în corp sunt o adevărată otravă.....“

„Uitați-vă la țără când mai multe femei sunt adunate la un loc, și veți vedea că ele nu șed drepte, ci plecate înainte și rezemate pe genunchi séu cu spa-

1) M. Lévy. Traité d'Hygiène, tome I, pag. 420.

tele rezemate de ce-va; ele nu țin capul drept în sus, ci cam plecat la o parte; ele nu duc privirile de la un loc la altul cu vioiciune, ci fixădă (pironesce) ochiul mai mult timp pe același lucru, se uită lung la el, și numai cu incetul mișcă capul și duc ochii ca să vedă alte lucruri; în sfârșit, ele țin brațele lăsate în jos; cădute, par c'ar fi de cârpă¹⁾.”

Tristele efecte ale paludismului le putem vedea și din tabloul alăturat, ce ne-au servit a arăta și degenerarea noastră.

Se vede lesne diferența ce există între județele de câmp unde avem multe mlăștine și între-cele-alte.

La munte, grelele condiții de viață, contribuie de asemenea la pierderea noastră.

Județele intermediare sunt *relativ* mai favorizate.

Județele	Anii 1874			1879			Media pe 1874—79		
	De munte	Intermediare	De câmp	De munte	Intermediare	De câmp	De munte	Intermediare	De câmp
Câți la mie ne având talia . . .	61.8,	50.0,	62.6	16.0,	20.4	27.9	38.6,	35.2,	45.2
Câți la mie scu- tiți p. infirmi- tăți	165.8,	122.7,	217.1	172.2,	113.3,	135.2	169.0,	118.0	176.1
Câți la mie ne desvoltați . . .	12.8,	2.0,	36.4	105.4,	6.4,	13.7	59.1,	4.2,	25.0

Bossi²⁾, vechiu prefect de district, a constatat pentru anii 1802, 1803 și 1804, progresiunea următoare a mortalității, în Franța :

¹⁾ «Despre friguri.» Bucuresci, 1873.

²⁾ Citat de *Michel Lévy*.

In comunele de munte:	1	mort anual la	38.3	loc.
" " " țărmuri	1	" " "	26.6	"
" " " de câmpii				
semănațe	1	" " "	24.6	"
" " " demlăștine				
și bălți	1	" " "	20.8	"

Perniciositatea localităților palustre pentru cei ce le locuiesc se poate constata și prin următoarele date statistice. Se știe că un călător întrebând pe un locuitor al unei regiuni de această natură cum trăiesc, el răspunde: „Noi nu trăim, noi murim!“ Acesta se adevărește prin faptele de totă ziua.

Ne mirăm de asemenea de dese epizootii ce pustiesc țera, de scăderea numărului vitelor noastre cu care țera se fălea, și mai ales de *rasa lor degenerată*. Causa însă este *tot paludismul*.

„Animalele chiar sunt influențate de miasme, influență pe cari cei vechi o cunoscău foarte bine și pe care o căutau în bojócele victimelor, când voiau a'și alege locul unui oraș¹⁾.“

„Este constatată că vitete pier iute în țăerile mlăștinoșe, precum în Bresse și în Sologne, și că rása cailor și a boilor se degradă vizibil; animalele sunt în genere mici, slabe și puțin active, și epizootii mortale le ucid la órecare epocă²⁾.“

Plantarea arborilor este cel mai bun mijloc pentru a combate humiditatea solului, și de aci puterea efluviiilor.

Sunt unele plante cari par a avea o deosebită pro-

1) Lacassagne. «Précis d'hygiène privée et sociale,» Paris, 1879.

2) Amb. Tardieu. Lucrarea citată, volumul 2.

prietate de a trece prin ele ca prin nisce filtruri apa solului, și a o ceda atmosferei.

Ast-fel Hales, observă primul acéstă utilă proprietate la planta cunoscută sub numele de *Flórea Sórelui* (*Helianthus annuus*) pe care a vëđut'o transpirând in acest mod in timp de 12 ore, una livră și 14 uncii de apă.

Aceiași experiență s'a făcut mai sciințific încă la 1811, Iuliu, de către D-nii Chevreul, Desfontaines și Mirbel, cu o plantă de aceeași speță ce mësura in înălțime 1^m,80, și a căreia rădăcină se aflau in un vas smălțuit, coperit de o fóie de plumb ce dădea trecere trunchiului plantei.

Apa ce a sustras solului pentru a o evapora in urmă in timp de 12 ore a *fost de 15 kilograme!*

Este adevërat că in fie-care oră se turna la rădăcină o cătime de apă pentru a ține pământul la același punct de saturație.

La noi țëranii plantéđă fórté des acéstă plantă in tre porumburī și in grădine. Ar trebui plantate cu deosebire părțile humide, vecinătățile mlăștinelor și in orașe părțile cele mai de jos. S'ar purifica ast-fel aerul profitând și de semințele acestor plante, cari dau un uleiu fórté căutat și bine plătit.

In darea de sémă ce acești trei Domni făceau despre experiența cu *Flórea Sórelui* și relativ la utilitatea plantațiilor, ei điceau :

„Se vede decī cum apele ce pëtrund din afară in intrul solului cu materiile organice alterabile și materiī saline, sunt in timpurile bune sustrase fără încetare de către vegetale, cari rëspândesc cea mai mare

parte în atmosferă, după ce au fixat o porțiune ca aliment din preună cu materiile organice și sărurile ce ele țin în soluție.“

Séu aceste materii organice, și mai ales în prezența ăre-căror săruri anorganice, sub influența căldurei și luminei, se descompun în acid sulfhidric și alte particule toxice organice, numite efluvii, malaria, producătoare a atâtea bóle și stări febrile.

Cel mai bun lucru însă sunt de o dată lucrările de uscare și repădurire.

„Drenajul prezintă un interes capital, pentru hygienea publică. Nu mai este permis astă-ăzi a pune în dubiu acțiunea sa eficace asupra însănătoșirii aerului ¹⁾.“

„Aplicațiunea unui bun drenaj cere înaintarea de fonduri destul de importante; dér el prezintă curând o largă remunerație a acestuï capital în creșterea extremă a productelor obținute ²⁾.“

În Franția lucrările de irigații, uscare și repădurire, începute la 1853, au produs deja rezultate bune surprindătoare.

Din punctul de vedere economic étă rezultatele obținute pentru stat:

Câmpia de la Forez a consumat 7 milioane, pentru a nu mai fi „un focar de pestilență“ și terenurile vândute au produs 24 milioane.

Câmpia de la Valence (Drôme) în curând, căci lucrările nu sunt cu totul terminate, va da 20 milioane!

Gura Senei pentru a căria canalisare se cheltuesce

¹⁾ Amb. Tardieu. Lucrarea citată, vol. 2.

²⁾ Amb. Tardieu. Locul citat.

17 milioane va da Statului in mai mult 33 milioane și jumătate.

Éta rezultate mai mult de cât incorajátóre, ce ar putea să ne facă lesne să videm cât am profita noi, uscând nenumăratele bălți și mlăștine, *ce nu ne dau absolut nici un beneficiu de cât Mórtea.*

Cât am căsciga de asemenea uscând o mare parte din lacurile intinse ce megiesc țermul stâng al Dunărei.

Cât de asemenea am căsciga decă am aplica Bărăganului din Ialomița și la atâtea altele din țera noastră, o bună systemă de irigațiunî, și numai in acest mod *s'ar ridica inđecit să fim bine convinși* venitul acestor localități, contribuind tot o dată la avuția particulară și națională.

Intru cât privesce beneficiile igienice, éta încă un rezultat *obținut* deja.

Les Dombes, la sudul orașelului Bourg-en-Bresse, erau unele din „țările blestemate.“ Starea drumurilor nu permitea căruțelor de a transporta de cât a patra parte din încărcarea ordinară.

Iazurile ce acopereau 19,215 hectare răspândeau frigurile și mórtea in imprejur.

La 1853, s'au inceput transformarea țerei. Acum, grăul a inlocuit pe câmp secara și ovėsul. Trifoiul cresce pe paragenele vechi; fânețele artificiale și via inlocuesc terenurile ce erau ne cultivate; *in acelaș timp, frigurile mai că au dispărut. Durata vieței mediî, care se redusese in aceste regiuni la 25 ani, se ridică astă-đi la 35¹⁾.*

1) L'année scientifique et industrielle par Louis Figuier, 1880, pag. 436.

D-nu Drouyn de Lhuys reamintesce in raportul său către Societatea de Agricultură din Melun „că D-nu Cuthbert Johnson, care a percurt Anglita in toate sensurile, timp de 40 ani, a constatat că operațiunile de uscare (drenaj) a schimbat pentru a țice ast-fel, climatul acestei regiuni; că in districtul mlăștinos Lincolnshire, cețile au scădut cu *nouă decimă* in intensitate, și că *sănătatea locuitorilor s'au întărit foarte mult.*“ D-nu Barré de Saint-Venant raportedă că: „in districtul Kelso, in Scoția, de când s'au executat lucrările de canalizare, frigurile și hydropisiile, care *formau aproape jumătatea malatiilor, au dispărut mai in întregul lor* 1).“

Éta rezultate ce nu mai au necesitatea de comentarii și cari decă ar trebui să servescă cuiva de exemplu și stimula, apoi in prima linie suntem noi.

Nu ne trebuie dér, de cât bună-voința in a aplica corect cele ce cu succes s'au făcut in altă parte.

Bani se găses lesne, căci am găsit pentru copilarii credet, cum nu s'ar găsi pentru lucruri ce vor ridica valoarea imobilului.

Aceste lucrări dér ar trebui neapărat făcute și la noi.

Systema noastră administrativă actuală, modul cum se fac lucrurile ce concernă hygienu, lăsată pe seama unor persoane cu totul neinstruite, se opun mult însă la o bună reușită.

Răul este chiar in faptul prea marei descentralisării, cu toate că se strigă mult încă că mai trebuie măriată sub autonomia administrativă, din cauză că nu avem

1) Veđi *Amb. Tardieu*. Art. Drainage. Dict. d'hygiène publique, Tome I, Paris, 1862.

încă ómenî cu sciință, inițiativă și oneștî pentru acésta. 'Mi place sê spun lucrurile cum sunt.

Comitetele județene, consiliile comunale, adesea sunt nisce adunături de ex-funcționari, patronați de administrația centrală; puși acolo ca sê se căpëtuiască, séu pentru ca guvernul sê dispună de voturile și influența lor in alegeri.

De aceia, ei se căpëtuiesc in realitate și avem trista privescete a vedea pe acești domni trimitënd copii lor in internatele din țéră și Paris, unde se plătesce de aceste comitete pentru a face dreptul, *bacalaureatul*, și a se plimba cele mai de multe ori! Ar trebui sê nu se mai permită acésta, sê nu se mai aprobe aceste burse de cât dupê concursuri, și numai, absolut pentru ramurile ce nu se pot face in țéră.

Atunci, baniî cheltuiți pe bulevardele Parisului, ar servi sê usuce bălțile din satele nóstre!

Atunci medicamentele s'ar da pe o scară mai întinsă medicilor de plasă.

Étă un esemplu cum se îngrijesce sănătatea publică ¹⁾).

„In timp de dysenterie in 12 comune, dupê reclamațiunile pentru medicamente, am obținut telegrama : „Pênê la realisarea dispozițiunilor, intrebuintați medicamente domestice.“ Dispozițiunile au fost ordine, cari pênê la primari și-au trezit puterea și efectul cel mai mare e că primarul convócă consiliul ca sê supuie aprobărei sume pentru medicamente, etc. In definitiv am recurs la zémă de cójă de gorun și de córne, etc.

¹⁾ Veđi : «Dificultățile serviciului medical» Jurnal. soc. sciinț. medicale, No. 14—1879, N. Manolescu.

Aceste singure considerațiuni sunt de ajuns ca să se suprimă rolul principal de intermediator al administrațiunii între medic și bolnav, modificându-se serviciul.

Nu s'au executat ordonanțe, pentru că s'au tacsat la farmacia 22 lei în loc de 20 alocați în buget.

S'au vădut însă cumpărându-se foarte multe medicamente, adesea ne necesare pentru a face *dever* cutărui farmacist.

S'a vădut de asemenea tipărindu-se diferite condice, formulare, absolut inutile, numai pentru a se face gheșeft cutărui tipograf, membru în comitetul județian, ce oferea un preț scădut!.....

Și Câte!..... Și câți!.....

Un medic de plasă, doctor tînăr, instruit și cu multă bună-voință, de câte ori se adresa pentru medicamente, căci ómenii muriau cu sutele (în timpul și după campanie), și dăceau cu miile, D-lor răspundeau că capitolul acesta e gol pentru acel an, de și era în Iunie.

Ast-fel bietul om de *rușinea* ómenilor nu se mai ducea în plasă!

El făcea *Hydrotherapia* (!!) chiar în contra frigurilor, numai pentru a'î căta pe cât se putea și a le spune ce-va, căci nu hidrotherapie rațională putea face în ast-fel de condiții.

Dér câte capitole erau deschise în același timp altor medicamente reconstituante multora din pungele acelor domni.

Acel medic le presintă un proiect de uscare a o mulțime de bălți ce erau morméntul celor din împrejur și le arătă că nu va mai fi atunci necesitate de a

prevedea chinină pentru cei cu friguri și în același timp se va da agriculturii un teren sănătos.

Dér risul omului în nesciință se manifestă.

„Ia lasă-ne în pace, D-le Doctor, D-ta ai să schimbi lumea, dóră nu va muri lumea din câte-va bălți.“ Éta răspunsul nostim; decă nu mă înșel acest specimen era membru și în consiliul de *Hygiénă* al județului!.....

Acésta e icóna marelui majorității.

Cu aceștia se avem o administrație, cu aceștia complectă descentralizare?...

Cum s'au făcut și se fac în fie-care ți șoselele în țără, și după cum țeranul s'a pus cu atâta bună voință la facerea lor, tot ast-fel s'ar putea face și lucrările de însănătoșare ale terenurilor.

Dér câte fraude nu s'au făcut cu aceste ȓile de prestație, câte din ele nu au fost întrebuițate pentru alte scopuri, ducând chiar poștii întregi pe bieții țerani.

Câte piei nu li s'au luat pentru aceste șosele.

Cății nu au rămas cu pogónele nelucrate, luați la șosele tocmai în timpul lucrului de câmp!

Pentru a face dér acésta, în acest mod ne trebuie o administrație corectă, cinstită și cu milă de acești copii minori ai nației, ei cari sunt în adevăr basa, dér de care nimeni nu se ocupă.

În același timp și în raport cu averea sa, fie-care ar trebui să contribuie la aceste lucrări de însănătoșare comunale.

Trebuie dér mai întéiu bine cunoscute întinderile localităților mlăștinoșe din țără, și în urmă a se face o lege prin care se se oblige proprietarii acelor lacuri ca în termen de trei, maximum 5 ani, pentru lucrări mai

marî, sã se însănãtoșește acele lacuri. Acei ce vor declara a nu le putea face singuri aceste lucrãri trebuie ca Statul sã'i expropieze, și in urmã însănãtoșind acele locuri sã le vândã.

Ast-fel se vor da agriculturii terenuri intinse, se va aduce un beneficiu Statului și in același timp se va purifica aerul de efluviile pestilențiale ce omórã și degenează populația noastră.

Pentru cele mai importante sã contribuie județul intreg.

Èr acelea ce cer mai multã știință și cheltuială sã se facã de țerã.

Țerã!..... sã nu uitãm proverbul vechiu : „Bunã țerã, rea tocmelã.“ La câte nu se aplicã acesta!

Epitropiile ce dispun de mari domenii, dër mai ales Domeniile Statului ar trebui sã dea esemplul cel mai strãlucit in acéstã ramurã, in repãdurire, in agriculturã corectã și administrație bunã a moșiilor. Câte insã nu s'a đis cu dreptate de indolența lor, câte sunt încã de fãcut și cât lasã adesea de dorit.

La noi pentru a ajunge copist trebuie a depune concurs și a avea bacalaureat. Pentru a fi ministru, membru la cea mai importantã ramurã, etc., nu se cere studiu special, nu se cere nimic serios ; se cere insã absolut prietenia și protecția cutãruia sãu cutãruia, se cere sã nu faci nimic, sã nu faci atenție la gheșefturile și hoțiile ce se fac, se cere ca sã ajungi la tôte in fine... influența in alegeri.

In țera Romãnescã nu știința, nu onestitatea, sunt cumpãna cu care se ridicã sus ómenii. Departe. Câte voturi ai in județ sãu capitalã, câte rude, amici, etc.,

la alegeri, acestea decid de calitatea persoanei ce se va pune in capul afacerilor. Să fii bine susținut de partida cu care votezi; in urmă spânzură și taie!

E trist, dér e așa.

Uitați-vă și vedeți.

Cu toate acestea să sperăm !

MALATIILE VENERIENE¹⁾

«D'între malatiile ce pot afecta speța umană prin mijlocul contagiunii și care s'aducă societății mai mari prejudicii, nu este nici una mai gravă, mai primejdiosă și mai mult de temut ca Syphilisul. Sub acest raport nu mă tem a fi desmințit zicînd că desastrelor, ce el aduce după sine, covîrșesc nenorocirile ce au exercitat tóte ciumele, care din timp au venit să arunce spaima în mijlocul societăților.»

Parent-Duchatelet. „De la prostitution dans la ville de Paris.” Tom. 1, page 603.

Unde miseria crește, populațiunea scade, insurătorile sunt imputinate, relațiunile sexuale clandestine cresc, prostituția se desvoltă, și atunci malatiile veneriene se presintă.

Tot atunci o nouă și puternică armă de destrucțiune physică și morală se adaogă și acésta este syphilisul.

---

¹⁾ Bóle limescî. — Cele syphilitice sunt numite popular : Sfrenție, cuvînt corupt din *Francia*, *malla Franca*, după cum a făcut *Sfrantúđ* din *Frances*.

Țăra noastră virgină mult timp de acest rău, a fost syphilisată în mai multe rënduri, în focarele séle principale, de către diferite invasiuni făcute în acest secol; în urmă de imigrați și de către cei ce o importau din voiajurile lor.

Austriacii ne-au adus mai mult șancărul îndurat, prin gradul lor mai înaintat în civilizație și prin proximitatea lor și neconținutele incursiunii ce și ei au suferit de la Francesi, unde *malla Franca*, era mult mai răspândită la începutul acestui secol.

Ast-fel că „la 1869 armata austro-ungară număra 16,928 venerici“ ceia ce este o proporțiune destul de mare ¹⁾.

Rusia ne aduse la început pe lêngă jocul de cărți și Blennorrhagiile séle virulente, în cât „sculament rusesc“ este cuvântul ce se dă la orî-ce scurgere specifică mai abondentă.

Blennorrhagiile aceste acute și cu fenomene inflamatorii, probéază ómenii cu o constituție virgină și mai ales forte, căci nu orî-ce organism póte a se surexcita pênă a produce o iritație atât de forte a uretrei, în timpul relațiilor sexuale, séu care căpătând germele său, se póta a face malatia cu phenomene atât de grave inflamatorii.

Acum în urmă însă Rusia a contribuit mult la syphilisarea țerei, atât prin relațiunile séle comerciale cu noi, cât mai ales prin marea masă de trupe ce ea a trecut prin țăra noastră.

Rusia astă-đi din cauza administrației, lipsei de po-

---

¹⁾ Veđi pagina 486. *Jullien*. «*Traité pratique des maladies véneriennes*.» Paris, 1879.

liție higienică și relei îngrijiri a populațiunei rurale, e pe cea mai rea tréptă din Europa.

Vom vedea însă că și noi am făcut mari progrese și că decă nu se vor lua măsuri urgente vom ajunge cu totul in starea tristă in care se află ađi populația urbană, séu parte din populația rurală a țerei.

Pentru a vedea intru cât armata ruséscă a trebuit să ne infecteđe țera nóstră, să vedem mai de aprópe ce se petrece la ei.

„Syphilisul este in o stare ast-fel in Rusia, după D-rul Podolinsky, in cât el constitue principalul flagel al populațiunilor rurale, cu deosebire in Sud. Guvernamêntele Kiew, Pultawa, Tchernigow, sufer mai mult. *A treia parte din populația óre-căror sate este contaminată.* La Jaroslawka, spre esemplu, din 120 familii, 30 sunt syphilitice, 64 numai sunt scutite. *De aci degenerescenta populației și o mortalitate enormă.* Nici un membru al unei familii syphilitice a acest din sat nu trece peste 60 ani. In 27 ani au fost 124 morți, séu 4.15 in cele 30 familii contaminate, pe când celelalte 64 nu au dat de cât 176 morți séu 2.75 de familie. Acésta constitue dér o diferență de 150 la 100.

Hereditatea și insurătórea sunt cele două cauze principale a acestei deplorable propagațiuni ¹⁾.”

Același lucru se descrie și de alți autori ²⁾.

1) Syphilis. Garnier. Dict. annuel des progrès medicales, 1880, Paris.

2) «Imperiul rus întreg, decă trebuie a crede pe De Valcourt, plătesce un greu tribut syphilisului, care se arată cu deosebire grav in vecinătatea Bálticeii și in Podolia la Kasan, in Siberia și in Kamciatca. Numerósa armie ce întreține acéstă putere, proporțiunea considerabilă a femeilor publice care se întâlnesc, favorisă in un mod singular propagațiunea malatiei, căci cea mai mare parte dintre aceste de pe urmă, după

Vedem d'ér că efectele syphilisului inveterat in sângele populației rurale, produce efecte similé cu acele ce se observă la noi.

Diferința e că medicii lor de arondismente au o altă poziție, se ocupă serios, vindecă, arată r'èul, pe când la noi, ț'éră ce ne f'ălim cu instituțiile n'ostre liberale și prea costisitoare chiar, nu facem absolut nimic, astfel că vom vedea in acest capitol că r'èul e destul de intins între populația rurală și că el se intinde neconținut, fără a face ce-va serios spre a'l combate.

Imigrațiile, ca și armatele străine au contribuit f'orte mult de asemenea la importarea acestei malatii.

S'è scie că cel puțin 16,000¹⁾ ómeni anual imigr'edă in ț'era n'ost'ra. Printre aceștia cel puțin 6 mii sunt Ungurii, séu Evrei din Galiția.

Ètă ce găsesc in acéstă privință:

„... Populațiunile jidovesci din Galiția, printre care *infecțiunea hereditară e frequentă*, și *Ungurii* din Comitatul Neustra, unde *contrariu asertiunilor formale ale lui Zeissel, Hirsch 'l consideră ca Endemic*“²⁾.

Toemai punctele din care ne vine marea invasié ovreiască ce ne acusă pe noi de syphilitici. D-nu Dr Marcovici, a observat chiar in Bucuresci, casurii de syphilis transmis nuoilor n'ascuți, in timpul circoncisiunei prin rabinii ce aveau plăci mucóse pe buze.

---

ce s'au dat cât'i-va ani desfrânării in orașe, se reintorc la ț'éră, unde se mărită. Dup'è Dr Schperk, de la vârsta de 25 ani, afară de mici excepțiuni, personalul intreg al prostituatelor din casele publice este syphilitic. > «*Traité pratique de maladies vénériennes*» par le *Dr Louis Jullien*, Paris, 1879, pag. 488.

1) Veđi pag. 91.

2) *Jullien*, *Lucrarea* citată, pag. 486.

Călătoriile în străinătate au contribuit de asemenea pe o largă scară la răspândirea acestor malatii.

Se știe că *Boerii* ca cei ce fiind mai avuți treceau mai des în *untru*, și chiar copiii celor avuți în mare parte și ați încă de mici sunt trimiși în străinătate.

Ei dăr aduceau această malatie și ei sufereau mai mult de ea. *Syphilisul la noi a venit pe sus în orașe, și prin orașe la sate*. Etă de ce numirea de: *bóle boeresci*, séu: *a luat o boerie*, se dă în rădere malatiilor veneriene, fără distincție.

Banii nostri cheltuiți în străinătate nu ne-au adus numai moravuri streine, dăr și un sânge adesea stricat prin syphilis.

Prostituția, începută de o jumătate secol numai, ne surveghetă de loc, séu nu în de ajuns, ceia ce se întemplă în cele mai multe orașe și ați, ca în ori și ce început, au contribuit de asemenea la răspândirea malatiile veneriene.

În fine porturile și în urmă lucrătorii Germani și Italiani, veniți o dată cu începerea terasamentului liniilor ferate, a fost o largă arteră de scurgere în corpul țerei a acestor grave malatii.

De o decenie de ani mai cu deosebire, aceste malatii se întind cu o repeđiciune spăimântătoare.

În orașe, rare-ori se vede un tînăr care la 25 ani, adesea chiar de la 14, sē nu aibă deja infectat sângele séu prin syphilis.

Ceia ce e mai trist, e că o nebunatică nesocotință și nesciință, 'i împinge chiar sē caute cu plăcere ocașiunea a avea aceste malatii, ca o decorațiune adusă abuzului ce fac de organele lor sexuale.

De aceia sunt mulți, care la prima vorbă a unei discuțiuni, chiar depărtate de acest subiect, încep a înnumăra atâtea și atâtea Blennorrhagii, ulcere, adenite, orchite, ce au avut, și bucuria lor e crescândă ca și a celor ce'i ascultă, cu cât acest număr e mai mare.

Am cunoscut chiar câți-va cari nu erau *fericiți* de cât când aveau aceste malatii, căci 'mi diceau cu un aer convins: ce voesci, am avut atâtea bóle, că acum a devenit pentru mine o a doua natură, nu știu ce ași face decât sculându-mă séu culcându-mă, nu ași avea necesitatea a face o injecție séu a mă pansa!!...

Sărmanii, ei uită că acésta nu trebuia să fie, și nu este adevăratul și dulcele fruct al tinereței lor.

Ei nu cunosc că voind a trece in adevărata fasă de fericire ce nu o vor găsi de cât in căsătorie, ei vor fi adesea sterili, séu ce e mai crud încă, vor impune femeii lor sarcina unei suferințe de 9 luni fără cel mai mic rezultat, căci când vor voi a avea acea fericire supremă de a imbrățișa ființa careia 'i vor fi dat naștere, atunci tocmai acea scumpă ființă, va sucumba fără a le suride, purtând pe corpul ei sigiliul deboșeriilor ce au făcut părintele lor.

Nu mai vorbesc de relele ce'si fac persónei lor, de putința de a deveni infirmii și paralitici, nebuni séu copți in óse, stări ce complică cel puțin 25 la % din siphiliticii in vârstă inaintată, și mai ales la o populațiune unde escesele sunt la ordinea zilei, și hrana insuficientă e de regulă, lucruri ce fac ca acésta afecțiune dyscrasică să se desvolte și să devasteđe cu mai multă furie.

Ceia ce este in adevăr trist e că aceste malatii, pro-

„E de ajuns, ca un individ într'o comună să fie infectat de virusul syphilitic, și în curând o mare parte a populațiunii acelei comune poartă stigmatul indelebile ale acestei afecțiuni. Acesta probă starea de disoluțiune a moravurilor locuitorilor de prin unele sate. Nu vorbesc despre crimele ce se comit asupra unor ființe nevinovate, voi adăugi numai că toate aceste nenorocite ființe petrec restul vieții lor în cea mai miserabilă stare ¹⁾.“

În orașe de la primul băiat de prăvălie până la cei de pe urmă precupeți de pe uliță, găsesc neconținut în consultațiunile gratuite, date pe o scară mult mai întinsă la noi ca ori unde, medicamentele și cura necesară, primindu-se chiar în spitale, unde aceste maladii sunt foarte numeroase.

Acastă ospitalitate dată bolnavilor de această categorie în ce privesc spitalele din București, nu se poate atribui și spitalului israelit din București, în care cei atinși de aceste afecțiuni nu sunt priimiți. Se vede că ei o confundă încă afecția acesta cu lepra biblică, și au ore care temere!...

La țară însă o dată o malatie căpătată, pudorea locuitorilor fiind mai mare, lipsa de îngrijire lipsind absolut, ei sunt forțați a ascunde răul ce-i prăpădesce, neevitând însă a da curs în acest timp necesităților sexuale astfel că e de ajuns un singur syphilitic ca aproape într'un an tot satul să fie infectat.

Nu are cine-va de cât a vedea cât e de des la țară :

¹⁾ Vezi Thesa Doctorului Agappi, pag. 47.

„*Cel perit*“ (tubercule, adesea perforante ale vutei séu vëlului palatin, necrosa óselor séu cloasonului nasului), pentru a videa cât de des acolo găsim accidente grave, inveterate, datorite syphilisului.

Când vëd că rëul 'i copleșesce cu desëvêșire, arare-orî alérgă la spitale, dér mai adesea o căđetură de babă 'i supune la fumuri, invăluindu'î peste tot corpul cu o țolă, pe când ei stau plecați de asupra cător-va cărbuni, peste care se tórnă mai adesea cinabăr in pulbere. Este inutil a mai adăoga că cele trei degete cu care se face sfânta cruce sunt cumpăna cu care se cântăresce acéstă otravă. Aceștia absorb mercurul ast-fel pe căile respiratorii și pe tótă suprafața corpului. Câte guri au perdut dinții, câte capete përul și câți sănătatea, se póte sci de acei ce'î caută in spitalele nóstre, unde cachexia mercurială și stomatitele de aceiași natură sunt fórte frequente la țëranî, cari toți 'mî declarau că in satul lor e o „*nebună de babă*“ ce 'i-au căutat, nebună insă, la a cărui uciđetóre systemă de cură se supun mai lesne ca la a medicului.

Acest tratament e primul ce se făcea in Europa in secolul al 16-lea când pentru prima óră aceste malatii s'au ivit in un mod puternic, și când mercurul incepu a fi intrebuintat ca specific.

Ceia ce este și mai trist, e că fórte mulți dintre ei, după cum vom videa in tabelele ce am redactat pentru acésta, părăsesc spitalul, ne vindecați, acoperiți de plăci mucóse séu ulcere, ce se transmit cu cea mai mare ușurință altuia din familie séu vecinî.

La țëră syphilisul se intinde cu o cumplită repediciune, chiar și in centrurile rurale cele mai depărtate de primele

căi de comunicațiune cari sunt in același timp matca principală prin care curge fluviul malatiilor venerice.

De o dată cu administrațiunea nouă ce s'a dat țerei, de o dată ce mulți din proletarii din orașe syphilisați pênă in óse, au fost trimiși ca funcționari publici și administrativi, in județe și comune, syphilisul s'a intins in un mod vehement.

Nu sciu ce o fi câștigat țăranul de la tótă acéstă armată de ómeni, mai adesea ne insurați séu insurați și syphilisați deja, trimésă in tóte unghiurile țerei, și pe care o plătesce cu spetele séle; dér ceia ce sciu pozitiv, e că aceștia au împărțit numai in acest mod *bunurile lor* cu populația rurală.

Nu mă sfiesc a spune că de la vătășel, profesor, preot (din seminarele orașelor), adesea primari, pomojnici, subprefecți, medici de plasă adesea, ingineri, arendași, copii acestora și ai boierilor proprietari ce se duc s'și petrecă vacanțele la țéră, bucătari, persónele de la gări și poște, toți, cel puțin 50 % fiind syphilisați, voluntar chiar infectéđă populația rurală, căci adesea sciindu-se in suferință, nu au cruțat bieteles femeis, carele adesea plătesc in un mod cumplit acéstă lipsă de onestitate.

Adăogați bălciurile ce se fac in unele locuri retrașe, unde merge tot ce'i mai rafinat din marchitanii orașelor mari și care sémână cu o profusiune nespusă aceste malatii.

Ca probă cât suntem încă de inapoiati e că ca și sêlbaticesle din Africa și Australia, țăranca nóstră nu'și vinde, *Dómne feresce*, corpul pe bani, dér adesea face acéstă, in fața unei salbe de mărgesle, ce nu costă de cât 10 bani!!...

Adesea și foarte des încă, odată cu salba de mărgele, mai ia o altă salbă : *Coróna Veneris!*

Étä in mare parte avantajele bâlciurilor.

Cel mai puternic factor însă de syphilisațiune a locuitorilor de la țără, este selecțiunea militară.

Pot declara, și m'am ocupat de mult cu această cestiune, că 90 la sută din femeile séu bărbații de la țără syphilitici ce am vădüt in spitale séu la consultațiunile gratuite 'mi răspundeau la întrebarea ce le făcém că cum se face că ei ómenī insurați sunt bolnavi : „Ia un sec de militar, Domnule, ne-au umplut satul!“

Acésta e foarte grav, dér in același timp un réu remedibil pênē la un punct.

Nicăierī syphilisul nu e mai intins in armată ca in țără la noi. Numai in spitalul central militar din București, pe lêngă că sunt infirmeriī regimentale și căutarea medicală pe picere, a acestor malatiī, totuși *dilnic* sunt 45—50 bolnavi la pat, in secțiunea malatiilor veneriene . . .

Din 6,000 ómenī, ce pe fie-care an finesc serviciul militar activ și se reintorc in comunele rurale, 500 numai, după declararea ce 'mī-a făcut'o Locot.-Colonelul Doctorul . . . nu sunt venerici, toți cei-l-alti au suferit deja când se reintorc in familiile lor.

Cu alte cuvinte 91.6 la suta din tineriī ce vin in armata permanentă, se intorc inapoi altoiți cu germenul cel mai puternic al destructiunei genului nostru.

Nici in o armată din lume nu se observă acésta!

Ceia ce e mai grav e că adesea aceștia se duc in comunele lor cu ulcerele pe ei, și alții capătă accidente secundare contagióse tocmai când sunt in miđlocul fa-

milieii. Étă de ce ómenii bĕtrăni, părinții acestor nenorociți, ne vim umpluți de syphilis.

Ei nu sciu de loc profilaxia datorită acestei malatii și nici răul la care dă nascere, și étă pentru ce malatiile aceste se intind așa de iute.

S'a dus de mult timpul, ce esistă încă in multe localități, in comunele rurale din occident, că atunci când un locuitor se află atins de acéstă afecțiune, se fie evitat de toți, se fie țepuit in casa sa!

La țéră la noi, ca și in orașe, este un subiect de veselie și de apropiere încă mai mult, când tinerii au *floricel*... pe frunte, și pe buđe!.....

Ar trebui ca ministrul de interne să intervină la ministerul de resbel, pentru ca surveghierea in regimente a acestor malatii să fie mai seriósă; ca căutarea docilă să se facă pe o scară cât se póte mai largă, ca acelor ce sunt aprópe de a li se da drumul, să nu fie lăsați a pleca, decă nu vor fi mai ântĕiu vindecați, căci numai ast-fel vom putea vindeca acest réu.

Sciu că și atuncea vor fi câți-va cu ulcere recente pe ei, căci acești soldați, cărora la termenul congedierei li se dau și economiile pe câte-va luni, stau adesea in orașe încă câte-va țile, *pentru a pitrece*, adică a se vaccina din nou, dér totuși vor fi mai puțin ca acum.

Acésta 'mă reamintesce tristul fapt ce se pitrecea sunt câți-va ani la pompierii din orașul.....

Comandantul, un om de merit de altmintrelea, care a ajuns departe in gradatiia militară, cu tóte că era din timpul când recruții se luau cu arcanul, declara la toți că dĕnsul ca soldat a fost *neconținut prost* pĕnĕ ce a

luat o b6lă venerică, dér că o dată cu acesta i s'au deschis mințele.

De aceia, ajuns comandantul pompierilor, avea de regulă a trimite recruții prin câți-va sergenți, „invechiți în 6ile... bune“ cum s'ar 6ice, care 'i ducea la bordeluri séu femeii anume știute, unde acești băieți erau infectați systematic, din ordin superior!

D-sa se lăuda mult a fi obținut în acest mod f6rte bune rezultate intelectuale la soldații săi, rezultat ce căp6tasă și D-lui în tinerețe!

P6te s6 fi av6nd dreptate, dér ceia ce pot declara că a rezultat grav din acesta, e că D-sa voind a *discepta* în acest mod pe recrutul Român, a comis involuntar o mare crimă, nepermisă, aceia de a fi contribuit a răspândi acest flagel, în s6nul populațiunei rurale.

Proporțiunea celor venerici este cu mult mai mică în cele-l-alte armate Europene.

„Venericii sunt în număr de 10 la ‰, proporțiunea cea mai tare e în corpurile speciale de la Paris. Acestă cifră de $\frac{1}{10}$, pare a deveni normală în toate marele armate Europene ¹⁾.“

Chiar și acestă mică cifră a scăđut în urmă:

„Un fapt neașteptat este diminuția f6rte remarcată a numărului afecțiunilor veneriane, și p6te chiar a gravității lor. — Venericii au fost în număr de 88‰ în loc de 100‰ ca în 1872 și de 168‰ în 1862—69. De altă parte proporțiunea venerianilor spitalizați, nu e de cât de 350‰ în loc de 367‰ ²⁾.“

¹⁾ Statistique médicale de l'armée en 1872. Revue médicale en France et à l'étranger. Hayem, No. 7. — 15 Juillet 1874.

²⁾ Stat. méd. de l'armée en 1873. Idem No. 11, 15 Juillet 1875.

N'avem acum de cât a ne aduce aminte de cele ce se petrec la noi pentru a vedea diferența.

Repet că nu am date positive, și după cât știu nu s'a adunat încă pênă acum materialul necesar.

Sunt însă convins că la noi avem în total cel puțin 400 la ‰ venerici, și din cei spitalizați am vădut că ȕilnic sunt numai în spitalul central militar din București, 40 pacienți venerici.

Ar trebui să se publice ceva exact însă în acest sens.

Măsurî urgente trebuiesc ca numărul mare al venericilor și în special al celor syphilitici să fie scădut.

Prostituția clandestină mai mult ca infectată ce formédă atmosfera ce înconjóră casarmele nóstre trebuiesc systematic denunțată și supusă controlului medical. În acésta sunt exemple fórte instructive.

La 1842, D-nu Vleminskx, inspectorul general al serviciului sanitar în armata Belgiană, după mai multe măsurî luate, a făcut ca numărul syphiliticilor să scaďă la 1 din 190 soldați, pe când în același an garnisona de la Lyon avea 1 din 40 și cea de la Strasbourg 1 din 33 soldați.

Cred că ar fi absolut util și urgent a se lua aceleși măsurî profilactice și la noi pentru a imputina numărul celor syphilitici și în același timp a cura cât se póte de radical pe cei ce sunt deja, *căci trebuie a ne gândi cât rău ne facem, ce responsabilitate enormă apasă asupra medicilor militari, când ne gândim că fie-care soldat confiat lor, e un viitor părinte de familie, un apropiat membru al țerei, ce trebuie a'i asigura viitorul prin solida sa descendență.*

Étă măsurile ce D-nu Vleminskx, a întrebuițat pen-

tru a obține fericitele rezultate de mai sus în armata Belgiană.

De asemenea Ministerul de resbel ar trebui să se gândească a imita ceia ce se face în Franța, unde soldații sunt duși ex-officio la prostituate de a căror curățenie sunt siguri. Acum soldatul, mai ales la noi, este lăsat a'și alege între două rele: *syphilis* séu rezultatele triste al *viciurilor solitare*.

Doctorul Vleminchx, proceda ast-fel :

„Am prescris, că ori-ce om intrând ca syphilitic în spitalele militare să fie chestionat asupra originii răului, ori cât de mic ar fi el, asupra locului unde l-a contractat, *asupra femeii care l-ar fi contaminat. Am făcut să fie recompensați soldații cari ne spuneau ei singuri răul de care sufer. Resultatul acestor măsuri a fost din cele mai favorabile; am denunțat în acest mod autorității civile mai multe locuri clandestine, și ni s'au întâmplat foarte rar de a avea accidente secundare în rândurile armatei*¹⁾.”

Pe lângă cauzele de mai sus, satele noastre mai sunt syphilisate, prin locuitorii ce vin ca muncitori cu ziua, în București mai ales, și cu deosebire prin țigani ce lucră la zidărie, séu în unele locuri, prin precepuții ce se întorc în satele lor.

Asemenea ultimul războiu, în care armata Rusă a cantonat luni întregi în unele din comunele noastre rurale, nu a contribuit puțin la extensiunea acestui rău, căci am văzut ce întindere are această mală în Rusia.

¹⁾ Expunerea D-lui Crook, în numele D-lui Vlémichx, în senul congresului medical de la Paris 1867.

Sunt sate întregi, aproape complet syphilisate, după declararea ce-mi făcură neconținut pacienții ce ne vin de pe acolo. Satele din giurul Bucureștiului, cu deosebire, acelea ce au un oraș în vecinătate, sau care au nefericita fericire de a avea tactul sub-prefecturii, sunt mai ales victime.

Pot cita între altele comuna Corbiu-Mari, de unde ne-au venit ¹⁾, în acest an, mai multe femei bolnave, asemenea comuna Gârbovi, plasa Câmpului, distr. Ialomița, chiar după ce-mi spuse preotul din localitate, care era speriat de marea extensiune a acestor malatii.

La întrebarea ce le-am făcut celor de la Corbiu-Mari, ele ne răspunseră: „Ei D-le, la noi în sat toate femeile sunt pline de bólele acestea!!“

Copaceni, Bolintinul, Buciumeni, Fierbințu mai ales, ne dau sistematic un bun contingent.

Pentru a-mi da cont mai bine despre starea acestor malatii în diferiți ani, am cercetat registrele pacienților căutați în serviciul clinico-chirurgical din spitalul Colțea, care fiind sub direcțiunea scrupuloasă a D-lui Dr Turnescu, eram sigur a fi exacte aceste înscrieri.

Am căutat anii 1876-77-78-79, și éta rezultatele obținute:

---

1) La consultațiunile gratuite, séu spre a fi primite în căntarea spitalului Colțea, serviciul Clinico-Chirurgical.

SPITALUL ȚOLTIA
SERVICIUL CLINICO-CHIRURGICAL¹⁾

	1 8 7 6		1 8 7 7		1 8 7 8		1 8 7 9		Totalul pe 4 ani		Raportul nu- meric intre malatiile ve- neriene sim- ple și syphi- litice pe 4 ani
	B.	F.	B.	F.	B.	F.	B.	F.	B.	F.	
1. Malatiile chirurgicale	38	12	64	11	46	11	97	23	24.5	57	
2. > vener. simple.	5	3	9	1	7	4	15	8	36	16	
3. > syphilitice.	13	9	8	17	13	15	18	26	52	67	
4. Totalul	56	24	81	29	66	39	130	57	333	140	
5. Câte la % de malatiї sunt venerice simple.	8.2	12.5	11.1	3.4	10.6	13.3	11.5	14.0	10.8	11.4	11.1
6. Câte la % de malatiї sunt syphilitice.	23.2	37.5	9.8	58.6	19.6	50.0	13.8	45.5	15.6	47.8	31.7
7. Câte la % de malatiї sunt venerici.	15.7	25.0	10.4	31.0	15.1	31.6	12.6	29.7	13.2	29.6	
8. Câte la % de malatiї sunt venerici in total fără considerație de sex	37.5			31.8	40.5		35.8		35.6		

¹⁾ Aci sunt puse numai casurile observate asupra locuitorilor de la țară, veniți în spital spre a se cura.

De aci putem videa lesne faptele următore :

Că numărul malatiilor syphilitice, carele sunt cu mult mai rele, se află raportate la cele venerice simple de trei ori mai numeróse, ceea ce e enorm și de tot trist.

Acésta e fórte curios fiind că lucrurile ar trebui să fiă cu totul alt-fel.

Am putea lua și acésta ca un argument al stărei nóstre phisice de decadență, căci corpurile, constituțiile nóstre nu-și permit de cât excepțional luxul unei malatii veneriane simple inflamatorii (Blennorrhagie), căci pentru acésta trebuie sânge și nervi. Dér nu e mai puțin adevărat, că malatiile dyscrasice, carele, ca syphilisul, progreséză in un mod mai perfect in organismuri șubrede, se desvoltă și merg de trei ori mai bine ca cele-l-alte in satele nóstre.

Malatiile venerice dér merg in modul următor :

1876	1877	1878	1879
37.5	31.8	40.5	35.8

Din acésta resultă două fapte. Se vede mai întâiu că malatiile veneriane, urmédă in comunele rurale un mers ascendent, și că in anul 1878 in urma trecerei armatelor rusești, ele au ajuns la 40,5 din o sută. Un fapt de tótă importanța este că femeile sunt fórte des atinse, ast-fel că numărul lor (veđi No. 7 din tablou) este de două sau trei ori mai mare ca al bărbaților. — Bărbații prin urmare negliă cura mai mult ca ele, căci nu se presintă frequent la spitale, și femeile acestea sunt fórte des măritate. Se scie ce influență funestă are acéstă stare a mumei asupra procreațiunei.

Scăderea din 1877 se explică prin aceea că dorobanții, ades syphilisați erau peste Dunăre, și că în serviciul acesta s'au căutat răniții Români și Turci, ast-fel că paturile erau mai rar puse la dispoziția celor syphilitici.

Numărul celor syphilitici din comunele rurale e cu atât mai mare cu cât vedem că de odată casurile chirurgicale se înmulțesc foarte mult în 1879.

La 1878 ele nu erau, tot din cauză răniților, des priimiți.

Acésta se datoresce răului obicei de a'și face între ei procese, căci pentru lucruri de nimic vin numai a lua un certificat.

Advocații s'au amestecat și acolo, de aci acésta anomalie, acésta inverșunare între ei pentru lucruri de nimic, acésta tristă tendință, de a se despuia unul pe altul la cea mai mică ocație.

Și în acésta ei imiteză relele exemple ce au vădut la orașeni

Orașele, mai ales la noi, sunt bubele țerei.

Forțe mulți în adevăr au venit în 1879 care de și se făceau aproape morți în căruțele lor la sosire, odată primiți în spitale, se constatau niște mici escoriațiuni sau echimose insignifiante pe corpul lor, și care îndată, înainte orî cărui tratament ne cereau certificate. Starea de siphilisație a populațiunei rurale se probesă și prin următorul tablou ce am redactat după condica consultațiunilor gratuite ce se face în același serviciu de un an numai.

Aci rezultatul e mai rău căci malatiile venerice în total se află cu 49.3 către 50.6, adică egal cu cele chirurgicale.

SPITALUL COLȚEA

Secțiunea Clinico-chirurgicală.
 Consultațiuni gratuite ¹⁾.

Locuitori ai comunelor rurale	Malatii chirurgicale	Malatii venerice simple	Malatii syphilitice	Totalul malatiilor venerice
Bărbați	106	43	43	86
Femei	18	10	25	35
Totalul,	<u>124</u>	<u>53</u>	<u>68</u>	<u>211</u>
Căți la sută	50.6%	21.5%	27.7%	49.3%

În ce privește succesul curei asupra lor, precum și morbiditatea populației rurale în raport cu starea civilă, etă ce găsesc pe anii 1878—79.

¹⁾ S'a extras numai populațiunea rurală.

Căsătorii		Necăsătorii		Veduv		Ești nevindecați		Ești vindecați	
Malai		Venerice-syphilitice simple		Venerice-syphilitice simple		Veneric-syphilitici simpli		Veneric-syphilitici simpli	
1878	Bărbați	4	6	8	—	1	5	5	8
	Femei	$\frac{10}{3}$	$\frac{1}{7}$	$\frac{3}{11}$	$\frac{1}{1}$	$\frac{2}{3}$	$\frac{2}{7}$	$\frac{7}{12}$	$\frac{2}{5}$
<p>Căți la sută au părăsit spitalul fără a fi vindecați . . . . . 15,9% 30,7% Veneric simpli-syphilitici</p>									

Căsătorii		Necăsătorii		Veduv		Ești nevindecați		Ești vindecați	
Malai		Venerice-syphilitice simple		Venerice-syphilitice simple		Veneric-syphilitici simpli		Veneric simpli-syphilitici	
1879	Bărbați	13	7	4	—	1	6	6	12
	Femei	$\frac{13}{15}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{7}{11}$	$\frac{6}{7}$	$\frac{1}{7}$	$\frac{1}{7}$	$\frac{4}{10}$	$\frac{7}{16}$
<p>Căți la sută au părăsit spitalul fără a fi vindecați . . . . . 10,4% 14,9% Veneric simpli-syphilitici</p>									

De aci se vede că văduvele in comunele rurale jică rolul prostituatelor din orașe, fiind încă cu mult mai infectate.

Se vede de asemenea numărul mult mai mare al femeilor bolnave, relativ cu bărbații, și ceea ce este mai trist și demn de tótă rușinea, este că numărul celor insurați este covârșitor cu mult asupra celor ne insurați și văduvi. Mulți însă din insurați, ieși sau femeile ne-au declarat, că s'au întors bolnavi de peste Dunăre, sau din armată.

Concentrările regulate către centru ale dorobanților, aduc același trist rezultat ca și luarea in armata permanentă.

Tot din acest tablou se vede bine că cei syphilisați ies in număr destul de mare încă nevindecați. Opuindu-ne ai opri, ieși neconținut ne-au răspuns că au afa-ceri, că timpul plugului, séu al prașilei se perde, sau că vor veni la iarnă, căci atunci au timpul liber.

Nenorociții, ieși nu cunosc că cea mai mică întâr-șiere in această afecțiune le aduce ruina fizică.

Am constatat asemenea prin cele spuse de ieși ca numărul aborturilor syphilitice, sau a copiilor cu syphilis constituțional mortal este foarte mare.

Finul observator și bunul clinician D-I Dr Marco-vici, in nenumărate rânduri spune elevilor săi că ca-usele principale ale stărei de miserie, și de aci mor-biditatea și mortalitatea mare in țara Românească sunt : *Paludismul, alcoolismul și syphilisul.*

Să nu credem însă că această tristă stare se observă numai pe lângă capitală, căci găsec rezultate destul de triste in tóte unghiurile țerei.

A st-fel la spitalul din Némțu, unde se primesc aprópe 90 la sută din populațiunea rurală muntenescă, găsesc că se află 15.9 la sută venerici.

Din aceștia 3.3 sunt venerici simpli și 12.5 syphilitici, ceia ce face că acolo accidentele syphilitice sunt *de 4 ori mai numeróse* ca cele venerice simple 1).

La munte in Moldova, județele Némțu și Sucéva sunt fórte réu bântuite de acéstă malatie, și din caúsă că ea nu e recent căutată, ea ajunge a produce asupra nenorociților pátimași lesiuni ce ingroșesc și cari nu se observau de cât in evul mediu.

Acéstă răspândire a afecțiunilor venerice in munții Pietrii din Moldova, se explică prin pluțașii ce părăsesc regulat véra munții pentru a duce produse la portul Galați, și mai ales prin nenumérați Turci și Greci ce din vremuri staționau acolo, făcând pe lêngă comerțul cherestelei, adesea și comerțul malatiilor venerice.

Același lucru găsesc și pentru plaiul Buzéu, in o dare de sémă a Dr Manolescu ; intre alte afecțiuni enumerate, D-sa dice : „Bólele veneriene, cari au invins castitatea vechiă pe o linie remarcabilă. . . 2).“

Maí găsesc câte-va probe in rezultatele recrutațiunei, rezultate ce le-am pus in detaliu in capitolul special relativ la degenerare ; voiu reaminti numai că in un județ cu totul depártat, cum e Râmnicul-Vâlcei, la recrutațiile cu medici militari de la 1869—1874 nu am găsit nici o scutire din acéstă caúsă, pe când in 1879, găsesc deja trei scutiri la rubrica : *Syphilis*.

1) Veđi Nosografal de Némțu, No. 1, 1878, redactat de Dr Ullea.

2) Veđi No. 14 al Jurn. Societ. Sciințelor Medicale, 15 August 1879.

Acésta se explică pentru județele de peste Olt și prin faptul (pe lângă cauzele arătate, mai sus), că mulți din Oltenii tineri, fac pe precupeții în Bucuresci, de unde se întorc acasă foarte adesea infectați.

Resultatul ce am avut pentru R.-Vâlcea îl găsim pentru întreaga țară, căci la recrutația din 1874 nu a fost nici un cas de scutire, pe când în recrutația din 1879 sunt deja 24 scutiri, séu 4 la miă, datorite syphilisului!

Între alte raporte ale medicilor recrutori, pe 1879, ăta ce găsim în acel al medicului recrutor, pentru județul Iași :

„Dit're b6lele ce a dat drept la scutire, Herniile se repetau mai des. Frecuentă a fost și debilitatea ca efect al Intoxicației palustre și b6lele venerice constituționale. B6lele syphilitice ruinădă foarte mult populațiunea rurală; pe lângă casurile inveterate (defecte nasale, etc.) se presintă și casuri de infecțiuni recente. Influențele deletere a acestei b6le asupra organismului, mai cu sémă în condițiuni igienice așa de nefavorabile ca ale țeranului nostru, împedică rădicarea de generațiuni tinere sănăt6se, care s6 dea indiviđi apti pentru arme.“

O consecința gravă este deসা manifestare a syphilisului constituțional la ochi, s. e. iritele și choroiditele specifice. Ast-fel că 60 la sută cel puțin din aceste afecțiuni sunt syphilitice.

Necăutate, sigur duc la orbire.

D-nu Dr Manolescu, care a făcut de curând o scurtă călătorie în câte-va comune rurale din Buzău, plaiul Pârscov a observat în trecere 4 casuri de irido-choroi-

dită syphilitică, fără cea mai mică percepțiune luminosă.

Intre aceștia era o fată *de 15 ani!*

Se scia că aceste leziuni nu pot fi de loc vindecate.

În orașe malatiile veneriane au o întindere cu mult mai mare. Efectele tardive însă nu se observă în gradul de puternică încarnare cum se prezintă la cei de la țară. Causa e că orașenii se caută mai curând ca cei de la țară.

Armata rusescă au adăus foarte mult malatiile, venerice, acesta se poate lesne constata și prin scăderea numărului pacienților ce se prezintă în urmă în cura spitalului.

Ast-fel pentru anul 1878, an în care efectele inoculațiunii syphilitice se puteau lesne aprecia, se constată în serviciul de Clinică-Chirurgicală din spitalul Colțea 346 venerici din 857 pacienți, sau 40.3 la %!

La 1879 nu găsim însă de cât 296 din 929 sau 31,8 la %.¹⁾

La consultațiunile gratuite pe anul 1879, găsim 44.7% venerici, împărțiți ast-fel 24.1 % venerici simpli, și, 20.6% syphilitici.

La 1877 din 10.022 pacienți căutați în toate spitalele de sub direcțiunea Ephoriei spitalelor civile, cele mai mari numere le-au intrunit următoarele afecțiuni :

Morbele venerice.	1287	séu	128.4	la %
Tranmatismele (în care intră				
556 răniți din resbel).	1255	„	125.2	„ „
Intoxicațiunea palustră.	1252	„	125.2	„ „ ²⁾

¹⁾ Veți rapórtele sciințifice către onorabila Ephorie, ale acestei secții pe ani 1878-79.

) Veți tabloul grafic al D-lui Dr. Chernbach, 1876.

Este dar constatat că cel mai mare număr de malatii *căutate la pat*, au fost produse prin malatiile venerice.

Étä mersul acestor malatii pe o serie de 7 ani *căutați la pat* in spitalele Ephoriei din Bucuresci:

Anul	Totalul morboșilor	Căți de morbe venerice	Căți la miă.
1872	12,104	1554	128.3
1873	12,680	1472	116.0
1874	12,488	1606	128.6
1875	13,596	1637	120.4
1876	12,387	1984	160.1
1877	10,022	1287	128.4
1878	12,346	1967	159.9

De aci se pôte lesne vedea mai ântâiu mersul ascendent al acelor malatii, ast-fel că seria incepe la 1872 cu 128.3 și finesce la 1878 cu 159. 9.

Se pôte constata mersul ascendent ce au luat aceste malatii mai ales cu ocazia resbelului.

La 1876 s'au făcut concentrările in Bucuresci efectul, au fost suirea acestor malatii cu 40 ‰ , 120.4 in 1875—160.1 in 1876.

Scăderea din 1877 ține la răniții căutați in spitale, la marele număr de tipicî ce de preferință erau primiți. Acésta se pôte constata și prin numărul total al bolnavilor căutați care a fost cu 2000 mai mic ca in 1876 și 78.— Acésta din causă că un malat de tiphos séu unul rău rănit, păstra mai mult timp un pat de cât un malat ordinar.

Regret că nu s'a publicat nimic pêne acum mai sistematic, esact, și ceva mai intins, pentru a putea face

cât se pôte mai precise punctele ce ating, pentru mai multe localități.

Singurul lucru ce mai găsesc este, grație D-lui Dr Felix.

Ast-fel in un tabel redactat de D-sea asupra mortalității după morbe pe anul 1868, pentru urbea București, găsesc:

Syphilis congenital	38
„ Constituțional.	12
Total.	<u>50</u>

Deci 50 morți in un an datorite numai syphilisului. Dar câte avorturi sau diagnose necorecte încă, ascund tot această afecțiune. Totalul morților la 1868 era de 5035, ceia ce face 9.9 la ‰ datorite syphilisului ¹⁾.

Asemenea pentru anul 1876.

„Siphilisul a dat contingentul mare de 19 (in anul 1875 de 18) decese, sau de 25 la sută din numărul total al copiilor găsiți, decedați. Dintre toate decesele de syphilis din Capitală, mai mult de cât jumătate vine in comptul copiilor găsiți ²⁾.”

Éta ce mai găsesc in această privință tot in raportul general al D-lui Dr Felix pentru 1868.

„In privința bólelor venerice ne lipsesc datele pentru a ne putea pronunța, decât ele devin in realitate din an in an mai rari. Numărul copiilor cari au murit de syphilis congenitale este mic (38). Morbilitatea femeilor prostituate se pare a fi mai mică de cât in anul trecut. Dintre femeile supuse la revisiunea medicală s’au bolnăvit in anul 1868 numai 9 la sută pe

¹⁾ Dr. *Felix*. Raport general pe anul 1868. București, 1869.

²⁾ Doctor *I. Felix*. Raport general pe anul 1876. București, 1877.

lună; iar in anii 1865, 1866 și 1867 câte 14 pênă la 16 la sută. Numărul femeilor afectate de Syphilis cari caută ajutor la spitale diminue, iar salele de bărbați din spitale tot sunt ocupate de un număr insemnat de bărbați syphilitici¹⁾.

După noă anî însă étă ce ne spune tot D-nu Dr Felix in raportul său pentru 1876:

„Siphilisul, mai cu osebite syphilisul congenital, a contribuit la mortalitatea populațiunei in anul 1876 aprópe in aceeași proporțiune ca in anul precedent. S'au înregistrat in anul 1875, 36 decese de syphilis séu 6.28 la 1000 din numărul total al deceselor, in anul 1876, 34 decese, adică 6.74 la 1000 din totalitatea deceselor. Din nenorocire pe de o parte privegherea laxă a prostituțiunei, pe pe alta căutarea frequentă a bólelor venerice de către babe, farmaciști, sub-chirurgi și alte persóne lipsite de cunoscințe medicali, contribue la inmulțirea infecțiunilor syphilitice. Precum am avut onóre a expune la capitolul care tratéză despre privegherea prostituțiunei, bólele venerice ale femeilor prostituate au fost in anul 1876 cu 30.8 la 100 mai numeróse de cât in anul 1875²⁾.“

Acésta mi se pare că nu probédă nimic alta de cât că syphilisul progresédă in un mod constant in Bucuresci, oraș din care necontenit se trimit elemente noi pentru a *reforma* restul țerei.

Syphilisul congenital e cu atât mai răspândit și efectele séle mai perniciose, cu cât pe lêngă cele 36 de-

¹⁾ Doctorul *Felix*, Raport general pe anul 1868. Bucuresci 1869.

²⁾ Doctor *I. Felix* Raportor general pe anul 1876. pag. 57 Bucuresci, 1877.

cese din 1876, trebuie a mai adăoga câte-va din următoarele diagnose insuficiente:

„Un număr mare de decese ale copiilor in primul an al vieții, aprópe 7 la 100 din totalul deceselor, se inregistrează subdiagnosa de Marasm infantil, Debilitate generală, Inanițiune, Neviabilitate, cu aceste diagnose s'a in scris in anul 1875 384, in anul 1876 325 decese 1).“

Ceia ce probédă incă cât de mult am intrecut pe cele mai inaintate țări, in acest punct de vedere, e că pe când in Francia intre prostituatale in scrise sunt abia 8 la sută *pe an*, atinse de acéstă afecțiune, la noi au fost de la 9—14 și pênă la 16 la sută *pe lună!*

Prostituția clandestină insă in Bucuresci, este fórte răspândită și in același timp fórte murdară. Ea contribuie mai mult a syphilisa cei 5,500 soldați din contingentul de 6,000 ce se duc in fie-care an acasă. Și la noi délul Spirei, vecinătatea Malmesonului, Cotroceni, presintă nisce specimene desgustátore, ce atrag atențiunea soldaților, pe care'i infectédă, demná de tótă severitatea.

Căci cele ce urmédă se aplică și prostituției clandestine.

„Prostituția publică, adică aceia ce se exercită in casele de toleranță, constituie, dupé ideia tuturor ómenilor competinți, o *industrie regretabilă dér necesară, un soi de supapă de siguranță oferită instinctelor sexuale. Décă dér nu este nici in puterea nici chiar in interesul guvernelor de a opri dezvoltarea acestor forme de prostituții, este insă de a lor datorie de a o surveghia și de a o însănătoși* 2).“

1) *Dr Felix*. Raport general pn anul 1876.— Bucuresci 1876.

2) *Dr H. Mireur*. La syphilis et la Prostitution, pag. 415. Paris 1875.

Prostituția, și mai ales cea clandestină, trebuie surveghiată, și în loc de a avea agenți spre a ști ce vorbesce cutare sau cutare, mai bine am plăti agenți, ómenii mai pre sus de tóte însă, bine crescuți; convinși de misiunea lor, ca la Paris cu deosebire, și care să survegheze fără a compromite femeile suspecte, pêne la certitudinea căpătată, când se vor obliga a se înscrie și a se supune la frecvente cercetări medicale.

Nu e ridicul a vedea înscrise numai 40—50 prostituante la casa lor, în București, când Bulevardul și Orașul tot geme de marele lor număr? Și acestea am văzut, sunt cele mai periculoase. Să nu uităm că aceste malatii odată căpătate sunt foarte grave prin efectele lor.

„Dintre tóte flagelele care apása umanitatea, acésta malatie este de sigur una din cele mai teribile. Dînsa nu sémănă mórtea și distrugerea pe pașii ei, nu produce o panică surprîndetóre, ca Cholera și epidemiile care ne surprind rareori, și care sunt, din acest punct de vedere, mai puțin pernicioase, cu tóte devastațiunile lor oribile. Dér dénsa este tot-d'auna în mijlocul nostru, rođând părțile vitale, distrugând într'un mod tăcut constituția morală și fizică, la milióne de milióne, printre cei mai tineri și mai viguroși din rasa omnescă. Oamenii vor fini prin a simți cât este de monstruos și de crud prejudiciul care lasă să facă atâtea progrese acest réu fără a face nici un sfört spre al opri și al extirpa. Se sperăm însă că ziua acésta nu va întârzia a veni ¹⁾.“

¹⁾ *Éléments de Science Sociale, par un Docteur en Medecine Anglais. (traduite en Francais) pag. 137. Paris 1876.*

„Syphilisul, care corupe și slăbește cele mai tari constituții când este înrădăcinat, constituie cu mercurul, cu care el se tratéză una din cele mai mari sorginți a scrofulelor, a alienații mentale și a multor malatii debilitante la descendenți. El este unul din originea a mai tuturilor relelor fizice și morale, precum și a viciurilor care sunt consecința, și de care suferă societatea. Este asta óre un subject de mistere, și de secret? Trebuie ca noi să ne mulțumim că nu'l cunoșcem, și să ne lăudăm de acéstă ignoranță din care să facem chiar o virtute? Amorul ce avem pentru semenii noștri, interesul ce luăm la progresul și binele lor, ne permite să'l trecem sub tăcere? Putem noi continua a lăsa acéstă teribilă pestă, se întindă devastările ei și să otrăvască cupa vieții fără a lua măsuri pentru a o preveni? Și dacă inimile noastre sunt încă închise la sentimentul că există o legătură indisolubilă între toți ómenii pentru bine ca și pentru rău, știm noi că nu vom fi atinși, cei dintâiu, că fiul, fratele, amicul nostru, nu vor deveni victime mâine? Ah! de câte ori cele mai strălucite speranțe a unei familii sunt distruse din cauză că o ființă iubită a devenit *victima acestei implacabile malatii* ¹⁾?”

Pentru prostituția clandestină care este cea mai rea și mai de condamnat, și asupra căreia trebuie să apese tótă puterea și vigilența poliției higienice *nu s'a făcut încă nimic la noi.*

Trebuie înscrise și căutate tóte persónele, orí-ce numire ar avea ele, séu orí cui ar aparține, care fac un comerț din corpul lor.

¹⁾ Idem pag. 151—2.

Nu trebuie de loc a esita, dér trebuie a fi tenaci și severi.

Nu mai ast-fel vom putea fi utili. Să nu ni se obiec-tețe libertatea datorită persónelor, acesta nu se póte aplica aice.

„Dér este încă o altă causă care am face réu de a o tăcea, care a fost invocată și mai des, și care pare a opune o résistență, aprópe invingétóre, la punerea in practică a celor mai multe mészuri de prophylaxie generală; este o stavilă netrecétóre, care se ridică majestósă in epoca nóstră, *Libertatea individuală*.

Protectórea inviolabilă a drepturilor naturale și legitime a omului, acéstă formă de libertate ne păzesce de violențele orí și cărui act arbitrar, și ne apără in contra orí cărui exces al autoritáței.

Printr'o exagerație necredútă, câtí-va au voit să véđă in represiunea depravărei publice, o violație flagrantă a acestor drepturi, și au strigat indată la injustiție. Acéstă interpretație este fundată, și, in princip, regulamentarea prostituției trebuie să fie considerată ca o lovitură dată respectului inviolabil a libertáței individuale? Este in ade-vér un problem de resolvat, problem din cele mai com-plexe a organizației sociale¹⁾.

Dér :

„In đadar se va obiecta că fie-care are dreptul de a dispune de persóna sa și că nu se póte restrânge, reprima, nici reglementa prostituția fără a atenta la libertatea femeiei. In orí-ce lucru trebuiesce o mészură; viața sociale exige din partea cetățenilor óre-cari restricțiuni a voințelor séu capriciilor lor, óre-care sacrificii a libertáței lor

¹⁾ «La syphilis et la prostitution.» *Dr Hyp. Mireur*, pag. 5, Paris, 1874.

a căreia întindere o determină pactul social. De îndată ce exercițiul libertății mele va lovi drepturile altuia, datoria mea de cetățen este de a renunța la ea séu atunci mă voi lovi contra unei penalități prevădută de lege ¹⁾.”

„Căci ce libertate individuală este aceea care amenință și distruge libertatea individuală a mai multora? Ce este o viață privată, unde este o continuă imixiune de străini, și cari sémână ici și colea, la domiciliu și pretutundinea, o contaminație care póte să fie teribilă in efectele séle?”

„Se exproprie pentru cauză de utilitate publică cei mai frumoși anī ai vieții unui om, și se esită a expropria pentru cauză de salubritate publică câte-va ore, câte-va zile, câte-va luni déca va fi necesar, din libertatea unei fete cu moravuri suspecte și desaprobate? . . . Se va sacrifica ómenī de distincție și cele mai bune devotamente pentru a conjura flagele transmisibile ca cholera, frigurile galbene, pesta bovină, etc.; se vor impune oneróse carantine ómenilor onești pe singura presupunere de a fi purtătorī unui aer pestilențial . . . Și, pentru a stinge flagelul, cu mult mai redutabil, syphilisul, care nu pedepsește numai pe culpabil, dér, prin acésta, inocentul și ceia ce este și mai réu o intrégă descendență, ast-fel că alterédă viitorul uman in timp de generații, scădénd nivelul și feconditatea, se va opri dinaintea libertății individuale și dinaintea vieții private a unei depravate séu a unei prostituate ²⁾?”

¹⁾ Jeannel. «De la prostitution dans les grandes villes au XIX siècle.» Paris, 1868, pag. 136.

²⁾ Mougeot (de l'Aube). In «Congrès international de Paris.» 1867, pag. 357.

Să scim dér pentru tot-d'a-una, că in ast-fel de materie :

„Principiul esențial al adevăratei libertăți, residă in in-tregul său, in respectul absolut al convențiunilor sociale. Nimeni decî nu va putea contesta societății dreptul de a sacrifica interesul micului număr interesului masselor, cu deosebire când acest interes privat satisfăcut constituie o primejdie publică¹⁾.“

Să căutăm dér, consciincios a ne face datoria cu aceste femei și să fim siguri că departe de a aduce o lovitură drepturilor omului in sine, din contra vom lucra la buna lui stare.

Trebue dér neapărat ca cele mai serioase măsuri să se ia, in ce privesce aceste malatiî.

Nu voiui trata aice de măsurile propuse de unii și respinsă cu drept cuvënd de majoritate, precum sunt: prezentarea unui certificat la insurători, că n'au avut syphilis, seu că sunt deplinî vindecați; refusarea de a priimi in toate serviciile civile persóne ce nu vor presenta un certificat de sănătate; escluderea celor malați, o dată atinși de această afecțiune; căutarea óme-nilor la intrarea lor in casele publice; prelungirea termenului serviciului activ, ca pedépsă soldaților atinși de această afecție; căutarea cu forța a celor syphilitici; sequestrarea lor chiar; responsabilitatea judiciară a celor ce o comunică altora, cu toate că in fond această ar fi fôrte just; și altele de asemenea natură, carele ar face mai mult rău, căci s'ar desvolta mai tare prostituția clandestină, s'ar ascunde cei atinși și nu

¹⁾ H. Mireur. Lucrarea citată, pag. 20.

s'ar căuta bine, in fine s'ar nasce neîncrederea și chiar adesea ori nenorociri frecvente, in societate.

Este deja timpul a ne convinge că:

„Extirpațiunea acestei lepre a timpurilor nostri ce se numesce Syphilis, *nu este d'asupra puterei Statelor*. Sequestrațiunea și localurile pentru leproși a stins flagelul leprei vechi; Ciurma este obiectul unui vast și dispendios aparat de preservare; toate guvernele fac sacrificii pentru a înăduși germenii variolei; cu toate acestea, *syphilisul face mai mult rău ca toate aceste malatii la un loc. El slăbesce in un mod tăcut generațiile; contagiositatea sa este mai evidentă ca aceea a ciumei; de ce nu i se opune in toate țările aceleași hotare, aceluși mijloc de stingere?* Ast-fel este speța umană; trăsnetul epidemiilor isolate, care trec pe capul său ca nuorul electric, o amuțesce și o lovesce de spaimă; ea se strădănuiesce inutil a preveni reintorcerea lor, *pe când se familiarisegă cu ciumele lente și continue ce pōrtă in cōsta sa și a le căror spăimântătoare ravajuri le suferă cu aceiași răbdare, ca și succesiunea fenomenelor metereologice* 1).“

Numai atunci societatea humană in genere și noi in special, ne-am putea lăuda, că in adevăr facem ce-va cel puțin pentru aceste afecțiuni cari atacă speța noastră in un mod teribil.

Am imbrățisat cu multă bună-voință vaccinarea, dér se face ea in un mod consciincios? Ast-fel facem in toate... forme și iar forme. Este timpul cred ca și cu vaccinarea și cu de a própe îngrijirea și controlarea prostituției și syphiliticilor să facem ce-va.

1) M. Lévy. «Traité d'hygiène.» Tome seconde, pag. 713, Paris, 1879.

Atunci vom avea și noi dreptul a dice : in adevăr, am făcut un pas sigur spre progres.

„Cuvântul de progres este pe toate buzele, civilizația actuală se mândrește cu nenumăratele séle cuce-
ririi... Scorbotul a dispărut din localitatea unde dom-
nia endemic; *vaccina a pus un termen devastărilor
variolei*¹; *dér syphilisul merge tot propagându-se, și de
trei sute de ani nu s'a oprit de a róde humanitatea...*
Societatea care se lasă ast-fel a fi mâncată, este ea
in neputință de a nimici acest flagel secular?! Lepra
a fost înădușită, nu ar fi tot așa și cu syphilisul,
déca am reînoi in contra lui lupta întreprisă de stră-
bunii nostri contra surorii celei mai mare²).“

Medicii vor trebui să descrie relele prin presă și să
țină conferințe publice in care să se arate cât trebuie
a se pădi de ele, și o dată atins, a evita de a comu-
nica acest rău unui altuia. Vor trebui a indemna cât
se póte mai mult la cură și a fi cât se póte mai cu
atențiune și bine-voitori la consultațiunile lor gratuite,
séu in cura spitalului ce conduc.

Căci:

„*Pentru a mărgini propagațiunea malatiilor veneriene,
se facilităm prin orî-ce mijloc, și atât cât putem, mijlô-
cele de vindecare; acesta este, nu voiu înceta de a o
spune, basa fundamentală a profilaxiei publice*³).“

Odată un pacient priimit, să se decidă a nu se libera
pêně ce nu va fi radical curat.

¹) Acesta nu e cazul la noi.

²) *Prosper Iveren. «Des métamorphoses de la syphilis.» 1854, p. 580*
Citat de *Mireur*.

³) *H. Mireur. Lucrarea citată, pag. 117.*

In armată trebuie mai ales ca această afecțiune să fie surveghiată și cât se poate mai larg și bine-căutată. Visite săptămânale, ca in Austria să se facă și in armata noastră.

Să nu se permită nici unui soldat a părăsi cadrele active pînă ce nu va fi curat de afecțiunea ce a avut.

Medicii militari trebuie in această cură să puie tótă buna-voință, activitatea și docilitatea de cari sunt capabili.

Șefii de corpuri, in diferite orașe, trebuie necontenit a se interesa de această afecțiune la soldații lor, și a căuta prin mișlόμεle de care dispun să afle acele femei atinse ce'i contamină și cu *rigurozitate* să cêră administrației civile, adesea ocupată numai de alegeri, ca sê ia măsurile necesarii.

De asemenea serviciul sanitar central ar trebui să dicteze măsurile necesare, și chiar să puie publicul medical in cunoscință cu faptele observate.

In internatele Statului și cele particulare, cei puși a conduce junimea, să fie clementi, și severi insă, in același timp, in ce privesce o seriósă cură.

Mofturile vechilor pedagogi ce nu fac de cât a pedepsi in loc de a vindeca, nu se mai aplică ađi. Să fim clementi cu tinerii atinși, dér severi in a le impune o cură seriósă.

Părinții ar trebui să fie severi pentru copiii lor ca mijloc preventiv, dar o dată certitudinea căpătată că copiii lor sunt bolnavi să se facă ori ce sacrificii pentru a'i cura.

Trebuie să probăm și prin fapte că suntem departe de acele timpuri in care acești nenorociți pacienți erau

aruncați și depărtați ca nedemni de îngrijire, dăr numai de dispreț, căci răul nu e numai al lor, dăr cauza e in starea noastră socială de astă-dă, și răul lăsat la ei, se va comunica și restului.

Căci:

„Trebuie din contra, multiplicare, in jurul venericilor, ajutorurile de ori-ce speță, și d'ă atrage in cura spitalelor prin bune tratamente ¹⁾.“

Să căutăm a eși din următorea categorie ce nu face onore societăților.

„Nici la un popor din epoca noastră, nu mă tem de a afirma, *situația creată nenorociților syphilitici nu este in raport nici cu progresele științei, nici chiar cu progresele civilizației* ²⁾.“

Arestații pentru diferite cause, să fie căutați și chiar de se vor proba inocenți de fapta ce li se impută, să nu fie liberați fiind bolnavi, dăr surveghiați la spitale pêne la complecta lor însănătoșire.

Acésta se face la Viena și in alte localități. Nu vom fi dăr acusați de exclusivism.

Porturile noastre cu deosebire, trebuesc bine surveghéte, căci ele sunt in tóte țările marele artere de intrare.

Să nu ne măgulim că numărul malatiilor syphilitice e mai mic la noi ca in alte părți, să ne aducem aminte ce am fost de curênd și cât de mare e progresul făcut in . . . rêu.

Mai ales in ce privesce populația rurală, ar trebui luate măsurile cele mai urgente.

¹⁾ *Amb. Tardieu*, tome 3, pag. 417.

²⁾ *Dr Hyp. Mireur*. «La syphilis et la prostitution,» p. 102, Paris, 1875.

Spitale provisorii in fie-care arondismente vor trebui infiintate ast-fel ca ómenii sã fie atrași cel puțin iarna prin gratuitatea ingrijirilor bune ce se vor da.

Sã se oblige comunele a trimite pe cei atinși de acéstã afecțiune la spitale, și chiar a se trimete pe compta lor cei sërmaní.

Décã syphilisul nu va fi curënd și energic combätut in comunele rurale, sã fim siguri cã ne expunem in curënd la pierderea nóstrã.

Acéstã mãi lipsea țëranului nostru spre a fi exterminat.

Sã combatem și sã pedepsim sever pe toți acei ce practicã medicina fraudulos in țërã, cãci acestia comit o crimã inșelând populația suferindã fãrã a o putea vindeca și lãsând ast-fel ca rëul sã se intindã cu mãi multã vehemență.

In capitolul special pentru acéstã vom videa cã aceștia sunt cea mãi rea plagã pentru țërã nóstrã.

Pentru a'i combate insã cu succes trebuie a inmulți cãt se póte spitalele nóstre, a le rëspãndi in tóte punctele din țërã unde vom sci cã este mãi mult pericol. In Bucuresci și Iași pentru acéstã, trebuie cel puțin, indoit acum numërul paturilor.

Nenumërați pacienți dilnic sunt refusați și tocmai cei syphilitici și despre gravitatea acestuï fapt incã nu ne dãm bine séma.

„Nici o datã, intru cãt mē privesce, mãrturisese in tótã sinceritatea, n'am asistat, fãrã a simți un sentiment de profundã tristeță, la acele consultațiuni a spitalelor unde se prezentau suferinđii mãncãți de virusul syphilitic, pe care lipsa de locuri nu permítea de a'i

priimi, și care mergeau, lipsiți de orî-ce ajutor, expuși a semăna pretutindenți contagiunea in mersul lor.

Este evident dér un viciu de organizație a căruia reformă e cerută de cele mai mari interese. *Este indispensabil ca starea actuală să fie modificată; trebuie ca spitalele să deschidă larg porțile lor și se priimescă fără distincțiune toți venericii ce se presintă; trebuie ca fără considerație de vîrstă, de sex, profesiune, origină, să se pótă da ajutorurile inerente ospitalizațiunei la toți cei ce le cer; trebuie in fine, și trebuie neapărat a pune un capăt la acest spectacol sdrobitor a suferinșilor delușati in prada rēului cēi devoră. In acēsta, țin sē o repet, stă principiul fundamental al adevăratei prophylaxii¹⁾.*

Sē nu uităm că un malat de Pneumonie căruia îi se refusă acum un pat, séu se vindică de la sine, decă malatia sa ia mersul bun, séu in fine móre necăutat și atunci familia și țera, pierd un om. *Un pat insă ce sē refusă unui syphilitic, acesta nici nu se pôte vindeca singur prin natura malatiei séle, și adesea móre după crude suferințe, după bani perduți inutil in căutări empirice, și după ce au umplut lumea. Ast-fel țera și familia pierd de sigur un om, după ce mai întēiu a lăsat sē se mai facă nenumărate victime.*

Trebuie dér curēnd și cu orî-ce preț a inlesni căutarea acestor nenorociți.

Căci trebuie a ne convinge uă dată, că:

„Hospitalizațiunea practicată fără limite, étă ținta ce trebuie a atinge, decă voim a ajunge sē desrădăcinăm syphilisul. Ne mai fiind forțați a se adăposti in locurile obscure ale miseriei, a se ascunde sub scutul ru-

¹⁾ Dr Hyp. Mireur. «La syphilis et la prostitution,» p. 107, Paris, 1875

șinei, a lua forțe fără încetare renăscându-se în privații și nedomire, această plagă socială va putea fi atacată de o dată în principiul și în elementul său cel mai vivace. Va rezista el încă mult timp contra acestei ligi universale întreprinsă contra propagațiunii sale?... Atunci, cel puțin, nu va mai fi irațional de a pune extincțiunea syphilisului în rândul lucrurilor posibile 1).“

Dispensarii de căutare și medicamente gratuite să fie la dispoziția celor sărmani, ast-fel ca ajutorul să-l găsească în toate locurile.

Să fie câte un intern său medic de ziua, în orașele mari pe lângă spitalele centrale ast-fel, ca la ori-ce moment să se poată face un pansament, să se dea o injecție. Acesta ar contribui mult la stingerea răului.

La noi unde băile mai că nu există, unde curățenia corpului încă nu e cunoscută, unde miseria este destul de răspândită, am văzut adesea persoane de o murdărie de ne descris, care-mi spuneau, că nu pot avea acasă apă caldă, că nu au seamă, său că fiind în familie nu au cum face o injecție.

Să nu uităm că aceștia sunt foarte numeroși. Să căutăm a ne fi utili, vindecându-i și inlesnindu-le acesta.

Să nu punem mare încredință însă în consultațiunile gratuite, chiar când se dau și medicamentele necesare, căci adesea se fac în un mod condamnabil de neglijență.

În congresul medical de la Paris, din anul 1867, D-nu Garin dicea cu multă cunoștință de lucruri : „De sigur, este plăcut lucru a distribui în fie-care an,

1) *Dr H. Mircour.* «La syphilis et la prostitution.» Pag. 110.

unei lumi de syphilitici ajutorurile consultațiunilor gratuite; *dér cine nu vede, în acéstă multime de suferinđi atinđi de afecțiuni contagiose, ca și o endemie ambulántă, răspândind ici și colea, otrava, pe care consultațiunile gratuite se silesc în zadar d'î opri mersul către fiitor? Cine nu vede că cel mai bun miđloc de a se opune la acéstă revărsare neincetată a syphilisului este de a deschide mai larg spitalele și de a oferi venericilor, pe lângă tratamentul gratuit, și avantajele unei izolări temporare.*"

Pentru a combate însă curénd și bine acéstă teribilă epidemie trebuie ca și statul să vie în ajutor, în un mod cât se póte de larg, căci numai ast-fel s'ar putea face acésta.

De asemenea persónele caritabile, cei cu influență multă și filantropi, ar trebui să desvolte sympatia publică, ast-fel că societăți filantropice de utilitate publică, în acest mod, să se formeđe și se contribui la același rezultat.

Societatea Română în acest sens a dat destule exemple de umanitarism chiar pentru străini, ușor va face dér ce-va pentru ea.

Se vor găsi mulți cari la cererea nóstră ca guvernul chiar să contribue, la noi unde avem atâtea administrații spitalicesci isolate, grație buneii-voințe și umanitarismului public, să ne spună că *Guvernul nu are fonduri pentru acésta.*

Mai, ântéiu de tóte că guvernul găsesce tot-d'a-una fonduri pentru epidemiile accidentale ce cad pe țéră; *Guvernul trebuie chiar, să găsească fonduri pentru a lecuí țéra de acéstă teribilă și constantă epidemie.*

Cum? Nu sunt bani, când statul dá pensii și re-

compensii naționale mai mult ca grele pentru țără și foarte adesea nemeritate?... Nu sunt bani? când vedem că tocmai persoanele ce nu fac nimic au pênă la 5000 franci pe lună! Nu găsim fonduri pentru a vindeca țera și găsim pentru a întreține tétrele și chiar spionii și bătaușii?

Administrațiile spitalicesci ar trebui neapărat să deschidă și ele larg pórta spitalelor și să se priimască tot cu aceeași bună-voință syphiliticii.

S'au trecut timpul acușărilor neróde, nu syphiliticul este de vină, căci adesea malatiu lovesce cele mai morale persoane, dér societatea, se o știm bine acésta, e cauza și e singurá responsabilă, de cei ce sufer.

„In fine, sacrificiile ce ei 'și vor impune, nu vor fi mai mari și nu vor constitui de cât simple înaintări de bani. Căci, scăderea numărului malatiilor venerice va micșora mult cheltuielile; cele făcute pentru măsurile preventive vor fi acoperite și cu prisos prin economiile realizate asupra tratamentului, care nu se va da în urmă de cât unui număr din ce în ce mai mic de pacienți¹⁾.”

Să ne gândim numai la sumele enorme ce se cheltuiesc acum, în armată, unde zilnic se află la pat 300 ómenii cel puțin pentru acésta cauză; în spitalele civile unde trebuiesc neapărat zilnic a fi căutați la pat 1000 pacienți. Puneți acum cheltuiala consultațiunilor gratuite care e o sinecură și aprópe absolut inutilă. Adăogați brațele ce sustrageți de la muncă și veți videa pierderea enormă ce este pentru țără.

Numai Ephoria Spitalelor Civile din București, anual

¹⁾ Mireur. Lucrarea citată, pagina 110.

caută 1300 syphilitici la pat, ceia ce represintă o cheltuială de cel puțin 50,000 franci.

Ucideți răul și nu veți mai cheltui acești bani.

In fine ca mișloce profilactice foarte utile va trebui ca serviciul sanitar se numai permită de cât cu totul excepțional vaccinarea cu vaccin uman.

Cow-poxul, singur și exclusiv să fie permis și inlesnit pentru acesta.

De asemenea la noi, mai ales in orașe, va trebui ca administrația, medicii, consiliile de igienă, să se amestice la regulamentul și privegherea doicilor.

La noi doicele constitue o mare cestiune, căci *se scie că mai totă clasa avută a societății cresce copii cu doici, care adesea comunică virusul syphilitic copilului său vice-versa.*

Să sperăm că medicii, acești preoți moderni ai societății, cari decă in genere și vor înțelege misiunea, pretutindena și mai ales la noi, ar avea multe de făcut, vor lua inițiativa in curând, in toate cestiunile sociale ce'i privesc și mai ales in a malatiilor veneriene, ei vor proba prin acesta că sunt utili țerei, care'i va bine-cuvânta pentru serviciul lor.

Malatiile sociale sunt inimicii societății, medicii sunt armata ei, să lupte dér cu inimicul, să'l infrângă, și gloria va fi a lor.

ALIMENTATIA INSUFICIENTA SI NEHYGIENICA

PRECUM SI RELELE POSTULUI LA ROMANI

«Câte mari fapte in viața națiunilor, cărora istoricii le atribuie cauze variate și complexe, și a căror secret este in focarul familiei. Priviți Irlanda, priviți India! *Englittera ar domni ea liniștit pe un popor in nenorocire, decât cartofii, mai singuri, nu ar ajuta pe acestia a prelungi plângătoarea lor agonie? Si peste mări, una sută patru-zeci milioane Hinduși ar asculta ei de câte-va mii de Englezi, decât s'ar hrăni ca și ei?*»

Geoffroy de Saint-Hilaire.

«Starea deplorabilă, materială și morală a țeranului român este cunoscută de toți. El se hrănesce cu mălaiu, și modul cum 'l prepară nu este tot-d'una cel mai nemerit. Fără ca porumbul să fie bine copt, țeranul 'l culege, silit de trebuință și, séu 'l macină indată, séu nemăcinat 'l aședă in pățul in care nu este tot-d'una apărat de ploie și de umezélă. In aceste condițiuni mălaiul devine albicios, miróse a mucigaiu și provócă sete și dispepsie. *Pe lângă mămăligă, țeranul din unele localități nu pôte adăoga nici puțină carne, nici chiar puțin vin, cari sunt neapărate pentru reînnoirea forțelor.*»

Dr Sutz. „Alienatul in fața Justiției.”

„Una din cele mai importante cestiuni, de care depinde direct sănătatea și prosperitatea, fie a individului séu a familiei luați in parte, fie a națiunilor, este fără indoială alimentația.

După cum dânsa va fi suficientă séu nu, individul séu poporul, supus uneia séu alteia din aceste două alternative, vor fi într'o pozițiune mai mult séu mai puțin prosperă. Căci după cum natura combustibilului prin echivalentul caloric determină direct o cuantitate dată de travaliu, tot ast-fel, și mai ales astă-đi, munca și de aci prosperitatea individului, familiei séu națiunii vor depinde de calitatea combustibilului, pentru dênșii calitatea alimentației, de care vor dispune.

Este atât de adevărată acéstă comparație, in cât cu aceeași fidelitate putem trage conclusia că, după cum cutare locomotivă va produce un travaliu mai mare, va trece mai departe in spațiu, fiind alimentată cu cărbune in cuantitate și calitate superióră, tot ast-fel și individul séu o națiune nu va produce o cuantitate de travaliu hotărît și nu va propăși mai departe in timp, decât cuantitatea și calitatea cărbunelui, adică alimentația absolut necesară corecteii lor esistențe physiologice, nu va fi in calitatea séu cuantitatea necesară ¹⁾."

Aceste premise fiind bine stabilite, se întorcem privirea noastră din domeniul speculațiilor teoretice pe câmpul practic al observațiilor și ca ast-fel se observăm modul cum se nutrește majoritatea populației României.

După datele fisiologice ce se cunosc mai mult ca pozitiv astă-đi, se scie că *cuantitatea muncii, de aci prosperitatea țerei; gradul ei de sănătate; mortalitatea in plus séu in minus; precum chiar și esistența unei ginte,*

¹⁾ Veđi: «Postul la Români» de Dr Istrati, Jurnalul Societății Științelor Medicale, No. 20, 1879.

in viitor, séu existența sa in un mod demn; depind după cum majoritatea populației unei țări și pentru noi in particular elementul român, se va nutri, bine séu insuficient.

Acéstă cestiune este una din cele mai importante și cu părere de rău trebuie a o spune că pênă acum tare puțin s'au ocupat in un mod special a descrie relele ce suferim pe fie-care ȃi in țera noastră, din cauza alimentației nesănătóse și ne suficiente, ce caracteriséđă absolut, majoritatea populației acestei țări.

Persónele cari au insistat mai mult asupra acestei importante cestiunii sunt D-niș *Ioan Ionescu, Dr Felix, Dr Obedenaru, și D-nu P. S. Aurelian.*

Ceia ce este și mai trist e că nimeni nu s'a ocupat a da o bună direcțiune in acest sens și mai ales a combate existența postului, acest mare rău din deprinderile noastre religióse, care adăugat la relele unei alimentației aprópe insuficiente, *constitue principala caudă de morbiditate și de mortalitate in țera noastră. Alimentațiunea devine un subiect cu atât mai important pentru viitorul elementului Român, cu cât se scie că țera noastră este una din cele mai palustre din Europa, tristă condițiune la care se mai alipesce, bruscele schimbări de temperaturi, ce constitue adesea orí 50° de diferență, între temperaturile extreme ale iernei și ale verei.*

In ce privesce alimentația poporului Român étă ce găsesce descris de unul din distinsii medici Români, D-l Dr Obedenaru.

„Hrana țéranilor se compune mai *exclusiv de legume, de varđă și mămăligă, un soi de aluat de făină de porumb, mai puțin degistivă incă de cât polenta Italianilor.*

Din când în când puțină brânză séu lapte fără unt, puțin pește sărat, fórté rar carne sărată, numită pas-tramă.

Acéstă carne sărata și uscată, este adesea-orí tran-sformată într'o multitudine de păduri de ciuperci mi-croscopice (mucedinee).

Cel mai réu din tóte este că poporul postesce 185 de zile pe an. Și ce post riguros! Fără carne, fără ouă, fără brânză, fără pește! Numai erburí și mămăligă, și ne putem asigura d'inainte, ca va fi atins de o dys-pepsie, o atonie, o prostrăție a forțelor fizice, o incapacitate pentru lucrarea intelectuală, și mai ales descuragiarea și abaterea morală.

Dupé un prânđ de o așa grea degestiune, nenoro-citul colon simte nevoia de a lua un condiment, un escitant. Nu trebue a se gândi la cafea séu la ceaiu.

Vinul s'a scumpit peste măsură de vr'o 12 ani. Nu rămâne nenorocituluí om din popor a bea de cât rachiu de grâne, bătură falsificată cel mai mult timp.

Și cum sêrbătorile sunt mai numeróse de cât în orí și ce țéră, ocazia de a trece ziua la cârciumă se presintă fórté des. Cu cât sêrbătorile sunt mai nume-róse, cu atât lucrarea câmpului este neglijată și cu atât mai mult sêrăcesce colonul. *Acéstă hrană, insuficientă prin calitatea ei, care ostenește aparatul digestiv peste măsură, fără a repara pierderile zilnice ale econo-miei, ar fi mai de suferit în climatele dulci (Asia Mi-noră, Palestină); dar nu este compatibilă cu jocul regu-lat al tuturor funcțiunilor corpului și crierului într'o țéră ca România, unde domnesce malaria și unde récelile ier-nei sunt tot așa de excesive ca și în Crimeia.*

În Apriliu și Maiu, febrile decimă copii sătenilor. Și acest flagel este cu atât mai puternic cu cât copii au fost *prealabil debilitați, slăbiți, aproape transparenți prin postul de la Paști.*

S'ar dice că au făcut într'adins de au pus postul cel mai riguros tocmai la începutul epocii când miasmele încep a se răspândi prin aer cu o mare intensitate. Tot în timpul postului țeranul începe lucrările cele mai grele (aratul de prima-veră, sămănăturile, etc.).

La munca pământului se obține de la el jumătate din lucrul care l'ar face un Engles séu Frances de la Nord. Și *din toate acestea, când se consideră hrana luată de un țeran român, este mirat cine-va de rezultatul muncii lui.*

Lucrătorii țărilor occidentale nu ar face de cât jumătate de cât fac ei, decât ar fi supuși regimului erburilor și mămăligei¹⁾.“

Aceste rele ale unei alimentațiuni nehygienice, au fost foarte bine condensate în următoarele cuvinte de distinsul profesore D-nu Dr Felix, carele cu deosebire s'a ocupat mai mult timp cu această importantă cestiune.

„Muncitorii Români n'au puterea dinamică pentru lucru ca muncitorii din alte țări. *Causa este frugalitatea lor, séu mai bine abstenența lor exagerată²⁾.*“

De asemenea ideile séle în această cestiune le am vedzut și la începutul acestui studiu, în espunerea ce am făcut despre importanta sa lucrare, rostită în fața Academiei Române.

¹⁾ Dictionnaire Encyclopédique de sciences médicales, par A. Dechambre. Article : Roumains, par Obédénare. Paris, 1877.

²⁾ Veđi importanta sa lucrare asupra Hygienei. Bucuresei, 1870.

În adevăr, cine cunoșce modul de viață al țeranilor noștri, cine au vădut de aprópe gospodăria, grădina și masa lor, nu póte de cât a rămânea incremenit, și a se întreba cu mirare, cum de trăesc încă în ast-fel de condițiunii. Rațiunea noastră, deprinderile noastre, cunoștințele noastre medicale, mai ales, sunt surprinse, în cât adesea nu putem a deslega marele problem physiologic al vieței, când vedem în ce mod locuiesc, și cu ce alimente se nutresc.

Rare orî, fórte rare orî, mai ales în Moldova, locuitorii de la țéră au o grădină. *Sunt sate întregi în țéra noastră în care abia se găsesce o cépă în pămênt.*

Ce este mai comun de cât castraveții ?

Ei bine, am vădut sate numeróse, în care castraveții, erau cultivați numai . . . . . de jidovul cărciumar, care singur avea grădina lui de verdețuri ! Singurele legume cultivate de ei, sunt cu predilecție fasolele, ce sunt semênate printre cuiburile de porumb. Acestea și porumbul ar putea se represinte aprópe totalitatea substanțelor priimitive cu cari se hrănesc dênșii. În urmă adesea câți-va căței de usturoi, sunt vârâți în pămênt prima-véra, într'un quassi strat de legume. Pe lêngă acestea vine cépă și cartofele.

Étă aprópe tot ce au în grădinele lor. Adesea câte-va tufe de *Mintă* și *Văzdóge*, constituie partea ornamentală ! . . .

Moșnenii (Rězași) se nutresc mai bine, la ei mazărea, linte, fórte rari la țéră, castraveții, mărarul, ardeiul, cimbrul, pătlăgelele roșii (cele vinete mai că nu se mănâncă la țéră), varța cu deosebire, și o bună

parte din arborii noștri fructifieri, adesea și vița, necunoscute la cei-l-alți, sunt în cantitate suficientă.

Să scim bine că în ce privesce alimentația la noi avem a lupta cu trei cauze importante.

Prima, este miseria în care se află majoritatea populației rurale, ast-fel că alimentația lor se reduce absolut la strictul necesar de a nu muri, și atunci e compusă după cum vom vedea din substanțe foarte nesănătoase.

Secundo, e că chiar când locuitorul de la țară dispune de ce-va avere, totuși două factori conlucră a se nutri în un mod necorect. Acestia sunt Postul și deprinderea de a se nutri nu numai cu lucruri grele de digerat, dăr adesea chiar nesănătoasă.

Tertio, e că arta culinară atât de importantă în regimul alimentar, este aproape absolut necunoscută țăranilor noștri.

Căci, câte produse, grație acestei științe de a face, pentru a dice ast-fel, din nimic un lucru bun și sănătos, și în care ramură escelau înainte femeile Române, acum nu se mai cunosc! Ast-fel că multe din alimentele lor indigeste prin textura lor, devin adesea și mai indigeste prin modul necorect cum ele se prepară.

Să discutăm pe rând fie-care din aceste trei cestiuni.

Miseria, lipsurile de tot felul, și mai ales lipsurile ce lovesc direct asupra regimului alimentar, sunt o condiție sine qua non, de viață a sătenilor noștri.

Noi ne inspăimântăm cu dreptul când cetim în descrierile romancierilor, séu ale persónelor filantropice, tristul mod de viață al claselor lucrătore din Lion, Paris și mai ales din Londra. Inima noastră se strânge

de durere, și adesea deplângem această sortă tristă tocmai a acelor dintre semenii nostri cari lucrădă mai mult.

Nimeni însă, séu foarte puțină caută a'și da sémă de ceia ce se pitrece la noi.

Când videm câte o dată miseria în orașele noastre, care din fericire este foarte redusă în raport cu ceia ce se observă în alte centruri mari, ne consolăm cu ideia că și cele-l-alte clase din capitale mai splendide ca a noastre, sufer tot ast-fel; ba chiar, ne consolăm cu ideia că la noi miseria în orașe este mai puțin întinsă. Dér foarte puțină caut a'și da sémă de următorul fapt.

La noi nu în orașe, miseria și proletariatul au loc, nu o mică porțiune din corpul nostru, suferă de acest rău; în România, totă țera, adică aproape totă clasa locuitorilor de la țără, sunt adesea în o pozițiune cu mult mai tristă ca cei de pe urmă urrieri din centrurile mari ale Occidentului.

De câte ori, și chiar anul acesta nu au murit ómeni la noi de fόμε? Ce voim dér mai mult? Se póte ce-va mai trist ca acésta? Se póte ce-va mai de plâns? Și apoi ce origină au nenumăratele epidemii ce devastădă comunele rurale, aproape necunoscute pêne acum, decât nu tot acea iminentă morbidă și mortală, creată prin un regim alimentar mult timp necorect și nesuficient!

Ceia ce pare paradoxal și de tot curios, e că acésta se întemplă în o țără agricolă, de unde se exportă cerealele în Europa, cari au ajuns chiar pêne a fi numită de gașetari *Grânarul Europei*, și în care nu se află de cât a 4 parte din populația ce cu fericire ar putea trăi în ea.

Noi plângem pe paria al Indiei, deplângem pe Irlandes, dér nu videm și nu auđim plânsul acelor ce muncesc stăpinului tótă ھیua pentru o sumă ridiculă, și căroră măncarea este trimésă și aruncată ca la câini!

Nu auđim suspinele și nu deplângem, *sórta atător decimă de miă dintre săteniă nostri, care de și muncind de diminéță pênă séra, abia au o bucată de mămăligă ca să și aline fómea.*

Ce vrea tâlharul cela de Ion? ... Iată întrebarea boierului ce'și bea caféua liniștit in cérdac la țéră. *A venit să și ia tainul, i se răspunde.*

El este plătit cincă galbenă pe an, *bezi două părechă de opincă și măncarea.*

Ce măncare are o să vă spun indată.

In ھیilele de post *un mertic¹⁾ de făină de porumb, și nu din cea mai bună.* Adăogați la acésta un *castravete crud séu murat (acru), o cépă și puțină sare in colțul glugei!*

Étă regimul ce urmédă aprópe 185 ھیile, căci fasolele rar le mănăncă el, sunt prea scumpe!

ھیilele de dulce, pe lêngă merticul de făină, un *pumn de fasole séu o mână de brânză, chisliég séu zară* (de vacă). Carnea se întemplă de tot rar. Atunci séu *a murit vre o vită boerului, séu i se dá pastramă făcută, cam tot din ejusdem farinae!! ...*

Acésta constitue regimul argaților, păzitorilor de vite, servitorilor, plugarilor, cosașilor, secerătorilor, etc., ce sunt tocmiți cel mai adesea, *cu măncarea!*

Miseria multor ómenă la țéră e ce-va spăimântător.

¹⁾ Mésură ce equivalédă cu o oca.

Anul acesta la Titu, unde se află o fabrică de rachiu, câte-va sate din prejur, se duceau de culegeau borhotul (pocirla) acră, ce o lepăda de la fabrică, pe care o useau și făceau mălaiuri cu ea!...

Cum vreți ca această populație să crească, cum vreți ca ea să nu se stingă? Irlandesul și paria, trăiesce insutit mai bine.

Adăogați făina de ghindă, de coceni de porumb, de cójă de copaci, tot soiul de bureți și rădăcinii ce mănâncă, și atunci vom vieda mai bine, starea in care se află.

Aceste escepțiuni, nu sunt tocmai escepționale la noi!

Cine are ochiul imparțial, va vieda că adesea miseria lor e cumplită.

In privința cestiunei a doua, că chiar când locuitorii de la țără dispun de miđlóce, ei totuși nu duc un bun regim alimentar, voi u observa următórele.

La acésta contribue postul in prima linie, căci de și atunci se pot mânca lucruri hrănitóre, miđlócele lor nu le pot permite insă acésta, vom viede relele la urmă.

Dér cine nu'și aduce aminte predilecția ce au ei pentru tot soiul de fructe, și adesea nemature? Cine nu'și reamintesce chiar parcimoniositatea rėzeșilor (moșnenilor) in acésta privință?

„Mănâncă patru din un ou“ séu „pun brânđa in un pahar, și o dată înting mămăliga in intrul, ér de patru ori în afară,“ ne dovedesc că adesea, chiar când au miđlóce, duc o viață prin deprindere miserabilă.

Ciupercile și tot soiul de bureți ce intră in modul lor de nutriție, ardeii, lucrurile de tot sárate și mai ales pipárate, predilecția pentru pastramă și pesce să-

rat; predilecția pentru rachiu tare și oțet cu usturoi (mujdeiu), *sunt atâtea lucruri ce fac că atunci chiar când dispun de ce-va mișloce, ei departe de a se nutri cu lucruri substanțiale, se nutresc cu lucruri indigeste și nenutritive.*

În ce privește arta culinară, majoritatea femeilor de la țară, au uitat totul, după cum au uitat și cultivarea legumelor în grădini, și țesutul pânzelor, velințelor, ițarilor, etc.

Adesea cele necesare le lipsesc.

Intrați în un bordeiu, séu casă de sub pământ!

Unde e masa? unde e soba?! unde e cămara?!...

Ca prin farmec *tôte lipsesc!*

Câte-va găteje ard trosnind pe o ridicătură de pământ sub ursică, ceia ce ține loc de sobă, aruncând tăciuni în óla cu fasole, séu céonul cu mămăligă. Masa e un trunchiu murdar, ce ține la nevoie și locul de scaun. Cămara, un cotlon întunecos în care se află sacul cu mălai; câte-va cepe pe brâul ursicăi, și câți-va ardei roșii spândurați la ușă.

Éta provisiunile!

Sarea, e pusă cu prisos tot-d'a-una. Ardeii mai ales în Muntenia, întrece sarea. Décă întâmplător se frige o bucățică de carne, séu un puiu, atunci este lăsat pe jeratic, aprópe să se carbonisește, ca să nu se mai véďă sucurile. Ouele tot-d'a-una sunt mâncate răscópte. Legumele din contra nu bine fierte. Mălaiul chiar, nu bine măcinat și fiert, ceia ce 'l face iritant și dificil de digerat. În urmă grație administrației noastre sunt adesea decimi de familie în sat, care nu mai au chiar nici în ce prepara!

Céioanele sunt duse la tact și ólele sparte, de cei puși a aduna birul!

Câte lacrimi, câte blesteme, și acésta adesea chiar la pórtá Bucuresciului!!...

Atunci trebuie să se róge la o vecină, să aștepte pentru a avea acest ustensil absolut necesar, pe când copii plâng de fóme.

Să nu fiu acusat de a denatura faptele, căci am colecții mult mai frumoase de aceste buchete administrative de sub multe din guvernele ce ne-au condus spre nenorocirea noastră, pênă acum!

Să videm acum pe rënd, tóte substanțele ce intră in regimul alimentar al populației nóstre de la țérá, și modul cum ele sunt in genere preparate.

Grâul. Țérá nóstră produce fórté bune grâne și in o cuantitate ast-fel, in cât se face un export pe o cale destul de insemnată.

In anii din urmă cualitatea grânelor nóstre au fost mult depreciată din causă că s'au semănat neconținut, s'au stors sistematic pământul, ast-fel că neingrășându'l, forțele séle producătoare au scăđut in mare parte. De aci grânele nóstre au pierdut și in cuantitate și mai ales in cualitate.

La noi grâul se cultivă însă puțin de țéranii. In thesă generală locuitorii din Muntenia cultivă, cu mult mai mult, ca cei din Moldova. Acolo aprópe numai vechii rézeși (moșneni) mai sémână câte un petic de pământ.

Décă ei cultivă încă pe séma lor puțin grâu, consumă însă de tot puțin.

In vechime țéranul Român se nutrea numai de pâne.

Soldatul Român e descris purtând pâine albă la oblâncul calului.

Acum foarte rar se vede pâinea la țără; mai ales véra, din cauza ocupațiunei câmpului, pâinea este absolut neusitată.

Ceia ce e mai trist e că foarte rar se vede o pâine bine făcută.

La munte țeranul face mai des pâine, și atunci am văzut făcând'o pe lîngă colacii ce se trimeteau la Biserică. Colacii și Biserica, aduceau ast-fel in casa locuitorului pâinea și hrana bună. Acestia erau de bună calitate, aluatul era dospit (fermentat).

La câmp se face azimă séu turtă, rare ori pâinea.

Mulți, mai ales in Moldova fac o azimă ¹⁾ foarte bună. Turta însă, in genere e tot ce pôte fi mai indigest și réu făcut. Tóte județele de pe malul stîng al Dunărei, obicei luat de la Bulgari, și pêně la Ploesci, căci acéstă deprindere se pôte videa și la Chitila in sat, etc., fac turtă in modul următor:

Făina, adesea foarte próstă, se amestecă cu apă și sare pêně la consistența unei paste semi-solide. Atunci focul făcut in vatră, se desparte in doué, vatra se curăță, se pune acéstă turtă (mamelon de aluat) și se acopere cu un ciob, țest séu captar (forma lighénelor ordinare) intors cu fundul in sus, peste care se pune cenușa și jeraticul. Esperiența invétă pe aceste femeï, timpul cât trebuie a lăsa acéstă cocă spre a se cóce, putênd a ridica chiar colțul captarului din când in când, spre a videa ce se pitrece sub el.

¹⁾ Pâine lată, pedea, cu aluat nefermentat. Se face in orașe și cu aluat fermentat numită: lipie.

Acesta cred e modul cel mai primitiv al fabricațiunei pâineii.

Rare ori pâinea se face la cuptor și mai rar aluatul e fermentat. Pâinea mai sistematic făcută, se găsește la țerani iarna, mai ales in județul Râmnicul-Sărat.

Pâinea dér este o escepțiune in regimul alimentar al țeranului nostru. In genere când ea se face, ea e făcută in un mod nesănētos.

Grâul se mai mănâncă la noi in diferite moduri. Grâul fiert, se mănâncă cu miere séu lapte, și colivă.

Pentru aceste trei moduri de mănăcări grâul se spală și se usucă. Se pune in o piuă de lemn și se sdrobese puțin. Atunci se pune cu puțină apă și se lasă a fierbe intre 6—8 ore. Grăunțele se umflă, plesnesc, o parte din amidon tumefiat formédă o cocă ce cimentédă totul la un loc, o altă parte a trecut in formă de dextrină și glycosă, ceia ce dă gustul puțin dulce acestui aliment, care e solid când e scos din olă.

Ast-fel se pun bucăți, lesne de desfăcut, in lapte dulce, cu sare, și acest aliment este fôrte plăcut la mănăcare și cu deosebire fôrte hrănitor. Pot dice că ar fi unul din cele mai hrănitore de care ar putea dispune țeranul nostru.

Tot acest grâu fiert, in loc de lapte, se mănâncă amestecat cu puțină miere, (fôrte răspândită și effină mai inainte in țără), ceia ce le dădea și le-ar procura lor, un dulce, sănētos, plăcut și fôrte substanțial.

Nenorocirea este însă că aceste alimente odată fôrte usitate la noi, acum rar se mai vęd pe masa țeranului.

Mierea se aduce acum din străinătate; grâul se tri-

mete in străinătate; laptele se mănâncă cu mămăligă, regimul dér de odinióră e cu totul schimbat.

Rămâne coliva. Când țéranul face colivă, atunci o parte din grăul fiert (tot după modul de sus) este mâncat cu lapte, mierea fiind fórte scumpă și cultura albinelor fiind aprópe cu totul stinsă in țérá, mai ales in ce privesce pe țéraní.

Coliva nu este alt ce-va de cât grăul fiert, lăžit pe o farfurie, séu la inmorméntări pe o tavă de aramă, peste care se pune (sub formă de cruci, sfinți, séu in orașe figura mortului), stafide, cafea prăjită bóbe și pisată, sahar in pulbere, adesea colorat, diferite mičí bombóne, colorate fórte adesea orí cu substanțe toxice (bombóne ordinare); smochine, portocale, lámâi infipte tóte in bețe, etc.

Coliva, decă e prospétă, și decă nu este ornată cu lucruri colorate cu substanțe toxice (chromate séu bichromate, mai ales de plumb, etc.), după cum s'au vėđut adesea in Bucuresci, constitue o substanță destul de hrănitóre și neofensivă.

Adesea însă in orașe, unde se speculă din tóte, aceiași colivă, pe care se schimbă numai figura mortului, servește chiar săptămâni întregi, la diferite pompe funebre. Ea muceđese in acest cas, nenumérate muceđineie se desvoltă, cari sunt eminentemente toxice. Atunci numai coliva fiind lăsată cioclilor séu persónelor ce inconjóră mortul, și care mănâcând acéstă substanță alterată adesea, după diferite observări ale D-lui Dr Felix, presintă grave symptome de gastroenterită acută.

Nu mai vorbesc de colivele de lemn, séu ipsos, ce

adesea urm $\acute{e}$ dă morții, ele sunt recente, și presintă însă avantajul igienic al unui lucru ce nu se p $\acute{o}$ te mânca fiind deja muced.

Făina de grâu, mai servă adesea, mai ales la in-morm $\acute{e}$ ntări, a face *tăitei* (aluat tăiat mai gros ca fid $\acute{e}$ ua), s $\acute{e}$ u *frecătei* (un fel de macar $\acute{o}$ ne pline), carele se fierb cu lapte. Acestea sunt in genere un aliment greu de digerat. Acest lucru se mai face și in post la 40 mucenici, cu apă și sahar.

Ca lucruri dulci, făina se mai intrebuint $\acute{e}$ dă la Pasci, pentru a face *Pasca*. Atunci se amestecă aluatului ouă, adesea lapte, și rari ori la ț $\acute{e}$ rani unt. Pentru ac $\acute{e}$ sta se face o f $\acute{o}$ ie lată, cu un colac pe laturi, $\acute{e}$ r mi $\acute{d}$ locul se umple cu brân $\acute{d}$ ă de oi s $\acute{e}$ u de vacă, bătută mai ânt $\acute{e}$ iu cu un gâlbenușiu de ou. Aliment sânetos și nutritiv, este de regretat cã se face numai o dată pe an și numai in o jum $\acute{e}$ tate a ț $\acute{e}$ rei.

Se mai face un fel de plăcintă cu brân $\acute{d}$ ă la ț $\acute{e}$ ră, (disă cu p $\acute{o}$ lele in brâu, din causă cã colțurile ei sunt înt $\acute{o}$ rse peste brân $\acute{d}$ ă ce se pune in centru, ca și acele ale unui plic de scrisori), tot ast-fel se face și cu vișine s $\acute{e}$ u cireșe, alimente bune și nu indigeste, rar însă făcute.

Ătă modul general al preparațiilor forțe rar usitate de alt-mintrelea ale grâului.

Vorbim, bine int $\acute{e}$ les, de ț $\acute{e}$ ranul Român.

Porumbul. Constituie basa alimentară a populațiunei rurale din ț $\acute{e}$ ră și a o mare parte din orașe. S'au acusat mult porumbul și prin imitație cãutăm neconținut a introduce și noi pâinea la sâteni. De pe masa avușilor noștri mămăliga este deja absolut exilată.

Acésta nu din cauză că o găsec re a la gust, indigestă, etc., dér numai din cauză că ea constituie hrana poporului și fiind-că nu se mănâncă la Grand Hotel du Boulevard des Italiens, la Paris.

Acusațiunile aduse porumbului, sunt nenumărate.

Prima, că porumbul, după analysile chemice făcute, nu are azot in aceiași cantitate ca grâul.

Al douilea, că e un aliment prea gras, și chiar dificil de digerat.

Al treilea, că porumbul produce Pellagra (jupuiala).

Să videm pe scurt fie-care din aceste puncte, căci pentru noi porumbul este o cestiune de viață, fiind hrana ȃilnică a majorității populațiunei țerei năstre.

Analisa chimică in adevăr probăcă că porumbul are mai puține substanțe azotate ca grâul, dér este ôre acésta un argument serios ca el să fie inlăturat? După acésta teorie ar trebui și grâul inlăturat, fiind că sunt alte produse vegetale mai azotate!

In urmă câtă diferență este între cantitatea principiului azotat din unul și altul din aceste două cereale.

Êta rezultatul comparativ obținut de Boussingault:

NATURA CEREALELOR	Amidon	Substanțe proteice	Dextrină și glicoză	Grăsimi	Celulosă și con-genere	Materii minerale	Apă
Grâul (Termen de mijloc)	59.7	14.6	7.2	1.2	1.7	1.6	14.00
Porumb	58.4	12.80	1.5	7.00	1.5	1.1	17.7

Prin urmare 14.6 către 12.80.

Diferența este la sută, de: 1.80 substanțe proteice. Acésta diferență e de tot neinsemnată.

Étä de ce după analizele făcute, distinse celebrități ca Payen și Dumas, recunosc avantajele porumbului. Cu deosebire D-nu Dumas, étă ce ȝice : „Considerat sub raportul economic, porumbul, după compoziția sa, se află in primul rënd al cerealelor; in fine, pe lêngă proporțiunea de materii azotate, *mai egală acelei a gręcunților cari o conțin in proporție mai mare, uleiul dulce și comestibil, ce conține in proporție așa de mare, ajută proprietăților sele alimentare.* Ast-fel că *puține producțiuni naturale reunesc mai bine ca porumbul, principiile necesare nutrițiunei ómenilor și animalelor.*

De curënd încă D-nu Fua ¹⁾, de la Padua, a scris un memoriu prin care caută a aręta marile avantaje ale acestui cereal, cerând mai ales răspândirea sa in nordul Franciei.

Dér decă in laboratorul de chimie se constată o proporțiune mai scăđută a azotului in porumb, nu tot ast-fel este și in făina acestor douę substanțe ast-fel cum ea este intrebuintată in alimentație.

Căci in adevër, făina de grâu este des și bine cernută, ășt-fel că Bouchardat chiar a dovedit că jumătate numai din principiul azotat rămâne in ea. De aci acele pâini de scrobělă ce se mănâncă prin orașe.

Făina de porumb din contra are fôrte puține tęrițe, din cauza sitei cu mult mai rari, cu care se cerne și se cerne la țără de tot rar.

Comparând dér, și decă o analiză chemică s'ar face, între mămăligă și pâine, sunt convins că cuantitatea substanțelor azotate, va fi aprópe aceiași.

¹⁾ Veđi: *Emploi du maïs dans l'alimentation.* «L'année scientifique» par Louis Figuier, 1880.

Étă dér la ce se reduce primul argument.

Dér unde punem superioritatea ce o are mămăliga asupra pâinei, prin marea cuantitate de substanțe grase, absolut necesare in o țără unde climatul e așa de variabil, unde diferența de temperatură, nu numai între anotimpuri, dér chiar între zi și nópte, este vara adesea orî așa de mare.

La argumentațiunea că mămăliga este grea de digerat, ori-cine póte videa că acéstă cestie depinde de modul de preparație. O mămăligă bine făcută e tot atât de ușor de digerat ca pâinea, și e mult mai lesne de digerat de cât pâinea ce comerțul, in general, pune la dispoziția claselor lucrătore, și insutit mai ușoră de digerat de cât turta, cum se face sub cuptor la țără.

Adăogați că mămăliga se mănâncă caldă, ceia ce face mult. Căldura, moleciunea, ceia ce nu ar presenta pâinea la țără, neputându-se face de cât o dată pe săptămână, și curățenia, căci se mănâncă tot-d'a-una prospătă, și nu acoperită cu mucedineie, ca pâinea ordinară puțin timp numai ținută, sunt calități bune.

In urmă țeranul cunoște foarte bine făina porumbului, chiar când o cumpără, mai ales că el o are tot-d'a-una ca produs al culturei séle proprii. El ar fi însă tot-d'e-una înșelat, ca și majoritatea orășenilor, căroră cu toate precauțiunile luate, li se vinde o pâine foarte adesea réu făcută séu falsificată.

Când ȕic falsificată, se se scie că e și mai puțin hrănitore și mai indigestă.

Prin urmare a cere ca țeranul să escludă cu totul mămăliga și să intrebuinte exclusiv pâinea, e o cerere ce nu e nici practică, nici posibilă pentru mo-

ment, nici indicată prin igienă; căci se scim bine, nu mămăliga e cauza rēului de care sufer țerani, dēr lipsa de mămăligă, séu māncarea numai de mămăligă cu *cir* 1); și dēu, nu sciu dēcā avēnd pāine in ast-fel de condiții ar resista tot atāt de bine la intemperii și la grēoa muncă agricolă.

La a treia acusațiune, faptele ar părea, că condamnă cu totul usul porumbului.

Țēră nōstră — dīc mulți — presintă nenumērate casuri de pelagră, din causă că basa alimentației este porumbul.

Doctorul Balardini, fu cel āntēiu a spune că : „Pelagra nu este o malatie veche, că ea s'a manifestat și propagat din țilele nōstre puțin timp dupē *introducerea și generalisarea porumbului.*“

Tot dēnsul a probat pēnē la evidența că : „*Malatia inconjură pe cei ce se nutresc cu alte alimente și incetēdă cu totul dēcā economia nu a fost prea adēnc atinsă, la acei ce incetēdă a mānca mālaiu (pāine de porumb) séu māmăligă, pentru a se nutri cu alt gen de alimente.*“

Acēstă malatie e una din cele māi grave, māi ales că atinge numai elementul român.

„Se vede decī, prin ceia ce precede, că pelagra este o malatie din cele māi grave, și că nu numai că conduce la nebunie, care este o mōrte intelectuală, dēr ea conduce chiar māi fatalmente la o mōrte reală, făcēnd se trecā prin suferințe horibile. Putem dēr a o

---

1) Fāina de porumb fērtă cu sare și multă apă.

privi ca una din cele mai mari flagele ce au căzut peste omenire de un secol ¹⁾.”

Dér óre, făina de porumb e cauza? De loc.

Décă noi am cultiva tot așa de rău, orî-ce alte cereale, am avea inconveniente igienice tot atât de mari.

Pellagra nu este o malatie datorită porumbului și întrensecă lui. Ea este datorită porumbului stricat, după cum pâinea mucedită, dă aphtele bucale, și gastro-enteritele câte o dată mortale; după cum fructele necópte au inconveniente lor.

Acésta nu trebuie însă să ne facă a depărta pâinea bună și fructele cópte.

Prin urmare, oprirea răului stă în mîna noastră.

Oprim lumea a mânca fructe rele și crude, pentru a nu avea cholerină; surveghiăm piața spre a nu se vinde pâine mucedă și necóptă, pentru a nu avea relele de mai sus; ei bine, să surveghem și semănarea la timp a porumbului, pentru a nu se culege crud; în urmă, să arătăm ce trebuie să facă cu porumbul, ca din cauza relei noastre îngrijiri să nu mucedéscă, după cum facem ca grăul să nu se aprindă; și odată începîndu-se a se altera, ce trebuie a face pentru ca el să devină inofensiv. Atunci pelagra, acéastă malatiă produsă prin o cultură séu păstrare rea a porumbului va dispărea, și acéastă acuzație ce trebuie a ne o aduce nouă, ér nu acestei utile plante, nu va mai avea loc.

Pentru a ucide mucegaiul ce otrăvesce odată cu grăuntele de porumb și persónele ce se nutresc cu ele, D-nu Costallat a propus a inferbînta grăunțele de porumb în un cuptor, mai ales decă nu sunt bine

¹⁾ *Am. Tardiu*, Lucrarea citată, tom. 3.

cópte, séu puțin umede, și in urmă de a conserva făina cu îngrijire

D-nu Grouvelle a făcut chiar planul unui aérotherm, in care se se usuce câtimî mari de porumb, ceia ce ar fi util in multe din orășelele nóstre. Căldura este in-tre 150—180° grade, temperatură la care nu pot resista plantele séu animalele, cuagulându-se sucurile vitale albuminóse.

Mămăliga dér bine făcută, și din făină bună, este un aliment bun, igienic și in raport cu necesitățile physiologice și cu necesitățile climaterice ale țerei nóstre.

In acest mod difer cu totul de viderile D-luî Dr Obedenaru in privința acestui aliment.

Mămăliga, réu preparată, din făină mucedă, este un aliment réu, ca ori-ce aliment însă preparat in acest mod.

Asta nu va se đică, că nu este de dorit ca țéranul nostru se nu'și facă pâine bună de casă, care e mai hrănitóre și mai ușor de digerat.

Nu voiu sustine însă nici o dată că o pâine cum se întéplă de ordinar in comerț, rea, se fie mai bună de cât o mămăligă ce de ordinar nu lasă mult de dorit.

Le voiu pune pe aceiași tréptă.

Aci e tótă cestiunea.

Și decă pâinea, cât de bună ar fi, nu este suficientă singură unuî lucrător, se nu acuzăm atunci inutil mămăliga când face același lucru.

Toți sciu cum se face mămăligă, țéranii sciu a o face mai bine însă de cât alții. In acéstă privința nu avem a'î invęta nimic. *Decă câte o dată e' o fac in condițiuni mai rele, nu e din cauza nesciunței, dér din caúsă că nu pot face alt-fel.*

Pâinea, din făină amestecată de grâu și porumb, ceia ce ar presenta un aliment foarte bun, nu e cunoscută în țera noastră.

Ar fi de dorit însă ca să se introducă, căci, locuitorul de la țără, sunt convins, ar îmbrățișa-o curând, în folosul său.

De curând chiar, în o importantă lucrare asupra porumbului, „D-nu Fua face să reiasă avantajele economice și igienice ale pâinei care ar fi făcută cu jumătate făină grâu și jumătate făină porumb, cum se face de ordinar în multe orașe din Italia, mai cu seamă la Turin, la Milan, spre marele avantaj igienic și economic a claselor lucrătoare.

După Lelieur, directorul moșiilor și parcurilor regale, Ludovic al XVIII iubea mult pâinea de porumb care îi era procurată de același Lelieur. Washington nu mânca de ordinar altă pâine ¹⁾.”

Se face însă numai din făina de porumb, mai ales în Moldova, un soi de pâine numită mălaiu.

Acesta se prepară din făină cu apă rece și sare, în urmă se face o turtă rotundă semi-solidă, ce este pusă pe foi de vară, seu de viță și ast-fel pusă în cuptor ce se prepară ca pentru pâine.

Se obține un fel de pâine (mălaiu), caramelisată pe din afară, foarte gustosă, umedă, și lesne de conservat și digerat. Copii mai ales, la țără, găsesc întrânsa un aliment foarte bun și plăcut, căci căldura transformă în caramel, dextrină și o mică parte de glycosă, o parte din amidonul ce constituie crusta, făcând și

¹⁾ Vezi: *Emploi du maïs dans l'alimentation*, în «L'Année scientifique.» L. Figuiet, 1880.

restul mult mai atacabil prin sucurile digestive, prin urmare mai ușor de digerat ca mămăliga.

În Țilele de post, acest mălaiu este pus în un capac de aramă uns cu ulei de măsline ce se pune și în pastă, și ast-fel copt, se obține un aliment plăcut și mult mai gras. Nu se poate însă păstra tot așa de mult ca cel alt din cauză că uleiul se rânceșese.

Pe lângă acesta se mai face în unele localități tot ca și mălaiul, pitanul (chitanul) adăogând făinei de porumb, țărățele de la grâu. E ce-va mai uscat, nu se conservă tot așa de mult. El este ușor acru, der însă mult hrănitor și e de dorit ca usul său să se întindă mai mult. Se face mai ales în curțile avute, unde sunt țărățe multe, pentru lucrători, argați, etc.

Mămăliga este mâncată caldă și atunci adesea e môle. Se face însă și tare și atunci se taie porții cu o sfără, și se poate conserva fără inconvenient 24 până la 48 ore. Când țeranii pleacă la drum, au cu ei făina, său mălaiul (pâinea) făcut gata.

Mămăliga se mănâncă și prăjită pe cărbuni, ceia ce-î dă un gust și o aromă plăcută.

În acest cas, adesea, se pune în mișlocul ei brândă și în urmă se prăjește, atunci se numește boț său urs.

Mămăliga cu lapte, carne său brândă este alimentul cel mai reconstituant.

Un mod sănătos de a prepara mămăliga este de a o face ca la munte de ciobani, cu zer său lapte, în loc de apă.

Cel mai sănătos aliment preparat de sătenii noștri cu ea este *papara*. Ea consistă în felii de mămăligă, ce altereș cu felii de brândă, pusă în o tigiaie său tin-

gire, și peste care după ce s'a pus unt prospăt se pune capacul și se cöce împreună aproximativ o jumătate oră. Papara e alimentul cel mai sănėtos și mai complet ce se pöte dori țėranului nostru.

Porumbul se mai mănăncă și in alte moduri.

Böbele séle se pot ferbe in lapte și atunci este un aliment plăcut și nutritiv.

Acesta este un lapte cu porumb, după cum in orașe se face lapte cu orez. Diferența e că este mai nutritiv și mult mai plăcut.

Tot din böbele de porumb se prepară *Floricele* (la copii), lucru ce se face mai ales in orașe și nu e tocmai sănėtos. Ele nu sunt alt ce-va de cât böbe puse de o dată la o temperatură ridicată. Celulele de amidon din centru se umflă, crépă și in același timp dilitate, grație apei ce conțin, fac ca invelișul cornos să crape și atunci resultă o hernie a substanței centrale albă ca o flöre, de unde și numele de floricele.

La Expositia din Paris de la 1878, era o fabrică americană ce făcea Floricele lipite intre ele prin un sirop consistent de smeură séu lămăe, ceia ce dădea loc la niște bule mari ca pumnul, förte plăcute la mănecat.

Americanilor nu le e rușine de porumbul ce le procură țėra lor!

Se mai mănăncă încă porumbul pėnė ce nu e încă cules.

Böbele conțin atunci un suc lăptos, förte dulce.

Ast-fel el se prăjesece la foc când e încă de tot crud, séu se ferbe când este ce-va mai matur, și se mănăncă preserându-se cu sare in ambele casuri. Aliment bun, dér de care abusėdă la țėră copii și chiar adulții, ce adesea, pėnė la cules, *n'au altă hrană.*

Americanii, iubesc mult porumbul fiert, la toate restaurantele lor se usită ca desert.

Noë, ne este ruşine! Şi aci ca in toate detestăm ceia ce producem.

Ne detestăm pe noi!

Resultă dér din cele ce am vădut mai sus că nu trebuie a căuta ca ţeranul să părăsescă porumbul pe grâu. Este de dorit insă ca usul pâinei să se generaliseđe, mai ales al pâinei făcută cu făină mixtă.

Trebuie a surveghia cu deosebire momentul semănăreï, studiate toate localităşile din ţeră din acest punct de vedere, pentru a nu se permite prea târziu semănarea de porumb. Atunci el nu va mai da loc la Pellagră, şi va fi un puternic mijloc de nutriţiune corectă săténului.

Meiul séu mălaiul, era fórte mult intrebuiţat inaintea introducereï porumbului in ţera Românescă.

Astă-đi sunt unele localităţi, s. es. Râmnicul-Sărat, Ialomiţa, unde mămăliga in genere se face, mai ales in primul judeţ, mai numaï din făină de meu.

Acéstă mămăligă este hrănitóre, mai hrănitóre ca cea de porumb, dér nu are gust plăcut şi cója grăuntelui conţine multe materii siliciose, ceia ce face displăcut pentru dinţi acest aliment.

Meiul se mai mănâncă cu lapte, şi este atunci un aliment bun.

E curios că in judeţele unde se mănâncă meu, porumbul in genere este exclus, ér iarna când locuitorii au timp, dênşii fac pâine bună. Ei urmédă aprópe regimul nostru vechiu.

Hrişca, care se intrebuiţa inainte pentru facerea mămăligeï séu mâncată cu lapte, se mai usită excep-

țional pe lângă Brăila. Ea este o excepțiune în viața locuitorului de la țară. Mâncată cu lapte este un aliment foarte nutritiv. Se mai cultivă în localitățile unde sunt încă albine, pentru flórea sa.

Carnea. — Carnea este alimentul absolut necesar omului care muncesce mult. Ea póte lesne pune la loc pierderile ce face organismul. Necesitatea de a consuma carne, este absolută în țările cu o latitudine mare și mai ales în acelea unde mlăștinele produc friguri.

Țera noastră are vara călduri destul de mari, pentru a nu cere absolut atunci usul cărnei. Acesta pentru localitățile din Câmp. Nu tot ast-fel este cu restul anului și chiar pentru timpul verei cu partea muntoasă.

Țeranul nostru muncesce mult véra, prin urmare trebuie a fi robust. Dcă câte-va săptămâni carnea ar părea prea grea de digerat și prea excitantă, din cauza căldurilor, cu tóte că carnea în dose mici nu produce aceste efecte, nu e tot ast-fel însă și în restul anului, și mai ales iarna, când carnea este absolut indicată atât din caută frigurilor, cât și a necesităței de a se prepara în un timp favorabil, prin un regim tonic pentru grelele lucrări de véra.

Sunt convins că atunci când carnea, va fi unită mălăgei, țeranul va fi sănétos, foarte activ, neinfluen'at de efluvii și mai ales nu va fi bețiv.

Carnea însă este consumată de tot puțin în țera noastră.

Dcă țeranul nu muncesce mult, dcă copii lor mor în număr mare, dcă ei nu sunt robuști și veseli, dcă

sunt bețivi, cauza e lipsa de carne, și substanțe nutritive, ér nu in faptul că mănâncă mămligă in loc de pâine, séu a altor cause réu invocate.

Asociați substanțe azotate (carne, brândă, ouă, lăpturi) mămligei, și veți adăoga sânge Româmului, veți mări forța individuală și a Nației, veți înmulți familia și locuitorii țerei.

Ei nu vor măi fi nici bețivi, de aci nici réi, nici bolnăvicioși, nici acusați de lenesii.

D-nu Loiset ¹⁾ a căutat a demonstra in statistica alimentară a orașului Lille, pentru anii 1851 și 52, relațiunea ce există intre carnea consumată și numărul copiilor născuți séu a mortalității.

D-sa a ajuns la rezultatul următor: „Oscilațiunea ce indică o crescere a cărnei consumate conrespunde unei oscilațiunii a crescerei populațiunei; deviațiunea inversă in scăderea regimului animal este din contra urmată de un semn de descrescere al aceiași populațiunii.“

Carnea de bou este mâncată măi ales pe lînga orașe, iar in satele depărtate pot declara fără a fi desmintit că nici o dată nu s'a tăiat o vită pentru a fi consumată. Se taie și se mănâncă insă vitele ce sunt gata a succomba. Atunci toți au partea lor.

Pastramă insă éste des usitată, măi ales in județele de sus ale Moldovei, unde vitele sunt crescute pe o scară măi largă, și unde volumul lor este mult măi mare. Tot acolo este carnea păstrată in saramură.

Pastrama cu tóte inconvenientele séle este un aliment reparator și trebuie a inlesni și a consilia locuitorului de la țără usul séu.

¹⁾ Veđi: *Substance*. «Dict. d'hygiène publique» par A. Tardieu, vol. 4.

„Dacă este adevărat că această hrană, luată in un mod exclusiv, pôte oferi seriose inconveniente, este de ase-minea just de a respinge acuşaŷiunile ce au fost adesea aduse contra usului pastramelor, ca causă a malatiilor scorbutice¹⁾.“

Ţeraniŷi nostri in genere au desgust pentru carne, ŷi am cunoscut fôrte multŷi, mai ales in partea sudică a judeŷului Dolj *caré mi declarau că nu se sporcă cu carne, căci nu au mâncat nici o dată.*

Ceia ce e trist, e că femeile au cu deosebire acest prejudiciu mult mai răspândit.

Ar trebui ca carnea să intre mai des in regimul alimentar al săténului. Nu se pôte insă face această, mai ântéiu, din causă că vitele sunt de tot puŷine la noi, ŷeră ce eram exemplară in acest sens; ŷi al duoi-lea, neputinŷa de a se tăia carne in sate. De aceia ar trebui incurajată, insă surveghiată in acelaŷi timp, face-rea ŷi vinderea de păstrămuri curate, făcute din vite ce nu au fost mortăciuni, cum se cam intêmplă de ordinar.

Carnea de porc este insă cu mult mai des usitată la ŷeră. Animalul fiind mic, ieftin ŷi lesne de crescut, fie-care casă mai cu cuprindere taie unul la Crăciun.

Bóla Trichinosa, fiind aprópe excepŷională la noi, Cysticercul mai numai in cărnurile porcilor ce cresc pe lêngă oraŷ, este de dorit, ŷi nu sciu cât aŷi putea recomanda crescerea masculilor la ŷeră, *ast-fel ca cel puŷin iarna, in acest mod ŷerantul să aibă o carne nutritivă ŷi grasă.* Vênaturile sunt aprópe necunoscute in regimul săténului. Iepuriŷi de casă, porumbei, bróŷtele,

¹⁾ *Am. Tardieu.* Lucrarea citată, volumul al IV.

atât de usitate în Franța și Italia sunt lucruri necunoscute la noi.

Păsările de casă, sunt des crescute, cel puțin fiecare casă are o găină, două.

Eu consumă adesea pui véra séu iarna câte o găină mai bătrână. În această privință este trist de a vedea neingrijirea ce pun dênșii, căci ar putea avea cel puțin o dată pe săptămână o pasăre, ceia ce ar face mult, căci atunci ar avea și ouele mai lesne. Adesea însă buna noastră administrație opresce acesta.

Călătorind în mai multe localități din țară, am rămas indignat adesea, de micul număr de pasări ce vedem la săteni. Arătându-le părerea mea de rău, bunele femei 'mi răspundeau suspinând, „Ce vrei D-le să ne mai ostenim, căci nici nu apucăm a le cresce și ne le și umflă de géba. Ba e d-nu sub-prefect, ba d-nu prefect, ba d-nu pomojnic, ba nu mai știu cine, în cât de e puiu de găină 'mi-l iau dorobanții, de sunt curci, le fură țigani, ast-fel că m'am desgustat a le mai căuta.“

Până la un punct cam au dreptate, căci adesea am asistat la aceste *razzia*, și am rămas surprins vedând câte *biruri plătesc până și țeranca noastră*.

Carnea de ôie, este de asemenea cea mai răspândită după carnea de mascur. Tómnă, carnea de berbec mai ales friptă, primăvéra carnea de miel, friptă, mâncare séu borș, constituie un aliment foarte bun și conform cu anotimpurile în care se mănâncă.

N'ar fi ôre de cea mai mare necesitate ca oile, aceste docile animale, care se desvoltă așa de bine în țera noastră, să fie răspândite prin tóte miđlócele.

Societăți de bine-facere, ar trebui în fie-care județ, să le distribuie, pe la văduve și familiilor sărmâne numeroase, căci acest animal dă laptele, brânza, atât de căutată și bună la noi, carnea atât de hrănitore, lâna pentru sumane, velințe, etc., pielea pentru cojoc și căciule.

... *Din toate aceste rezultă că carnea este o rară excepțiune în alimentația săténului nostru.* Se poate lesne vedea că grație oilor și masculilor, carnea ar putea deveni mult mai frecventă și ieftină la țără și că pentru moment vitele sunt foarte rare la noi.

Să nu uităm că gradul de civilizație și de progres în o țară e în raport și cu cantitatea cărnei consumată. Cât lăsăm noi atunci de dorit chiar în orașe!

Moleschott, dice cu multă dreptate: „*Cugetarea noastră, amorul nostru, proligerarea și puterea noastră depind de sângele nostru și sângele de nutriment.*“

Trebuie căutat dér a răspândi gustul cărnei, și pentru această *insă trebuie a face ca ea să fie ieftină și accesibilă tuturilor satelor, sub forma de pastramă și șuncă, etc., cel puțin în timpul iernii.*

Trebuie a asigura proprietatea săténului, ca el să pótă crește în siguranță păsările și a lua urgente măsuri contra pestelor bovine și spre a incuragia creșterea vitelor de bună calitate.

Pescele, constituie, prospăt fiind, una din cele mai bune alimente în timpul verei. Bine înțeles că vorbim de pescele de gărlă și ape dulci. El este unul din mijloacele de viață cele mai ieftine (de și s'au scumpit mult în anii din urmă), pentru locuitorul de la țără. Ori unde este un curs de apă, un iaz, etc., s'era țe-

rancele, cu vologul séu prăsnicul, ómenii cu undița, caută neconținut al avea pe masa lor.

De ordinar borșul de pește este cel mai răspândit mijloc de a prepara peștele próspeț. Borșul consistă din o liquóre acidă (acid lactic) obținută prin fermentuția tărâțelor de grâne. Acestui liquid i se adaogă în timpul fiertului pește și legume.

Peștele sărat este fórté răspândit la noi, el e peștele ce provine din Dunărea séu bălțile mari.

Peștele sărat, bine conservat, cu tóte că lasă mult de dorit ca aliment reparator, păcátuind în același mod ca pastrama, totuși este de dorit ca el să fie cât mai des în usul locuitorului de la țéră.

Peștele sărat, se fierbe și se mănâncă séu cu borș, séu rasol cu oțet și usturoiu.

La noi se face un mare réu cu modul cum se prinde peștele, ceia ce a făcut ca el să fie împuținat așa de tare.

Causa este că se prinde peștele de tot mic; și al douilea, e că se calcă o mulțime de ouă în picíóre prin mijlocul pescuitului actual. Adăogați la acésta și relele pescuitului cu globule de „turta lupului“ care fac o mulțime de victime, din care abia a 10 parte servesc alimentației.

Ar trebui dér făcută o lege, de sistematică exploatare și cultură a apelor, și ast-fel consumația generală va căsciga prin o mai mare cuantitate de pește ce va avea la dispoziția sa.

Icrele de pește, próspețe, sunt un aliment fórté substanțial și des întrebuițat. Din acest punct de vedere, România, tot așa de bine ca și Rusia, e țéra icrelor de pește.

Scoicile sunt des mâncate, dér constitue resurse cu totul parțiale, ne punându-se de cât rar in comerțul mare, cum se face in alte părți.

Tot ast-fel e cu *Melci*, din ce in ce mai puțin căutați.

Raci, sunt mâncate adesea și căutați cu plăcere de locuitori. Ei constituesc, impreună cu scoicile, melcii și peștele, unul din cele mai căutate articole, pentru post.

In ce privesce dér piscicultura, ar trebui să se ia toate dispozițiile posibile, pentru a înmulți această ramură a resurselor alimentare, sănătoasă și deja in așa de răspândit, și a căuta in același timp a nu se mai pune in circulație, de cât pescăriile absolut curate și ne alterate. Sănătatea publică va câștiga mult.

Din cele ce am văzut in acest capitol rezultă că *imensa majoritate a locuitorilor nostri de la țără se nutresc de preferență cu pește, care este cea mai frecventă carne usitată de ei.*

Intre substanțele eminaminte azotate și de aci substanțiale și nutritive, intrunind tot o dată și ușurătatea digestiunei, avem *oule și laptele*, cu preparatele ce se fac din ele la noi; lapte acru, lapte bătut, brânză, chislég, unt, etc.

Oule sunt des mâncate de locuitori. Două lucruri însă se opun și acestei mâncări substanțiale. Mai întâiu cele 185 zile de post, și al duoilea vecinătatea orașelor séu scóterea puilor.

Postul opresce pe ómeni a consuma acest perfect aliment ce se află in posibilitatea lor.

Este de observat că țéranul la o mâncare întrebuințéđă rare ori mai mult de un ou de o dată.

Étä de ce cu multă dreptate D-nu Ion Ionescu, şicea :
 „Cu un ou muncitorul nostru face un prând!”

Indată ce un sat se află lêngă oraş, ouele séu sunt puse la cloşcă şi puii vënduţi, séu vëndute ele chiar.

Faptul cel măi curios e acesta, că la noi satele sunt măi avute, locuitorii se nutresc măi bine, cu cât ele sunt măi depărtate de oraşe.

In Moldova, satele avënd Ovrei, *oule sunt adunate séu consumate de ei, şi säténul mănăncă mămăligă cu cępă şi rachiul infectat ce li se procură.*

Ei dau sănătatea in schimbul otrăvei şi a morţei!

Căci :

„Oul este unul din *typurile naturale ale alimentului complect*, pentru că el ajunge singur evoluţiunei ger-menului, formaţiunei ţesuturilor animale, muschilor, tendónelor, óselor, peleii, etc. ¹⁾.”

Laptele, are aprópe aceiaşi sórtă ca şi oule.

Aci tot e măi bine, căci ei vënd untul şi le rămâne chislégul (caseina cuagulată gratie Ac. Lactic), aliment încă destul de nutritiv.

Ceia ce e trist, e că postul opresce usul séu şi impune acéstă rigóre pêne şi copiilor micii de tot. Cel puţin practica dovedesce acésta. *Ast-fel că unuï copil de curënd intărcat i se dá in post in loc de lapte, cir de mămăligă, fasole (făcute dupě moda lor, etc.), fapt ce contribuie mult in sate, la marea mortalitate a copiilor.*

Brândă, este alimentul care ar trebui să contribuie unită cu mămăliga, la a da sănătatea, vigórea şi viaţă sätenilor nostri.

¹⁾ *M. Lévy. Traité d'hygiène publique et privée.* Tome premier Paris, 1879.

Trei cauze se opun însă la acésta :

1. Postul, care exclude cu desevêrsire brânđa.

2. Raritatea vacilor, ce dau încă o brânđa inferiôră, dér care tot ar fi mai bună ca cépa și usturoiul. Raritatea oilor la sătenî, ceia ce face că ei nu au adesea parte de acest aliment, eminentemente reparator. Țêraniî de la munte însă, în mare parte, nu sunt în aceste condiții.

3. O cestiune fôrte importantă, e că, chiar când au brânđa, ei nu știu să o conserve bine; și adesea ceia ce li se vinde în unele orașe este infectă și nesănătósă.

Brânđa de burduf, care este identică cu brânđa de puțină, făcută din caș prospêt, bine frământat cu puțină sare, este *tot ce putem avea mai bun în acest sens. Ea întrece cu mult, majoritatea brânđietelor streine, fermentate și mucedite*. Nenorocirea stă în acésta că în o mare parte din țêră, brânđa nu este făcută ast-fel.

Cașul, în loc de a fi frământat și ținut în putine, acoperit cu un strat de pământ, din contra este tăiat în felii și pus la sare, ast-fel că se află în un liquid sărat și acru, grație acidului lactic și butiric ce se desvoltă, lesne de mucedit ceia ce este casul cel mai des. Adesea se vede vândându-se brânđa preparată ast-fel, verde de mucedineie.

Ceia ce este mai trist, e că pe lêngă orașele mari ca Bucuresciul, etc., nu se usită *chégul* pentru a coagula caseina; din contra, se face acésta cu *pêtră acră*. *Nu este de ajuns că în Bucuresci, ne acrim sufletul cu acésta substanță, mai acrim ast-fel și brânđa noastră. Acésta deprindere rea ar trebui fôrte serios combătută de poliția sanitară.*

Lăpturile, sub diferite moduri, cum se prepară la

noi, sunt alimente foarte bune și răcoritoare în timpul verii.

Este de dorit numai ca țeranul să le aibă mai des pe masa sa.

Brânza și lăpturile pentru noi sunt unul din cele mai principale elemente de viață ce ar trebui să procurăm populațiunei agricole. Uniți mămăligei, brânză, și veți schimba fața țerei.

La acesta ei vor putea să adauge orî-ce vor voi, acestea însă să nu lipsescă.

Postul va trebui curînd și neapărat schimbat în acest punct de vedere.

Despre utilitatea și rolul brânzei, cu multă dreptate Moleschott a spus: „Nu se poate face brânză de cât numai în regiunile unde creșterea vitelor produce un excès de lapte. Unde se face brânză, carnea nu poate să lipsescă. Unde carnea nu lipsesc, se găsește un sânge avut, și bogăția sîngelui produce forța mușchilor, fîlnicia sufletului și curajul ardent ce inspiră libertatea. Acastă înlîntuire de idei a făcut ca istoricul Ioan de Muller să dică, că ori unde se fabrică brânză, înfloresce libertatea.“

N'avem de cât a privi Svițera, Olanda, Belgia și Franța, pentru a vedea decă are dreptate séu nu!

Carnea chiar, nu ași cere-o nici o dată, decă ași fi convins că săténul nostru va avea brânză, ouă și pește.

Quantitatea brânzei, depinde de numărul vitelor din o țără.

La noi mai ales, în urma atâtor epidemii și a resbelului, numărul vitelor s'a împuținat foarte mult. Sunt

sate de câte 50—60 familii, cari abia pot organiza 2 pluguri, adică 12 boi și aceștia . . . juncanî tineri.

Țără eminentemente agricolă și cu abondente pășuni, și nu avem nici vitele necesare, ce rușine! Va trebui să facem deci totul pentru a înmulți numărul vitelor, căci de aci depinde fericirea și bunul viitor al țerei.

Am văzut pînă acum intru cât locuitorii de la țără, unesc la mămăliga lor, substanțele eminentemente nutritive, grație principiilor azotate ce conțin, și pe care și le procură din regnul animal.

Să vedem acum și substanțele mai mult sêu mai puțin azotate, din regnul vegetal.

Cele mai răspândite din toate plantele alimentare în țera noastră sunt fasolea și cépa; in urmă vin, usturoiul, crastaveții, varța, cartofii și ca condiment ardeiul.

Să vedem pe fie-care din ele in parte, precum și cele-l-alte legume, buruiene și fructe, ce intră mai adesea in regimul lor nutritiv.

Fasolile, sunt, pot dice cu multă dreptate, pe lîngă porumb, basa alimentațiunei la țără.

Cele 185 țile ale postului, cer fasolea de rigóre, restul prin deprindere sêu lipsă, etc.

Fasolile sunt foarte nutritive și numai marelui us, ce țéranul nostru face de acéstă *brîndă vegetală*, el se mai menține și póte munci.

Fie-care are in marginea porumbului cuiburile sêle de fasole.

Rêul ce resultă este numai din cauza marei monotonii, in regimul alimentar al țéranului prin usul aprópe exclusiv de fasole.

Căci chiar o *alimentație de și hrănitore in sine, poate deveni insuficientă, prin neconținutul us ce se face de ea.* Atunci ce se șicem de țeranul nostru care dispune de mămăligă numai, și aproape exclusiv de același număr de vegetale și substanțe, in timpul anului.

Êtă de ce, scorbutul — și am fost surprins de numărul mare de scorbutici ce se observă între cei scutiți de la sorți—este așa de răspândit, din preună cu Dysentheria la țără.

Se scie cât rău fac acestea populației rurale!

Ei mănâncă mult, „și umflă folele“ cum șic ei, dér cu substanțe fôrte puțin nutritore, care-î ostenesec fără a le servi mult la ce-va.

Și: „Se pôte stabili *a priori*, in un mod absolut, șice Bouchardat, că in condițiunile ordinare, o *alimentațiune este insuficientă când alimentul digerat și utilizat nu este proportional perderilor organismului* 1).“

De asemenea modul cum se prepară in genere fasolile nu e cel mai corect. Afară de fasolile fierte, ce se prepară in urmă cu oțet, amestecate și cu puțină cêpă, ele se mănâncă făcute cu borș séu dulci. Borșul, consistă din fasole fiartă in borș, cu cêpă, adesea și alte legume.

Atât la borșul de fasole cât și la fasolile dulci (ferte numai in apă cu sare), ar trebui să se combată *abusul de ardeiu roșu*, mai ales in unele localități, și să se consilieze a ferbe împreună mai multe legume. Ast-fel vor obține un aliment nutritor și stimulent, prin plăcuta aromă datorită legumelor verđi, după cum excepțional se face și acum.

1) «Hygiène Alimentaire.» I. B. Fonssagrives. Pagina 509, Paris, 1867.

Ar fi de dorit ca și mađerea sėu bobul sė fie consumate la țeră pe o scară mai largă, de cât pենe acum, din causă că ele sunt mai nutritive și chiar mult mai digestibile, prin modul mai ales cum mađerea se prepară, in raport cu fasolile.

Mađerea bătută, ce se mănâncă in post este cu deosebire fôrte nutritivă.

Cépa, este leguma nedeslipită, de masa țeranului. Ea intrunesce douė bune calități : Mai ăntėiu e o legumă fôrte azotată, și in urmă aroma și gustul sėu tare, fac din ea un bun stimulent, pentru enorma masă de mămăligă, ce țeranul e forțat sė mănânce, din cauza lipsei de carne sėu brăndă.

Unită cu brănda, cépa constituie un aliment sănėtos și nutritiv.

Cuantitatea in care se pôte mânca, fără a irita prea tare căile digestive, o face cu tótă proporția sa de azot, a nu fi suficientă. Ɛtă pentru ce sătėnul ce se nutresce numai cu cépă și mămăligă, fără carne sėu brăndă, nu pôte a avea forță multă și de aci nici munci, nici procrea.

Și sė nu uităm că : „Lucrătorul trebuie sė ingeređe enorm (in cât chiar absorbțiunea prin căile digestive devine mai imposibilă) decât el voesce, prin o hrană ne azotată, sė dea systemului sėu muscular tóte materialele de care el are necesitate. Ɛtă pentru ce, când se intēmplă ast-fel, lucrătorul slăbesce atât de iute. Orī-ce mașină care muncesce fără a repara pierderile sėle se usėdă neapėrat ¹⁾.”

---

¹⁾ Lacassagne, uvragiul citat.

Cépa însă unită cărnei séu brânzei și cu mămăligă este un foarte bun aliment.

Pentru copii mici, cépa este un rău, și trebuie a arăta tristele consecuențe sătenilor, care le dau cépa și refuză a le da lapte în ȕilele de post.

Usturoiul, are aceleși proprietăți ca și cépa.

Crastaveții, cari sunt foarte puțin nutritori, căci au aprópe numai 0.8 la % substanțe azotate, sunt des întrebuințați. Ei sunt mâncați séu verđi numai cu sare, séu mai rar și cu puțin oțet. Uleiul mai nici o dată nu se pune în salata lor.

Un bun mijloc de a-ți mânca sunt crastaveții acri (murați); atunci, acidul lactic ce se dezvoltă favorisă digestia lor precum și a enormului volum de mămăligă ce mănâncă cu ei.

Crastaveții sunt dér indigesti, foarte puțin nutritivi, însă foarte des intră în usul lor alimentar.

Măncarea lor vara, în o țără palustră, contribuie mult a da putere efluviilor; de aci ideia, că ei produc friguri. Acéstă proprietate se atribuie tuturor fructelor și vegetalelor indigeste, capabile de a produce o iritație a căilor digestive, din cauză că slăbind indiviđii, servesc de cauză ocațională acțiunei constante a efluviilor palustre!

Varđa, de asemenea este des usitată la țără. Ea se mănâncă fértă cu carne, cu slănină de mascur, séu acrită ca și crastaveții.

Varđa, de și cam dificilă de digerat, este sănétosă și foarte nutritivă prin sărurile séle, și chiar prin o proporție bună de substanțe azotate.

E de regretat numai că se cultivă rar de săteni,

cari se mulțumesc cu cépă, crastaveți și fasolile nedeslipite.

Unită cu slănină séu carne de mascur mai ales, după ce mai întâiu a fost acrită, constituie, mai ales iarna, un foarte bun aliment. E de observat că varța dulce, nemțescă, cum o chéamă in orașe, nu se cunósce la țéră.

Ea este una din plantele alimentare ce crește foarte bine la noi, și a căria prezență este neapărată in grădina locuitorului de la țéră.

Sfecele, sunt rar întrebuințate. Ele se mănâncă la țéră, cópte in cuptor, ca ce-va dulce; de asemenea tot cópte séu ferte, și in urmă cu oțet. Mai adesea ele intră in facerea borșului cu sfece, in care pun o mulțime de legume, cum este loboda, cimbrul, cépă, cartofi, ștevie, etc., care însă se usită mai ales primăvara.

Sfecla e o legumă ușoră și plăcută, lesne de cultivat și sănătósă; ar trebui mai mult cultivată ca pêne acum.

Morcovii, așa de emolienți și buni pentru copii, sunt foarte rar usitați la țéră. Ei nu preferă de cât lucrurile cari pot fi acrite (murate), séu măncate acru; acesta, ne putându-se întembla cu morcovul, el este aprópe cu totul exclus din regimul lor alimentar.

Același lucru se întembla și cu țelina, plantă hrănitóre și lesne de digerat.

Ardeii, mai ales in județele de pe malul stâng al Dunărei, jócă un mare rol in alimentația țéranilor. Mi de ómení se nutresc cu mămăligă și cu câte un ardeiu crud cu sare, séu copt pe spuđă, și cu puțin oțet.

Ardeiul se mai pune printre crastaveți la acrit, séu chiar se acresc singuri.

El nu este aprópe de loó nutritiv, dér este un bun condiment mai ales când ne gândim la *enormul volum de substanțe quasi indigeste ce locuitorul de la câmp ingeredă.*

Ardeiul mic ce se pune ca pulvere, séu intreg in bucate, este un condiment fórte iritant, ce trebuesce combătut, căci din cauza lui sunt o mulțime de afecțiuni chronice ale stomacului la țéră.

El chiar póte fi considerat ca un stimulent la abusul bėturilor spirtóse.

Ne mai rămâne acum a videa unul din principalele sorginți de viață ale sáténului, care este cartoful.

Cartofii, intră pentru o bună parte in regimul țéranilor nostri. Departe de a le dori numai acest tubercul, ași videa insă cu plăcere decă el ar fi mai rěspândit.

Cu părere de réu trebuie a spune că sunt sate intregi, in care abia una séu douė familii, au câte-va cuiburi de cartofi.

Acéstă lipsă in țéră se póte lesne videa și prin marele import ce facem din Ungaria, cu deosebire de la Brașov.

In Moldova satele de Ungurenii, au mai exclusiv comerțul cartofilor, pe când in Muntenia fac aprópe acelaș lucru Bulgarii.

Acest tubercul, bun pentru copii mai ales, ar fi fórte util țéranilor.

Piureaua, făcută din cartofi cu lapte și puțin unt, este tot ce se póte dori copiilor mici de la țéră.

Cartofii cu carne care sunt o escelentă hrană, rar se mănâncă la țără.

Țăranii însă mănâncă cartofii séu copti séu borsă făcut din ei și cépa.

Trebuie a lua tóte măsurile ca țăranul să profite de acest tubercul și ca să nu mai vedem rușinosul fapt al importului de cartofi.

E ce-va de speriat, pentru cine a văduț de aprópe, sărăcia ce există in grădina țăranului.

Duceți-vă la țără, și adesea veți videa decimii de case, de a celor improprietăriți la 1864, infecte și insalubre care nu au nici gard, de unde mai voiți să mai aibă grădină de legume, séu póme; și de unde să se mai véduă vacă séu porc?

La țără este o miserie profundă de care încă nu ne dăm bine séma!

Miseria creată locuitorului desgustat de viață; demoralisarea in care se află; sdrobirea bunelor séle gândiri; totul au contribuit a'l aduce in acéstă miserabilă stare, in cât să nu scie nici chiar cu ce se va nutri mâine!

Țăranul însă afară de abusul ce face de fasole, cépa și ardeiu, mai consumă, o mulțime de ieburi, ce cresc in un mod natural pe câmpiile nóstre.

Ast-fel Urđicele constituesc mai număi singure, cu usturoiul și cépa, alimentele întregéi primă-veri.

La acestea trebuie a adăoga stevia, loboda, știrul, susaiul, carele preparate fierte, cu borsă séu crude cu sare, ca cea din urmă, constituesc adesea tot prânđu lor. Și câți, venind primă-véra, cu aceste ierburi se simt fericiți, avënd cel puțin ce-va spre a se nutri.

Étă ce'mi scrie in acéstă privință D-nu Drand Sabin,

care a pitrecut mai multă vreme véra acésta la Gheboea, plasa Ialomița, județul Dâmbovița :

„Ei au căutat îndată ce a dat iérba să amestice mălaiul cu diferite buruiene ca s'îl facé mai spornic. Ast-fel au mâncat un fel de mămăligă sau turtă cu urđici, stevie și alte buruiene și o mână de mălaiu. Acest mod de nutriment nu a fost bun pentru copiii cari au căđut bolnavi îndată.“

Turtele acestea, negre verđui s'au véđut astă primă-vără și in Bucuresci, la nenorociții sătenii ce venise pentru prașelă.

Alunelele, atât de nutritive, mai nici nu le cunosc dênșii.

Din contra tot soiul de *mânătărci*, pêně și un fel de *ciuperci negre*, desigur nesănătósă, cu aparența mucilaginosă, ce cresc pe ștejarii sunt căutate și mâncate ferte cu usturoiu și une-orii cu puțin oțet.

Locuitorul nostru de la țéră, atât prin lipsă, cât și prin rea deprindere se nutresce de tot réu.

Fără a denatura lucrurile, putem a afirma, că sunt puține țéri in Europa care se producă fructe mai frumóse ca România.

Cronicarii descriu invasiunile Poloneđe in Moldova, nutrindu-se mai numai cu fructele bune ale țerei.

Grădinile de la Pitești, Délul-nou, Drăgășani, Odo-besci, Nicosesci, Huși, Hălăucești, Horotniceni, Dulcești, sunt atâtea reminiscențe in mare parte de ceia ce ele erau.

Prunele, merele și perele, gutuiile, uscate séu Povidla (pistil móle), vișenele și cireșele uscate, nucile și alunele; uleiul ce se făcea din acestea, erau atâtea lucruri plăcute și nutritive de care dispuneau locuitorii nostri.

Acum moșnenii, în mare parte au pierdut grădinele lor. Improprietății nici s'au gândit a le face. Prunele uscate, se aduc de la Brașov; cele-lalte conserve de iarnă rar se mai fac.

Ceia ce este mai trist e că dârșii au acum cele mai rele spețe, și sunt plăși întregi, în care nu se găsește o fructă cum se cade, exceptând câte-va grădini, de a le proprietarilor mari.

Un mare rău e și deprinderea de a mânca aceste fructe de verzi, ceia ce e apópe de regulă.

Pe urmă se mai face la noi un mare abus de pepenele galben și verde mai ales.

Lesne se poate vedea din zorul zilei, copii séu adulții, cu câte un enorm pepene, pe care 'l bate și scutură, pêne ce scurge tot liquidul din intrul, și în urmă, tăindu'l felii, nu consum numai partea cóptă, dér pêne și cea verde din cójă!

Acésta fără nici o altă substanță, afară decât nu'l mănâncă cu mămăligă, și atunci e un prânđ în regulă.

De aceia, câte indigestii și câte friguri, căpătate din acéstă cauză.

Strugurii, în genere sunt buni, dér ei sunt cu totul parțial răspândiți în țără. Sunt județe întregi chiar, ce n'au un singur butuc de vie.

Din tóte acestea rezultă că țeranul nostru se nutrește în genere, cu substanțe grele de digerat, și afară de fasole, foarte puțin nutritive; ast-fel că pentru a se putea nutri fiziologicesce, trebuie a ingera un volum enorm, și a se servi de condimente acre și iritante. Din cauza regimului ce duce acum, unit abuzului ce fac de ierburii și póme necópte și de rea cualitate, rezultă o influență tristă

asupra physicului și moralului său, precum și asupra progeniturii sale.

Acésta dér e cauza slăbiciunii, morbidității, mortalității și mai ales a puținei rezistențe la muncă și chiar a lenei sale involuntare.

Étă de ce distinșii medici ca Dr Felix ¹⁾ și Obedenaru s'au grăbit a arăta că acésta stare de malatie, ce i se aruncă de mulți ca o insultă nu este lenea condamnată de morală.

D-nu Dr Obedenaru dicea in tratatul său „Despre Friguri“ citat deja in mai multe rînduri in acésta lucrare :

„Debitatea țéranului Román insă este produsă in parte de hrana neindestulătoare. Mămăliga, laptele bătut și legumele nu sunt de ajuns pentru a susține puterile omului, după cum paiele n'ar fi de ajuns ca să susție puterile unui cal care n'ar mânca nici fân, nici orđ și numai pae. Și apoi laptele bătut nu este mâncat de cât in ți de dulce. Când este ți de post, mâncarea țéranului este ci mai de plâns; varđa acră și fasole séu linte, fasole séu linte și varđa acră! Cu acest fel de hrană tot ar mai putea cineva fi sănătos decât ar locui o țéară cu totul sănătósă, și decât n'ar avea nimic de muncit. Déră in câmpiile nóstre omul are fórte adesea friguri, chiar hrănindu-se bine; cum ar putea să scape de acest réu muncitorii nostri cari sunt așa de réu hrăniți? Écă pentru ce dicem mai sus că nu trebuie să facem imputări țéranilor nostri și să dicem că sunt leneși din fire.“

D-nu Dr Obedenaru, uită încă că acest regim e escepțional și că adesea mujdeiul, cirul, cépa, ciupercele

¹⁾ Veđi pagina 245.

de pe stejar, crastaveții, mămăliga gólă, borșul cu prune verđi, sunt alimentele ce mulți mănâncă chiar atunci când trebuie a munci mai mult, la prașală, secere, séu la cosit.

Eu mă mir cum mă resistă. Se vede că și azotul din atmosferă e asimilabil!

Acéstă stare produce două mari rele.

Primo, că slăbindu'l pe el, 'l supune la diferite malatii, cu deosebire la influența efluviilor palustre, care o dată căpătată nu 'i lasă nici timpul, nici forța pentru a munci. Relele se întrețin unele pe altele, susținându-se reciproc. Tot din acéstă cauză, rezultă și mortalitatea mare a copiilor, a bătrânilor și a convalescenților.

La țără nu trăiesc de cât cei ce au o constituție de fier. Constituțiile slabe, ce vegetăđă in orașe, acolo nu pot viețui. Eță de ce ei se culcă pe zăpadă séu in noroiu, mănâncă ce am vedut, și totuși sunt încă, totuși se mai numără între ființele viețuitoare.

Rēul cel mai mare este și in nenorocitul obiceiu al postului, căci chiar acest insuficient regim, nu duréđă de cât jumătate an, făcēnd loc postului despre a căruia rele ne vom ocupa îndată.

Al douilea, că cu un organism rēu nutrit, avem mai puțină șansă de a avea copii; și mai ales, de a nasce copii viabili, valiđi. Acésta e de cea mai mare importanță, căci viitorul țerei nu este de loc asigurat; și atunci, toate sacrificiile ce noi ne-am impus, vor servi numai pentru a se ridica pe cadavrul nostru alt ném, care va beneficia, singur și sigur, de miclele noastre economii și imbunătățiri.

Să nu ne măgulim cu nici o altă idee, lupta pentru

existență este față, și mai ales încă, când ne sinucidem singuri!

Ca mijloc de îndreptare în prima linie, va trebui a se reînființa la țară, pătulele (coșarele) de rezervă; cu rezervă însă, ca guvernul, comuna său județul, *cu nici un chip să nu se amestice, de cât numai pentru ca sătenii să depună o porțiune cu totul mică (două la sută s. e.) din recolta lor. Dăr să nu ia nimeni alții aceste rezerve, de cât tot dârșii în raport cu ce au pus, la fie-care 2 ani!*

Bunele teorii ale economiștilor din alte țări industriale ce sunt contra instituției coșarelor de rezervă, nu se pot aplica la noi.

Ei au dreptate a susține la ei că aceste coșare de rezervă sunt rele din cauză că țin un capital închis, ce ne fiind în circulație, nu produce.

Dăr ei au capitaluri la dispoziție în momentele crude ale fómetei cu care pot imediat avea produsele brute necesare alimentației.

Noi nu avem capitaluri și suntem și o țară agricolă de la care alții cumpără. Trebuie să dăr a le reînființa neapărat.

Să se incurajeze de asemenea munca, să se premieze și să se ajute sătenii cu semințe și bune consilii, mai ales în ce privesce îngrășemintele, micile irigații, ce pot face lesne pe pământul lor.

Să li se arate marea importanță ca cu toții fără distincție să cultive în grădina lor, fasole, mađare, bob, cępă, usturoiu, varđă și cartofi, beneficiind pentru acęsta de locurile ce acum lasă sterpe și de gunoiul ce lepădă.

De asemenea să li se arate necesitatea d'a avea câți

va pomii roditori, de speță bună, care se le dea pentru tot anul fructe bune, răcoritoare, lesne de conservat și adesea foarte nutritive, lucru pentru care nu le trebuie nici muncă, nici capital¹⁾.

Iar în ce privește vitele și tot soiul de pasări ce stă în puțința lor de a avea, se punem totă silința, pentru ca el să și le procure și îngrijescă bine.

Când o dată le va avea, el lesne va înțelege utilitatea și rolul lor imens în economia sa casnică și va căuta tot-d'a-una a'și păstra această atmosferă de mică avuție, de la care depinde totul, *existența, sănătatea și propășirea némului său.*

Comiții agricole în fie-care județ, onest și sincer conduse, fără spirit de șicană și partid, ar da cele mai fericite rezultate.

Un proiect prezentat anul acesta de guvern Camereii au fost deja admis, rămâne însă a avea și sancțiunea Senatului care ar fi fost de dorit a pune mai multă grabă, căci: „Nu există țară în Europa în care să nu existe comiții agricole sau alte asociațiuni analoge, și pretutindeni sunt îmbrățișate de către guvern și încurajate în lucrările lor. La noi, nu știu din ce pă-

---

¹⁾ Trebuie să de asemenea neapărat a se planta șoselele naționale, județene și comunale, cu pomii roditori, pentru ca astfel pe lângă umbra ce va apărea călătorii în timpul verii, pe lângă lemnul ce se va da consumațiunii, se vor cultiva multe fructe, care vor înlesni alimentația și mlădițele pentru săteni.

Cine a călătorit în Styria, a putut lesne observa, că șoselele în tot lungul lor, sunt niște adevărate grădini, care fac fructele ieftine și abundente în localitate.

Plantarea nucilor mai ales care constituiau un avut articol de comerț, mai ales prin lemn și ulei, va face ca industria să câștige mult, și să se oprească importul acestui lemn. Șoselele făcute în Moldova pe timpul lui M. Sturza, pot să ne serve în mic de exemplu.

cate, se pare că este un făcut ca asemenea instituțiuni să nu prindă rădăcini ¹⁾.”

Francia cu deosebire datoresce acestor instituții, tot progresul și puterea sa, cel puțin acum se o imităm în bine, căci destul am imitat tocmai ce nu ne trebuia.

Și să nu uităm că : vorbind de comițiile agricole, vorbim de mijlocul de a înmulți buna producție. Scim de asemenea că : „Din momentul ce o populațiune începe a mânca mai bine, începe tot o dată și o viață intelectuală diferită. Tóte necesitățile ei, tóte aspirațiunile, sunt mai alese, mai fin concepute, și tot ce o încorgióră, este mai bine îngrijit ²⁾.”

Un rău încă de o mare importanță consistă în următorul fapt :

Ca ori-ce societate în decadență, punem tótă valoarea și atențiunea noastră în imbrăcăminte.

Cu cât cine-va e mai *grozav* imbrăcat, este bine vădută, chiar decă ar fi o nulitate.

Acésta e moda Românilor întorși de la Paris unde ei sunt adesea numiți: *Pequin*.

Damele, mai ales, fac un abus nebun de cele mai excentrice mode streine. Adesea vedându-le cine-va s'ar crede la un bal costumat, séu la o seră în care papagaliă Brasilei jócă principalul rol.

Nu ar fi nimic decă numai cei ce au ar comite aceste erori.

Dér răul consistă în acésta că cel mai mic scriitor, funcționar, comerciant, meseriaș séu agricultor, cu to-

¹⁾ «Revista Sciințifică». Cronica de la 1 Martie 1880.

²⁾ «Alimentația în genere» *Dr Crucénu*, 1879, Bucuresei.

ții vroim a ne îmbrăca în costume adesea foarte curioase și mai tot-d'a-una foarte costisitoare.

Adăogați la acesta că materiile ne vin din străinătate, și că chiar confecțiunea și comanda se face în țară tot de străini.

E lucru ciudat că Românii nu vor să se uite la simplicitatea îmbrăcămintei străinilor ce le vînd aceste obiecte.

Pentru a face dér față acestei dorințe, persoanele cu mișlôce răsrtânse, pun un mare bir, pe absolutul necesar în ce privesce locuința și masa.

„Să mînânci ce veî putea, căci acasă la tine nimeni nu scie cine esci, dér o dată în lume, să cauți a fi curat îmbrăcat.“ Étă consiliul ce am auđit adesea dându-se copiilor de părinți chiar! Ca în tôte și aci forma predomină.

Dér acéstă tristă deprindere influențedă în un mod pernicios asupra sănătăței și forței generatrice.

În acesta nu prea diferăm de ceia ce erau acum 30 ani Italianii.

Aceiași rasă, aceleași defecte. E de dorit numai ca și la noi o bună educație să ne schimbe în bine.

„Frugalitatea nu este apanagiul exclusiv a lucrătorilor și țăranilor din Italia, ea este încă practică ca virtute cardinală în clasele de sus. Epuisați din cauza neocupărilor lucrative, ne conservându-se nici dreptul de nascere, averile mari nu pot susține în afară o lămină ilusorie de cât cu o economie internă din cele mai aspre. Amorul propriu deplasat, vanitatea la unii, o falsă rușine la alții, au intervertit în detrimentul dignității umane rolurile de necesitate și de superflu¹⁾.“

1) «L'agriculture et la vie rurale en Italie.» Vidalin. «Revue des deux monde.» Tome XVI, 1 Août, 1858, pag. 574.

Deosebirea este numai în aceea că noi am mers mai departe. Pe când în Italia o singură clasă a societății „a intervenit, în *detrimentul dignității umane rolurile de necesitate și de superflu*“ la noi aproape oricine are puțin *mișloce, păcătuiesce ast-fel!*

Și fiind că suntem la capitolul important al relelor alimentațiunii, înainte de a studia tristele efecte ale Postului, să vedem încă o importantă cestiune, relativă la întărcarea copiilor.

Acésta constituie un important moment din viața lor de dezvoltare.

Direcția și forța dată unei ființe de mică, va servi în bine séu în rău, acésta ființă în viitor.

Întărcarea la noi se face în un mod cu totul nehygienic.

Acésta din 2 cauze :

1. Fiind că ei se întărcă prea curênd, căci cel mult la 7 luni, copilul este în general deja întărcat.

Ceia ce e mai rău, e că adesea de la 4 luni, se începe a i se da de mâncare nenumărate lucruri incompatibile cu puterea și rolul stomahului lor.

2. Modul cum se întărcă copiii este érași foarte rău. La noi de o dată copilul culcat séra la sênul mamei, diminueța se treșese cu lingura la gură.

Transițiunea nu este respectată și alimentația nouă, e ca un corp străin pentru stomahul copilului, deprins cu lapte. Cu tóte că *Donné* susține că e mai bine să nu se lase *mult timp* alimentației mixte, totuși este mai natural ca să fie câte-va zile de trecere *în care pe când dosa laptelui matern se scade regulat, se cresce câtimea alimentației curviciose etății lor.*

Combaterea acestui rău, se va face prin bune consilii, prin răspândirea instrucției.

Căci nu numai copilul este brusc înțereat, dér alimentația ce i se dă în urmă, fiind necorectă, produce grave desordine, după cum am putut vîdea în capitolul antecedent. (Despre Paludism).

Să videm acum, relele produse prin post și decă această instituție este conformă cu progresul și necesitățile vieței nóstre. Pentru această mē voiui servi de un studiu ce am făcut deja ¹⁾, și pe care 'l-am adăogit, pe cât era încă necesitate.

Nu voiui discuta de loc origina postului impusă prin condiții climaterice, temperamente, moravuri séu tendințe în direcția ce s'ar fi voit a se da când va popórelor; nici decă această origină este justificată séu nu prin timpurile în cari 'și-a luat nascere, prin prudența popórelor vechi, séu prin cestiunile de localitate.

Nu voiui discuta de asemenea nici cestiunea, decă în Indiă, centrul Africeï séu alte localități, postul ar fi séu nu indicat chiar astă-dî, grație unei escesive temperaturi, prin faptul că în fond postul se apropie fórte mult de regimul cunoscut sub numele de vegetarian.

Pentru mine postul fiind uă regulă, mai mult séu mai puțin prudentă, născută și impusă prin condițiunile de topographie, latitudine, séu resursele naturale ale unei localități óre-care, voiui căuta în studiul de față numai, a vîdea decă practica și minuțioasa sa observare, se impun prin vre-una din condițiile mai sus citate și populației din România. În același timp,

¹⁾ Veđi: *Dr Istrati*, «Postul la Români.» «Gazeta Societ. Sciinț. Medicale» No. 20, 1879.

voiu face să reeasă răul, căci binele lipsește cu totul, ce rezultă pentru poporul și națiunea română.

Ca ast-fel cestiunea fiind privită in genere, nici latitudinea, nici topographia, nici miđlócele directe de alimentație ale țerei, nici climatul, condițiile sociale, viața mai mult de cât activă a locuitorului de la țără, séu a lucrătorului din orașe, nu justifică acéstă necalificabilă pedépsă physiologică, ce ne-o impunem singuri, in dauna muncii ce suntem chemați a produce, a sănătăței, a perpetuării rasei nóstre, prin lipsa necesare séu de rea calitate.

Obiectiunea ce unii fac, cu aerul de a fi descoperit piatra phylosophală, că poporul nostru de secolii postesce, fără a se fi pierdut, 'mă pare mai mult de cât rezultatul unei lipse de cunoscințe și observație.

Décă Românul a postit secolii, rezultatul la care a ajuns este atât de nesatisfăcător, in cât el singur condamnă astă-dí postul.

Nu brațele slăbite, nu vinele umplute cu un sânge apos, nu o ânimă ce bate a lene, și un creier ce abia are o voință, erau ornamentele physiologice ale Românului istoric, cualității ce astă-dí sunt fórte frecvente, grație in mare parte condițiilor lui de alimentație, in care postul constitue partea cea mai ucidătoare.

Și a'și mai înțelege postul, ca o variație de alimentație la un individ séu popor, când alimentația sa dilnică nu numai că ar consista din substanțe hrănitóre, dér ar păcătui încă prin escesul unui ast-fel de regim.

Aș înțelege postul, pêne la un punct óre-căre, pentru individul séu poporul, care trăiesce in trândăvie,

după cum cu același titlu 'l admit pentru călugărițe și călugări.

A admite însă postul la un popor ce de ordinar posteste printr'un regim absolut insuficient și debilitant; a admite postul la un popor cu viață și care trebuie să muncască, atât cât soarele este la orizont, pentru a'și asigura relativ o bună stare, și a ajunge restul omenirii, de care în mare parte este depărtat prin calități negative, ar fi a îndeplini o crimă de les-naționalitate, condamnată și de știință și de moralitate.

Prejudiciul și rutina sunt inamicii seculari ai națiunilor. și se încarnedă pînă acolo, în cât chiar regulile cele mai ordinare ale bunului simț sunt cu totul înlăturate.

Acésta o putem videa din punctul de vedere a cestiunii care ne preocupă.

Românul, ca orî-care om, cunósce și el regula elementară că cu cât va îngriji mai bine animalele séle domestice, ele vor fi mai capabile de o bună sănătate, și de a desvolta o forță mai mare în munca ce li se cere.

Prejudiciul însă face, ca sieși să impue cu totul alte reguli de cât acele ce bunul simț 'l-ar sfătui să facă pentru dînsul după cum face pentru vitele séle.

Căci, în adevăr, pe când, în vederea muncii séu a unui drum óre-care el dă calului séu fîn séu orđ, substanțe cu mult mai hrănitóre de cât paiele séu iérba, pentru dînsul face cu totul contrariu.

Ast-fel în cât, în loc ca primă-véra, când slăbit din iernă, trebuie a începe o muncă escesivă de șapte-opt luni de țile, în loc de a căuta sé'si alégă în alimen-

tația sa substanțe echivalente fânului său orđului ce dă calului său, el din contra se supune unui regim de paie, de substanțe, cu totul nehrănitore, în timp de 7 săptămâni!

Același lucru îl face două luni vera (St. Petru și Sta Maria), când laptele, brânza, ouele sunt cu profușiune; și la finele toamnei el serbedă postul Crăciunului când tocmai grație cărnei grase, ce ar avea la dispoziția sa, s'ar putea întrema puțin pentru a rezista mai bine rigorilor iernei.

Adăogați la acesta, Lunea, Mercurea și Vinerea din ori-ce săptămână, adecă tocmai ce trebuie, pentru a-i face să perdă forța ce unii cel puțin dintr'ênșii o capătă prin o alimentație mai sănătósă în cele-l-alte 4 zile din restul săptămânei.

Să mai adăgăm și nenumăratele selee zile de dulce, în cari dânsul se îndulcesce numai cu cêpă și mămăligă ?

În cât, pentru ochiul observator și cu totul imparțial, locuitorul român, de la țără mai ales, postesce voluntar mai mult de jumătate an, fără a numera încă cât-va timp de post forțat.

Și încă ce post.

„*Lângă un țeran moldovan*¹⁾ *observând postul său, un trapist însuși ar risca de a trece drept un epicurian*²⁾.“

Tristele efecte ale postului se pot observa și asupra Românilor din Transilvania cu toate că ei de ordin ar se nutresc mai bine.

„Printre rasele monarhieii Austro-Ungare, câte-va

¹⁾ Acesta se aplică fără de excepție și celor de dincóce de Milcov.

²⁾ «Trois mois de séjour en Moldavie.» *Dr Eugène Léger*, pagina 55, Paris, 1861.

se deosebesc prin frugalitatea și *posturile religioase* la care se supun : *Românii, Rutenii, etc.*, a caror *recruți se presintă adesea ori la revisie intr'o stare spaimântătoare de slăbiciune și lipsă de forțe*¹⁾.”

Cu un ast-fel de regim, observând de altă parte producțiunea agricolă a țerei, decă ne surprinde ce-va, și este ce-va care desvoltă in noi mirarea, nu e că Românul muncesce mai puțin de cât lucrătorul străin, dér din contra, trebuie a'l admira și a ne intrebă cum este posibil ca cu o ast-fel de alimentație să mai producă încă enorma cantitate de travaliu ce brațele selescută frământând pământul țerei!

Manșetiștii nostri politici și multe din capacitățile produse in străinătate tratădă cu dispreț pe lucrătorul român, taxându'l cu tot soiul de epitete nedemne acestui ném de ómenî, in loc de a se inchina dinaintea enormei munci produse de aceste brațe bolnave, in loc de a căuta să aplice cunoscințele, séu să ușede de poziția lor socială, spre a face, pentru nenorocitul lucrător, ceia ce alți ómenî in condițiile lor au făcut pentru lucrătorii țerilor in cari se aflau.

Tot-d'a-una când mă gândesc la această cestiune, îmi reamintesc un important esemplu intêmplat in Francia, atunci când primele linii de drum de fier se făceau între Paris și Rouen și când lucrătorii francesi, alăturăți pe lêngă lucrătorii englesi, veniți in număr mare, se vedură cu cât sunt inapoî, in privința cantității de muncă ce erau capabili a face.

¹⁾ Die simulirten krankheit der Werpflchtigen. *W. Derblich* Veđi Revues des sciencès mèdicales en France et à l'étranger. No. 24, 15 Oct. 1878, pag. 699, Paris.

Oamenii de știință, și cei puși de sôrtă a conduce poporul frances, nu s'au grăbit a defăima pe lucrătorii lor, după cum o fac în mare parte la noi, dăr studiând mai de aproape cauza acestei diferențe, au vădut că ea 'și avea origina direct în modul de alimentație. Căci îndată ce lucrătorul frances a fost hrănit cu o cantitate de carne identică cu a celui engles, și munca produsă de dênșii a fost nu numai egală, dăr și superiôră celor-l-alți, din cauză că, pe lêngă forța ce o căpătaseră, erau încă cu mult mai descepti.

„Când în diferite mari lucrări, și cu deosebire când s'a construit drumul de fer de la Rouen, s'au pus Francesii la rația Englesului : *s'au vădut producându-se tot atât și mai mult ca cest de pe urmă* ¹⁾.“

Un exemplu identic hygieniștii ni'l presintă cu lucrătorii unei fabrice de turnătorie din departamentul Tarn din Francia, în care dênșii perdeau cinci-spre-șce șile pe an din cauza ôstenelei séu a malatiilor. La 1833 D-nu Talabot fiind numit director al acestei usine, el introduce în regimul alimentar al acestor lucrători carnea ca element esențial. Și de unde acești lucrători perdeau 15 șile pe an, grație acestui regim, numărul șilelor pierdute scădura numai la trei pe an.

Să facem același lucru și pentru lucrătorii Români și să fim convinși că munca lor va fi cu mult mai superiôră, căci în loc de a'i lăsa să șacă pe prispă din cauza pepenelui și a mămăligei ce mănâncă, dându'i voiă, pe cât mișlôcele séle 'i permit, a mânca ouă, brânză și lapte, din când în când puțină carne, el va fi mai robust și cu mult mai sănătos; și sunt con-

¹⁾ *Riant*. «Traité d'hygiène, pagina 330, 1879.

vins că nenumăratele epidemii de cari populațiunea noastră neavută astă-dî este atît de bîntuită, și in special paludismul, nu vor putea să influențede intr'un grad atît de pernicios și destructor, când corpurile pe cari ele fatalmente cad vor fi mai bine îngrijite și hrănite.

N'avem de cât a observa la țera care suferă mai mult de efectele paludismului (frigurilor): proprietarul, de la a căruia masă carnea nu lipsesce, séu săténul, carele adesea prîndesce cu mămăligă și cépă?

Di tóte acestea vedem că postul, mai ales pentru latitudinea țerei noastre, păcătuesce in prima linie prin insuficiența sa ca regim dibilitant, pe când o alimentațiune corectă trebuie să fie reconstituantă și întăritóre. Acésta se observă cu atît mai mult pentru clasele sêrace și in special pentru ómenii ce muncesc, femeile gravide, copii mici, bêtrânii, mamele ce alăptéđă și persónele bolnave.

N'are cine-va pentru a se convinge in mic de influența perniciosă a postului de cât a observa natura malatiilor și numărul consultațiunilor date la serviciile destinate pe lêngă spitatalele din Bucuresci, și in special la spitalul de copii.

Îmi reamintesc cu oróre că in unele dîle, afară de 50 paturi destinate pentru acésta, se presintau pêné la 76 copii la consultații in timpul postului, intre cari 90 la sută erau atinși de tóte stările morbide posibile ale tubului digestiv.

Majoritatea acestor copii marasmatici sucombă in urma acestor malatii devenite chronice.

Mamei adese-orî i se sécă sînul in timpul postului și copilul este victima acestui prejudiciu.

Décă întercarea se face in același timp, copilașului nevinovat i se dă cir de mămăligă, in loc de puțin lapte întăritor.

D-nu doctorand Sabin, chiar véra acésta, étă ce'mî scrie relativ la practica postului, de pe malul Ialomiței, județul Dâmbovița.

„Locuitorii din Ghebóea și Finta, țin cu mare sfințenie la Posturi. *Am găsit aice țeranî și țerance care 'mî au spus că mai bine preferă să le móră copii de cât să'i spurce in țilele de post cu lapte séu ouă.*“

Lehusei, bolnavului séu bētrānului gārbovit, religiu-nea nóstră, prin practica postului, in loc de a le da viéță in puțină zémă de carne séu lapte, *le dá din contra mórtea, trecēndu'i de la cēpă, la usturoiu, séu de la icre, la sardele.*

Practica postului dupē cum se face astă-đi la noi, in vedere cu munca escesivă ce se cere fie-căruia, in raport cu condițiunile de existență din ce in ce mai rēstrānse și cu o alimentație in mare parte insuficientă chiar in țilele de dulce, este o adevērată calamitate, care ne duce, și ne a adus chiar la miseria fiziologică care, după cum đice Burchardat: „Este factorul esențial al descrescerei și degenărei unui popor.“

Quetelet și Villermé, au probat că *concepțiunile cele mai numeróse au loc prima-véra, cum voiți dér ca țera-nul nostru și Romāni in genere, să concēpă, să se in-multēscă când ei tocmai in momentul acesta suprem, de la care depinde viitorul unei familii, a unei rase, se su-pun voluntar, prin o tristă deprindere, la un post care le*

*slăbește corpul, forțele și prin urmare și puterea procrea-
tore.*

Etă d'er la ce rezultat ajungem prin deprinderi nera-
ționale, mai ales in o țără expusă la brusce schim-
bări de climă, și plină de malaria.

De asemenea Casper a probat făcând o statistică de
trei milioane decese, a principalelor orașe, *că mortali-
tatea cea mai mare are loc primă-vera.*

*Prin postul ce noi facem, favorisăm și grăbim acest
ultim act al existenței noastre.*

Moralitatea chiar condamnă postul, căci crimele ce
el s'evêrșese prin practica sea nu sunt cerute de nici
o relegiune; căci, un popor, ca și un om, redus in
stare de miserie, decadență fizică și morală, in agonia
sa physiologică, nu mai pôte munci și nu scusă atunci
nici un mișloc pentru a satisface naturalei cerinți de
a se hrăni.

Câți criminali ore și câți deținuți nu se détoređă
posturilor?

S'ar părea paradoxal și n'ar avea cine-va de cât
s'əmî obiecteze că lenea este causa relei séle nutrițiuni.

S'ă uită insă că mișlocul in care cine-va trăiesce și
directiunea ce s'ă dá națiunilor, ca și indiviđilor, decid
de sórta lor ultimă.

Cum, faceți pe un popor a'și perde puterea sa prin
posturi forțate, a se lenevi și deveni trândav prin re-
gimul ce impuneți, a'l face să neglijeđe totul pentru
că credința sa religiósă 'l olbigă a se hrăni numai
cu ciuperci și cépă, și in urmă, după ce ajungeți a'l
perde și ca physic și ca moral, vă rădicați in mora-
riști, voi cari nu postiți nici o dată; deveniți severi

și implacabil, și condamnați un popor întreg la decapitația morală, după ce ați ajuns aproape a-l decapita physicesce?

Da, acum aveți dreptate, postul a produs lenea și lenea întreține astăzi postul, în cât din acest punct de vedere privită cestiunea, găsesc că a avut multă dreptate distinsul profesor D-nu Dr Marcovici când într'o discuțiune ce am avut cu D-se în luna Septembrie anul curent, 'mă duse între altele: „Postul 'l-am studiat și eu, el e ținut nu numai prin credința religioasă, dér e întreținut și e în mare parte fructul lenei. Primă-véra țeranul culege urdici și le mănâncă cu mă-măligă; asta este ușor, căci pentru a avea ouă, 'i trebuie găini și spre a avea găini trebuie a le hrăni, a le îngriji, căci alt-fel dă mórtea în ele; pentru a avea lapte, trebuie a hrăni și secela vaca; ei nu o fac acésta.“

Relele produse prin post, cari după cum se practică la noi, echivaléğă perfect cu relele produse prin o alimentație insuficientă, nu sunt cunoscute numai de când Bouchardat publică importanta sa lucrare asupra alimentației insuficiente. Hippocrat chiar, în operile séle traduse de Littré, spune că s'ar face un mare réu ómului, déca i s'ar da o hrană insuficientă și nu în raport cu necesitățile séle. El adaogă că acésta este o cauză în economia umană de slăbiciune, de bólă și mórte.

Pentru noi, posturile sunt un réu mai mult de cât mare, sunt o calamitate socială și o nenorocire națională. D-nu Dr Obedenaru, déca nu mă înșel, este acela care a apropiat mai bine cestiunea, când a scris că

cel mai mare inamic al națiunei române de sigur este legislatorul, care ne-a impus posturile.

Ar fi mai mult de cât o copilărie, de a face discuții religioase in țera noastră, séu de a mai pune la vot, după cum s'a făcut, existența lui Dumnezeu ; dér, ar fi in același timp o crimă, ca acei cari au bună-voință, curagiu și energiă, să nu se ridice cu un cés mai 'nainte pentru a scăpa poporul de acest flagel, necompatibil nici moravurilor nóstre, nici rasei, nici climatului, nici condițiilor sociale, nici secolului, dér numai un obicei vițios, care in mare parte este elementul principal in etiologia pasivului nostru din demographie, pasiv ce se mănține in florind, grație atâtor epidemii, morți prematură și lipsă de naseri suficiente.

Malthus, in tesă generală, susține cu dreptate că acolo unde in resursele unui popor o pâine scade, un copil nasce mai puțin.

Acolo, đic economiștii moderni și statisticii compentinți, unde un copil este mai puțin, se nasce un criminal, din aceleași lipsuri.

Ce trebuie a đice noi, cari cu duhovnicescele nóstre posturi dispunem așa de bine poporul la decadență fizică și morală ?

Și să notăm bine că tocmai astă-đi, când lupta pentru existență este atât de fanatică, când ea este chiar justificată, când in alte părți poporului caută a i se injecta sânge, putere și vieță, noi le sustragem constant mēduva lor, și in loc de a le đice : mâncați, trăiți, lucrați, 'i lăsăm șansa de a peri, după ce le-am inlesnit șansa de a deveni netrebnici și adesea criminali !

Étă, intru cât privesce postul din punctul de vedere al insuficienței séle ca regim hrănitor!

Să nu uităm însă că, pentru ómenii cu miđlóce, postul departe de a fi un regim dispłăcut și nehrănitor, el pécătuesce din contra prin substanțe prea mult nutritive, cari, din cauza modului lor de preparație, devin indigeste, cu atât mai mult, că se face un mare abuz de ele.

N'avem de cât a ne reaminti diferitele specii de icre de pesce, măslina, halvale, corpuri grase și alte conserve, cari, pe lêngă că sunt indigeste, in cantitatea in care se mánăncă ele in timpul postului, stomacurilor consumatorilor, sunt in același timp indigeste și țereii, din causă că absolut tóte sunt substanțe străine, importate la noi.

Grecii n'au fost atât de simpli, pe cât 'i credem noi, când o dată cu postul, ne-au impus in mare parte și articolele lor de esport.

Mai produce un rěul postul, un rěu nu mai puțin important și din alt punct de vedere.

Cine nu'și aduce aminte escesul și abuzul ce se face in timpul tranzițiunilor de la cășlegi la post și vice-versa. Câte sănătăți compromise, câte malatii chronice improspătate și iuțite prin aceste escese?

Medicii, mai bine ca orii și cine, știu cât sunt de solicitați după lăsatul secului séu după đilele de post.

O imprudență aduce pe alta, și după mánăcare multă vine escesul de beție; in cât, din acest punct de vedere, đilele de la inceputul și finitul postului sunt un adevěrat scandal. Mese intinse, ce durėđă đilé intregi, ómenii ce nu fac de cât a mánca și bea, pe când străi-

niî din țeră lucrédă; bețiî ce duc le acte de violență regretabile, la scene și fapte desgustătore și imorale.

Obiceiul de a face aceste serbări turcesce, cu puscî și pistóle, face și mai nenorocite rezultatele acestei cauze.

La lăsatul seculuî pentru postul cel mare, Bucuresciul pare o adevărată Plevnă, din cauza miilor de impușcături ce mahalale și poeticii bărbierî din centru, intrețin cu o nespusă furie sub nasul polițieî, in centrul capitaleî și in contra tuturor regulamentelor.

Resultatul este pentru fie-care an, o mulțime de omuciderî, perderî de membre și alte nenumărate triste accidente. Foile, la aceste ocațiuni sunt tot-d'a-una pline de aceste fapte, cc intristédă ânima și condamnă prin ele *moralitatea* ce căpătăm prin acest obicei religios, dér nu de lăudat.

Același lucru se repetă și in ȓilele Pasceluî, când pe lêngă câți-va impușcați, numărul celor bătutuî și injunghiați este ca de ordinar, destul de respectabil.

N'avem de cât a face adițiunea pentru țera intrégă, a nenorocirilor intêmplate la acéstă ocașie, pentru a âvea o idee și despre partea morală a acestuî regim.

O reformă este absolut necesară; reformă care, pentru a fi mai bine priimită, și pentru onórea chiar a bisericeî, trebuie să vină de la dênșă.

Prea Sf.-Sa Părintele Mitropolitul, pe care direct trebuie a'l privi acéstă cestie, să se gândéscă cât 'i-ar datori posteritatea, cât 'l-ar respecta și iubi, mai mult cât este, contimporaniî săî, decât ca medic moral ce este al acestiî populațiî, va căuta să suprime posturile, necerute nici de religie și absolut incompatibile cu starea nóstră actuală.

Dacă Prea Sf.-Sa 'și-a atras atâta simpatie, dând numai veșmântul strămoșesc clerului român, câtă simpatie și venerație 'și-ar atrage când, suprimând posturile, ar invășmânta poporul român cu scutul bărbăției, puterii și virtuții strămoșesci, atât de necesare nouă în lupta de astă-zi, pentru a ne putea conserva și trăi ca națiune.

Să sperăm că în curând ómenii de bine din această țără, se vor ocupa de această importantă cestic, și să fim bine cinnvinși, că o dată *postul înlăturat, vom depărta una din cele mai principale cause de pierdere ale némului nostru.*

ALCOOLISMUL

«*Beția este o calamitate socială.*»

(M. Lévy. „Traité d'hygiène publique et privée.“ Tome second, Paris. 1879).

«Fisionomia bețivului exprimă de-gradațiunea morală. Trebuința de a bea devine imperioasă, și, pentru a o satisface, el recurge la toate mijlocele, fie cele mai umilitoare, căci pasiunea 'l domină și 'l tortură neincetat. El devine mánios, iritabil, violent, lovesce fără milă pe cei ce 'l incongióră; el pierde ori-ce respect către cei-l-alți, ori-ce demnitate către el însuși, și impasibil și indiferent, nu se mai turbură nici de scandalurile ce provócă impregiurul lui, nici de miseria ce aduce in familia sa. La unii consciința se póte descepta; ei apreciađă starea in care sunt ajunsți; atunci se desgustă de ei însuși; și in máhnirea și uritul lor nu găsesc alt refugiu de cât in sinucidere.»

(„Alienatul in fața societăței și a sciinței.“ Dr Sutz. 1877, Bucuresci).

Beția este unul din obiceiurile rele ce se intind cu mai multă furie la noi și care prin urmare a produs și va produce mari nenorociri.

Trebuie să declarăm însă, că beția la noi, nu este nici așa intinsă, nici nu a produs încă enormele rele, de cari sufer in special țările Nordice ca : Scandinavia,

Prusia, Anglita, Rusia și chiar Francia, unde personaje din cele mai importante prin poziția lor economică, politică și socială, sunt adesea ori reduse la adevărate organisme sugătoare de alcooluri.

Ast-fel că la 1869, în Francia consumația liquidelor spirtoase se ridică la *132,000 hectolitri*.

În Anglita se consumă anual, *200 milioane litruri de alcool*.

În Statele-Unite media anuală a consumației unui locuitor *intrece 27 litruri*.

În Suedia, scoțând femeile și copii ea este de *80 la 100 litruri*.

În Rusia răul este încă și mai mare.

Etă pentru ce cu multă dreptate omenii de știință cer, ca: „*Hygiēna ca și morala să găsească un mijloc, prin care să se pună capăt abuzurilor cari minădă forțele vii ale unei națiuni, distrug energia sa, scad sentimentul dignității sēle, și duce funestul lor rezultat asupra mai multor generațiuni* ¹⁾!“

S'a calculat că numai în Anglita mor anual *50,000* persoane din cauza beției.

Jumătate din nebunii, două treimi din sērași și trei pătrimi din criminali sunt bețivi ²⁾.

Ceia ce e trist, e că bețivii sunt aceia ce ajută mai mult puterea epidemiilor. Tōte malatiile, mai ales cele endemice și epidemice, nu numai că îi lovese mai mult dēr, produc la ei o mortalitate mai mare.

Mai trist e când privim puterea genesică a alcoolilor.

1) *A. Riant*. «*Leçons d'hygiēne*.» 1875, Paris.

2) Veđi: *M. Lévy*. Tome seconde, pag. 681.

După Lippich, un bețiv căsătorit nu p $\acute{o}$ te avea mai mult de un copil (1.3 in termen mediu).

După Frank, cauza principală a aborturilor la feme $\acute{i}$, e beția ¹⁾.

În America de Nord, grație acestui vițiu adus de Europeni, *s'au stins triburi întregi de Indieni*.

Éta de ce Bouchardat ȃice : „Alcoolismul oprește mersul ascendent al Umanității, și conduce fatalmente la înlocuirea raselor cari se degradă, prin rase virgine a acestor cauze de degenerare physică și morală.

Același lucru arată Huss, pentru poporul Scandinav ²⁾.

El arată că o dată cu întinderea beției, Scandinavia a fost tétrul unor epidemii necunoscute, ceia ce e la noi acum în urmă cu *Dyphterismul*, etc.

Acéstă malatie specială copiilor probéđă în prima linie, puțină forță vitală de la părinți. Acesta e cazul copiilor a căror părinți sunt bețivi.

„Am avut multe gastrite la ómeni mari, provenite parte din réul regim, parte din usagiul rachiului ³⁾.”

Tot Huss, arată că scrofulele, gastritele și alte malatii cronice se înmulțesc, ceia ce este absolut cazul de la noi.

În fine, termenul vieței medié scăđuse; numérul alienațiilor, criminalilor și sinuciderilor, crescuse, fapte ce se pot lesne videa și la noi.

El finesce ȃicând : „Sub raportul forțelor physice și al staturéi, poporul Suedes a *degenerat* de la ceia ce

¹⁾ Veđi: *M. Lévy*. Tome premier, pag. 861.

²⁾ Veđi: «Alcoolisme» *Nouv. Dict. de Med. et Chirurgie*. Tome premier.

³⁾ *Sabin*. Epistolă asupra hygienei câtor-va sate din Dâmbovița.

erau străbunii lor. Și decă miqlóce energice nu vor opri progresul răului, *națiunea este amenințată de o decadentă neremediabilă.*“

Cei ce au cetit cu luare aminte Capitolele precedente, pot cu multă inlesnire să vedă, marea asemănare de cauze și de *consecuențe triste ce noi presentăm.*

Intre altele însă beția produce un imens număr de nebuni și de copii ce finesc prin a inebuni, séu a deveni criminali.

Morel dicea :

Un bețiv are trei fii : Cel întâiu, este atins de delirul periodic ; al douilea este atins de stupórea obicinuită ; al treilea este un idiot complet.

Un altul are șapte copii : doui mor intr'o vârstă inaintată, in urma unor convulsii ; al treilea, devine alienat la vârsta de două-șeci și doui ani ; al patrulea póte trece drept un adevărat imbecil din nascere ; al cincilea este bizar și misantrop ; o tineră soră suferă de o nevralgie cu fenomene de histerie, și rațiunea ei a fost turburată de mai multe ori ; al șeptelea este un lucrător inteligenté dér cu un temperament fórté nervos ; el este deja subiectul unor accese de tristețá.

Mai mult incá „aceste ființe degenerate sunt lovite mai des de *neputin'a reproductivă*, și asta in detrimentul desvoltárei normale a organelor genitale ; séu decá, nu sunt cu totul sterili, este de necređut, afará de condițiunii esecțiionale de regenerátiune, provenind de la femee, *cá descendenții lor să fie viabili.* In alte circumstanțe in fine, *mai numeróse de câte s'ar putea crede,* acești indiviđi reintrá in *clasa celor urmăriți de legi și ei adaogá populațiunea aresturilor și temnițelor.*“

Ce să mai ȳicem noi, care numai la Telega avem 300 condamnați pe viață și alți 119 cel puțin pe câte 20 ani!

Etă de ce Alfred Fournier, ȳice : „Nu se pôte crede chiar, ceia ce beția costă umanității, ca forță, inteligență și putere generatrice. Din punctul de vedere moral, ea depravădă, ea tēmpesce; din punctul de vedere physic, ea lovesce organismul in organele sēle principale și funcțiunile sēle medicale; din punctul de vedere al spetēi, el de-generădă și impu'inădă¹⁾.“

La noi rēul nu este așa de inaintat; cu tôte aces-tea, decă vom face o mică paralelă intre ceia ce era, sunt acum 30—40 ani și ceia ce este acum, vom vi-dea că acest rēu s'a intins in un mod prodigios, și că in același timp nu am făcut nimic pentru a'l indrepta.

Rēul principal inșe consistă in următorele trei puncte, pe care mă voiu cerca a le desvolta in urmă :

1. Consequențele triste ale unor bēuturi de rea calitate (rachiurile de bucate, vinurile acre, falsificate, etc.).

2. Rēul ce resultă din bēutura acestor substanțe de către ómenii ce se nutresc măi mult ca insuficient.

3. Climatul prea fierbinte, in timp de patru, cincī lunī; climat ce nu permite atunci aceste abusuri alcoolice.

Le vom discuta dēr pe fie-care din aceste impor-tante puncte in parte.

Causele beției la noi sunt numeróse; principala inșe este *miseria*, lipsa unei alimentațiunii suficiente și re-constituante, dupē cum am vēdūt in capitolul special²⁾. Cu tôte acestea, beția are la noi măi multe puncte de

1) «Alcoolisme.» Nouveau Dict. de Méd et de Chirurgie.

2) Vēdī pag. 223.

plecare, și trebuie să o mărturisim însă, că două din ele, de și au o origină foarte depărtată, totuși, ele nu ne făceau să suferim ceia ce suferim acum.

Prima cauză a beției, a acelei beții vesele și nu atât de pernicioasă cum e beția actuală, este la noi *mulțimea viilor*. Adevărul e că sunt puține țări pe continent în care podgoriile — regiunile vinicole — să fie atât de răspândite și întinse.

Vinurile noastre cum erau făcute și mai ales ținute de părinții nostri, și cum se prepară încă în unele localități chiar astăzi (căci în majoritate se păstrează și prepară rău și se dau consumațiunei prea curând, etc.), pot concura absolut cu majoritatea vinurilor din Europa. Cotnari, dau vinuri ce nu se găsesc ori și unde, și sunt cele mai alcoolice din vinurile de la noi. Nicorești și Odobesci dau vinuri negre destul de tanisate. Ade-sea acum, mai ales cele din urmă, sunt și artificial făcute din vinuri albe, grație unui farmacist, ce procură podgorenilor *Malva arborea*, de alt-mintrelea inofensivă, pentru a le colora.

Délul-Mare, Drăgășani, Valea-Călugărească, Iași, Huși, Gâșteni, etc., sunt atâtea localități în cari viile arată în de ajuns că ele prosper pe toate costele noastre, când sunt bine expuse la răsărit ¹⁾.

1) Principalele podgorii în țară sunt următoarele :

Cotnari și Socola	în districtul Iași.	
Gâșteni și Târgul-Oena	>	Bacău.
Grecii și Costesci	>	Tutova.
Ituși și Huși	>	Fălciu.
Nicoresci	>	Tecuci.
Odobesci	>	Putna.
Valea-Călugărească	>	Buzău.
Délul-Mare	>	Prahova și Buzău.

Înțelegem d'ér că cu atâtea vinuri, ast-fel in cât chiar in 1879 s'au v'ndut cu 20 parale v'adra, la Odobești, orî cât de stoicei am fi, totuși alunecăm adesea pe panta unei vesele țile de pitrecere ; cu atât mai mult t'ómna, când toți cunosc ab antiquo la noi, *cât e de bine a mânca nucî verđi cu must de vin încă ne fiert (fermentat)*.

D'ér cât sunt de departe efectele ce produce asupra organismului, acest must in care glycosa (sacharul de struguri) încă nu e transformat in alcool, de efectele produse prin acele otrăvitoare b'ături : *pocirlă, t'irâș, basamac, rachiul de Moldova, care om'oră clasa noastră de jos!*

Cât diferă consequențele unei beții naturale (pentru a precisa beția de la culesul viilor), grație c'ireia in timpul culesului toți erau și sunt vesel, in care urele disp'ireau, veselia int'rea ânima, și intre degradătoreea stare mintală in care lasă beția sistematică a rachiului ordinar! Adăogați că prima se face in aerul liber, și alta in pivnițele orașelor, in cărciumile infec'e, mai ales ale ovreilor!

Cu t'ôte acestea mulțimea viilor și culesul lor, era și este o causă provocătore a beției. Cine nu'și aduce aminte timpurile căraușilor, in care in decursul t'ómnei, miș de care, încărcate cu butii in care mustul fermenta încă, se țineau g'arlă, s. e. de la Focșani p'ênă la Iași, Botoșani, etc.

Adesea orî hore intregi mergătore, de ómenî beți, încunjurau căruțele, cântând și jucând poștii intregi !

Văcăresci	districtul Ilfov.
Gréca	» Vlașca.
Pitesci	» Argeș și Muscel.
Dragănesci	» Olt
Drăgășani	» Vâlcea.
Oreviția	» Mehedinți.

Acestea se cunosceau atât de bine, în cât nu arare ori ómenii pacinici erau forțați a lua alte căi, căci o dată apucați pe șosea de cărăuși, ori cât de boer neós ar fi fost cine-va, adesea trebuia cam cu de-asila, să se cobóre și să bea din ulcéórele cărăușilor, pênă când se suia și dênsul cântând în trăsură!

De multe ori certe grave, omoruri, au rezultat din aceste cauze. Și de câte ori, femei de bună condiție, nu regretau de a fi întâlnit acești ómenii beți, inconșienți de ceia ce făceau în drumul lor.

Acestea erau însă consecințele cele mai triste, a acestei beții, *care se fineau o dată cu ajungerea a casă a cărăușilor ; și escesele regretabile după drumuri s'ar fi oprit lesne, cu o supra-vegħiere mai creștinésă.*

O a doua cauză care produce la noi beția este *mulțimea sêrbătorilor și modul cum religiunea înțelege postul și sêrbările religióse.*

Ași dori să știu câți óre nu încercă acéstă veselie alcoolică o dată cu învierea lui Hristos, lăsatul secului la diferite posturi, Crăciun, etc.

La Crăciun și Pasce ȓile întregi, la părinții nostri, și astă-ȓi încă în nenumărate localități, stau mesele întinse, vinul în așteptare de a plăcea ; ocașuni în fine, de a provova acéstă pasiune.

Imitațiunea érași, și noi în acéstă privința copiem fórte iute, în réu séu în bine, a făcut ca acéstă pa-timă, să se întinȓa fórte mult.

Prin imitație înțeleg împrumutarea acestei pasiuni din străinătate de către clasa avută, și poporul luând esemplu de la boeri și streinii ce au imigrat în țera.

Streinii ce au intrat în România, mai ales cei din

Germania și Austria, unde abuzurile alcoolice, dată de mult încă, și care străini, erau adesea spuma ce debordă vasul, au adus pe o scară largă acest vițiu la noi. E curios cum mulți din acești ómenii, renunță cu totul la berea cu care erau din copilărie deprinși, pentru a nu bea la noi de cât vin. Mi se pare că nu pierd prin acesta nimic; dér pierd, prin prea multa bună-voință ce au pentru acest product indigen, dând un rău exemplu indigenilor, pe care voiesc a'í civilisa!

Viața fiind mult mai ușorã înainte, banii intrând în de ajuns, o dată cu deschiderea Dunărei comerțului European, care veni să cumpere grânele noastre; începerea unei vieți noi, liberă și fără cuțitul turcesc séu miseria grecéscă; toate acestea au făcut ca boerii vechi pênă mult încóce, să iubescă desfătările și chiar ei făceau óre-care abuz de bătură.

Abusul lor consista în vin vechiu și curat din țeră, în vișinap, vutcă, rachiuri curate făcute pe melisă, pe mintă, etc., toate preparate de bunele noastre gospodine, în a căror bușmaccii se și beau adesea aceste alese bături ¹⁾.

Cine a vădut pe Barbu Lăutarul, care este o sinceră copie a unei període din viața noastră de acum un patrar de secol, póte sé'și inchipuiască în ce dulce far-niente petreceau cât-va timp bunii nostri gospodari.

Escesele însă se vedeau adesea. *Răul exemplu se dădu.* Boerii beți, sérutau țeranii ce întâlneau (cu toate că unora a doua și le dădeau câte 50 de bice), eșiau cu mesele întinse, duse de feciori, la plimbare. La fie-care răs-pântie masa se întidea, musica suna, scaunele erau

1) Aceste producte se mai prepară în partea de sus a țerei.

ocupate de boieri și vinul curgea. *Acastă educație dată țeranilor și lucrătorilor din orașe dăte triste rezultate.*

Din nefericire chiar copiii lor creșură că așa e viața, de aceia urmașii în mare parte au fost séu sunt, tipul jucătorilor de cărți și al beției.

Cine cunósce partea de sus a țerei póte să înțelegă mai bine aceste rënduri.

Sătenii și lucrătorii români, creșură de cuviință a imita pe boeri și străini. Dér cei cari o desvoltară pe o scară largă a fost biurocrația, clasa intermediară și mai ales lucrătorii din orașe.

Țéra deveni un adevérat focar de bețivi. Diferența de trecut este că nu se mai bea numai *la sêrbători* și la prilejuri¹⁾, la *cules de vii*; și ceia ce e și mai trist, e că nu se mai bea vinuri curate și produse alcoolice indigene!... *Departé de acésta, acum se bea ori și când; se bea necumpțat; se beau vinuri Unguresci falsificate²⁾ și otrăvite; se bea în fine numai liquoruri străine!*...

Productele naționale, curate, sunt detestate, ca tot ce vine din țéra nóstră.

1) La ocazii (cuvânt popular, întrebuițat în asemenea condiții).

2) Este imensă cantitatea de vinuri Unguresci ce intră în țérá, majoritatea sunt falsificate. În termen mediu se importă pentru o valóre de 337,410 franci *anual*. Adăogați sumele ce se mai duc pe vinuri franceze, care trebuie a fi dublu, italiene, grecesce, etc., și veți videa ce frumos imposit plătesce străinilor, țéra ce ar trebui să exporte ea milióne!

Ceia ce e mai grav e că importăția cresce cumplit. Ast-fel la 1873 s'au importat pentru 176,312 lei, și deja la 1878 pentru 505,179!... Și majoritatea acestor vinuri sunt falsificate cu substanțe perniciose*.

Noi încurajăm crimele străinilor prin pierderea sănătăței noastre, căci consumăm tóte productele lor alimentare și alcoolice, etc., produse mai tot-d'a-una false și cu substanțe toxice în ele.

Așa însă trebuie să pățescă acei ce fac bucate cu unt de la Paris și din Svițera, de la Brașov și Sucéva. Acei cari au pe masă tot soiul de con-

*) Veđi: „Revista sciințifică“ No. 4 din 1879 și No. 1, 2, 7 și 8 din 1880.

Ceia ce este mai trist e că femeia, ce nu pusese încă acéstă cupă la gura sa, acum adesea ori zace bătă, lêngă masa la care bărbații in momentele de beție, sunt tocmai mai licențioși către ele!

Spirturile cât de próste, *numai tari sê fie*, sunt căutate. Țuica, rachiul de prune tare, rachiul curat de tes-covină, sunt depărtate și se pierd, pe când *rachiul de bucate* (de povarnă, velnițe), impur, tare și rău pre-preparat (adesea intenționat de Evrei), se servește lucrătorilor, care 'l găsec mai mult ca bun, de și le arde viața.

Numérul cârciumilor a crescut in un un mod pródigios. In Bucuresci 60 la % din zidirile ce se construesc, sunt făcute de cârciumari séu cofetari ordinari. Cafenelele s'au inmulțit in un mod scandalos, cârciumile sunt câte 1000 de fiesce care scólă.

In Mnntenia Grecii și Țințarii ¹⁾, in Moldova Jidani, nu au lăsat cel mai mic colț de uliță, intorsătură séu cișmea pe drum, incrucisare de șosea séu potecă, lêngă care sê nu fi stabilit o cârciumă.

Cu tóte poleitele nóstre reglemente, ca Ovreii sê nu

---

serve de carne și fructe, piperuri și muștaruri din Anglia, Italia, Germania, etc. Noi cari nu ne invrednicim a avea nici brândă, căci $\frac{3}{4}$ din ceia ce se consumă in Bucuresci é străină. Laptele chiar se aduce și se vinde in cutii, din Svițera! Hainele și mobilele sunt de la străini. Alimentele și băturile streine. Graiul și ánima străine. Ce ne a mai rămas Românesc? Nimic! Uitasem, aerul!... Atât ne a mai rămas din țeră! Dér și el decă nu se póte importa ne ducem insê cu mile in străinătate, unde punga țerei se deșertă pentru a aduce inapoí ómeni dișerți de dorul și de bunurile țerei. La 1871, in un singur an, Principele Dimitrie Ghica, atunci Președinte de consiliu, a constatat că s'a eliberat 30,000 paspórtel!... Câte milióne!... și ne mai mirăm că dispărem!

¹⁾ Români séu Bulgari din Macedonia.

aibă cârciume in comunele rurale, ei însă domnesc in toate părțile. La noi se vede că : *Banul face forța. Banul Ovreiului luat de la Români!*

Pentru 10—15 galbeni, adesea mult mai puțin, ce proprietarul anual priimesce de la Jidan pentru hanul de pe Moșie său din Sat, el lasă ca aceste criminale ființe să sugă sângele Românilor, injectându-le rachiul ardător și ucigător, și să'i despoie și de productele de pe câmp, dându-le in loc vițniul și mórtea!

Copii mici, sunt adesea ori bețivi ca și părinții, cari 'i deprind de mici cu spirt. *Băieții de 10 ani la țără, beau rachiul regulat, alătura cu părinții lor!* Nu voi uita nici o dată pe un țigan zidar, ce venise la Spitalul de copii, cu un băiat de 6 luni. Copilul suferea de o gastro-entherită cronică, ce'l adusese in o stare profundă de marasm, și tatăl 'mă declară, că dădea țuca copilului de „când 'l făcuse mumă-sa!”

Să nu credem că e unicul.

„ . . . Și mai ales rachiul, cu carele sunt învățați intr'un mod admirabil copii, care'l beau ca apa¹⁾.”

Cât suntem de departe de ideile lui Galien care susținea că *până la 18 ani* se nu se bea de cât apă; și a lui Platon care nu permitea vinul de cât *de la 22 ani!* De ar fi cunoscut rachiurile, le-ar fi dat ei ore la 6 luni!

Una însă din principalele cause ce contribuie a se răspândi beția și la noi, ca și in alțe țări, și mai mult încă, *este starea economică deplorabilă in care se află populațiunea noastră rurală și urbană, muncitoare.*

¹⁾ *Sabin.* Epistola citată.

Căci :

„Adesea ori omul pe care deplorabila sa situație 'l reduce la disperare, se dedă la bătătură și se espune la ruină ¹⁾.”

Spoliați și nedreptățiți de toți, dându-le însă conștiința drepturilor lor prin legile noastre, fără a le da în realitate nici o serioasă atențiune ; lăsați pe mâna cârciumarului Grec și Jidan, aceste adevărate Lipitori ale Satului așa de minunat descrise de distinsul și ilustrul Alessandri ; lăsați și pe mâna vechililor Greci și acum în urmă și pe a vechililor, arendașilor și proprietarilor Jidani ; puteți a vă face ideă de ceia ce le rămâne acestor nenorociți !

Și câți chiar din conaționali lor nu abuză în un mod rușinos de miseria și ignoranța lor ? !

Caracterul lor s'a înăsprit ; bunătatea și ospitalitatea bătrânescă, caracteristică a Românului, s'au schimbat la mulți, în dispreț său ură pentru tot c'el incongiură ; ei au devenit mincinoși și vindicativi ; leneși prin starea lor miserabilă, bețivi la culme, bețivi pêne vând totul, pentru ași da momente de plăcere, false și costisitoare, pungei și sănătății lor ; momente de plăcere în care pumnul său toporul, găsește adesea ori un obstacol de invins, în capul femeiei, copilului ori vecinului său ! Crima urmădă ast-fel adesea beției.

Ce devine procreația, onestitatea, forța, munca și grija economică pentru pământul și vitele s'ele, în aceste condiții, puteți lesne a vă inchipui.

In definitiv miseria produce beția și beția întretine miseria.

1) «Éléments de science sociale» tradusă din englesezee, pag. 334.

„Ast-fel prezentat, problemul social se schimbă, și băturite spirtóse nu se arată de cât ca o *compensațiune la insuficiența alimentațiunei și ca excitentul necesar la indeplinirea unei munci penibile.*

Clasele lucrátóre sunt clasele sërmane.

Rëu hránite, mãi tot-d'a-una rëu locuite, și adesea puțin imbrácate, lipsesce mãi tot-d'a-una omului de muncă cãldura indispensabilă la execuția sarcinei sële. Diminëta, ciocanul de rachiu (și ce rachiu!) 'i dă focul și energia pentru a se pune pe muncă; el se simte reinsuflețit și reincãldit, și câte o dată chiar, și primejdia e acolo, înșelând fómea sa el póte uita nevoile sële in perderea dignității sële ¹⁾.“

D-nu Dr *Marcovică*, adesea, in cursul cliniceí sële, este forțat a atinge cestiunea alcoolismului.

Un mare număr de afecțiuni alcoolice ale stomahului și ficatului mãi ales, fórte multe encephalo-patii alcoolice, tremurături ale corpului séu membrilor thoracice, in special, 'l provóca la acésta.

D-sa explică *acéstă stare intinsă a beției prin lipsa de o alimentație suficientă*, in cât concludé, cunoscënd starea lucrurilor de la noi, că țëranul trebuiesce chiar a bea, pe cât timp va urma regimul de acum.

Se scie că munca câmpului este din cele mãi grele, de aseminea este și cu profesiunile manuale de prin orașe; și tocmai acești ómení ce muncesc din greu sunt rëu hrániți, postiți in urmă atâta timp; mâncând știr, urđicé și crastaveți tot anul, adică tocmai alimente cari au abia de la 0.80 pënë la 1 la ‰ substanțe azotate. Putem videa dér cu ce substanțe nesuficiente

1) *Lacassagne*. Lucrarea citată, pag. 464.

caută ei a pune la loc partea ce se pierde din mușchi, în timpul muncii.

Atunci slăbind recurg la rachiu, substanță ce le dă acea „*forță înșelătoare*“ după espresia D-lui Dr Marcovici, cu care sunt stimulați și pot cât-va timp mai lesne munci.

Căci: „*Omul găsește în aceste alimente nervoase un întreținător al activității sale, energia necesară pentru concurența vitală, materialele de căldură și de reparațiune, efortul indispensabil pentru execuțiunea unei munci, și câte o dată, pentru ce nu am spune-o? Uitarea momentană a miseriei și a suferințelor*¹⁾“.

Dér în curând se pitreacă cu ai noștri, ceia ce se întemplă uvrierilor streini; după cât-va timp dosa nu mai ajunge, ci trebuie să o mărească, și o măresc în raport cu starea din ce în ce mai în decadentă a physicului lor.

Am observat frumoase cazuri de alcoolism printre servitorii spitalelor; unii dintre ei erau în imposibilitate de a face ce-va decât nu luau mai întâiu o bună dosă de țuică séu rachiu.

Adesea orî ei luau țuică caldă, obiceiul foarte răspândit²⁾. Indată ce întârziiau, fața lor devenea lividă, corpul lor tremura mai tare, și incapabili de orî-ce muncă, păreau cu totul surdî la ordinele ce primeau. Ei dér păreau beți când nu beau!

Sângecu luat, ei păreau mai rumeni, puteau lucra, și nu aveau aerul a fi beți.

1) Lacassagne. «*Traité d'hygiène publique et sociale.*» Paris.

2) Nu mai puțin de condamnat e deprinderea ce este foarte răspândită la noi, de a bea țuică fértă cu sachar, piper, ardeiu, etc.

Resultatul final, al alcoolismului este *dér ne fecunditatea și mórtea prematură*.

Vinurile nóstre grație drumurilor de fer, se duc mare parte în Rusia, Bulgaria, etc. De asemenea consumațiunea fiind mare, numărul locuitorilor din orașe crescând mult, străinii ce consum vinul fiind în număr din ce în ce mai mare, vinul, din toate unghiurile țerei se aduce către centru, și adesea se bea, tocmai de acea clasă de ómenii ce nu ar mai avea necesitate de un astfel de stimulent, având un regim alimentar suficient.

Țeranului îi rămâne foarte puțin vin, séu cele mai próste vinuri. În Moldova s. e. când un butoiu cu vin se strică, muceșce și se acresce, atunci proprietarul îl scóte din pivniță și în loc de a-l face oțet, îl dá cârciumarului din sat, care îl vinde la Români! Înțelegeți ce póte face tubului intestinal acésta acritură murdară. De fel chiar vinurile nóstre conțin prea mult acid tartric; dér încă când sunt acrite, grație Acidului acetic ce se desvoltă.

Aceste vinuri acre „*nu tonifică, ele irită căile digestive, causéază bóle de stomah, câte o dată diarree, prin iritație și debilitate* 1).“

Vinurile nóstre au marele avantaj că nu conțin în genere de cât 6—8 la % alcool, ceia ce a constitui o foarte bună băutură pentru săteni, nenorocire însă că nu-l au la dispoziție.

Musturile, (cidru) de mere, de pere, etc., aprópe nici se mai fac la noi! Vinul de mestécán este absolut uitat.

Prin urmare adevărata băutură ce rămène astă-dí țe-

1) *Riant* «Leçons d'hygiène» pag. 360.

ranului, este rachiul, și acest rachiu e numai, — afară de câte-va județe de la munte : Muscel, Prahova, Buzău, Pitești, unde se mai face țuica, — rachiul de bucate, făcut din grâu și mai de ordinar din porumb.

Ceia ce este intristător e că după tabelele statistice, producțiunea țuicei, a scăzut mai mult ca a cincea parte din ce era; pe când, de cinci ori mai mult s'au înmulțit rachiul de bucate relativ cu producția lui de mai 'nainte.

Cu alte cuvinte se suprimă și tinde să se părădă o băutură bună făcută din prune, înlocuindu-se cu o otrăvă, făcută din grânele necesare alimentației generale.

Și : „Adevărata primejdie ce presintă liquorile spirtoase din punctul de vedere al hygienei publice, *este consumațiunea lor nemoderată și degenerescenta fizică și morală ce trag după dânsese.* Abusul rachiului tinde a crește în proporțiune spăimântătoare la ore care popore, *în raport cu deosebire, cu fabricarea ieftină a rachiurilor de bucate și cartofi* ¹⁾.”

Și se nu uitam că :

„Alcoolul usedă iute și produce toate relele bătrâneței, cu decrepitudinea și alterațiunile sêle ²⁾.”

Atunci nu trebuie să ne mirăm că țeranul nostru degeneredă.

Povernele (velnițele), s'au înmulțit foarte mult în țără, și nu se ocupă nimeni să facă o lege restrictivă sêu să impue un control sever asupra productelor ce se obțin în acele velnițe.

¹⁾ *Am. Tardieu.* «Diction. d'hygiène publique.» Tome 1, Paris, 1862.

²⁾ *Lacassagne.* Lucrarea citată.

In termen mediu fie-care locuitor in țera noastră bea 17 $\frac{1}{2}$ oca de rachiu pe an. Acesta e enorm, cu toate că o cred încă prea mică. 17 $\frac{1}{2}$ oca rachiu costă cel puțin 33 franci. Cu această sumă s'ar putea cumpăra 35 oca carne cel puțin, ceia ce ar fi mai mult ca suficient pentru tot anul! Când țeranul ar mânca anual 35 oca carne sunt convins că nu va bea de cât maximum 5 oca rachiu séu numai vin bun.

Ceia ce este trist, e că rachiul de povarnă (alcoolul etilic) făcut din porumb, conține foarte des alcool amylic, ceia ce îi dă acea coloré albicioasă, tulbure, ce se vede la rachiurile din Moldova séu la țărășurile, basamacurile din Bucuresci.

Aceste rachiuri, acre, arđetőre, alteréđă curénd nu numai tubul digestiv, tábăcindu'l ca o pele, făcéndu'l acrynic și prost digerator, dér influentéđă curénd și asupra facultăților intelectuale.

„Décă, spre ex., vom lăsa la o parte infirmitățile cerebrale, cari se presintă din nenorocire in casuri numeróse in Ospitiul Mărcuța, și vom socoti numai afecțiunile mintale, propriu đise, vom constata 40 la 100 casuri determinate prin abususul bețurilor alcoolice¹⁾.“

Séu după toți alieniștii cei mari, „la 100 casuri de alienați, 18 aprópe sunt din cauza beției²⁾.“

Ce trebuie a đice noi când după distinsul profesore D-nu Dr Sutzu, proporțiunea ospiciilor nóstre e de 40 la sută, adică mai mult ca de 2 ori, de ceia ce se observă in străinătate.

1) «Alienatul in fața societăței și a sciinței.» Dr Sutzu, 1877, Bucuresci.

2) «Alcoolisme.» A. Fournier. Lucrarea citată.

Acésta ne dovedesce următoarele : *Intinderea beției, la ómenī ce se nutresc rău și cari beau spirturi de rea calitate.*

S'au acusat adesea Jidaniī că falsifică rachiurile cu vitriol, acésta e adevărat, căci nu se face numai la noi.

In Francia chiar acésta falsificare are loc adese ori.

D-niī Girardin și Morin au constatat că din 35 probe de rachiuri vëndute pe prețuri ieftine la Rouen, 21 conțineau acid sulfuric !

„Acidul sulfuric este fórté des adăogat in micī cuantități rachiului, pentru a'i da un parfum artificial, datorit producțiunei unei proporțiuni de ether ¹⁾.“

„Aceste liquoruri constitue chiar un mijloc fórté comod pentru a putea trece alcoolurile falsificate séu alterate, ce se pot mai greu recunósce sub acésta formă nouă și sub coperișul esențelor séu aromatelor care le ascundă.

. . . . .

„Se adaogă condimente acre pentru a le da o forță aparentă rachiurilor slabe, acid-sulfuric séu lauro-ceras, pentru a le comunica séu desvolta o aromă plăcută ²⁾.“

Dér ei nu se sfiesc a pune pe lêngă *absinth*, *anison*, *coji de portocale*, *lămâi și stafidē*, și *anilină*, *ardeiu*, *peper*, *mustar*, precum și tot soiul de buruieni infecte, care irită căile digestive, producând o adevărată vesi-cație a acestor părți.

„Béuturile falsificate séu amestecate cu principii otrăvitoare presintă de aseminea primejdiī speciale, care sunt de ajuns a le menționa. In fine, relele rachiuri

1) *Am. Tardieu*. «Dict. d'hygiène publique.» Tome I, 1862, Paris.

2) *Riant*. «Leçons d'hygiène,» 1875.

(rachiuri de sfeclă, de grâne, de cartofi), *par a provoca mai ușor accidente de beție, prea redutabile.* Boucharat cu toate acestea, care a fost însărcinat în acest punct cu o anchetă oficială se plăcă a crede că: „dacă aceste alcooluri înbată mai adesea ori, acesta are loc din cauză că se beau în mai mare cantitate, pentru că sunt mai puțin costisitoare, și poate chiar pentru că substanțele ce conțin usucă gâttelejul și escită mai mult a bea cu cât s'au bătut mai mult ¹⁾.”

Trebuie de asemenea a avea în vedere că aceste băuturi de rea calitate, lucrând ca o adevărată otrăvă în organismele noastre, *cu cât aceste organisme vor fi mai slabe, cu atât vor aduce mai curând după ele, nenumăratul șir de triste afecțiuni.*

„El nu poate spune decât natura băuturilor influențată asupra producțiunii simptomelor alcoolice și a fenomenelor physice în particular; cu toate acestea rachiurile de rea calitate par a otrăvi mai curând ²⁾.”

... „Acestea variată de la simple schimbări de caracter, de abea observate de familie, până la manie, ly-pemanie, dementă și idiotism.”

... „Se poate nota mai în special la ei ore-care halucinațiunii și cu deosebire o mare tendință la tristetă ³⁾.”

Constatat fiind că la noi poporul se nutrește de ordinar foarte insuficient, lesne vom putea înțelege răul ce rezultă din aceste triste condiții.

¹⁾ «Alcoolisme.» A. Fournier. «Nouveau dict. de Méd. et de Chirurgie.» Tome premier, 1864, Paris.

²⁾ «De l'état mental des alcoolisés» par Leudet, 1875, No. 14, 15 avril, 1876, pagina 657.

³⁾ Idem, pagina 658.

O altă cauză care face triste de tot efectele alcoolismului la noi, este și *climatul*.

Climatul nostru în timpul verii, având o temperatură adesea mai mare de $+ 35^{\circ}$, nu poate permite escesele alcoolice. *Eată de ce, împreună cu insuficiența alimentației, pentru ce netolerența cantităților mari a băuturilor alcoolice este așa de mică.* Un om bea câte-va gâturi de rachiu, care nu ar adormi de loc pe un Rus sau un Englez, și cade în o stare de nesciință totală.

Umbra unui gard îl ocrotesc o oră, două, până când soarele cu toată puterea lui îl produce o hiperemie sau hemorragie asupra organelor intra-craniene, adesea mortală.

Iarna, din contra, rachiul produce multe cazuri de degerături și morțe; căci alcoolul în doză mare produce sedatie și în loc de a încălzi, contra frigului corpul, el îl răcesce, tâmpesc sensibilitatea și predis-pune la accidente acute.

Un mare factor ce ne-a scăpat érași de multe din relele beției, și care opresce pe mulți la noi de a deveni ast-fel, *este usul dulcetei*.

Cui îi-e sete la noi bea o dulcétă sau ia un rahat cu apă.

În Occident, în ast-fel de condiții ei iau o absentă cu apă, un vermuth, o benedictină, o bere, un pahar de vin, și rar siropul cu apă, ce pare rezervat mai mult copiilor.

Cine ia dulceti multe, riscă dantura și o indigestie. Cine repetă însă multe absente, riscă a peri, adesea nebun și a avea copii epileptici.

Éta diferența și avantajele!

Cred dér că este timp sã ne ocupãm și de acest rãu. Cãci sunt cu totul de idea D-lui Dr Turnescu ¹⁾, carele in unele din clinicele sãele, spunea elevilor sãi :

„*Cel ce va extirpa beþia, va vindeca jumãtate cel puþin din relele de care e bãntuitã omenirea!*“

Vom cãuta dér a descepta pe sãtãn asupra relelor beþiei; vor trebui formulare bine compuse care sã se citescã in bisericã și scoli, prin care sã se arate relele ce produc escesele alcoolice, și cum trebuie ei sã fie severi și cel puþin sã nu permitã acãsta copiilor lor. Sã se consilieþe a bea vin, cãci nu este atãt de deleter.

Usul vinului de bunã cualitate, pune stavilã beþiei cu rachiuri de rea cualitate.

„Se pãte ajuta, și o lungã ședere a nãstrã in Bourgoigne, ne-a permis de a observa acãstã influenþã, cã *usul vinului pare a modera pasiunea pentru liquorurile alcoolice*, așã de deplorabil manifestatã in pãrþile țerei nãstre prea depãrtate de culturile de producþiune pentru ca preþul vinului sã facã usul accesibil tuturor ²⁾.“

Sã se observe in poverne rachiurile, ce se pun in consumaþiune; in comunele urbane, cel puþin, sã se fixeþe quantul de alcool ce va trebui sã aibã la sutã bãuturile spirtose. *Contravenþiunile sã fie aspru pedepsite.*

Sã nu se mai amestice de loc acest rachiu cu *piper, ardeiu, absentã*, etc.

Sã se incurageþe producþiunea viilor, a țuicei, și sã se oprãscã pe cãt posibil va fi rachiurile de porumb, care

1) Numãrul pacienþilor intraþi la spital in stare de beþie e destul de respectabil și la noi.

2) *Riant*, pag. 357.

au două rele : a otrăvi populația și a-i răpi malaiul din gură.

Ar trebui pe cât este posibil a combate usul rachiuului și a favorisa vinderea efină a vinului, însă nu a vinului ce se vinde de ordinar acum.

Nu avem pentru acésta nevoie a ne duce în comune depărtate, se observăm chiar în capitală, prin mahalale, vinul ce se vinde. *Adevărat oțet, și oțet de rea calitate ce nu are măcar etherurile plăcute ce'i dau buchetul său ales. Profirul, vinul roșu-alb, este adesea ori acru și muced.*

Causa e că la noi multe din vii se culeg timpuriu ; său, sunt expuse ast-fel în cât strugurii nu ajung la complectă maturitate.

Un rău nu mai puțin mare e că vinurile la noi nu se țin cât-va timp, dăr se dau curând în consumație.

„Vinul potabil trebuie a avea cel puțin un an ; vinurile noi, adecă acelea ce au trei său patru luni, păstrează în mare parte calitățile mustului și nu au depus de cât o mică porțiune din drojdiile lor. *Ele sunt grele, degajă în primele căi digestive o mare cantitate de acid carbonic, și dau loc la regurgitații acre, la colici, etc.* 1)“

În urmă trebuie a mărturisi că am uitat cu totul bunele mijloce cu care bătrânii noștri aveau vinuri escelente. Îngrijirea vinurilor și corecta lor preparație ne lipsesc.

Vinul natural, produce o beție plăcută, fără symptome grave momentane. Efectele triste se ved numai după un mare abus. Acésta ține la faptul că principiul activ al acestor vinuri este alcoolul Ethylic.

1) M. Lévy. Lucrarea citată, vol I.

Vinurile artificiale, produc o beție tîmpitoare, și foarte adesea cu symptome grave momentane. De asemenea efectele pernicioase se arată cu mult mai curînd ca la primele. Omul de asemenea se imbată mai iute și cu mai puțin. Acésta, ține la faptul că ele sunt adăogate, séu artificial făcute, cu rachiu de sfecele séu grâu, de porumb mai de ordinar, care conține foarte adesea alcoolul amylic, substanță foarte toxică. Nu mai vorbesc de relele ce decurg din colorarea vinurilor cu substanțe străine și mai ales din *indulcirea* lor cu *sachar de Plumb*.

Deprinderea de a adăoga vinului acéstă puternică otravă (sub acetatul de plumb), cu scop de a'l limpedi séu a combate acréla, e foarte respîndită in Bucuresci. Băcanii nostri, lipsiți de ori-ce cunoscințe igienice, ne controlați de nimeni, dorind a trece lucrurile cele mai murdare, nu mai sê li se plătescă, n'au nici un scrupul in acest sens.

De aceia la noi e foarte greu a găsi un vin bun, pentru un copil séu convalescent.

Étă in mare parte și causa enormei consumațiunii de vinuri străine aduse in buteli.

Nu mai puțin trist este obiceiul de a spăla sticlele de vin cu grăunțe de Plumb (halice), ceia ce duce la rezultate identice.

D-nu Dr Marcovici, a cules observații de tot curioase și instructive, relativ la aceste intoxicații plumbice.

Sê căutam dér a recăpêta vechile năstre cunoscințe și a da poporului o *bêtură plăcută, sănătósă și eftină in același timp*.

Numai astfel, ameliorându-i și regimul alimentar, vom putea combate beția cu rachiuri.

Braga ar intruni pênă la un punct această condiție. Dér țeranul nostru *are gustul și vechul mai rafinate ca țeranul bulgar, séu mulți din locuitorii orașelor ce o gă-sesc delicioasă*. În urmă fabricația ei lasă mult de dorit. *Totuși e de preferit țărășului séu basamacului.*

Braga în urmă ne conținând alcool, ar putea fi primită numai cu titlu de limonadă grație acidului lactic ce are în ea.

O băutură ce s'ar putea face și la noi este *chica*, séu berea din porumb (popușoiu), ce se face în America meridională, cunoscută puțin chiar la Londra.

Cum, numai porumbul nu ne lipsește, am putea lesne și avantajos introduce acest system.

Este o cestiune de utilitate publică ce trebuie urgent studiată.

Rămâne încă a studia din acest punct de vedere o băutură escelentă, această este *berea*.

„*Berea este una din liquorile fermentate cele mai prețioase, nu numai din cauză că înlocuesce vinul în țările unde via nu poate crește, dér încă fiind că la calitățile se-le excitante séu rēcoritōre, dupe usul ce facem, ea pare a intruni și proprietăți reparatorii*”¹⁾.

Să nu confundăm berea în totul, cu băuturile spir-tuōse.

„*Berea este în general o liquorē spirituōsă, și, ca astfel, ea exercită asupra organismului aceeași influență ca și alcoolul; dér acesta se găsește tăiat de o așa mare cātīme de apă, în cât efectele se-le sunt considerabil mo-*

¹⁾ *Am. Tardieu.* «Dict. d'hygiène, publique.» Tome I, Paris, 1862.

difcate, slăbite și îndreptate pênă la ore-care punct. De o altă parte, principiile hrănitore ce conține această băutură trebuie să o facă excelentă pentru clasele lucrătore ¹⁾.“

Berea este una din băuturile cari promet mai mult la noi. Căci în realitate de ea avem noi necesitate pentru populația rurală.

Noi dorim ca dânsa să aibă o băutură răcoritoare, mai ales vara, și nu tare alcoolică.

Aceste bune condițiuni se găsesc dăr în bere, care mai intrunesc și proprietățile sële nutritive, absolut necesare unei populații ce în genere se nutrește insuficient.

Nu putem de loc dori usul cafelei sêu cėiului. Acestea nu pot merge împreună cu regimul ce urmădește el. Și în urmă la ce să dorim aceste lucruri de provenință străină, cât timp tot atât de bine putem a'i da lucruri bune, ca vinul, țuica, berea, preparate în țără.

Bine înțeles că vom combate abuzurile ce se fac mai ales în orașe de această băutură.

„Sciu că grădinile publice și prea de tot publice sunt de 5 ori mai numeroase pe cât școlele publice. Sciu că mulți Bucuresceni cari n'au fost loviți de degenerarea intelectuală prin miasme sunt loviți *de degenerare intelectuală prin bere* ²⁾.“

Usul berei însă începe să se generaliseze la noi, și decă nu vom face din ea abuzuri cum facem din tôte, vom putea lesne combate chiar în sate rachiurile de rea calitate. Anul acesta în un singur sat: Poiana, din Prahova, de 80 familii, am numărat 12 cărciumi.

¹⁾ *Am. Tardieu.* Idem.

²⁾ *Dr Obedenaru.* «Scrisore către Redacția „Românului“ 1871, Iuliu.

Aceste triste tendințe ar trebui să descepte pe cei ce ne conduc.

„De câți-va ani, fabricațiunea berei a luat ôre-care importanță in orașele mari, unde populația străină este mai numărôsă. S'a observat că orđul Român este excelent pentru fabricarea acestei bęturii ¹⁾.”

De asemenea se se incurajeđe prin tóte miđlócele, sãdirea și cultivarea merilor și perilor, care cresc atât de bine in țera.

Din aceste fructe se făcea in țera nóstră, *mustul* (cidrul) de mere și pere, care era de o bună calitate și fôrte bine apreciat.

S'a stins usul sęu o dată cu pierderea grãdinelor și a bunelor nóstre obiceiuri.

Acest must ar fi de un adevărat folos in țera nóstră.

El nu conține de cât 7—8 la sută alcool.

„Cidrul cel bun, đice Lehman, este, după bere, cel mai bun succedaneu al rachiului; luat cu moderație, el convine mai la toți ómenii, care 'l gãsesc plăcut și ręcitor. *Eftinãtãței sęle, in mai multe cantóne din Svițera, cum este Thurgovie, Appenzell, Saint-Gall, Zurich, se datoresce că relele abuzului bęturilor spirtóse atât de comune in alte cantóne, sunt necunoscute* ²⁾.”

Sę se pedepsescã de asemenea sever in scoli și armată beția.

Acéstã dispoziție s'a luat deja in Francia. Acolo nu se pedepsea bețivul, conform unui reglement din 1833, de cât atunci când turbura liniscea.

1) *Aurelian et Odobescu*. «Notice sur le Roumanie» Paris, 1868.

2) *Am. Tardieu*. Lucrarea citată.

Dér trebuie óre sã se acceptãm ca rãul sã ajungã la culme pentru a lua dispoziþii contra lui? Ètã de ce ministrul de rãboiu la 1872 ñicea, cu dreptate, relativ la acãstã dispoziþie:

„Acãstã e fõrte regretabil, cãci chefurile duc la beþie, care tãmpesce omul ñi'ï scõte tõtã valõrea. *Departee de a scãdea gravitatea unei faptee, eea constituie o greþelã mãi mult; eea trebuie decii serios a fi combãtutã pretutindenii ñi tot d'a-una; ñi trebuie chiar, in prevederea greþeelor pe care soldatul ar putea sã le comitã, sã scie, fãrã ca sã se mãi indoiascã, cã eea nu va putea nicii o datã fi invocatã ca o circumstanþã atenuantã.*“

Funcþionarii beþivi sã fie daþi afarã.

Cei beþivi sã nu fie primiþi de cãt pãnã la 12 in cãrciumã, ñi sã nu fie permis birjarilor a'ï lua in trãsurii prin oraþ, ñi in special in Bucuresci, in cari ei ñipã ca sãlbatecii ñi turburã liniscea publicã, sãu cad ñi sunt victimã a o mulþime de accidente triste. Cei gãsiþi beþi pe uliþã, sã fie inchiþi sãu supuþi la o taxã.

Orii cãnd, statul, primãriile, epitropiile, societãþile publice, fabricee, sã caute in interesul lor ñi al ñereii, sã ingrijescã ca personalul lor inferior sã fie bine nutrit, pe compta lor, er nu sã le dea hrana in bani. *Dãndu-le hranã consistentã ñi suficientã, beþia va fi de sigur depãrtatã.*

„Trebuie a îmbunãtãþi regimul muncitorilor, a le facilita cãpãtarea alimentelor plastice ñi reparatorii. Omenii de stat ñi economisþii trebuie decii a se sforþa de a mãntine la un óre-care nivel preþul substanþelor alimentarii de prima necesitate ¹⁾.“

1) Lacassagne. Lucrarea citatã, pag. 465.

De asemenea, se nu se mai puie între circumstanțele atenuante, faptul că un furt său crimă au fost făcute în stare de beție.

Acastă *chichită* de care au abusat atât, avocații noștri, au fost una din cele mai mari cauze ce a servit ca aceste fapte condamnate de morală și societate să nu fie reprimite, dăr din contra incurajate.

Strângeți, ér nu lăsați laxe, puțința faptelor imorale!

De asemenea să organizăm societăți de temperență pentru a beneficia de tot ce s'a făcut, în bine pênă acum. Prima a fost fondată la Boston în 1813.

Ele s'au întins în străinătate cu multă repeđiciune și mai des în țările de la nord.

„Abstinența de la beături alcoolice prescrisă prin statutele religioase observate de aceste societăți au produs mai pretutindinea *cele mai fericite efecte*. Căci nu numai mortalitatea a scăđut, dăr încă starea morală s'a îndreptat și crimele au devenit mai puțin frecvente¹⁾.“

„Moralistului îi incumbă de a face restul și a ne da soluțiunea definitivă, prin progres și rațiune. E probabil că mult timp încă, va trebui a usa de indulgență față cu acest abus, care are *răđăcinele sële în necesitățile chiar ale omului*; și ar trebui să fim tare fericiti de a poseda un mijloc spre a căpeta răbdare și a scădea răul, cât s'ar putea de puțin. Pute-vom noi a fi auditi? ¹⁾.“

Căci :

„Printre mijlocele propuse și încercate pentru a dis-

¹⁾ *Am. Tardieu*. Lucrarea citată.

¹⁾ *Dr A. Lutons*. „Annales d'hygiène publique et de médecine légale,“ Paris, 1880, Iunie.

truge acest funest abus a băuturilor spirtóse, nu este de cât unul, care se va arăta complect eficace : instruiți muncitorul, moralisați'l și veți obține rezultate surprindătore. Când el va sci a aprecia frumusețea plăcerilor intelectuale, când ordinea și curățenia vor domni in casa sa, omul din popor va putea pitrece la dênsul in casă, ceia ce in momentul actual, este fórte adesea imposibil. El va găsi atunci, in miđlocul familiei séle, in conversațiune, in cetire, plăceri analoge acelor ce noi inșine preferim la tóte cele-l-alte ¹⁾.”

D-sa uită insă că decă acest system e bun pentru óme-nii vicioși ce dispun de miđloce, el nu se póte insă aplica acelor ce n'au de cât o mică odaie infectă pentru intréga familie, ce n'au foc séu lampă și mai adesea le lipsesce strictul necesar pentru viață. La ce bune atunci preceptele nóstre? Trebuie dér a'i inlesni viața, și atunci ai cere să fiă moral!

Căci ori-ce dispoziție luată, decă nu va fi practică și practicabilă, nu va servi la nimic.

„Legile, cari sunt in opoziție cu moravurile, sunt excluse și cad in desuetudine ; moravurile atunci trebuiesc a fi reformate ; séu ele sunt mixte in esența lor, căci ele derivă din nevoi materiale și din direcția imprimată spiritelor. Se regăsesc aceste două cause in beția claselor populare. Ce se duc ele să caute la negustorul de băuturi spirtuóse?

O stimulație care trezesce séu intreține forțele lor, o plăcere care-i face să uite săptămâna trecută și acea

---

¹⁾ Discursul D-lui Rottier, in sênul Societăței. «Association des ingénieurs.» Veđi «Bulletin mensuel» No. 7, Mai, 1880, Bruxelles.

vităre ce vine; un mod de excitație cerebrală care este singură în raport cu ignoranța lor.

Faceți să intre în nutrimentul poporului o mai mare proporție de carne și condimenturi; scădeți impozitele care l'pun în afară de posibilitatea de a avea vinuri salubre și naturale, și el va simți mai puțin necesitatea de stimulații irregulare ce caută prin cârciume; vorbiți sufletului și inteligenței lui, remediați la tenebrósa lenevie a spiritului său prin educația de care este capabil și al căruia preț l' simte, inițiați l' prin instrucție la plăceri mai nalte, faceți să pótă vedea ziua a doua fără spaimă și ca fruntea lui să nu mai fie încărcată de atâtea sollicitudină, ce l' fac să verse sudori și beția va deveni un viciu excepțional, a naturilor încorigibile¹⁾).

---

¹⁾ Michel Lévy. «Ivrognerie» «Traité d'hygiène.» Tome seconde, Paris, 1879.

STAREA NEHYGIENICA A LOCUINTEI SATENILOR

IN ROMANIA ¹⁾

«Arată'mi unde locuesci, și'ti voiu spune cine ești.»

Foucher de Careil.

«Iubesc casa unde nu väd nimic de prisos, și in care găsesc tot ce e necesar.»

Pittacus.

«Acolo unde nu intră söröle, intră medicul.»

Proverb italian.

«Voiți ordinea in stat, începeți dör a o pune in menajul vostru.»

Mirabeau.

«Locuințele celor mai mulți săteni sunt räu construite, consiständ in nisece bordeie al căror acoperiș abia se înalță cu câte-va palme de suprafața pämëntului și care printr'o ferestruie abia pöte priimi puțină lumină și aer.»

Dr Sutz, „Alienatul in fața societăței și a sciinței“ Bucuresci, 1877.

Din töte cestiunile de hygienă publică, aceia care fără indoială trebuie să atragă atențiunea omului de sciință in țera nöstră este starea nehygienică a locuitorilor nostri de la țără.

---

¹⁾ Nu fac de cât a reproduce un studiu al meu: *Despre locuința țeranului*, publicat in «Jurnalul societ. sciinț. medicale» No. 19, din 1879, căruia 'i-am făcut tötä desvoltarea necesară.

Acéstă stare nehygienică, din care rezultă un rău destul de mare pentru țără, 'și are cauza sa in două factori puternici din elementele de viață a acestor ómeni.

Acești factori sunt : alimentațiunea și locuința.

Relele alimentațiunii insuficiente le-am vădút deja in capitolul special pentru acésta.

Să videm acum și cele ce rezultă pentru sănătate din cauza unei locuințe nesănătóse.

Locuința locuitorului de la țără va avea necesar mente o influență in rău séu in bine asupra săténului ca și asupra citadinului, din caúsă că și el petrece destule ore din timpul ȓilei in circuitul ei, și acest timp se măresce incă mai mult in timpul iernei; al douilea din caúsă că in general la noi locuințele de la țără sunt cu mult mai insalubre ca cele din oraș.

Pentru a ne da compt mai bine despre acéstă ces-tiune trebuie a avea in vedere următorul studiu ana-litic.

1) Modul cum ele se presintă; 2) Consecințele pa-thologice ce rezultă din acésta; 3) Ce trebuie a se face pentru a le ameliora; 4) Binele ce ar resulta.

Să vedem modul cum se presintă locuințele țărani-lor nostri.

Dupě natura substanțelor brute primordiale ce re-sultă din poziția topographică chiar a țereii nóstre, lo-cuințele țăraniilor nostri pot fi divisate in 2 moduri.

a) Locuințele de pe șes și luncile ríurilor; b) locuin-țele de la munte.

Să vedem cum sunt construite aceste locuințe. Cele de pe șes sunt fórté variabile, mai tot-d'a-una cu to-

tul insalubre, primitive și in condițiuni ast-fel in cât nu știu pentru unele dintre ele, decât s'ar putea conștiincios preciza progresul ce l-a făcut din timpurile preistorice.

Sunt județe întregi, și cu deosebire Vlașca, Teleormanul și mai ales o parte din Doljiu și tot Gorjiul, unde casele consistă in niște adevărate găuri, bordeie săpate in pământ. Pentru acesta, atunci când ele sunt făcute cu mai multă atențiune, se sapă o gropă in adâncime de la 1 pînă la 2^m și in urmă se aruncă in lăuntru găurii paie și coceni de porumb, și, profitându-se de câte-va zile de secetă, li se dă foc.

Căldura dezvoltată de aceste substanțe in combustione usucă pămîntii și mai mult, reduce la starea anhidrică argila din care in general este formată subpătura aluvianului ce formează basa geologică a țerei. In urmă se acopere cu lemne, peste care se pune coceni și paie in straturi suprapuse, adesea și acestea acoperite cu pământ, pînă ce se crede că, grație grosimei pături și gradului ei de inclinațiune, apa meteorică se va putea lesne scurge in afară, fără a putea pătrunde in intrul lor.

Adesea ori ferestre nu sunt de loc. Atunci lumina intră pe coșul vetrei, ér de e veră pe ușa, și in cas de a fi, ele sunt puse pe una din laturele casei între încrucișarea lemnului ce constituie acoperișul, séu alătura cu ușa, in ușe chiar, carele dă in o intrare cu scări de pământ deschisă cu totul in afară.

In genere aceste case au o singură cameră, mare, cu basa unui paralelogram; une ori mai este încă o mică cameră inlătură și mai tot-d'a-una un cotlon in unul

din colțuri, un soi de grotă mică, obscură, carele jăcă rolul de cămară pentru sacul cu porumb și alimente.

Étă ce găsim relativ la acestea, scrise de un călător ce a pitrecut o nópte în o ast-fel de casă din județul Buzău.

Prin o ușoră comparație putem lesne videa că nu am făcut nici un progres în acest sens de la 1819 și pêne acum.

„Înserând, ne-am adăpostit într'o colibă, cea mai miserabilă din câte ni s'a întemplat a videa vre-unuia din noi. *Era o adevărată cavernă de Troglodit*, o tindă aprópe de tot descoperită, plină de pasări domestice, forma intrarea într'o *suterană*, în care ne-am pogorât pe trei trepte și unde am găsit două muieri și trei copii, pitulați în giurul câtor-va surcele arđénd în vatră.“

„ . . . Tovarășul meu fusese în Nubia și Egypt, și eu însu'și am vedgut colibele din Finlandia, Grecia și Sicilia; dér amëndouï am fost silți a recunósce că n'am petrecut nici o dată o nópte într'o *gaură mai ticălosă* ¹⁾.“

Un alt mod de case făcute pe șes sunt acele ce au păreții rădicați d'asupra solului. Aceste case sunt făcute de două maniere :

a). Din țeruși séu stîlpî bătuti în pământ după ce s'au măsurat dimensiunile ce trebuie a se da casei; aceștia se ingrădesc și se cimentéđă cu argilă plastică amestecată cu gunoiu animal. Ast-fel se obține un përete gros, între 0,25—0,30 centimetri.

¹⁾ *William Macmichael*, «Journey from Moscow to Constantinople, London, 1819, in-4°, p. 105—6. Vedgi: «Istoria critică a României.» *Haj-deu*, tom. 1, 1875, Bucuresci.

b). Séu, in loc de gard, se fac multe lemne in cruce séu vălătuci și ochiurile góle se umplu cu turte de aceeași materie.

Aceste case mai in genere au două mici camere, una la intrare, mică și care jócă rolul de cameră și intrare, alta de dormit, cuhnie, etc.

Inre aceste două soiuri de case sunt unele ce le-aș putea numi mixte. Ele se practică mai ales in Doljiu. Modul lor de a se face consistă in nisce pėreți groși, adesea de un metru, din pământ argilo-nisipos, ce se bate intr'un tipar de scânduri, care se tot ridică in sus o dată cu înălțarea pėretelui.

Acestea in tot-d'a-una conțin 2, 3 camere.

Ferestrele la tóte aceste case sunt mici și adesea acoperite cu țiplă, hârtie, arare ori cu gémuri, care sė aibă mai mult de 0,25 ctm. pe lături.

Coperișul mai tot-d'a-una se face ca și la bordeiurile descrise mai sus, și soba este tot un coș larg, ingrădit și lipit cu aceeași compoziție și carele e scos in afară, ceia ce e frecuent la casele din vale, séu e dus numai pêne in pod.

Étă ce găsim in un autor clasic relativ la bordeie: „Bordeiul este tipul modern al cortului. Poesia esploată acéstă temă de la Théocrit; Virgile, se scie, a tras și el o mare parte, și in consciință 'l-a transmis pentru a fi continuat, lui Malherbe și lui Racan. Este convenit că *bordeiul este asilul inocenței, adăpostul privilegiat fericirei, templul gusturilor simple și moravurilor blânde și ospitaliere*. Era de sigur ast-fel in Arcadia și in Betica; dér lucrurile au cam schimbat de atunci, și *hygiēna care se nutresce de realități*, vede sub un

bordeiu (acoperit cu paie) o ființă omenescă (adică aptă de ori-ce cultură), *rău locuită, trăind câte o dată cu animalii, murdar; inofensiv fără indoială, dér nesciind prețul științei pentru copii săi, și înțelegând cu atât mai puțin pentru el însuși; străin la lucrurile spiritului; rutinier calculator, coprins de toate prejudițiile ignoranței, și peste toate aceste alegător;* și ea însuși dice că trebuie cât mai curând a face să pătrundă în acest bordeiu întunecos, puturos, umid, fără pardoselă și fără ferestre, cu lumina bună și salubă a sórelui, lumina nu mai puțin bună, și nu mai puțin salubă a instrucțiunei.

Omul care se găsește bine în aceste găuri și care se mulțumesc este un om de refăcut. Biserica și scóla sunt acolo pentru a se însărcina cel puțin pe jumătate cu această grea lucrare.

Țăranul este rău locuit, pentru că grosieritatea înăscută a gusturilor séle nu are contra-pondere în instrucțiune, muma comună a distincțiunei sentimentelor și gusturilor; *dér rămâne incult, în parte de asemenea, prin aceia că, locuit într'un mod nedemn, el ia obicinuința și perde aspirațiunile séle naturale către buna stare și eleganță. Este dér în un cerc vitios pe care este vorba a'l rupe*¹⁾.

Étă dér în de ajuns de văduț și de făcut, în ce privește aceste bordeiuri, care mai ales în Moldova, sunt foarte răspândite, căci cele săpate în pământ sunt cu totul rari și întrebuintate numai de lingurari, ursari și ferari, etc.

Să vedem acum casele de la munte. — Ele se pot

1) «La Maison» par I. B. Fonssagrives, pag. 15—16, Paris, 1871.

asemenea divide în 2 categorii, după cum sunt construite numai în lemn sau în piatră.

Lemnele și mai ales bradul fiind foarte răspândit la munte, buna stare a țeranului relativ mai bună și în urmă rigorigile climaterice fiind mai aspre fac ca locuințele de la munte să fie mult mai bune ca cele de la vale. — Casele în genere sunt mai spațioase, tot-d'a-una cel puțin cu câte 2 camere.

Coperișul este în lemn, ferestrele însă tot mici și soba aproape în aceeași stare. Ele sunt constituite din trunchiuri de arbori bine adaptați și în tot-d'a-una lipiți cu lut.

Acele făcute în piatră sunt cu mult mai superioare, de și îndată vom vedea și inconvenientele lor.

Sunt și aici case, mai ales în multe din satele mai avute din Muscel și Prahova, făcute cu 2 etaje. I-ul de piatră și servește ca pivniță, camere pentru vară sau pentru țesutul velințelor, pânzei, a borangicului. Etagiul al II-lea în lemn pentru locuit.

Ori-care ar fi modul de construcțiune, pardosela le lipsește adesea și ele sunt numai lipite cu lut.

Pentru a înțelege acum răul acestor locuințe să vedem întru cât pot să influențeze igiena locuitorilor acestor case prin natura materialelor brute ce se întrebuintează și modul mai mult sau mai puțin perfect cum ele au fost preparate și adaptate.

Vedem că argila formează baza principală pentru locuințele din vale.

Dacă bordeiele făcute în pământ au fost bine arse, astfel în cât pereții sunt nicidecum adevărate cărămiți masive, locuința nu va fi umedă, și chiar prefer acest

miđloc la cel următor, unde pasta făcută din argil și baligă se intinde pe gardul ce forméđă casa séu umple golurile dintre lemnele încrucișate. — In acest cas argila care este un corp fórte hygroscoapie nu face alt ce-va, ne fiind arsă, de cât a se pune in raport tot-d'a-una cu gradul de umiditate al atmosferei. Adesea ori bucăți intregi din acești păreți, ramoliți de umiditate cad neconțin séu saturéđă in un mod constant atmosfera interióră.

In timpul căldurilor mari, argila, perđénd apa sa, se usucă, volumul séu descrește, crapă și adesea iérna acești păreți sunt insuficienți a opune rezistență, curenturilor atmosferice cu mult mai reci ca temperatura atmosferei interióre.

Umiditatea se simte mai ales in acele case, făcute in Doljiu din pământ bătut, care au atâta apă in cât adesea păreții, mai ales pe partea N. și NE. sunt acoperiți cu o vegetațiune luxuriantă.

Un réu nu mai puțin important este că gunoiul animal din pastă fermentéđă, avénd căldură și umiditate, ast-fel că atmosfera interióră este tot-d'a-una grea, nesănétósă, și póte nu arare ori microfitele și microzoerele formate prin fermentațiunea lor, influențéđă sănătatea locuitorilor acelor case.

Lemnele sunt cu mult preferabile pentru construcțiunile sătenilor pênê atunci când cărămida va putea sé fie la dispozițiunea tuturor. Décă ele sunt bine înghiebate și déca interstițiile sunt umplute cu argil mestecat cu var, aceste locuințe vor fi cu mult superióre.

Inconvenientele umidităţii se presintă adesea în casele făcute la munte în pétră, decât zidul e prea gros.

Acésta intru cât privesce substanţa elementară luată în sine.

Modul însă cum aceste case sunt situate şi făcute importă mult pe higienist.

Primul lucru este numărul camerelor.

Se înţelege că nu un lucş de camere se póte cere săténului care abia are miđlóce cu ce s'şî injhiebe o căsuţă mică şi un pat pentru repaos. — Cu tóte acestea este un mare rău că adesea el dispune numai de o singură cameră. Bucătăria sa nu consistă de cât rar în substanţe grase, alterabile prin foc care s' infecte atmosfera; dér modul cum el construe soba sa, face ca aerul s' fie tot-d'a-una încărcat cu produsele combustiei, şi temperatura s' fie mai mult ca ridicată, cu deosebire în timpul verei.

Pe urmă considerând numai 5 (ca pentru Ungaria şi Austria, 4 ca în Rusia, ţeri vecine, séu 3 ca în Francia), termenul de miđloc al membrilor unei familii, vedem că mai ales iérna este o supra-aglomeraţiune pentru o cameră carele adesea nu numără de cât $2\frac{1}{2}$ m. lungimea păretului şi 1,80 m. înălţime.

În acéstă cameră el adesea ţine o parte din animalele séle, viţelul iérna, găini, etc., etc.; şi tot aci venit udat de plóie, el 'şî usucă hainile, opincele, efecte adesea orî încărcate de sudóre şi substanţe fermentescibile ce dau nu numai o odóre infectă, dér şi nesănătósă.

Sé adaogăm încă că ventilaţiunea la ei nici nu este

cunoscută. Ea se face mai mult inconștient de voința lor prin crăpături și coș.

Și să nu uităm că:

„Sunt două soiuri de asphyxi: unele tragice, care suspendă în un mod brusc viața; celelalte lente, de care nu ne apărăm și careucid la sigur. *Ceste de pe urmă au o cauză unică: o rea locuință*¹⁾.”

Căci: „Atmosfera casei este pentru una familie ceia ce atmosfera unui oraș este pentru o întreagă populație, ceia ce porțiunea de aer închisă între suprafața tegumentară și haine este pentru individe, ea influențează direct asupra constituției²⁾.”

D-nu Menière, a dovedit că relele condiții igienice, sunt singura cauza surdo-mutismului.

Sunt localități care în această privință înspăimântă pe observator!

Ast-fel în unele comune din cantonul Berne, Svițera, la 200 locuitori, unul e surdo-mut.

„Pentru ce în aceste localități, mai mulți surdo-muți ca în altă parte: *din cauză că casele sërmanilor sunt obscure, joase, inegrite, mucezite prin timp și prin umezélă; din cauză că în aceste întunecóse locuințe, lipsite de aer, numeroase familii nu trăiesc de cât din lăpturii, legumii, pâine ordinară, réu cóptă*³⁾.”

Dér ce să dícem noi când țéranii nostri nu au nici aceste alimente.

Asemenea între primele condițiuni nu trebuie uitat

1) *Fonssagrives*. Lucrarea citată.

2) *M. Lévy*. «*Traité d'hygiène publique et privée*.» Tome premier, Paris, 1879.

3) *Am. Tardieu*. Lucrarea citată, vol. IV.

și luminatul casei. Aci avem a ne ocupa și de ferestre și de luminatul artificial.

Ferestrele la țără in general putem admite că acum încep a se introduce. Eftinătatea din ce in ce mai mare a sticlei, imitația séu simțirea necesității, face că țăranul incede a se ocupa și de acest detaliu. Nu este greu a vedea pe la bălciuri că pe lêngă sticla cu rachiu și lumînarea pentru biserică, țăranul duce sub brațul séu și două gémuri mici.

In genere casele au o singură deschidere cu totul insuficientă și acei ce au vizitat'o, știu că e fôrte slabă lumina carele domnesce in interior. Rêul ce rezultă nu e numai a ființelor ce trăiesc sustrate de la acest element de viéță, dér încă fiind că ferestrele *sunt mici și fixe, ele nu pot servi de loc ventilațiunei și curățeniei caselor*. Iluminația artificială se face rare ori prin lumînări de seu, mai tot-d'a-una prin o paiță, unde o cârpă arde in puțină untură topită. Aerul se incarcă de acid butiric, acrilic și acid carbonic, oxid de carbon, pulbere de cărbune, substanțe fôrte perniciose peptului și ochilor.

Adesea iluminarea se face numai prin focul căminului, și la cei mai cuprinși, prin o mică lampă cu petroleum.

Soba este un puternic factor de viéță ierna pentru climatul nostru și in același timp un puternic miđloc de nesănătate pentru țăranul nostru.

Ea consistă mai tot-d'a-una in o vatră d'asupra căreia este suprapus un coș mare terminat séu in interiorul podului, ca la munte (urșoica) séu d'asupra.

Coșul este adese ori atât de larg in cât permite

ploei a cădea in intru, apoi vântul influențedă nu numai flacăra și fumul, dér adesea și cenușa din vatră. Când focul e posibil, numai căldura radiantă încălzește ca și căminele; nu este un corp, de cât rare ori care se concentre in el căldura, cum e cuptorul ce se află mai ales in părțile de Nord ale Moldovei.

De aci rezultă că fumul se află constant in interiorul acelor locuințe și temperatura nu pôte fi ținută iérna mai mult timp uniformă.

„ . . . Intrând in camerile locuite iérna mi s'a întâmplat să fiu forțat a eși afară indată, unde întrebând pe locuitorii cum pot trăi in acel fum, am priimit răspunsul : ne-am învățat, Domnule!“

„ . . . Gradul alterațiunei acestei atmosfere se pôte aprecia și din următoarele împrejurări :

De mai multe ori mă conducea dintr'un sat intr'altul câte un vătășel, mergeam pe jos și el in partea despre care adia vântul. Atmosfera vătășelului meu era atât de infectă, că impinsă de vânt peste mine, un miros miasmatic-empyreomatico-alcoolic m'a forțat să ne schimbăm locul. Acésta probedă infiltrațiunea hainelor lui de miasme și de produse de combustione, iar esa-lațiunea lui pulmonară de produse metylice¹⁾. Infecțiua miasmatică provine din cumulum necurățeniei corpului, și locuinței, iar cea empyreomatică demonstră afumarea la care este espus, pe cât timp șede in casă, coșul arđend. Acéstă composită infecție, in general in casa țéranului, mai cu sémă iérna, n'așii putea să o

1) De sigur Ethylice.

esprim mai bine de cât spuind că, intrând acolo, *ași fi preferat nici să am odorat, nici să respir*¹⁾.”

D-nu Dr N. Manolescu a semnalat răul ce rezultă din întrebuințarea la munte a ursóicelor. D-sa descrie podul făcut din scânduri, nelipite între ele; fumul ce se află în pod, fiind mai dens, cade prin aceste crăpături în interiorul camerei și locuitorii respiră această atmosferă cu totul nesănătoasă.

Pardoséla de jos, care nu e alt ceva de cât argil muiat cu apă și lipit, cu totă îngrijirea ce'si dá buna gospodină, este éráși un ce insalubru. Ea este tot-d'a-una rece și umedă și această umiditate se mai întreține cu dese stropituri ce se practică la supra-fața ei. Adesea este cauza multor pulberi ce se află în casă și a unei odori datorită ei după aceleași cauze ca și păreților casei făcuți cu aceiași substanță.

Patul adesea este cu totul neglijat.

El consistă din scânduri acoperite cu o rogojină séu țol, adesea chiar un mindir cu paie.

Arare ori vedem avutul și proverbialul pat românesc în care velințele de lână, sănătoșe și curate, ar fi un mijloc de a'î odihni corpul.

Patul prea tare și cu țóle puține, nici nu'l încăldește, nici nu'l odihnesce; séu, decă e făcut de ierbă, acesta intrând în fermentație este o cauză de nesănătate și pericol, lucru ce se practică mai ales la munte (Muscel).

¹⁾ *Dr Manolescu.* «Insalubritatea camerilor și caselor din plaiul Buzéu, distr. Buzéu, din cauza defectuosității aparatului prin care se încăldește și alte cauze de bóla.» «Jurn. Societ. Sciinț. Medicale,» No. 9 din 1878.

Adăogați la acésta, necurățenia, apterele ce le storc sângele, mai ales in casele făcute din lemn.

Coperișul casei făcut cu trestie, paie, coceni, și adesea ori cu un strat de pământ sunt o cauză mare de umiditate și necurățenie. Ei recunosc acestea și instinctual se grăbesc a schimba cel puțin la 2 ani aceste paie, carele deja sunt muceđite.

In urmă ne mai vorbind de loc de restul mobilierului său, se ne gândim la răul ce rezultă din întrebuințarea meselor scurte pentru mâncare, *pe lêngă care toți ingenuchiați cu abdomenul incovoiat mănâncă, esercitând o presiune mare asupra ficatului și stomacului, carele e supus să prîiméscă adesea un volum mare de mă-măligă.*

Acestate intru cât privesce partea internă a locuinței. Dér se nu uităm că importă adesea și încă foarte mult situațiunea ei.

Ei țin compt instinctual și prin observațiune de direcția vântului și de răsăritul sórelui. Adesea casele sunt puse cu fața la S.—SE. Esposiția dér in genere, in acéstă privință e bună. Dér nu țin de loc compt de vecinătatea pădurilor, a bălților séu a curenților de vânt ce trec peste bălți, nisipuri, ca in Doljiu, etc.

Necurățenia Domnesce in curtea sa. Ea nu va dispăre de cât atunci când va sci beneficiul imens ce locuitorul din Germania, Francia și Austria, trage din gunoiul vitelor.

Quantități enorme de aceste substanțe in fermentație, adesea mocirlose, stagnéđă lêngă pragul casei séle, pe lêngă care mai putem adăoga bălțile ce respectă el însuși lêngă puț pentru paseri séu porci, fără a se

esprim mai bine de cât spuind că, intrând acolo, *ași fi preferat nici să am odorat, nici să respir*¹⁾.”

D-nu Dr N. Manolescu a semnalat răul ce rezultă din întrebunțarea la munte a ursóicelor. D-sa descrie podul făcut din scânduri, nelipite între ele; fumul ce se află în pod, fiind mai dens, cade prin aceste crăpături în interiorul camerei și locuitorii respiră această atmosferă cu totul nesănătósă.

Pardoséla de jos, care nu e alt ceva de cât argil muiat cu apă și lipit, cu tótă îngrijirea ce'și dá buna gospodină, este éráși un ce insalubru. Ea este tot-d'a-una rece și umedă și acéstă umiditate se mai întretine cu dese stropituri ce se practică la supra-fața ei. Adesea este cauza multor pulberi ce se află în casă și a unei odori datorită ei după aceleași cauze ca și păreților casei făcuți cu aceiași substanță.

Patul adesea este cu totul negligat.

El consistă din scânduri acoperite cu o rogojină séu țol, adesea chiar un mindir cu paie.

Arare orî vedem avutul și proverbialul pat românesc în care velințele de lână, sănétóse și curate, ar fi un mișloc de a'î odihni corpul.

Patul prea tare și cu tóle puține, nici nu'l încáldește, nici nu'l odihnesce; séu, decă e făcut de iérbă, acésta intrând în fermentație este o causă de nesănătate și pericol, lucru ce se practică mai ales la munte (Muscel).

¹⁾ *Dr Manolescu.* «Insalubritatea camerilor și caselor din plaiul Buzéu, distr. Buzéu, din cauza defectuosității aparatului prin care se încáldește și alte cauze de bólá.» «Jurn. Societ. Sciinț. Medicale,» No. 9 din 1878.

Adăogați la acésta, necurățenia, apterele ce le store sângele, mai ales in casele făcute din lemn.

Coperișul casei făcut cu trestie, paie, coceni, și adesea orî cu un strat de pămênt sunt o cauză mare de umiditate și necurățenie. Ei recunosc aceste și instinctual se grăbesc a schimba cel puțin la 2 ani aceste paie, carele deja sunt muceđite.

In urmă ne mai vorbind de loc de restul mobilierului său, se ne gândim la rêul ce resultă din întrebuințarea meselor scurte pentru mîncare, *pe lêngă care toți ingenuchiați cu abdomenul incovoiat mănâncă, exercitând o presiune mare asupra ficatului și stomacului, carele e supus se prîimescă adesea un volum mare de mămăligă.*

Acestea intru cât privesce partea internă a locuinței. Dér se nu uităm că importă adesea și încă fórte mult situațiunea ei.

Ei țin compt instinctual și prin observațiune de direcția vântului și de răsăritul sórelui. Adesea casele sunt puse cu fața la S.—SE. Esposiția dér in genere, in acéstă privință e bună. Dér nu țin de loc compt de vecinătatea pădurilor, a bălților său a curenților de vânt ce trec peste bălți, nisipuri, ca in Doljiu, etc.

Necurățenia Domnesce in curtea sa. Ea nu va dispare de cât atunci când va sci beneficiul imens ce locuitorul din Germania, Francia și Austria, trage din gunoiul vitelor.

Cuantități enorme de aceste substanțe in fermentație, adesea mocirlóse, stagnedă lêngă pragul casei séle, pe lêngă care mai putem adăoga bălțile ce respectă el ênsuși lêngă puț pentru paseri său porci, fără a se

gândi la răul ce'și face sie'și prin acésta. Lipsa de plantație, de comodități înăspresce încă atmosfera vecină, din care casa 'și ia atmosfera sa.

„*Respirația colectivă a unei case, este ca respirația fiziologică a unui individ; ea cere să i se dea aer curat și în cantitate suficientă, și să o curețe de aerul ce ea a viciat făcând us de el*”¹⁾.

Ei nu știu răul ce pot a'și crea de asemenea prin punerea casei în locuri umede, văi profunde, râpi, unde sórele nu luminează de cât puține ore la orizont și unde nu numai nóptea dér mai tot timpul o atmosferă umedă, încărcată de fum și miasme, domnesce neconținut.

Asemenea pe baltă, el sacrifică persóna și familia sa puindu'și casa tocmai în locul cel mai declin.

Sunt sate în Ilfov s. es. unde jumătatea din vale de lângă baltă e perdută prin paludism, și cu toate acestea, legați de interesul lor, nici nu se mută, nici nu fac nimic pentru a o îndrepta.

Să trecem acum la al 2-lea punct adică a videa cari sunt consecințele patologice ce rezultă din starea în care am văzut că se află locuințele locuitorilor nostri.

Aici nu avem de cât a ne gândi la următoarele cauze directe: umiditatea, lipsa de lumină, o atmosferă viciată, aglomerațiunea și necurătenia ce rezultă din cauzele interne; paludismul, gușa, etc., ce rezultă din cauzele externe dominante asupra locuinței.

În general locuitorii nostri cu toate că véra stau mult afară, sunt anemici; această anemiă se obsevă

1) *Fonssagrives*. Lucrarea citată.

cu deosebire la copii și la adulți. Primă-vérea, adică atunci când efectele aglomerațiunei și ale lipsei de lumină, forțați prin iernă a sta în casă, se pot videa mai bine.

Bronchite și conjunctivite sunt adesea cauzate prin prezența substanțelor iritante empyreumatice ce conține fumul.

„ . . . Este însă dureros a videa cum ochii și bronchiile sufer de iritațiunea fumului și cum nutrițiunea generală lîncețesce prin carbonisarea atmosferei camerei alimentată de fumul din vatră și de cel ce, din grosul nor din pod, cade în casă și descinde în afară, ca apoi în parte să intre în cameră și pe feréstră și pe ușă în curentul de aer ce trebuie să înlocuiască pe cel ce utilizat în combustione a devenit impropriu respirațiunei. În grupele de familii, atmosferile parțiale ale tuturilor caselor vin în atingere și compun o atmosferă generală lor, în care fumul ocupă un întis spațiu ¹⁾.”

Diarrhoei, Hydropisii și Anasarce, mai ales la copii, din cauza insuficienței căldurei séu a trecerei subite de la un grad la altul. Febra typhoidă, adesea din cauza aglomerațiunei și a fermentațiunei materiilor organice. Éta efectele.

Și e de observat că, o dată o malatie contagiósă séu infecțiósă trecută în sîmul unui membru al unei familii, aprópe mai toți cad victime. Nu a rare ori am observat familii întregi zácênd pe prispă de variolă séu febra-typhoidă, séu venind să mă consulte pentru accidente syphilitice.

Numai ast-fel putem a ne esplica persistența și ve-

¹⁾ Dr *Manolescu*. Lucrarea citată.

hemența cu care Angina difterică s. e. a secerat sate întregi de copii lor.

Entherita catarrhală, disenteria, debilitatea, scrofulosa, tuberculoza pulmonară, și multe malatii datorite mi-seriei se pot lesne observa la ei. Să nu uităm că decă pânea este absolut necesară vieței, cu același titlu este și aerul, carele e un aliment general și absolut necesar. Respirând cine-va o atmosferă influențată prin modul cum o limităm pentru necesitățile vieței noastre, este același lucru ca și atunci când pânea séu carnea ce mâncăm le vom ținea in fermentație séu putrefacție pentru a le consuma in urmă.

Să vedem acum ce trebuie a face pentru a ameliora starea nehygienică a locuințelor sătenilor nostri.

Pentru a face săteni să înțelegă beneficiul ce trebuie a trage din lucruri câte o dată neinsemnătoare și modul cum trebuie a și construi casa, trebuie a le da instrucțiunea necesară.

Un lucru ce se neglige cu desăvârșire in țera noastră este studiul și practicele hygienice.

Fiind însă că acéstă cestiune este urgentă și fiind-că prin instrucțiune se cere timp, trebuie să recurgem la incuragieri și bune exemple.

Trebuie ca administrațiile județene să mai iasă puțin din cercul lor egoistic de activitate și să facă ce-va și pentru starea țeranului. Ar trebui ca in fie-care comună să se facă la vėdane séu orfane, câte una séu două case, după un plan stabilit, și aceste case din preună cu scóla, casa profesorului și a popei, să fie un exemplu ca construcție și curățenie pentru săteni.

Casele le vom face din cărămidă, vălătuci séu chiar gard, dér lucrata cu atențiune. Obligator sé conțină 2 camere, c'o capacitate hotărîtă. De preferință 3 m. de fie-care perete lungime și 2 1/2 înălțime, cel puțin pentru una din ele.

Sé fie coperite cu trestie, paie, etc., dér bine suprapuse și bine inclinate pentru a nu fi umide. A le da o lumină suficientă și a'î deprinde sé'și construiéscă cel puțin cuptorul vechiu in dimensiuni mai mici. Ș'ai obliga ca coșul sé fie tot-d'a-una scos din pod.

Cređ că acesta e mai puțin chiar de cât strictul necesar, dér nu voim a fi pretențioși.

In timpul când locuitorii de la țéră voesc a'și construi din nou o casă, cel puțin atunci administrația comunală, după planuri și indicații date adhoc, ar trebui sé se amestece, sé decidă alegerea unui teren mai sănétos, temelia sé fie mai înaltă, cu fața spre sud séu răsărit, absolut necesare in țéra noastră, coșul scos pe coperiș, feréstra mai largă, și décă familia e mai mare, sé se céră un număr mai mare și de camere.

Satele făcute de curénd de administrația domeniilor statului cu ocasiunea inproprietărirei insurățeilor, ar fi fost un escelent mijloc de a aréta săténului cum trebuie sé trăiască, și cari sunt avantagele unei bune gospodării care va face ca el sé cheltuiască in jumătate de ceia ce face ađi, pentru necesitățile vieței séle și sé aibă de 10 orî o viață mai comodă.

Ar fi trebuit hotărît și modul cum ei trebuiau a'și construi casa, după un plan stabilit de mai 'nainte.

De asemenea ar fi trebuit a le inlesni și cumpéra

vitele și paserile necesare, cu care dânsul temeinic se pôtă pași înainte.

Dér, după câte vèd ocazia s'a scăpat. S'a făcut însè ce-va.

Sè nu uităm că materialul pentru casă nu este atât de costisitor țèranului, deprinderea a viețui in rele condițiuni, ne sciința, lipsa de bune esemple, fac ca locuința lor să fie in așa de rele condițiuni.

Suntem adevèrat departe de a videa lucrătorii nostri ca cei de la Roubaix (Francia).

Acolo sunt un număr de paturî abia pe jumètatea totalului lucrătorilor, ast-fel că un rënd dorm nóptea și altul ziua, tot in acelaș pat.

Dér, cel puțin acestia au un pat, câtî însè din lucrătorii nostri de la țèră, n'au ca ascernut de cât sumanul lor și cel mult o rogojină vechie.

Sè facem dér pentru muncitorii nostri de la țèră, ceia ce orașele industriale din Francia fac pentru lucrătorii lor.

Ast-fel la Moulhouse s'au făcut case pentru lucrătorii, căci ei aveau in vedere ce-va serios și patriotic: „Trebuie a da lucrătorului obiceiurile ordinei și ale economiei, făcându'l proprietar; dér prețul chiriei nu trebuie nici o dată, să fie mai mare de cât a *decea parte din ceia ce ei câscigă* ¹⁾.”

Ètă ce fac adevèrații ómenî iubitorî de țèra lor, și pentru care buna stare a populației muncitóre, *singura adevèrata fericire a unui popor*, este sincer și necontentit căutată.

Și se nu uităm că: „Se inchiriédă căsuța lucrăto-

¹⁾ Lacassagne. «Précis d'hygiène privée et sociale.» Paris, 1879.

ului, care după două-spre-dece ani, devine proprietarul ei ¹⁾!“

Același lucru cu deosebire trebuie făcut și cu locuitorii noștri de la țară, dintre care majoritatea locuiesc în condițiuni mai rele ca Zulușii.

Asemenea trebuie a nu uita curtea casei. Nu vom căuta a'i cere o comoditate de cât excepțional, dér vom căuta a'l obliga ca toate bălțile să le scurgă, să'si planteze arbori și să ridice gunóiele.

Aceste plantații se puteau face tot cu ocazia însușărilor.

„Nu s'ar putea óre ca, atunci când acești noi proprietari se pun în stăpînirea pămînturilor lor, să se impună și obligațiunea de a sădi arbori pe liniile ce despart pămîntul unuia de al celui-l-alt?

Noi credem că da, cu atât mai mult că aceste plantațiuni făcute în scurt timp, după parcelarea pămînturilor, ar avea de efect de a fixa bine liniile despărțitoare între un proprietar și altul și prin urmare a stărpi acea mulțime de procese lungi și costisitoare ce s'ar putea naște între acești proprietari pentru călcare de hotare.

Deci, aceste plantațiuni ar oferi mai multe folóse: ar servi, cu timpul, de adăpost obosiților muncitori pe când se vor odihni, ar înlătura póte multe procese viitoare, și, din punctul de vedere al uniformisării cliimei — de și nu vor putea avea efectul unor păduri întinse — vor întreține însă o umedélă folositoare semănăturilor ²⁾.“

¹⁾ Idem.

²⁾ «Românul» *Cronica*. Duminecă, 27 Ianuarie, 1880.

Asemenea se se pună premiuri pentru acele mame ce vor da probă de o bună ordine și curățenie in casele lor; numai ast-fel vom putea obține o bună stare higienică a familiei rurale, care este primul membru al asociațiunei ce constituie statul.

Căci: „Nu numai sănătatea ómenilor depinde mult de curățenie, dér curățenia este unul din principiile activității lor, a humórei lor, a satisfacțiunei lor interióre și chiar, din óre-care punct de vedere, a moralității lor. In satele și bordeile fără curățenie locuesce de preferință lenea, tēmpirea, reaua credință, hoția, tóte viciurile. Lipsa de curățenie nu strică numai curățeniei corpului, ea strică și celei a sufletului¹⁾.”

„Seducțiunea esercitată prin cárciumă se va pierde curēnd in fața omului pe care 'l va reținea plăcerea de a se simți la el, de a regula, repara, a orna locuința sa, de a cultiva grădina sa decât ar avea una. Sē nu se uite, că inainte de a fi fost atras prin cárciumă, sērăcia, insalubritatea, obscuritatea locuinței séle incepură a'l inpinge in afară. Reaua purtare va perde auxiliarele séle cele mai tari, când acéstă locuință va fi luminată, sănētósă și curată. Acésta s'ar putea face fórtē ușor prin câte-va combinații economice fórtē simple și prin planuri de construcții bine studiate²⁾.”

Sē scim dér bine că pe cât timp aici va dura încă miseria și decadenta in care se află acum săteni nostri, sē fim sicuri că in studiile nóstre demografice nu vom avea a inregistra, ceia ce am inceput deja a face, de cât perderea nóstră prin degenerarea rasei.

1) *Les habitations ouvrières.* « Annales d'hygiène publique. » Juillet, 1880.

2) Schültze.

Casa pentru familia rurală este țera în mic; acum o neîngrijesce, și poate că escesul de muncă ce i se cere, miseria în care se află, justifică acesta; el e desgustat și timpit; a'î da însă o casă salubră și curată, a'l face să o iubescă, este a'l fixa țerei, pe care o va iubi mai mult. — Este a contribui la progresul țerei.

Jurnalele au început a atinge această cestiune.

Mișlôcele de îndreptare chiar, au început a fi propuse ¹⁾.

Cei ce caută însă în un mod mai practic a remedia acest rău, sunt membrii dirigenți ai Societății „*Concordia Română*“ din Bucuresci, care pentru importanta Expoziție ce au întreprins a deschide tómnă acesta, au pus între alte cestiuni de o adevărată utilitate publică, și aceia a locuinței sătenilor.

Felicităm din inimă pe acești zeloși și sinceri iubitori de Țeră, Români.

Este de dorit ca medicii și arhitecții nostri să caute cât mai neîntârziat a răspunde cu lucrările lor la acest apel al Societății „*Concordia*,“ ca ast-fel împreună să pótă remedia unul din relele, ce surpă temelia existenței nóstre naționale.

¹⁾ Veđi: «*Revista Sciințifică.*» *Cronica.* No. 14, 1880.

PRACTICA FRAUDULOASA A MEDICINEI

IN ROMANIA

„Șarlatanismul, care p^ote fi definit fraudă și minciuna ridicată în sistem, nu se exercită nicărei cu mai multă nerușinare, și trebuie a o spune, cu mai multă libertate de cât în materiile ce concernă sănătatea publică. Nici în un cas, de altmintrelea, credulitatea nu se arată mai ușor și represiunea mai ilusorie.“

(Am. Tardieu. Lucrarea citată).

Necontestat că am făcut un mare progres în ce privește îngrijirea ce se dă acum pacienților. Mai ales în orașe, medici de o deosebită valoare, sunt în număr suficient și spitalele la noi sunt mai frecvente, ca în multe alte părți.

Cu toate acestea, decât *doftorii turcești*, ce umblau prin orașe și sate, mai ales la bălciuri, pentru a vindeurile și alifile lor au dispărut, *nu mai puțin ade-*

vărat însă este, că pretutindenă, alătura cu ómenii de sciință, se află babe și bərbieri, ce in detrimentul sãnă-tăței publice, au o vastă clientelă.

Medicina populară, vechie, ce se află in usul populațiunei nóstre rurale, este vechia medicină arabă, ce a trăit mai mult de cât poporul ce a dat medicii distinși, in epoca lor in floritóre.

Aceste cunoscințe medicale, ce voiú căuta in curënd a le da la lumină, avënd o bună colecțiune, nu sunt lipsite de óre-care avantaje practice.

Nu tot ast-fel este însă cu medicina practicată de șarlatani in orașe și răspândită acum și pe la țeră, care departe de a folosi, devin periculoși, căci nu fac alta de cât a întrebuița empiric cele ce pot fura de la medică.

Ast-fel decă am scăpat de veterinariă armatei austriace, ce rămăsese la noi ca medică șefi de districte, nu mai puțin adevărat este că și acum, fie-care bərbier este un distins practician.

Ast-fel că : „Esercițiul ilegal al medicinei ia in tóte ȓilele cele mai mari proporțiuni; mai de plâns însă devin efectele sële! Dér cu deosebire in ceia ce atinge tratamentul malatiilor syphilitice, șarlatanismul devine o primedie reală pentru societate. Incapabil de a aprecia in justa sa valóre legile cortagiunei, el lasă, pe credința unor vindecări înșelătóre, a se propaga virusul și a se răspândi infecția¹⁾. Tribunalele trebuie să facă ca severitatea legilor să apese greu asupra acestor culpabili;

¹⁾ La acésta, cu deosebire la noi unde cura prin argintul vin e răspândită prea mult, trebuie a se adăoga și relele produse lprin un tratament empiric otrăvitor.

legislatorul el singur s'și dea socotélă de insuficiența pedepselor rezervate acestui delict, și se nu esitețe, in interesul tutulor, a pronunța agravatiunea 1).“

Acum in urmă, mai ales de când epidemia de *Dyphtherism* și *Syphilisul* devastedă țera, acestia s'au inmultit in un mod spăimântător.

In Bucuresci, afară de *Moșul Rățoiu*, distinsul nostru coleg, sunt decimi de babe, bărbieri, séu ex-practicanți și servitori de spițerii, ce fac pe medicul.

Ast-fel pentru Anghina diphterică, clientela cea mai distinsă o are *Mățărăsa*, din Tabaci, culórea albastră.

Pe o scară secundară se mai află, *Tinca bărbieresa*, tot din Albastru, suburbea Apostol, pe strada din dosul bisericeii.

Acésta, precum și sora ei *Bița bărbieresa*, cu domiciliul necunoscut, nu se opresc de a căuta și *de alte bóle!* . . .

Nu mai puțin importantă este *Femeia lui Ghèorghe Pârcălabul* din Delea-Veche, care prin predilecția sa pentru malatiile chirurgicale, face mult venin, decanului lor, moșul Rățoiu.

Acestea sunt câte-va de care'mi mai aduc aminte din nenumărate numiri, de practicanți, *de mai puțină importantă*, a căror nume 'mi-au fost des spuse in spital.

Practica medicinei de acești ómenii, nu este privită de cât fórte natural, in o țera unde *fie-care Român este doftor*.

Te dóre o măsea, s. es. e de ajuns să te ții cu

1) *Dr H. Mireur.* «La syphilis et la prostitution.» Page 200, Paris, 1875.

mâna de falcă, că 50 la sută din cei cu care te vei întâlni s'îi te învețe *un lucru bun!*

În această privință, e de speriat cum ómenii, ce au óre-care instrucție preferă adesea, a se căuta mai înainte cu ast-fel de persóne și apoi cu medicul.

Décă medicul are nenorocirea a pierde un pacient, mai ales în mahalale, nu se acuză gravitatea malatiei, *dér tot-d'a-una* nesciința medicului. La acestea se adaogă regretele de a nu fi chemat pe cutare séu cutare că-đătură de babă. *Ei nu pot în'elege, că decă un medic ce a studiat 6—7 ani, este adesea în neputință de a ajuta, cum va putea face acésta, o femeie, ce nici nu cunoște natura noastră, nici a malatiei, nici cel puțin a substantelor ce întrebuinteđă.*

În districte mai ales, unde medicii sunt cu totul rari, și unde adesea au funcționat persóne ce nu aveau de loc cunoștințele necesare, ast-fel că medicina științifică nu e mai bine acreditată, sunt mii de babe ce fac lécuri și descânțece.

Ast-fel că populația de la țără, duce grelele sarcine de a plăti un medic, *dér aprópe* nici o dată, nu are un beneficiu cât de mic pentru sacrificiul ei. Acésta rezultă mai ales din defectele administrației noastre.

„Rare óri se v'ed doftóri prin sate, și doftoriile sunt tare scumpe¹⁾.“

Am v'edut mai ales în ce privesce malatiile syphilitice, cele ce se pitrec.

O femeie ce a ajuns a avea o reputație *quasi Europeană* cum am đice noi, e *Cârna de la Bărcănesci*, din județul Ialomița.

¹⁾ *Dr Obedenaru.* «Despre Friguri.»

Reputația sa de *doftoróicã*, mai ales în ce privește *bólele lumesci*, și *Anghina*, este așa de întinsă, în cât fața casei séle e un adevărat bâlcu de căruțe.

Cam la tóte ea dă *argintul viu* (Mercurul), în bóbe mici, ce le vinde câte un franc globulețul.

Cred însă că un medic inteligent, activ și desinteresat, în acea parte, ar face să dispară această rușine.

S'a căutat a se lua chiar măsură contra lor, *dér cu o administrație ca a noastră e greu de făcut ce-va bun.*

Din contra, li se dă mai multă importanță.

Imi reamintesc între altele un pungaș, ce a avut curagiul să vie chiar la D-nu Dr Capșa pentru a'î spune că *el opresce or-ice hemorrhagie puind numai mâna!*

D-nu Dr Felix, care scie multe din aceste persoane ce practică medicina fraudulos în București, a parvenit a pune un sergent de oraș la pórtã uneia din Délul-Spirei.

Sergentul, lua rubla regulat pentru a sta la ușa din față pe când pe din dos, clientela era și mai abundantă!

Este dér absolut necesar a aduce în educația și cultura ce trebuie a da poporului nostru pe viitor, un bun remediu.

Trebuie a'l face să aibă în medic increderea necesară, luând însă tóte precauțiunile ca și la tãrá, medicul ce vom trimite, să o merite această onóre!

Avem atâtea spitale, și sunt convins că decã s'ar publica o statistică, cel puțin pentru București, rezultatul ar fi următorul :

La 100 pacienți căutați la pat, pot pozitiv declara, că sunt numai 30 Români.

30 la sută Nemți și Ovrei, 30 la sută Unguri,
10 Bulgari și Greci și numai 30 Români!

Étă cui folosesc, instituțiile noastre filantropice. Tocmai
celor se ne injură, fără a contribui cu nimic la ele.

Ceia ce e mai trist e că Ovreul, Némțul și Ungurul
vin la începutul malatiei, când ea nu a distrus încă for-
țele individului.

Românii, tot-d'a-una, nu vin de cât când sunt reduși
în starea de mortăciuni, ast-fel în cât, vin mai adesea
pentru a muri.

Malatiile chronice la noi sunt imense, numai din
causă că nu se caută la timp.

Femeile, mai nici nu cunosc practicile Hygienice în
ce concernă sexul lor.

Nu mai vorbesc de icóne sfinte, de molifte și alte
cetaniș la biserică! Acestea sunt o adevărată barbarie.

Preoții ar trebui să insufle mai bine increderea po-
pulației în medic.

In anul 1879, s'au respins 114 indiviđi, de la sorți,
din cauza fracturelor rău consolidate!

Étă unde ne duc aceste practice nenorocite, 114 infirmii
numai la o singură recrutație! . . .

Și câți în pământ!

Un mare abus de asemenea se face și de anunciu-
rile de pe pagina a patra.

Nu cred să fie vre o țără pe lume, unde toate pro-
ductele străine, cele mai false și nesănătóse să fie mai
mult luate.

Sunt pacienți, ce încep a lua medicamentele anun-
ciului din cap, pentru a muri când finesc cu cel de
pe urmă!

Aseminea băcanii, ar trebui, din preună cu D-nii farmaciști, să nu mai vîndă, mercuriul și preparatele sêle, după cum vînd sardelile sêu musetelul.

Ar trebui date câte-va exemple pentru a'î opri pe viitor să mai puie la dispoziția tuturor babelor și bîr-bierilor otrava ce ne ucide pe fie-care an miî de ómeni.

Instruție, educație, bune exemple, din partea cleru-luî și societăței, celor ce au necesitate.

Clemența, ajutóre alese, zel și sinceritate, din par-tea medicilor și persónelor filantropice pentru pa-cienții. Êtă ce este de făcut.

Consiliul medical superior, acest minister al sănătă-ței, cel mai important dintre cele-l-alte, oficial recu-noscute, să mai lase d'o parte numai discuția casuri-lor de medicină legală, și să se ocupe puțin și de marele interese medicale ale țerei. Nu mai ast-fel se va putea face ce-va serios, pentru binele public, și pentru pozițiunea chiar așa de șubredă, a mediculuî-funcționar in țera nóstră.

Congrese medicale, anuale, ar trebui făcute in fie-care din principalele orașe, in care să se discute refor-mele necesare, și inbunătățirile topografice, alimen-tare, etc., ale localității.

Nu mai ast-fel vom putea a comunica, a ne stimula și servi altarul la al căruia picióre, mulți stau inutil.

Ințeleg că medicii de districte și arondismente, nu pot căuta toți pacienții, dér făcut'au măcar unul din-tre ei ce-va serios, un singur raport pentru a descrie o localitate din punctul de vedere medical? Nimic, ab-solut nimic.

Adesea însă, fapte ce nu voesc a le reaminti aici.

Să se oblige dér oficial a face acestea, și să se cêră nu o formă dér ce-va riguros și util, pentru a servi cel puțin la facerea geografiei medicale a țerei.

Ar trebui concursurî pentru medicîi de plase, astfel ei vor fi atunci mai bine plătiți și mai capabili, și mai respectați.

Să nu ni se dîcă că nu avem in de ajuns.

Mai bine câți-va și buni, de cât ca acum ; când in multe locurî, mai bine léfa ce se dă inutil ar servi la economii séu la alte inbunătățiri.

„Legî trebuiesc făcute prin care să se asigure pozițiunea medicului și să’i dea putere in esercițiul funcțiunei séle, nu mai cu acest chip se pot ocupa numeroșele posturî vacante de arondismente, nu ca actualmente, sub-prefectul și primarul să nu’l asculte și să nu’i dea concursul ce cere, lucru care aduce desgustul puid in pozițiune pe medic de a renunța la asemenea funcțiunii ¹⁾.”

Nu pot termina însă fără a multumi acelor bune mume de familiî, acelor distinși proprietari, ce au cu ei farmacîi portative gratuite pentru sătenî, și chiar câte un medic in timpul vereî.

Acelor in fine ce se ocupă de buna stare hygienică a săténului.

Se căutăm, după cum am vădut, a’i intări pentru a opri de a deveni in suferință ; să’i căutăm când malatia ’i-au atins, și atunci puterea dinamică a țerei va fi mai mare, și morabitatea chiar va câsciga.

Căci :

„A face pe om mai sănētos, este a’l face mai bun ;

¹⁾ «Viața țéranului și viața orășanului» de Dr Ión Serbănescu, 1880.

este a' l pune in poziție de a intrebuinta inteligența sa, activitatea sa, și a juca rolul său in societatea umană ¹⁾.”

Și in ce ne privesce pe noi :

„Să vindece séu să ameliorede (ușurede) pe bieții țărani, fără a căror muncă proprietățile n'ar avea nici o valóre, esportul nostru ar fi nul, și sërăcia in țără fără margini ²⁾.”

1) «Précis d'hygiène privée et sociale.» A. Lacassagne, Paris, 1879.

2) Dr Obedenaru. «Despre Friguri.»

CARE ESTE ADEVERATA CAUSA A RELELOR

DE CARE SUFERIM?

„Orî-ce fenomen al naturei care incepe să existe provine din ôre care causă séu din o combinație de cauze ce el urmédă invariabil și fără condițiuni¹⁾.”

«Când mișlôcele de traiu devin mai rari, sunt mai puține insurători, și mortalitatea crește; miseria lovesce pe noii născuți, decât nu le scade numărul²⁾.»

«Ce putem noi face pentru buna stare a ômenilor, pentru a preveni malatia séu a procura fericirea, atât cât există miseria? *Miseria este sorgintea nenumeratelor rele. Crima, malatia, prostituția, ignoranța, beția și tôte relele închîpuite, decurg cu o nelimitată exuberentă. Fie-care trebuiesce a fi convins: atât cât miseria va continua, tôte sforțurile pentru a îndrepta mult starea socială vor fi neputinciose³⁾.*»

Descrescerea necontentită a populațiunei nôstre, starea de degenerare in care ne aflăm, depind de sigur, de o causă supremă, causă care cunoscută fiindu-ne nouă vom putea videa gravitatea cestiunei acestia, pre-

¹⁾ «Éléments de science sociale où Religion physique, sexuelle et naturelle» par un Docteur en médecine. Traduit d'après la septième édition anglaise, Paris, 1876, pagina 459.

²⁾ Lacassagne. «Traité d'hygiène publique et sociale.»

³⁾ «Éléments de science sociale,» pagina 274.

cum și posibilitatea de a putea séu nu remedia aceste rele, și miđlócele ce va trebui să intrebuițăm cu succes.

Am văđut in darea de sémă făcută la inceputul acestuđ studiu, cum D-niđ Dr Agappi, I. Bibicescu și D-nu Dr Felix, caută a'și explica cauzele acesteđ stări de lucruri.

Ast-fel, D-nu Dr Agappi ¹⁾ enumeră pe rínd réul ce ar resulta din cauza *sterilităței*, care ar fi : *o predispozițiune hereditară* a rasei nóstre. Pe urmă *căsătoriile tardive* la noi, de unde resultă *celibatul, prostituția, malatiile syphilitice și alcoolismul*, acestea ca cauze *preventive*.

In urmă admite, ca cauze regresive, *copii nelegitimí, lipsa de îngrijire dată de mume, malatiile congenitale ale copiilor, réua lor îngrijire medicală*. La aduđți mai amintesc réul *profesiunilor alese de Románi, malatiile syphilitice și alcoolismul*.

D-nu I. Bibicescu ²⁾ acusă numărul mic *al căsătoriilor* și de aci *al nascerilor*; réul provenit după D-sa din *luxul mare, și licența moravurilor nóstre*.

D-nu Dr Felix ³⁾ semnaléđă de asemenea *micul număr al căsătoriilor*, și de aci *al nascerilor, frecuența divorțurilor, cultura inapoiată, réua alimentație, locuințele réle, bólele endemice și in fine alcoolismul*.

In scurt tóte aceste cauze, ar face ca *țera nóstră*, și după cum chiar D-lor arată că in *special elementul Român*, să sufere mai mult de efectele ce ele ar produce, efecte triste, pe cari le-am văđut mai sus.

1) Veđi pagina 7 și inainte.

2) » » 19 » »

3) » » 44 » »

Avem ca fapte *positive* ; numărul mic al căsătoriilor și de aci al *nascerilor legitime*. *Crescerea nascerilor nelegitime*, ceia ce probedă *concubinajul*, așa de frecuent după D-nu Dr Felix in *orașe și chiar in sate*. De aci ar resulta ușor, ceia ce se și observă cu multă inlesnire, *licența moravurilor noastre*, *frecvența divorturilor*, răspândirea *malatiilor veneriene*, ceia ce am demonstrat in un capitol special, și inmulțirea *prostituției*, fapte care toate duc la cheltuieli ne necesare, *la lux*.

Tot la Români se mai constată, *locuințele rele*, *alimentația insuficientă*, *alcoolismul*, și după D-nu Dr Agappi, chiar *sterilitatea*.

Acum trebuie a se pune următoarea cestiune și a sci să răspundem la ea :

Sunt acestea adevăratele cauze care fac ca țera noastră și in special elementul Român, să se inpuțineze, să dispară și să degenerede după cum am vădut ? Séu că este o cauză superióră tuturor acestora, care le produce, și care ca efecte ultime, ne presintă ceia ce am vădut studiind starea physico-dynamică a populației noastre.

In adevăr, la prima vedere este ușor și chiar s'ar părea natural a răspunde :

„Da, D-lor, vă inmulțiți puțin, descresceți chiar, fiind-că nu vă insurați, fiind-că incurajați prostituția și relele ce urmdeșă prin celibatarism séu prin căsătoriile tardive !“

„Da, degenerați, fiind-că vă nutriți rău, fiind-că vă inbrăcați și locuiți rău, fiind-că sunteți prin aceste condiții malativi și încă ast-fel nici nu vă îngrijiți !“

„Da, nu lucrați, fiind-că sunteți leneși !“

Asta ar părea foarte natural și rațional chiar.

Dér nu e óre foarte curios a admite că un popor, fără nici o cauză bine-cuvântată, ceia ce chiar nici se póte întembla unui popor, s'îi vie gust să ștregărească, ca un tînér inexperient, să refuze a se insura, s'îi placă o viață neregulată, o viață condamnată de morală și legile sociale, și care in sine nu presintă nici măcar fericirea unei legături sexuale ordinare?!

Nu este óre curios a admite că un popor ar face ceia ce un individ nici o dată nu va face de voie, adică, se va supune necontentit la un regim forțat, slăbitor, nu se va îngriji de loc, și că o dată in suferință nu va căuta miqlócele raționale a se însănătoși?

Nu ar fi curios a adminte că un popor ce a dat probe de vrednicie și activitate, să trecă de o dată la o stare de lenevie nejustificabilă?!

Asta ar fi un fapt unic in Istorie, ar fi ce-va ce numai noi am presenta lumei ântêia óră!

Étă unde ajungem când nu căutăm adevărata cauză a unui réu, cum 'l-a căutat Bertillon in Francia.

Étă de ce am susținut și voiu proba cred, că lucrările, a căror dare de sémă am făcut'o mai sus, de și de un superior merit, au singurul inconvenient că iau efectele drept cauză. Acésta, pe lêngă o cestiune de pură sciință, are inconvenientul, că nu vom putea nici o dată aplica relelor ce ne bântuie un tratamenl rațional, dér vom merge tot greșind, perđând necontentit timp, pe când țera séu numai națiunea nóstră se vor apropia de peire.

Nu trebuie dér a ne inchipui că degenerăm, că ne pierdem, fiind-că o voim acésta, séu că suntem așa

de nenaturali în toate, că aceste rele ar fi consecința faptelor noastre. Nu trebuie în fine a acusa țera și în special elementul Român, căci el merită mai mult compătimirea. Greșelele nu sunt ale lui, nu e drept a-l arunca acușatia și desprețul. El suferă!

Nu trebuie dér a ne inchipui că imoralitatea noastră, că pierderea bunelor noastre moravuri ne duc la aceste rele. Nu trebuie a ne inchipui că suntem nisce nemernici, și din această cauză nu ne insurăm, nu ne înmulțim séu descrescem.

Este adevărat că cauzele de mai sus există, este mai mult ca adevărat că un curent fatal există în țera noastră, este adevărat că mergem pe calea peirei, asta însă nu va să dică, că noi o facem de bună voie.

Nu!

Aceste rele ce există și care ne ruinează sunt efectele unei alte cauze supreme, singura capabilă a le produce, singura ce ne poate rațional explica prezența lor.

Suntem ceia ce suntem, din cauză că nu ne aflăm în o stare normală; suntem, ceia ce ne probedă observația zilnică și demografia, din cauză că suntem în suferință.

Da, țera Românescă, și mai just Româniî din țera noastră sunt ast-fel fiind-că se află în o stare de plâns, fiind-că sunt bântuiți de cea mai rea *malatie*, și această *malatie*: este réua lor stare economică!

Réua stare economică în o țără, séu în o parte a populației unei țări, produce efecte teribile, și aceste efecte teribile sunt relele cunoscute nouă în acest studiu, rele de care am vădut că suferim.

Nu fiind-că suntem imorali nu ne insurăm. Dér nu

ne insurăm, séu ne insurăm târziu, din cauză că condițiile noastre economice nu ne permit a face alt-fel.

Da, nu ne insurăm, divorțurile se înmulțesc, din cauză că pentru a duce sarcinile unei familii României, în țera lor, dispun de mai puține mijloce ca streinii. Nu ne înmulțim, scădem chiar, degenerăm, acesta însă este consecința faptelor de mai sus.

Murim mulți, nu ne îngrijim când suntem bolnavi, acesta nu se poate atribui la o *sinucidere națională* ce s'ar fi admis ca *normă*, dér la lipsa de mijloce de care dispunem.

Oare în alte țeri nu se produce același efect, la o mică parte din populație, de și acolo cauza e alta, e excedentul populației în raport cu mijloce de viață, ceia ce nu e cazul la noi.

Suntem liberi prea mult în moravurile noastre, lucruri blamabile se pitrec din societatea de jos și pînă sus — căci sărăcia e relativă la clasele de sus — acesta tot din cauza acestei rele stări economice.

Suntem cu moravuri rele, dér acesta este ori și unde, când insurătorile sunt inpuținute.

Același lucru explică concubinajul, corupția, maladiile veneriene, copii nelegitimi, luxul, avorturile, etc., etc.

Nu mai rămâne indoială că alimentația insuficientă și alcoolismul, că réua locuință și îmbrăcăminte ne-sănătósă au aceiași cauză.

Suntem în fine relativ leneși, fiind-că nu poate fi alt-fel o societate bolnavă.

Da, nu muncim, suntem leneși, nu muncim cât un lucrător German, s. es., — mult mai mult ca Evreii

insă — acesta tot din cauză că și physicesce și moralicesce suntem bolnavi.

Etă dér adevărata, sincera cauză, a atâtor mari rele, pe care decă nu vom sci și curênd a le inlătura, ne vom pierde.

Să nu mai spunem dér, că străinii, sunt mai morali, sunt mai casnici și mai familiști ca noi, că ne sunt superiori nouă. Că toți sunt de laudă și numai noi am fi Paria societăților moderne.

Da, ei sunt ast-fel, s. es. Israeliții, căci nu sunt bolnavi ca noi; ei sunt ast-fel, nu numai la noi dér in toate țările, căci poziția lor economică e mai bună ca a celor-l-alte populații.

Nu voiu discuta insă aice, decă e moral, morala ce o au vis-à-vis de cei streini religiunei lor, morala ce o au când dispóie lumea, morala ce o au, ori-care ar fi in fine origina séu naționalitatea lor, când ne injură pe noi storcându-ne insă sângele cu care se nutresc.

E ușor a se lăuda cine-va că nu móre de fóme, când răpescce pâinea altuia; mi se pare insă că nu e moral!

Acésta dér, este causa principală, aprópe esențială, pentru care Românii in țera lor descresc, degeneredă.

O pâine mai puțin, un copil mai puțin, la Românii din țără.

O pâine mai mult, un copil mai mult la străinii din țără.

Consecuențele morale și naționale mai ales ale acestui fapt, se vor înțelege mai curênd, când se va esamina următorul tabel ce am redactat anume.

Ast-fel numai se va putea explica toate relele de care e bântuită societatea noastră, și se va videa in același timp la finele acestei lucrări unicul și eficacele remediu.

Starea economică rea, produce următoarele efecte în o țară, seu asupra unei porțiuni din populațiunea unei țări, ce singură se află în această tristă stare.

I

În ordinea socială :

Lipsa de relațiuni sexuale la timp și sub forma normală.

Din aceste cauze rezultă :

1. Celibatarismul, care la rëndul seu produce *concupința*, *copii nelegitimi* și *inmulțirea avorturilor*.
2. Insurători puține, care la rëndul lor dau *nasceri puține*.
3. " " " " " " " " și de *rea calitate*, seu sunt *sterile*.
4. Immoralitatea relațiunilor sexuale, care dă nascere și dënse la *prostitutiunea* mai ales *clandestină*, *luxului* și *malatiilor veneriene*.
5. Crescerea divorțului, care contribuie la *decadența morală* și *materială a societății*.
6. Crescerea numărului *alienațiilor* și *sinuciderilor*.

II

În ordinea vieții physiologice :

Miseria.

Din această cauză rezultă :

1. Alimentația insuficientă, care în prima linie produce *degenerarea* și *alcoolismul*.

2. Locuințele rele
 3. Inbrăcămintea rea
- } care împreună cu alimentația insuficientă produc o *morbiditate* și *mortalitate* mult mai mare.
4. Debilitatea fizică, care produce *incapacitatea la muncă* și *sterilitatea rasei*.
5. Crescerea malatiilor endemice și epidemice, care sunt în aceste condiții *reu căutate* și *măresc mortalitatea*.
6. Degenerarea fizică, care aduce după sine *mărirea morbidității și mortalității, lipsa de ómeni validi, incapacitatea rasei la muncă. Pierderea în fine, a familiei séu a rasei*.

III

În ordinea morală :

Inferioritatea instrucției și réua educație.

Din aceste cauze rezultă :

1. Înmulțirea contravențiilor, furturilor și crimelor, ceea ce produce *nesiguranța publică* și *neîncrederea mutuală*.
2. Părăsirea bunelor moravuri, de aci *decadența morală*.
3. „ „ întreprinderi, de aci *spiritul de speculă și usură*.
4. *Emanciparea ideiei* : Scopul scudă mișlócele.
5. Neputința adesea de a trăi onest, chiar acelor *ce sincer ar dori-o*.

IV

In ordinea națională :

Indiferentismul in cestiunile naționale.

Din această cauză rezultă :

1. Lipsa unei instrucții seriose.
2. „ educației naționale, absolut necesare unui popor.
3. Dominarea afacerilor Statului, prin *interesele personale*, tot-d'a-una perniciose lui.
4. Réua administrație, de aci, *desordinea privată și publică*.
5. Falșul patriotism.
6. Invocarea celor mai sfinte principii pentru interese personale.
7. Dorința de a face adesea unia ce-va util d'ér rotin-du-se in un cerc vicios.
8. Emigrația.
9. Imigrația crescândă in raport direct cu pierderea *elementului indigen*.
10. Ura necumpetată in contra a tot ce e străin și chiar *in contra celor utili țerei*, când, *cele de pe urmă lepădături* ale altor țeri găsesc *instrumente in țără*, pentru planurile lor miserabile.
11. Incuragiarea imigrației, prin *lipsa crescândă de brațe și capitaluri*, prin *discordia indigenilor și prin lipsa unui system economic in țără*.

12. Constituirea systematică de colonii străine în țară ce se află în o stare înfloritoare, ceia ce contrastă cu starea miserabilă a indigenilor.
13. Neasimibilitatea acestor colonii, căci *naturalisarea* său amestecul nu le presintă nici un avantaj, și nici nu se poate cere acesta când *elementul indigen e în decadentă din toate punctele de vedere.*
14. Amestecul systematic al străinilor în afacerile vitale ale țerei.
15. Pierderea țerei pe calea economică.
16. „ „ „ „ politică.
17. „ naționalității.

Numai ast-fel, ne putem a ne explica în un mod corect, toate relele ce videm că ne-au cotropit, rele ce au ca cauză unică, absolut predispozantă la toate celelalte ce servesc de ocazionale, starea noastră economică rea, sărăcia, cu alte cuvinte, *din ce în ce mai crescândă a elementului Român.*

Lipsa mijloacelor de traiu, étă cauza principală a tuturor celorlalte rele ce am văduț că decurg direct din ea.

Celibatarismul, insurătorile tardive, descendența de rea calitate, sterilitatea, morbiditatea și mortalitatea mai mari, prostituția, malatiile veneriene, imoralitatea, lipsa de putere, precum și fuga de muncă, se datoresc acestei cauze principale, care este miseria.

Da, suferim de relele de mai sus, dér ele sunt fii-

cele unei stări, de care elementul Român în mare parte nu este responsabil.

O dată însă miseria în care se află el declarată, fatalmente, *volens nolens*, el a urmat a se înjuga la tristele condițiuni ce am vădut mai sus.

Acésta însă nu ne autorisă a nu cerceta adevărata cauză care e trista noastră stare economică, și a recurge la efectele ei, cari sunt relele de cari suferim pentru a ne aservi prin martirul nostru.

Acéstă distincție trebuie bine studiată. Căci :

„Legile care regidă mișcările populațiunei, ordinea nascerilor și a mortalității în diferite țări, constituiesc una din problemele cele mai înalte ce se presintă meditațiunilor *economiștilor* și *filosofilor*. Ele nu ar putea rămânea *străine igienistilor*, căci ele sunt *strâns legate condițiunilor chiar ale vieții umane, și circumstanțelor diverse morbifice séu altelor ce pot a scurta seu lungi durată* ¹⁾.“

Acéstă diferență între cauză și efecte nu se face chiar în lucrările de óre-care valóre din străinătate, și numai sub condițiunea de a substratifica miseriei, efectele séle, putem a admite următórea ideeă :

„Orî când în o țără crescerea reală a populațiunei este inferióră creșterei posibile, acésta se datoresce și nu póte fi datorită, de cât uneia séu la mai multe din șése cauze séu împiedicări următóre: Celibatarismul, prostituția, sterilitatea, copulațiunea preventivă ²⁾, mórtea prematură, emigrațiunea ³⁾.“

1) *Am. Tardieu*. «Dict, d'hygiène publique.» *Population*. Vol. 3.

2) «*Éléments de science sociale*.» Pag. 463.

3) Practicată în *Anglia* din cauză miseriei séu pentru a o preveni. Fapt, fórte răspândit și la noi.

Căci aceste tóte, au ca principală cauză, direct și nediscutabil: *miseria*. Legile naturei sunt pretutinderi aceluși. Ele nu se contradic.

Pe cât posibil 'mă-a fost mie am căutat, atât in par-tea demografică propriu ȝisă a acestei lucrări, cât și in capitolul degenerărei rasei, și mai ales in acele ale relexor de cari suferim, a arăta starea de plâns in care ne aflăm, din cauza tristelor condițiunii de viață, ale majorității populației nóstre rurale mai ales.

Acestă tristă stare a condițiunilor séle de viață, de-pind de miȝlócele ce are la dispoziție, disponibile usu-lui séu. Séu, el are puțin, și mai puțin rămâne încă necesităților séle, *el se află aprópe in complectă miseriă*.

Și sé ne gândim că trista lor condiție de viață, pierderea lor, va repercuta mai departe.

„Cauzele de slăbire, ingreuind condițiunea materială a claselor lucrătore, nu strică ele intereselor intregii societăți? Sănătatea nu contribuie numai la fericirea individului; ea este încă una din sorgințele cele mai fecunde ale avuției generale. *Munca este fără energie, producțiunea fără miȝlóce, acolo unde modifițațiunile economiei determină și mențin constituțiunile slabe și bolnăviciose. Populația, oprită in desvoltarea sa prin acțiunea lor destructivă, degeneră, familiile se sting, și cei de pe urmă membri valetudinari sunt in sarcina carității publice și private* 1).“

Și sé nu ne grăbim și noi, a acusa in un mod nedemn pe frații nostri in suferință, căci nu lenea, nu réua voință, nu viciurile necumpête 'i țin in miserie. Miseria la noi e o malatie aprópe generală, prin ur-

1) *Am. Tardieu*, tome 3, pag. 542.

mare la ce ne-ar servi să invocăm argumente ce n'au nici o temeinicie.

Causa e mai profundă.

Răspunderea nu e a celor ce sufer. Răul nu'și are origina jos, el a descins de sus.

„Casuri individuale de sărăcie pot fi produse prin reua purtare individuală, prin beție, prin ignoranță, prin lene și malatie.

Dér toate influențele accidentale trebuiesc a fi lăsate de o parte când se consideră cauza permanentă și când se vede la extincția pauperismului.

Mai mult încă, *beția și ignorența sunt mai adesea ori efectul de cât cauza sărăciei; a nu o recunoște este o mare eróre.* Este mai mult de cât o eróre, este o nedreptate enormă, și această confusiune de idei a împins multă lume a vorbi într'un mod sever de sărăcie, ca fiind rezultatul unei ast-fel de rea purtare ¹⁾.”

S'ar putea crede că poziția sătenilor nostri, a comercianților și industriașilor Români, e înfloritoare când cine-va vede veniturile statului, legile frumoase ce avem pe hârtie, și mai ales discursurile pompoase ce deputații nostri pe intrecute le au tot-d'a-una în busunare; și nici nu pöte fi alt-fel cu guverne și camere de advocați.

Nimic însă în realitate din toate acestea.

Legile sunt scrise, instrucția e restrânsă, societatea aceeași, miseria însă e la culme. Fie sălénul, fie industriașul séu comerciantul Român, toți, în raport cu progresul ce am făcut pe hârtie, au făcut un prăpăstios regres, în mica lor avere, în buna lor stare familiară.

¹⁾ «Éléments de science sociale.» Pag. 342.

Sătenii sunt însă sërmani la culme. Comercianții și industriașii noștri în mare parte s'au pierdut, mare parte au ajuns proletari, hamali, cărători de apă Ovreilor în Moldova, séu în fine sunt servii străinilor în țără.

Pentru că aceste sunt adevăruri prea crude, étă câte-va citațiuni, cari pot să dovedéscă décă ȕisele mele sunt drepte séu nu.

„Societatea nóstră, în loc de a se mândri că a făcut un pas spre progres în timp de decimii de ani, cu durere trebuie să recunóscem că a făcut regres, că locuitorul rural merge spre peire și cu el implicitamente țéra intrégă ¹⁾.”

„Am spus în mai multe rânduri ideile nóstre în privința organizării economice a țérei; nu mai revenim asupra lor, cel puțin pentru moment; ci ne mărginim astă-ȕi a semnala una din simptomele prin care se manifestă nu de adă, nu de ieri, ci de un șir de decimii de ani, slăbiciunea organizării economice, bóla sëraciei de care suferă mare parte din populațiunea orașelor și mai tóta populațiunea rurală.

La 1864, clăcașii au fost improprietăriți, dér n'au trecut 14 ani de atunci și mai mult de jumătate din ei ajunseră a rămâne fără pământ, și într'o pozițiune mai rea în unele privințe de cât erau înainte de desființarea clăcei. Pământurile s'au înapoiat acelor ce aveau drept asupra-le după lege, lucrurile s'au restabilit în pozițiunea lor legală, însă acéstă repede instrăinare făcută de țéranii, cari iubesc cu pasiune pământul, apare ca un puternic avertisment pentru orî ce om

1) Adresa D-lui ex-prefect N. Lupășcu, în 1876, către sub-prefecții districtului Vaslui.

care se interesă de viitor și ține ca țera să p^otă indeplini mărețele-*i* destinate ¹⁾.”

„*Pretutindenⁱ nu veđi de c^{at} s^{er}ăcie și miserie, și se observe un lucru : și in alte ț^{er}i int^{el}nim miseria, ba chiar inc^ă mai desbr^{ac}ată de c^{at} la noi, d^{er} deosebirea de starea n^ostră stă in dou^e direc^{ti}uni : mai ^{an}t^{eu}, alătura cu acea miserie, și ca pentru aⁱ ținea cump^{en}a, veđi nisce averi uriașe care compens^ă pentru ț^{er}ă lipsurile unei clase; apoi miseria se concentređă in orașe, pe c^{and} la ț^{er}ă, la c^{amp}, domnesce bună starea și imbielșugarea. La noi, gradul miđlociu al avu^{ti}rei este mult mai jos și apoi *miseria nu locuesce numai in orașe alătura cu palatele, ci se cob^orá p^{en}e in coliba și bordeiul s^{at}enului* ²⁾.”*

Etă acum ce đic și 3 din colegii mei cari au avut ocasiunea a videa adev^{er}ul cu ochii, de unde douiⁱ mⁱ-au și scris cele ce urm^{ed}ă :

„Phenomenele de miserie nutritivă se presentă medicului in fie-care đⁱ ³⁾.”

„Avuiu sub ochi un num^{er} insemnat din t^ote clasele societă^{te}i și am veđut aceia ce nu mă așteptam să int^{el}nesc la nuntă: intr'un num^{er} de 58 flăc^{ai}, am veđut la jum^{et}ate din ei pipernicirea, decolora^{ti}unea și sb^{ar}cirea ce insuficien^{ta} de nutri^{ti}une dă tegumentelor, espresiunea unei b^{et}r^{an}ețe premature și a unui l^{ang}ed stim^{ul} juvenil și pe fa^{ta} și in mișc^{ar}ile lor. Acestea erau cu at^{at} mai aparente, cu c^{at} icⁱ colo,

¹⁾ *Cronica* «Românului» din 12 Septembrie, 1880.

²⁾ *Xenopol*. «Agricultura și comerciul.» Conferin^{ta} țⁱⁿută la Atheneul Român, 1880, Septembrie.

³⁾ *N. Manolescu*. «Dificultă^{ti}le serviciului medical in plaiul Buz^{eu}» 1879, Journ. Sciin^ț. Medicale, No. 14.

in hora nunței saltă câte un robust cioban, orî fiu de cârciumar séu primar, sub picioarele căruia părea că dârdie pământul.“

„La o alegere de primar in comuna Calvinii, între 108 țărani n'am vădut de cât 4 bătrâni, albiți de bătrânețe și viguroși (două din ei încă bunî vênători); iar restul ómeni de la 45 ani in jos, între cari mai mulți slabî de cât grași și dintre cari mulți 'mî-au cerut doctorii de friguri și de tuse, iar două s'au plâns chiar de Hemoptisie tuberculósă.“

„Intrebându-mă asupra causei care jócă principalul rol in acéstă situațiune de sănătate deplorabilă, nu pot da alt răspuns, de cât *că pe lângă sêrăcia lucie*, aici la munte și paludism, despre care voiu dice ce-va mai jos, miseria higienică a locuințelor, prin modul lor de încălđit mai cu sémă și printre mulțime alte cause, ridică in timpul iernei, mai lungă aici, forțele locuitorilor și'î scóte in primă-véră in starea cea mai favorabilă altor bóle 1).“

„Am avut copii cari vêrsau ce au mîncat inaintea mea, care cređi că a fost surprisa mea când am vădut că copilul a vêrsat *frunđe de fasole, de prune, și mai sciu eu ce ierburî!* Intrebând pe muma sa, ea ne-a spus că a mîncat și el *ce a găsit*. Lipsa dér a nutriementului, unit cu réua condiție a locuinței, au provocat anul acesta in satul Ghebóia, Disenteria. In adevêr, venind in Ghebóia la 19 Iuliu, am fost abordat de o dată de un mare numêr de bolnavi și mai ales de

1) Dr Manolescu. «Insalubritatea camerilor și caselor din plaiul Buzêu, distr. Buzêu, din cauza defectuosității aparatului prin care se încălđesc și alte cause de bóla.» «Jurn. Societ. Sciinț. Medicale,» No. 9 din 1878.

ómení mari; reușind cu aceștia, au început a veni copii, în 3 săptămâni, am vindecat 60 de cazuri de Disenterie, am cercetat în sat și nu știu de a fost *casă unde se nu fi fost un copil cel puțin bolnav de Disenterie.*“

„Lipsa nutrimentului său nutrimentul prost, infecțiunea locuințelor, murdăria, diferitele emanațiuni de prin bălți, postul și otrăvirea cu rachiri prefăcute, étă condițiuni sub influența cărora malatiile se nasc, și s'ar mira cine-va *vedénd atâta miserieă că nu sunt bolnavi și morți mai numeroși* 1).“

„Starea de decadență economică a acestei populațiuni, care s'a început o dată cu introducerea instituțiilor europene în țera noastră, e precară, e îngrozitoare, cel puțin în părțile pe care le locuiesc și pe care le vizitez eu. Când trăiam în București, 'mă făceam ideie, despre starea populațiunei rurale, numai după cărți și jurnale. Nu eram însă nici atuncea optimist în ideile mele despre vieța țeranului nostru. Credém și atuncea, adênc că miseria noastră este mult mai înaintată de cât miseria din toate țerile din Europa, ba chiar de cât miseria din Turcia! Ei, tocmai acum eu vèd, că, fiind în București, eu eram optimist mare în părerile mele despre starea țeranului Român. Sunt proști, ticăloși său de cea mai rea credință aceia cari dic, că în România nu există proletariat! *proletari sunt cea mai mare parte din locuitorii poporațiunei rurale! și nu proletari de aceia pe cari 'i cunósce Europa apusană, ci proletari, de 5 său 10 ori mai înaintați în miserie. Nici un proletar, în Europa, nu și are munca vëndută cu cincî ani înainte. La noi, enorma*

1) D-rand Sabin. «Epistola citată.»

majoritate, 90 la sută, din inproprietăriți, 'și-au vândut pe 4—5 ani totă munca, cât o pot face în timpul priincios al agriculturii. Dintr'o sută gospodari țărani, mai ales cei inproprietăriți, abia 15 'și plătesc dările fără a fi siliți séu séși vândă pământul cu care au fost inproprietăriți, séu vitele trebuincioase agriculturii, séu munca mâinilor, pe câte 4, 5 ani înainte. Pe urmă, nici într'o țără din Europa, muncitorul, nu'si vinde munca cu preturi așa de barbar scădute ca la noi. Aceia însă, ce cu deosebire trebuie să intereseze pe bunul și adevăratul patriot român, ceia ce trebuie săl îngrijescă, săl turbure și săl inspăimēte, sunt infiorătoarele condiții igienice, sub care populațiunea noastră rurală, duce o existență din cele mai miserabile, o viață din cele mai ticăloase! Éta pentru ce numărul în genere al Românilor din România descresce pe fie-care ți! Éta pentru ce Românii degeneredă, mor, pier, cu incetul, dispărând de pe fața pământului!..... Când ved cu ce se hrănesc țăraniī nostri, când ved că copii, abia luați de la țuțele mumelor, se hrănesc numai cu mămăligă, când ved locuințele țăranilor nostri, înțeleg cifrele din tesa Doctorului Agapie, cifre care constată o descrescere continuă a poporului Român, de la 1859 și pēne în țilele noastre. Anul 1859!..... acesta este anul de când cei mai mulți, de la noi, încep a numera era anilor de regenerare a României, de fericire și de consolidare a statului român, cu un cuvēt, „era de organizare!“ și tot acest an, „acest an 1859,“ este anul de la care să începe mortalitatea cea mare a Românilor, peirea lor depre fața pământului, descrescerea și degradarea lor fizică! Ce însemnedă ore acéstă mișcare po-

litică a țerei noastre, și degenerarea și mortalitatea înfricoșată a populației ei? Oare reorganizarea va să țină morțe?! Ciudat lucru: de la acest an, statul român se organizează, se consolidează, pe fie-care zi; se îmbogățește cu căi de comunicație, se împodobesc cu libertăți cetățenesci și cu instituții europene; în fine de la acest an statul român se aproprie încetul cu încetul în exteriorul său de statele europene, și tot în același an, începând mortalitatea, descrescerea Românilor merge din an în an sporind!! În anul 1859 avem 57 $\frac{1}{2}$ morți, la o sută născuți; în 1872 avem 95 $\frac{1}{2}$ morți, la o sută născuți; și în 1873, vai! au fost 100 $\frac{1}{7}$ morți, la o sută născuți!! Da, stimate prietino, punând în comparație aceste cifre, cari mărturisesc, pe de o parte, peirea treptată a națiunii noastre, iar pe de altă parte considerând înăvuierea țerei cu instituțiunile europene, care de care mai costisitoare pentru națiune, eu de mult am ajuns la ferma convingere că: „introducerea instituțiunilor“ și reformelor europene, în acea formă în care s'au introdus la noi, a fost o greșală enormă, o rătăcire funestă din partea conducătorilor națiunii noastre. Aceste inovațiuni n'au întărit națiunea noastră, ci din contra au slăbit-o, răspândind sărăcia, micșorând numărul Românilor, lăzind depravarea, apatia și scârnia moravurilor, în toate păturile societății române! Ei bine, când națiunea descresce și nămul românesc se stinge, acesta nu va să țină nici consolidare, nici civilizație, nici progres, ci ce-va cu totul contrariu . . . . .

Vreau scumpe amice să fiu bine înțeles. Eu nu sunt contra instituțiunilor bune, de regenerare și de progres, nu sunt asemenea contra libertăților de tot felul, mai ales când ele, nu numai se scriu și se țin, după cum

se întemplă mai tot-d'a-una, dér când ele se și fac și se gustă de către toți. Sunt însă contra formelor costisitoare, nesuferite pentru țără, sub care aceste instituțiuni s'au introdus. *Oamenii de stat trebuiau să nu copieze acele instituțiuni europene, căci pentru acesta nu se cere mult talent, nici multă muncă; din contra ei trebuiau să cugete a sădi în această țără niște așezăminte potrivite cu avuția ei, cu gradul ei de dezvoltare economică*¹⁾. La noi însă ce se face? Producem cum produceau societățile primitive, și cheltuim pentru instituțiile noastre, cum cheltuiesce Anglittera, Francia séu Germania! Neapărat că, prin acest sistem, s'a pus în cea mai sigură primejdie existența națiunei Române; și éta de ce se nasc 100 indiviđi și mor 100 ¹/₇!!..... Liberalii nostri, acum la putere, n'au făcut nimic pentru îndreptarea răului, și după cum 'i-am văđut în Camera, ei nici nu sunt capabili a face ce-va. Puținele persoane oneste, din numărul lor, se pierd, ca picăturile de plóie în mare, fără nici un folos pentru națiune și țeran, astfel că, viitorul țeranului și prin urmare al națiunei, este învaluit în nuori întunecoși, triști și grozavi pentru dênsa! Răsări-va óre și pentru România adevăratul sóre al regenerării séle?... Éta întrebarea ce 'ți-o voi face tot-d'a-una²⁾.”

¹⁾ Oamenii de bine au prevăđut de mult acest réu, dér cine se putea împotrivi celor ce cu ori ce preț voiau să maimuțărím streinătatea :

«Crede-mé, Domnul meu, arborele libertăței nu va da fructe bune și folositoare de nu va îndeplini condiția să crească cu încetul și să 'și întindă adinc rădăcinile în pământul patriei; iar când se va presădi în grabă din loc strein în țera Română, arborele acesta și chiar când s'ar uda cu sângele mai multor generații, nu va produce de cât fructe amare, câte-va ramuri oflitate; și pentru că nu va avea rădăcini în pământ, 'l vei vedea cădënd la prima suflare a vântului a!»

²⁾ *N. Codreanu*, Puesci, Moldova, 1877.

a) „Amicilor și inamicilor mei” 1856, de Principele D. Ghica.

Și ași putea dice ca și autorul engles că :

„Puține persóne dintre noi sunt astă-đi care nu cunosc pêne la un punct óre-care miseria ne spusă a claselor sêrace, suferințele neauđite produse prin o muncă excesivă, prin lucrări insalubre, prin salarii infimi, rêuri de care geme țera nóstră ¹⁾.“

Dér câți vêd, fără a videa, câți aud fără a auđi, și câți nu vor nici a auđi nici a videa! E greu lucru a videa fapte de cari suntem responsabili. Și sê nu uităm că din cauza sêrăciei nóstre, va resulta pierderea nóstră.

De aceia sê și pune așa mare preț ca sê sêrăcim cât mai iute.

„Sê ne gândim bine că un popor sêrac nu pôte trăi inconjurat de popóre bogate, că civilisația este cu neputin'ă unde nu sunt miđlóce, că mai ales de când am devenit neatârnați greutățile statului nostru s'au indoit cel puțin, decât nu intreit ²⁾.“

Sê videm acum déca in adevêr tóte acele degradátore rele de care suferim, sunt séu nu, consecința ne-discutabilă și neevitabilă a miseriei, pentru a putea in urmă trage douê conclusiuni fórte importante.

Déca relele de cari suferim sunt datorite miseriei nóstre, atunci nu noi, nu elementul Român e responsabil, dér acei ce au provocat acéstă tristă stare economică in țeră.

Al douilea, cunoscênd numai bine o causă, vom putea util a'i aplica remediul.

Căci, orî-ce causă are efecte, orî-ce efecte, tradând o

1) «Éléments de sciéence soeiale,» pagina 334.

2) *Xenopol*. «Conferință la Atheneu.» 1880.

causă, pentru a le înlătura, trebuie a înlătura cauzele ce le produc. Alt-fel ori-ce sacrificii sunt inutile.

Am vădut că efectele miseriei asupra populațiunei unei țări sunt multiple.

Asl-fel in ordinea socială avem următoarele ¹⁾:

Celibatarismul și insurătorile puține cari sunt un efect al miseriei.

Când cine-va nu are ce mânca, când scie că nu va avea cu ce să nutrască familia, bine înțeles că el nu se va gândi la insurătoare.

Marea majoritate a populațiunei Române, fiind in ast-fel de condiții, de sigur va fi forțată a urma această lege.

Nesiguranța miqlócelor pentru existență de care unii dispun pentru moment, din cauza pozițiunilor biurocratice ce Româniî sunt forțați a avea in țără, produc același lucru.

Miseria dér este o causă de inpedicare a căsătoriilor și o causă de indemn fatal spre celibatarism.

Éta de ce unia, profunđi cugetători au ajuns la următórea conclusiune:

„Omenirea nu póte face alt ce-va de cât a alege între sărăcie și celibatarism.“

Acésta din causă că cu puține miqlóce, cine-va póte lesne trăi singur, va duce însă o viață miseră, insurându-se.

Și se nu uităm că sărăcia e ce-va relativ. *Căci sărăcia absolută e mórtea.*

Sărăcie se numesce și pierderea prea bunului traiu, și pierderea abundantelor miqlóce de viață.

¹⁾ Veđi pagina 355.

Sărăcie este și lipsa de cele necesare, când nu avem cu ce ne nutri.

Tóte acestea însă, produc același efect, care este piedica pusă însurătorilor.

„*Celibatarismul*, este cauzat prin dificultatea de a hrăni o familie, prin téma de a pierde ceia ce se numesce o poziție socială. Lucrătorul vede că, decă va avea o numărósă familie, va fi probabil, obligat a munci mai mult și de a trăi mai rău. Clasele mai avute observă că însurătórea îi pune în primejdie de a scoborâ în scena socială și de a duce greutate pe cuniare. Toți sunt forțați în acest mod de a întârđia însurătórea séu de a se abține cu totul; dér aceste motive de prudență influențedă cu deosebire asupra clasei ce stă mai bine, în parte pentru că ea are mai mult de pierdut, în altă parte din cauza miđlócelor ce presintă prostituția ¹⁾.”

La noi s'a pierdut chiar strictul necesar în mare parte, de aceia decă nu acum, dér în curênd, vom avea o crisă teribilă, crisă ce va însemna póte pierderea nóstră. În urmă chiar cei ce aveau ceva, astă-đi sunt fórte jenați.

Români capitaliști mari, născuți de curênd sunt de tot puțini, pe când toți vênđetórii de chibrituri sunt bancheri!

La noi avuția e în minus, e săracie; la streinii din țéra nóstră, ea e în supra plus. De aci progresul și buna lor stare materială și morală.

Din acéstă tristă stare în care ne aflăm rezultă dér o mulțime de rele.

¹⁾ «*Éléments de science sociale*,» pagina 485.

Prin lipsa de protecție dată industriei și comerțului național, prin desvoltarea mare ce au luat diferitele ramuri administrative și judecătorești, etc., și prin reua direcție chiar dată tineritului, biurocrația, această resursă atât de nesigură mai ales la noi, este foarte mult căutată, de orî cine scie a ceti și scrie. Resultă însă un mare rău social.

„Din cauza acestei nesiguranțe, funcționarii tineri nu se mai însoră ci trăiesc mai toți în burlăcie. Fete cu zestre nu prea sunt multe și ele apoi așteptă bărbați cu poziție; cele sêrace n'au cine sê le ia, căci căsătoria aduce copii și *bietul funcționar, care are d'abia ce mîncă el, din léfa lui cea atât de restrînsă, se feresce ca de foc d'și ingreuia vie'a și cu o progenitură* ¹⁾.”

În acest timp însă streinii din țera noastră, se însoră mult mai curênd, și în număr mai mare ca noi.

Dêr nu moralității lor mai mare, se datoresce acêsta. Sê nu luăm cauza drept efect, și vice-versa.

Ei se insor mai tineri, se insor pe o scară mai mare, din causă că mai mari sunt mișlôcele lor de vieță ca ale nôstre, din causă că ei nu sunt în miserie, și ast-fel, ne inspăimîntați de infiorătorul tablou al unei familii în suferințele fômei și ale lipsei, ei pot a se insura, trăi fericiți și procrea.

Dați mișlôce Românilor, puneți-î în posibilitatea de a lucra și produce și vor face tot ast-fel. Nu buna voința și virtutea le lipsesce, dêr lipsesc acei grădinari, cari sê le facă sê inflorêscă și la ei.

Căci : „Pentru ce se însoră Evreul de têner? pen-

¹⁾ *D-nu Xenopol. Conferința sa asupra «Stărei nôstre interiôra. Economia, funcționarism» 1880.*

tru că poziția sa, ori cât de josă ar fi, este sigură 1).“

Din această lipsă de însurători, rezultă rele foarte mari, rele de care suferim enorm, rele însă de care nu suntem responsabili, după cum nu suntem responsabili nici de lipsa de însurători ce rezultă din miseria în care ne aflăm.

Ca fapt pozitiv s'a probat prin studiile D-lui Bertillon, rezultatul fericit ce însurătorea are asupra mortalității.

Se știe că la noi însurătorile sunt rari, ast-fel că România ocupă locul al 9-lea între 13 state ale Europei 2).

Étă cum putem atunci a ne explica marea noastră mortalitate.

De asemenea miseria producând și la noi numeroase casuri de văduvie, (prin marea noastră mortalitate), étă triste rezultate ce se obțin în aceste condiții, rezultate vii în țera noastră.

	Insurați	Necăsătoriți	Văduvi
De la 30 ani la 35 mortalitatea este urmatorea.	100	169	281
„ „ 35—40	100	175	233
„ „ 40—45	100	174	198
„ „ 45—50	100	171	194

Putem videa ce-va măi desastros pentru noi, unde celibatarismul este așa de răspândit, și unde mórtea răpind un soț, produc o mortalitate enormă!.....

Tot din cauza celibatarismului naște concubinajul,

1) D-nu Xenopol. Idem.

2) Veđi pagina 39.

atât de răspândit la noi¹⁾, chiar și pentru cei însurați și cu mișloce, în cât cu dreptul ni se poate spune că suntem egali Turcilor, care cel puțin au seraiurile pe față.

Concubinajul forțat, aduce concubinajul de lux și depravația moravurilor. Relele se lăgă.

Concubinajul, mai produce tendințe la aborturi.

Nu știu dacă este țară pe lume care să sufere mai mult ca noi din această cauză.

Ceia ce produce desgust, est nerușinarea cu care ele se produc și lipsa de inițiativă a justiției.

Mai multe cazuri de morțe, a trădat publicității practica această chiar și în familiile cele mai avute.

În Bucuresci și Iași sunt persoane instruite, mai ales moșe, care fac aceste infamii. S'au acusat chiar medici. Rumorea publică arată pe mai mulți.

În popor chiar, sofranul, piperul cu ardeiu și rachiu, ruta, masagiul forțat asupra abdomenului și indirect asupra uterului, therebentina, gazul, sticla pisată, etc., etc., sunt frecuent usitate.

Moșele ce fac acest meșteșug, de ordinar Unguróicele (casul procurorului Costinescu din Bucuresci), mai tot-d'a-una se servesc de sonde uterine pentru a lovi oul.

Justiția ar trebui să se mai descepte și cel puțin acolo unde nu este o cauză scusabilă pêne la un punct, cum e miseria pentru familiile sêrmame, ea să apese cu tótă greutatea sa.

Tot ast-fel ar trebui să se combată celibatarismul mult răspândit la noi, și din cauza unui rău curent ce e natural să fie în ast-fel de condiții.

¹⁾ Veđi pagina 46.

„*Celibatarismul, fără cauză legitimă, avuabilă, ar trebui tare blamat, reprimat și combătut publicamente, prin toate mijloacele posibile, în o societate bine organizată. Dacă libertatea individuală este respectabilă, ea este cu condițiunea de a nu strica nimăruî, și când o stare antiphysiologică este anormală, ca celibatarismul, și recunoscută atât ca rău făcătoare și nocivă individului cât și ca imorală și prejudiciabilă societăței întregi, nu este permis acestia de a proteja și a se apăra contra inamicului comun, lovind cu puterea legii pe acei ce rămân ast-fel fără cauză avuabilă* 1) ?“

Un rău nu mai puțin mare ce rezultă din celibatarism este nascerea copiilor naturali, cari umplu ulițiile séu asilele, și care în mare parte, chiar dacă ajung a avea o bună instrucție, le lipsesce educația, ce chiar în familiile noastre, din cauza stărei de deprăvare în care ne aflăm, arare ori se capătă. În urmă ei sunt un fruct putred prin faptul că presintă o mortalitate foarte mare.

„Mortalitatea copiilor găsiți este enormă; viața mediă a copiilor găsiți este de 4 ani. 2)!“

După un studiu făcut de Legoyt în 1854 se probéda următorul fapt, relativ la mortalitatea mare a copiilor naturali, comparată cu a celor legitimi.

	Mortalitatea copiilor naturali pentru un copil legitim
De la 0—1 an	2,12
„ „ 1—2 ani	1,24
Media de la 0 la 2 ani.	1,68

1) *Mariage*.—«Dict. annuel des progrès médicales, etc.» *M. P. Garnier*, 1879, Paris.

2) *Am. Tardieu*. «Dict. d'hygiène publique.» Tome II. *Enfants trouvés*

Prin urmare această mortalitate e aproape dublă.

Celibatarismul este pentru Români și o consecință a sarcinilor ce au către țară.

Căci, serviciul militar activ impune la noi, numai Românilor, desavantajele și întârzierea căsătoriei.

Nu e mai puțin adevărat că și în serviciul armatei teritoriale se întâmplă același lucru. Șefii adesea ori fac tot posibilul spre a opri însurătorile.

La o oră, lângă orașul Bacău, pe una din moșiile frumoase ce are domeniile statului în acest județ, un membru de la o înaltă curte..... întrebă pe o mulțime de tineri, curați și cu cuprindere, de ce nu se însoră. Spre marea sa mirare îi se dete răspunsul următor : „Ne-am insura, D-le, dăr nu ne lasă D-nu căpitan.“ Cred că D-nu căpitan ar servi mai bine țara, făcând contrariul!

Este cred inutil a mai arăta relele ce rezultă din căsătoriile tardive.

În prima linie vor da loc la copii foarte adesea slabi și fără multă viață. Numărul copiilor va fi foarte restrâns, după cum restrânsă este la acea epocă puterea generatoare a părinților.

Streinii nu fac ast-fel, putând ași permite însurătorea de tineri.

De aceia cu drept cuvânt, D-nu Xenopol dicea în Conferința sa asupra stărei noastre, despre Evrei:

„Insurându-se însă de ténér, când puterile nu sunt încă istovite prin o viață de burlac, însoțirea e producătoare de copii numeroși, din care rămâne tot-d'a-una un prisos peste generațiunea ce se duce.“

La noi e contrariul, de aceea generația viitoare o vor avea-o ei.

Un rău nu mai puțin mare, cu totă buna creștere ce s'ar da fetelor noastre este imoralitatea ce decurge din o căsătorie în care soțul diferă mult prin etatea sa.

De aci acele displăcute și imorale, dér justificabile pêne la un punct, relațiuni clandestine, ce videm adesea în societatea noastră; de aci imoralitatea, corupția, depravația, divorțul și pierderea tot o dată a onorei, sănătății și averii!

Tot din aceste cauze unite, rezultă prostituția, luxul și malatiile veneriene, și în prima linie, lipsa de mume capabile de a da o bună direcție copiilor lor.

Cauza principală și aci ca în toate celelalte e tot miseria.

Căci : „*Miseria face să crească prostituția clandestină* ¹⁾.”

Cu atât mai mult acesta e adevărat în o țară unde femeia e deprinsă încă a duce viața orientală și unde densa nemăritată, abia poate a'și câștiga pâinea, prin lipsa de industrie, și prin ocuparea multor ocupații proprie ei, de bărbați. În urmă pot dice că nicăeri mai mult ca la noi nu 'i se pune mai multă piedică femeiei, a'și câștiga pâinea în un mod onorabil. Seducătorii și conrumpătorii sunt la fie-care respântie.

Ce servesce onorea în o țară, unde miseria majorității e atât de simțită, și unde gradul moralei generale, și al respectului femeiei, e încă sub zero!

Din toate acestea rezultă, femeile ce ne având ce munci, cu ce se nutri, se nutresc cu corpul lor!

¹⁾ *Am. Tardieu. Tome 3. pag. 432.*

„Prostituția ar fi, în fine, mult modificată, decât sărăcia ar fi înlăturată, decât femeile ar putea lesne câștiga viața lor.“

„Prostituțiunea este un fenomen singular. Faptul că unele femei fac un comerț de a vinde persoanelor și acea intimitate delicioasă pe care entuziasmul nostru l-a sanctificat într'un ideal poetic, și nu l schimbă pe iubirea și fericirea mutuală, dăr' l vinde pe preț fix, acest fapt este extraordinar și demonștră că este o diferență fundamentală în poziția celor două sexeuri.

„..... Marele cauze ale acestui rău sunt deci necesitatea plăcerilor sexuale, *dificultățile ce se opun însurătoriei*¹⁾, *sărăcia femeilor și modul riguros cu care ele sunt tratate*²⁾.“

Și să nu uităm că, prostituția dă loc neapărat malatiilor veneriene.

„*Malatia care este intim legată prostituției, și care constituie flagelele cele mai teribile ale omenirii, este, fără contradicere, syphilisul*³⁾.“

În capitolul special relativ la Malatiile veneriene, am vădut întru cât suferim de aceste nenorocite afecțiuni⁴⁾.

De asemenea, nu trebuie a uita syphilisul, care este cea mai cumplită armă, a malatiilor veneriene. Căci :

„Sunt puține malatii de sigur care se producă, indirect, atâtea morți, dureri și chinuri⁵⁾.“

1) Care e cauza principală înșe a scăderii însurătorilor ? *Miseria*. Prin urmare și aicea cauza principală e aceeași.

2) «*Éléments de science sociale*» par un *Docteur en médecine*. Traduite de l'anglais, Paris, 1876, pagina 371.

3) *Am. Tardieu* Tome 3, pag. 443.

4) Veđi pagina 180.

5) *Éléments de science, sociale*.

Nu măi vorbesc nimic de relele luxului, acesta e o cestiune de notorietate publică și pe care D-nu Dr Felix a atins'o atât de bine, când a ȝis că: „*Luxul desfrânat aduce peirea naȝiunilor* 1).“

Un r u éráșii de cea m i mare importanță rezultă și din inmulțirea divorțului la noi, fapt de care nu trebuie a ne mira.

Divorțul trebuie să fie at t de numeros din m i multe cause.

In prima linie e miseria. Unde e lipsă, e in sprimerea caracterelor, e dispută. Se nasce in fine desgustul, se pierde afecția și stima mutuală, și rezultă decadența, disoluția, divorțul.

In urmă se m i adaogă lipsa de egalitate in v rstă a socilor, lipsa de bune exemple, imoralitatea publică, căci se pune preț a se conrupe femeile ce m i rămân oneste.

Adăogați in că la acestea defectul de instrucție seriósă și m i ales de educație dată fetelor precum și lipsa de ocupație de indată ce sunt măritate.

In urmă prea multa facilitate ce se face divorțului, și insărcinarea cu acéstă f rte delicată și importantă afacere, de copii tineri, ce se află la tribunalele n s-tre, unde divorțul adesea e sciut m i dinainte de D-nii membri, etc.

Ac st  disoluție a legăturilor at t de sfinte are un efect m i dep rtat.

„Am auđit mulți Moldoveni 2) pl ng ndu-se de pu-ținul spirit patriotic ce anim  locuitorii.... Este per-

1) Veđi pagina 45.

2) Putem tare bine ȝice Rom ni.

mis de a spera mult patriotism acolo unde spiritul de familie lipsesce?

Déca divoꝛțul séu mai bine ȝis abusul de divoꝛț distruge spiritul de familie, nu trebuie acusat de a distruge sentimentul patriotic care procedă de la sentimentul de familie¹⁾.“

La facilitarea divoꝛturilor la noi, contribuie, nu numai faptul că cei ce decid, sunt adesea nisce copii, ce nici nu sciu ce este familia, dér și din cauza instrucției lor juridice in Francia.

Acolo vėd relele ce resultă din lipsa divoꝛtului, și cu desgustul ce capėtă acolo, cu idea preconcepută, aprobă ori-ce cerere la noi, țără care avem divoꝛțul dér care divoꝛț trebuie să fie supapa de a opri relele ce decurg din unirea forțată, ér nu o causă provocătore a imoralității prin faptul slăbirei legăturilor familiei.

Resultatele statistice ne arată de asemenea binefătoreea influență ce are insurătoreea și asupra suicidului și cât de plâns sunt efectele celibatarismului, in acest sens.

Ast-fel la 100 de sinuciși insurați, conrespund 111,4 ne insurați, și 256 vėduvi. Séu unde, décă nu in o societate bolnavă și in miseriă, divoꝛturile sunt mai mari și mortalitatea de asemenea fiind crescută, șansele vėduviei crescute?

Étă dér și in acest cas, de ce sinuciderile sunt mai frequente la noi. Cel ce se sinucide, in mare parte e forțat de condițiile sociale.

Étă de ce in țera noastră se sinucid mai mulți Români și fórte puțină streini séu Israeliți.

¹⁾ Dr Eugène Legère. «Trois mois de séjour en Moldavie.» pag. 15.

Și se notăm că sinuciderile la noi, mai că nici nu se cunoscău înainte.

Și se nu uităm că între cei 100 sinuciși însurați, majoritatea se recrutează tocmai printre cei ce nu au copii.

S'au am vădut că pentru a avea copii trebuie a avea miđlóce. Români n'au miđlóce, de aceia au copii mai puțin.

Tot din această cauză dér, sinuciderile însuraților sunt mai frecvente la ei.

Influența salutară a însurătoare se adevăresce cu deosebire în ce privesce alienațiunea mentală.

La 10,000 locuitori neînsurați numărul alienațiilor se ridică la 3,68; la același număr însurați, el scade aproape pe jumătate la 2,02!

Éta de ce în ospiciile noastre sunt foarte puțin streini séu Ovrei!

Căci alt-fel cești din urmă cu caracterul lor înșelător și răutăcioși cum sunt, decât nu s'ar însura, ar da rezultate triste de tot în această privință.

Resultă dér din toate acestea, următoarele fapte, ce le însușesc numai streinii la noi.

„*Omul însurat are șanse de longivitate superiőră celor a celibatarilor, și cu deosebire a celui a omului văduv. El este mai puțin expus la sinucideri și la alienațiunea mentală, el este în fine superior din punctul de vedere al moralității, după cum o stabilescă cifrele crimelor și delictelor imputabile fie ómenilor însurați, fie celibatarilor*¹⁾.”

1) A. Proust. «*Traité d'hygiène publique et privée.*»

În ce privesce relele ce decurg din o alimentație insuficientă, unită cum e cazul la noi, la o locuință înfectă și la o înbrăcămintă redusă la cea mai slabă expresie, le-am văzut în capitelele ce am consacrat acestei părți¹⁾.

Asemenea am văzut și relele ce decurg din aceste triste condițiuni de viață, între care în prima linie trebuie a pune alcoolismul²⁾.

Ca rezultat demographic, din toate aceste lipsuri sociale și fiziologice, ce decurg din răuă noastră stare economică, rezultă : *micșorarea numărului nostru*.

Unul din simptomele acestei stări este și sterilitatea.

Malthus a spus-o întâia oară și a demonstrat-o că *sterilitatea este o maladie datorită miseriei*.

Căci : „*Fecunditatea se găsește de asemenea în raport cu avuția alimentației*”. Ordinele monastice impuneau călugărilor și călugărițelor regimul vegetal și lungă abținere, pentru a le scădea energia lor prolifică. Rezultă din documentele statistice, că numărul concepțiilor este mai slab în post³⁾.”

Atunci, nu rasei noastre să atribuim sterilitatea noastră, relativ cu streinii, *dér postului constant ce face elementul Român, atât din cauza religiei (și ce post!) precum și din cauza lipsei!*

Tot ast-fel, D-nu Gaspard, în darea de sémă ce face despre fómatea de la 1816 și 1817 din Franța, arată că în multe din comunele ce au suferit, con-

1) Veđi paginile 223 și 320.

2) » pagina 289.

3) A. Becquerel, «*Traité élémenteaire d'hygiène*» 1877, Paris.

cepțiunile au fost in timp de trei luni, cât ea a durat, pe jumătate mai puține, de cât ceia ce avea loc trei luni înainte și in urmă.

Fómeteá e ce-va relativ chiar, căci fómeteá absolută e mórtea. *Noi suferim o fómete continuă. Concepem dér și nascem mai puțin.*

Momentul ultimei fasă de vieță al unui popor, înainte de totala sa stingere, se manifestă in prima linie și prin degenerarea physică, a acelei rase.

Intru cât acésta este séu nu adevărat pentru noi, am văđut'o in capitolul special, in care am desvoltat acésta vitală cestiune ¹⁾.

Am văđut că nouă, nu ni se póte de loc aplica următórea justă observațiune.

„Pretutindinea unde populația rurală nu este cu-fundată in miserie, sănătatea radiadă pe fețele viguro-șilor locuitori de la țéră; vedem acțiunea aerului curat și a exercițiului salutar in obrajii lor rumeni și in corpul lor robust; simțim plăcere a asculta acele vesele hohote de rís, semnul unei sănătăți in-floritóre ²⁾.“

Din contra in tóte părțile la noi, nu videm de cât ruină, miserie, degradația morală și physică, pretutindení, dér numai la elementul indigen.

Și acésta miseră stare merge crescând in raport direct cu buna desvoltare a streinilor imigrați la noi, și cu réua conducere a ómenilor nostri, numiți „de Stat.“

Clasa avută, și chiar clasa cultă din țéră, pare încă a se indoi de critica fasă socială și națională in care

1) Veđi pagina 106.

2) Éléments de sciéce sociale.

suntem, să nu uite însă, după cum dice un distins scriitor modern, că :

„O clasă óre-care nu póte mult timp să se bucure de fericire decât altă clasă este miserabilă. Timpuriu său târziu simpatia le va uni într'un destin comun de fericire său nenorocire.“

Unul dintre relele produse prin sărăcie este in prima linie și mórtea prea matură, de unde o cifră mică in termenul vieței mediă a locuitorilor ce se află in astfel de condițiuni.

„Sărăcia este recunoscută de asemenea in un mod universal ca cel mai mare din relele societăței, pe când se dă puțină atențiune morței premature, astfel că este mai bine, in sensul practic, de a lua parte pentru tot, și a se servi de cuvântul „sărăcie,“ in loc de termenul „mórte prematură 1).“

Marc d'Espigne, a demonstrat că vârsta mediă, a persónelor ce dispun de mijlócele de viéță, se ridică cu 10 ani mai mult, asupra mediiei generale. Din contra mortalitatea anuală a celor lipsiți póte scădea la 1 pentru 100 locuitori.

Casper, de la Berlin, in urma unui studiu minuțios făcut, probédă că șansele de viéță sunt de 2 orí mai mult pentru avut de cât pentru sërmani, căci la 70 ani, din 2 numere inițiale de ómeni egale, rămân dublu între cei cu mijlóce.

La 85 ani ei intrec cu trei.

La 90 ani intrec cu 4 numărul celor rămași viețuind din grupul celor lipsiți de mijlóce.

Villermé, de mult a demonstrat că : „viéța se mē-

1) «Éléments de sciéce sociale.» Pag. 470.

sóră după miqlóce.“ El a probat chiar că 1000 locuitorii avuți dau o mortalitate de 68 decese, pe când la același număr dá cei lipsiți de miqlóce 233.

Étä de ce și la noi mortalitatea este atât de mare, și de ce phtysia s'a întins așa de mult in cât anual numai in Bucuresci mor câte 800 indiviđi.

„Relativ la phtysia pulmonară, d-sea crede că nu e bine a ne máguli cu ideia că mortalitatea de la noi nu este așa de mare ca in streinătate; dér pentru a videa mai bine réul in care ne aflăm in acest punct de vedere, *să ne uităm numai cu 10 ani de zile in urmă, pentru a videa cât e de mare diferința* ¹⁾.“

Miseria dér „*este destrugătoare a vieței omului, după cum buna stare (avuția) este preservatricea*” ²⁾.“

Resultatele marelui mortalității a locuitorilor mai lipsiți de miqlóce, s'au dovedit și prin statistica arondismentelor din Bordeaux și Paris.

Ast-fel, populația arondismentului al II-lea din Paris, unde este Bursa, de și este aglomerată, dér fiind că se nutrește bine presintă o mortalitate de 13 la 16 pe an la 1000 locuitorii.

Populația mai sërmană din arondismentul al XIX-lea (Buttes Chaumont), de și mai puțin compactă, pre-presintă o mortalitate de 25—31 pentru 1000 locuitorii.

Cine formedă nu numai in Bucuresci, dér in tóte orașele și satele nóstre quartierul Bursei, decă nu strei-

¹⁾ *Dr Râmnicéanu.* «Societ. Sciinț. Medicale din Bucuresci,» 12 Noembre, 1879.

²⁾ *Michel Lévy.* «Traité d'hygiène.» Tome second.

nii și in mare parte Ovreii!..... Româniî sunt par-tea a doua!

Un fapt de cea mai mare importanță sunt observa-țiile făcute de Villermé la Mulhouse in Franția, între anii 1823—1834.

D-sa ajunge la rezultatul următor in ce privesce viața mediă a lucrătorilor și a stăpânilor (patrons).

Viața mediă a stăpânilor este de	. . . . .	28 ani
„ „ a lucrătorilor celor mai bine plătiți este de	. . . . .	10 „
„ „ a celor mai rău plătiți este de		1,5 „

Séu excluđend marea mortalitate a copiilor din anulântéiu, rezultatul séu a fost următorul :

Vieța mediă a stăpânilor	. . . . .	43
„ „ a lucrătorilor	. . . . .	15

Va să ăică ea este de trei ori mai mică, *in condi-țiunile cele mai bune.*

Séu cine sunt patronii in țera Românescă? Cine se află in capul bancelor, societăților de exploatare, ma-relor întreprise, și a diferitelor ramuri chiar ale indus-triei, ca cismari, hăinari, modiste, etc.?

Streinii! Cine sunt ucenici, cine cară apă Ovreilor in Moldova, streinilor in Bucuresci, decât nu Româniî!

Putem dér teoretic trage conclusiunile ce au resul-tat din datele statistice ale lui Villermé, date, ce se presintă și in studiile nóstre 1).

Décă efectele miseriei sunt triste in ce privesce re-lațiunile sexuale și cerințele physiologice, nu mai pu-țin insă ele lasă de dorit in ce privesce *moralitatea*, societăței puse in aceste condițiuni.

1) Veđi paginile 64 și 87.

Căci :

„Ce este virtutea séu ori-ce altă considerație pentru cei cari nu au pâne? Este un cuvânt, un cuvânt crud, care nu servește de cât a face miseria mai teribilă și mai amară ¹⁾.“

Am vădut că in prima linie miseria este un mare obstacol la insurători.

Din această stare socială anormală, care pune in condițiuni excepționale datoria ce avem către funcțiunile noastre genitale, am vădut foarte multe rele ce rezultă direct.

Tot din acest obstacol adus căsătoriilor mai rezultă încă un mare prejudiciu social, inmulțirea persónelor ce cad sub greutatea legilor.

Căci :

„Cu cât familia este mai complectă, cu atât influența sa este salutară și protectrice, și paternitatea are influență asupra criminalității ²⁾.“

Ast-fel nu numai că societatea și familia pierd din acest cas un membru, dér el cade încă in sarcina greutăților statului, umplând aresturile și ocele a căror întreținere ne costă foarte mulți bani.

Se scie, grație lucrărilor distinsului medic frances Bertillon, ce influență fericită are căsătoria asupra inpuținării crimelor.

Ast-fel, criminalitatea celibatarilor fiind luată la 100, aceia a bărbaților căsătoriți este nu mai de 49,25 pentru crimele contra persónelor, și de 45,50 numai, in ce privesce atentatele contra proprietății.

1) «Éléments de sciéne sociale.» Pag. 338.

2) *Lacassagne* Lucrarea citată.

Femeia, din cauza stărei noastre actuale, are o poziție și mai periclitată prin nemăritiș.

Etă de ce ea este mai curând dusă a face acte reprobate de morală, când căsătoria nu'î asigură buna stare, séu cel puțin strictul necesar.

Femeia, grație nouă și fisicului ei, póte tot-d'a-una cădea mai jos.

Ast-fel că, același număr de locuitori, bărbați însurați, capabili de a produce 100 acușați, va da 170 printre celibatarii masculi, pe când pentru sexul femeiesc, numărul ce produce 100 acuate măritate, dá 240 nemăritate.

„Acest raport, pe care Bertillon 'l numesce gradul de preservație de crime prin insurătoare, este de 1,7 pentru ómenî, și se ridică la 2,45 pentru femei¹⁾.“

Etă cum tot distinsul Bertillon demonstréđă în articolul séu asupra insurătorilor din „Dict. encyclopedique“ relațiunea ce există între criminalitatea și starea socială a indiviđilor in genere.

Crimele contra persónelor :

Celibatari	103
Insurați	51
Věduvi	65

Crimele contra p̀roprietăței :

Celibatari	153
Insurați	69
Věduvi	46

1) *A. Proust*. «Traité d'hygiène publique et privée.» Paris, 1877.

Prin urmare decât criminalitatea a crescut foarte mult la noi, în raport cu toate celelalte calități negative ale societății noastre, se nu ne grăbim a acusa societatea noastră, căci ea nu poate fi responsabilă pentru această tristă stare morală, de cât în atât cât ar fi contribuit ea însăși la mărirea miseriei.

Séu, cum vom videa, că nu țera, prin urmare nu poporul Român, este cauza miseriei în care se află, se nu ne grăbim a'i arunca disprețul; dér demni fiind mai bine de compătımirea noastră, se cercetăm origina rēului și se căutăm a'l remedia pe cât ne va fi posibil.

Cu mai multă dreptate putem dice noi de majoritatea populației țerei noastre următoarele, scrise de un distins medic engles relativ la efectele miseriei, din care reiesă neputința populației ce se află în ast-fel de condiții de a fi la înălțimea cerințelor impuse prin o morală rigurósă.

„Educația, religia, ideile politice séu sociale, le sunt necunoscute: ceremoniile cultului, solemnitatea desbaterilor parlamentare, pompa și gloriile sciinței, toate rezultatele atât de lăudate de progres și lumine, nu sunt în ochii lor de cât o mascaradă jucată pentru edificația bogaților. Ce'i importă toate acestea omului care nu poate obține destulă mâncare, chiar decât se omorâ lucrând. *A cerca să înșeli miseria prin alt ce-va de cât prin pâne, este o deceptiune inutilă și crudă.* Pentru dēnsul toate celelalte bunuri, toate celelalte plăceri ale vieții nu sunt de cât un vis, și nu există decât nu'si poate procura alimentele cele'i d'ântei necesități a vieții, séu decât este nevoit a lucra mai mult de cât i permit puterile séle pentru a le obține.“

Etă tabloul imensei majorității a populațiunei noastre nu numai rurală, dér chiar și urbană. Ce devine dér moralitatea in ast-fel de condiții?!

Un rău insă aduce pe altul.

Ast-fel miseria și celibatarismul, aduc contravențiunile, delictele, crimele.

Deținerea acestora, produce asupra populației inchiisorilor o mortalitate, de trei ori mai mare după calculele lui Bertillon, de cât mortalitatea indivișilor de aceeași etate, ce sunt in starea de libertate.

Séu cine sunt in miserie, cine sunt celibatari, cine sunt prin urmare deținuții in țera noastră?... 99 $\frac{1}{2}$ la sută sunt Români!..... Ei dér și atunci când sunt puși a se corecționa mor de 3 ori mai mult ca cei ce le produc miseria in care se află.

Nu voiu mai reaminti nenumăratele epidemii de typhus ce domnesce endemic in aresturile noastre.

Mă voiu mărgini pentru moment cu următoarele citațiuni:

„La primirea serviciului am găsit 400 indiviși deținuți in acest penitenciar, *dintre care 100 (1 la 3) bolnavi de scorbut*. Epidemie care a durat 5 luni aprópe, terminându-se in acest timp *cu 80 morți din 300 bolnavi*.”

In 1873, la inceputul lunei Mai, pe când in Craiova și județul Doljiu nu exista nici o umbră de cholera, in acest penitenciar au căduț *in o singură di 3 indiviși* ¹⁾.“

„..... In luna Decembre epidemia de tiphus a luat proporțiuni enorme, așa că am avut 132 bolnavi, din

¹⁾ «Câte-va cuvinte asupra causeror epidemiilor din penitenciarul Bucováț.» *Dr Roskovski*, Bucuresci, 1879.

care 24 au succombat, ceia ce făcu ca arestanții să se revolte cerând transferarea lor în un alt penitenciar ¹⁾.”

Nu mai vorbesc de modul *infect* cum sunt ținute penitenciarele noastre. Acum două ani D-nu Kogălnicenu în urma unei inspecții ce a făcut, a dovedit că în multe cazuri, cei ce administrau regimul criminalilor erau adesea mai criminali ca ei.

De aceia în loc de a moralisa, aresturile noastre omorâ seu viciasă mai mult.

„*Orî-ce bôlă intercurentă curată 8—10 la sută pe an și 20 la sută se întorc cu infirmități consecutive scorbutului și tuberculoșei, după ce și-a făcut pedepsa* ²⁾.”

Căci ătă ce se pitrece în casurile acestea, grație inteligenței noastre administrații.

„*Cadavrele pênă la îngroparea lor zăceau prin coridore și curte (aprópe printre cei sênătoși ceia ce și făcuse pe acestia să se revolte), lucru ce m'a făcut a cere înființarea unei camere mortuare, însă cererea mea a rămas nesatisfăcută, pentru că nu erau încăperi nici pentru cei vii* ³⁾.”

Acésta are însă un rău și mai mare în faptul că populația orașelor, armata mai ales ce'i pășește, cade victimă a acestor epidemii.

Cine nu și aduce aminte de typhosul de la Telega din 1865, când câte-va companii de soldați, cu ofițeri și medici, fură victime ⁴⁾.

Anul trecut din 300 condamnați, ținic zăceau de aceiași malatie 40. Ce'i dreptul medicul le dedea . . . limonadă.

1) *Roskovski*. Lucrarea citată

2) *Idem*.

3) *Idem*.

4) «*Étude sur le tiphus.*» *Dr Andritiano*, 1868, Paris.

Cam în toate, grație bunei noastre administrații, ajungem la un rezultat contrariu, de cât la acel ce ar trebui să reușim.

În ordinea morală vom avea rele de tot grave, care la rându lor vor produce efecte tot atât de triste.

Miseria nu numai opresce căsătoria, și dă naștere relelor ce am văzut pînă acum, *dér tot ea desvoltă imoralitatea și propagă viciul.*

Ea opresce instrucția; direct, prin lipsa de mijloce, indirect prin disoluția familiei, școlii și bunelor întreprinderi. Și ce devin ore bunele moravuri, educațiunea alésă, în o familie neinstruită și miseră?

Faptele de toate zilele ne pun în față cu aceste triste efecte ale stărei noastre actuale.

Căci decă am admite încă posibilitatea unei bune instrucții în ast-fel de condiție, ce ar deveni însă aceste persoane fără educație? Ea este totul! Ea face pe om și cetățén! Ea se capătă însă numai în familie, de aceea pentru mine familia este totul; fără familie nu pot concepe nici societate, nici națiune, nici stat; și mai pre sus de toate, nu pot concepe *moralitatea și progresul!*

Țică-se ori și ce, admită-se posibil și foarte natural, pôte, pînă la un punct ore-care, lipsa de Sat, *séu Statul: Planeta, Pămént*, toate ar putea a'mi trece prin cap, cum a trecut și la alții.

Dér nu pot prevedea fără familie nici chiar existența speciei noastre, de cât pôte ca a celor-l-alte animale.

*Familia, a fost carta de intrare a omului spre progres.
Familia, este viitorul, buna stare.*

Suprimați familia; intunericul, barbaria, anihilația se presintă.

Étă efectele directe ale lipsei de morală in relațiile sexuale, étă, efectele depărtate ale miseriei. Efecte triste ce din nenorocire au inceput chiar a se produce.

Un amic al meu, vorbind despre cele ce se pitrec in unul din orașele țerei, étă ce'mi scrie:

„Cât despre moralul femeilor..... este foarte decădut, Tinerii?... 'i las..... n'am nimic de dis... căci „cum e muma... și copilul!“

Femeia, care are la noi o greutate mai mare pen-a'și aduna miqlócele de viéță, va cădea mai tare.

De aceia ea este adesea foarte cădută.

„Mai ântéiu multe fete vëdënd că așteptă in đadar așeđarea lor onestă, vor cădea și căderea unei fete este in tot-d'a-una o lovitură dată moralei : slăbinduse moralitatea publică va resulta o relăsare a legăturilor de familie și divorțurile vor mina familiile intemeiate, pe când căsătoriile cele rare vor inlocui atât de necomplect golurile lăsate de acele ce se desfac. Tóte acestea vor avea insă de rezultat final scăderea populațiunei, care arată intr'un chip vëdut că morala nu este o zadarnică inchi-chipuire și că de la păzirea principiilor ei atárnă chiar viéța fizică a indiviđilor 1).“

In societatea nóstră, in sênul familiei, cântate de poeți și moralști, visul ómenilor de bine, se pitrec adesea-orí lucruri ingrođitoare.

Care este insă cauza. Miseria și consecințele séle.

„Pretutindení vom găsi sërăcia, munca escesivă, lipsa

1) Xenopol. «Agricultura și comerciul.» Conferință ținută la Atheneul Român, 1880, Septembre.

*de pâine și absența de odihnă, care cufundă masa în un abis de miserie și de degradațiune*¹⁾.”

Din toate acestea rezultă o tristă consecvență care adăogată relei educații sunt cauzele cele mai puternice ale decadenței unui popor. Acesta e réua instrucție. Réua instrucție depinde de trei puncte capitale :

1. Părinții nu pot a'și trimite copii la scôlă, căci lipsa 'i forțedă a'î pune de micî la muncă, séu în cazul cel mai fericit, copii sunt trimiși, dér nu li se procură necesariile studiului.

2. Statul nu are scolî în de ajuns și nu are materialul necesar pentru o solidă instrucție. Vom videa că *în aceste condiții nasc scolile pe hârtie*.

3. Profesorii sunt réu plătiți, réu considerați, adesea și fórte adesea réu aleși și de tot réu surveghiați. Atunci ei nu mai consideră ca un apostolat misiunea lor, dér devin nisece adevărați salariați ordinari, forțați a'și călca pe consciință când o mai au încă, pentru a susține pe cutare séu cutare, neglijând instrucția ce dătoresc copiilor.

Cât atárnă de partea primă, n'avem de cât a observa ce se pitrece la țeră.

O casă infectă, un biet băiat plătit lunar 20 lei, nici un material, nici o îngrijire; étă scôla !

Lipsa copiilor, ținuti a lucra cu părinții la câmp se vede iarna ca și véra.

Profesorul în acest timp face pe scriitorul la subprefectură, vegetedă când e cu inimă, séu e conruptor al bunelor morăvuri în sat, și un agent electoral mai tot-d'a-una.

1) «Éléments de science sociale,» pagina 333.

„Nivelul învățământului prin comunele rurale este mai același ca acum trei-deci de ani : și azi ca și atunci, nu găsește cine-va de cât foarte rar primari cari să știe carte. De ce-l-alți sătenii nici că e vorba, ei zac în cel mai adânc întuneric. De aci apoi decurg toate relele : săténul ignorant este lesne înșelat de toți șireții, și nu caută a-și ameliora soarta din punctul de vedere intelectual și moral; trăiește într'un bordeiu său o casă miserabilă ca o vită, împreună cu vitele, într'un aer infect în tot timpul iernei, pe care îl pierde fără nici o ocupațiune folositore. Vara el muncesce ca un sclav nenorocit, fiind în genere speculat de rapacitatea arendașilor, proprietarilor său chiar a unora din consătenii lui ¹⁾.“

Când școla dăr ar fi curată, profesorul sigur pe ceia ce are și suficient plătit, când școla ar avea cele necesare, când guvernul s'ar ocupa serios de ea, când țăranul ar putea să-și trimetă copilul la școlă, lucrurile s'ar schimba.

Pentru acesta însă trebuie moralitate și bani. Acestea lipsesc unde e miseria ! La noi lipsesc !

În urmă cum sunt lucrurile astă-zi în școlile noastre rurale, ori cât se vor înmulți, ele nu sunt de nici un folos pentru sătenii, din contra ele sunt un rău.

Programul ce se urmărește acum nu poate produce alte efecte, de cât de a înmulți numărul sătenilor deplasați ce ajung scriitori în orașe pentru a muri de foamă și oftigă, și nu produc nici cel mai mic rezultat fericit în sat, din cauză că în școlă nici agricultura, nici hygiena, elementele lor de viață, nu sunt predate.

„Decă unii copii de țăran înveță carte mai multă

¹⁾ „Pressa“ (scrisoarea a VI către Redactor) 9 Oct. 1880.

in scóla comunală de la capitala districtului, *ei nu se mai întorc la córnela plugului, ci caută a intra in vre-o cancelarie ca copist; se cred desonoratți a mai face agricultură când scie două buchii mai mult de cât alții!* Aceste apucături ale copiilor de săteni cari merg din ce in ce crescând, sunt fatale viitorului țerei, când elementul inteligent părăsesce munca pământului ¹⁾.”

Mai resultă un rău și din faptul că se pune foarte mare preț pe instrucțiunea băieților, negliându-se instrucțiua fetelor ce ar avea in sat mult mai mult timp pentru acésta.

Să uită că atunci când muma va fi ce-va instruită, ea va pune mai mult preț ca copilul să mērgă la scólă, și că de mic, in orele de repaos ale familiei, ea va putea a-i învăța și a-i moralisa pe ei și familia sa, prin citirea nu a *Dramelor Parisului* ce publicăm acum, dér a bucăților alese și utile ce nu lipsesc in literatura noastră.

„Dacă soția țeranului ar fi mai instruită, ea ar fi in stare de a conduce familia pe o cale de indreptare, fără mare pierdere pentru munca câmpului ²⁾ la care ea de loc nu e capabilă de a da un fructuos ajutor ³⁾.”

Lipsa dér de mișlóce și de o bună direcție, sunt un obstacol desvoltărei instrucției la noi.

„Noi vom dice din contra că cine va contribui la ridicarea și desvoltarea economică a țerei, contribuie prin acésta chiar, in singurul mod in adevăr eficaciu,

1) „*Pressa*“ Idem.

2) *Am. Tardieu*. Tome 3, pagina 559.

3) Casul nu este ast-fel la noi, in ce privesce munca de câmp a femeilor, totuși ideia principală utilă este aceeași.

la realizarea progresului în toate ramurile de activitate publică.

Numai când guvernul, pe de o parte, și întreaga societate română pe de alta, vor fi pătrunși de acest adevăr, și vor lucra cu activitate și spirit practic în consecință, progresul cel mai repede, rădicarea și întărirea României vor fi devinitiv asigurate.

Nu e progres posibil fără agenții ei de căpetenie, și între aceștia, mișlăcele materiale, avuția, este cel d'ântéiu.

S'ar părea că cel d'ântéiu ar fi instrucțiunea; decât ne dăm séma însă că nici desvoltarea instrucțiunii nu este posibilă fără o óre-care bună stare materială, trebuie să convenim că avuția este primul agent al progresului.

Ca să ne convingem de acésta, n'avem de cât să ne aruncăm privirile asupra scólelor rurale, în mare parte pustii, din cauză că populațiunile rurale sunt pe alocurea atât de sêrace, în cât copii lor nu pot să benefice de nici de instrucțiunea gratuită; părinții sunt, séu nevoiți să țină copii lor pe lêngă dênșii, spre a'i ajuta la muncă, séu n'au nici cu ce 'i îmbrăca și cu ce le cumpêra cărți și hârtie, spre a'i trimite la scólă ¹⁾."

Streinii însă din țêră avênd mișlăce, scólele lor vor fi curate, copii lor pot a le urma, și profesorii sunt bine întreținuți, insurați și morali.

Uitați-vê în Bucuresci. Cine ne-au adus scólele pentru copii după systemul lui Fröbel, cine a făcut frumósa scólă reală germană? streinii! Cine populêdă și frecuentă regulat conservatoriile nóstre, care costă mii de galbeni pe stat? streinii!

¹⁾ *Cronica «Românului»* din 14—15 Ianuarie, 1880.

În Iași Israelitiți au 700 de scoli primare, în care de la 5—6, pînă la 100 copii, toți urmădește regulat! Școlile secundare sufer și ele de aceleși rele la noi, ca și școlile primare.

Facultățile chiar ne presintă o priveliște de tot tristă.

Cum voiți ca ele să mîergă bine cînd nu se fac îmbunătățirile necesare, ce ar trebui făcute cu ori-ce preț.

Se fac încă cursuri la facultăți numai teoretic fără experiență. Acesta este o regulă pentru școlile secundare.

Schimbarea programei în fie-care an a făcut că sunt tineri bacalaureați ce nu au urmat nici un an de științe naturale, fiind schimbate în fie-care an, pe cînd ei mergeau înainte; de asemenea sunt alții cari au făcut geometrie fără să facă algebră, etc.!

Avem și acum facultatea de științe și litere de la Iași absolut ne utile. Profesorii pentru a'și lua léfa, plătesc diurne la câte unul *de la drept se audiede și la ei.*

Cît atîrnă de cea de Drept, să se citéscă memoriul studenților, adresat Consiliului Universitar sunt câte-va țile ¹⁾.

Voim absolut 2 facultăți în cele 2 capitale și nu voim mai bine una și bună.

Să mai încetăm cu țipetele separatiste, de *sărmana Moldovă, nenorocitul Iași*, căci Bucuresciul nu este al Munteniei, el e capitala României!

Cu toți suntem Români, în aceiași țéră, cu aceleși drepturi, să căutăm dér a unifica studiile superioare, întocmindu-le, puindu-le pe adevăratul picior științific. Alt-fel facem și din Universități, ca și din școlile primare rurale, *scoli pe hârtie.*

1) «România Jună» No. 16. Octombrie 13, 1880.

Uităm că din cauza unei instrucțiuni necomplete rezultă :

„*Acea populațiune care este numai amețită cu învățatură; nu e nici instruită ca să-și cunoscă drepturile și datoriile, nici ignorantă ca să se lase a fi condusă de alții*”¹⁾.

Și acesta este nenorocirea noastră actuală. De acest rău ne simțim la fie-care pas, căci această lipsă totală séu parțială de instrucție a cetățenului, contrastă cu forma noastră guvernamentală.

La acestea se mai adaugă curentul nenorocit ce este în țără, de a trimite copii să facă pêne și clasele primare în Paris. Și cum vreți să fie alt-fel, când guvernul pentru a avea câte-va voturi, permite darea de asemenea burse comitetelor județene și consiliilor comunale!

Cum voiți ca părinții să aibă încredere în instrucția noastră secundară și superioară, și să nu-și trimetă copii în streinătate, când fac același lucru cu copii lor, tocmai cei puși a conduce instrucția la noi, séu chiar acei ce sunt profesorii Universităților.

Cu un ast-fel de regim, cu ast-fel de incurajări, este natural ca toți tinerii să puie sula în cósta părinților, să-și calicéscă, pentru a se plimba cel mai adesea-orî pe Bulevardele Parisului, întorcându-se în țără cu câte o corónă pe carta de vizită, cu câte un ochiu de sticlă, cu capul și inima góle, și cu cărțile ce au învățat la *Cafée Voltaire*, după ce a sërăcit părinții, de cari le este rușine adesea când se întore acasă.

Streinătatea ne costă pe noi pierderea a cel puțin

¹⁾ *D-rand Sabin*. Scrisórea citată.

20 generații, pierderea a câte-va miliarde, și pierderea chiar a celor ce au rămas în țară, prin relele exemple aduse.

Pușini sunt buni, acestia mă vor înțelege pentru ce vorbesc ast-fel. Să se ducă tinerii noștri a lua o instrucție mai întinsă, dér după ce au urmat cursurile ce se află în țera noastră. Să se ducă pentru speciali-tățile ce nu le avem încă. O dată duși să aibă ca o datorie sacră a studia bine, după cum făceau primele generații, ce au lăsat alte urme și alte sentimente în Paris, la urmașii lor, și au adus o dată cu ei ce-va util în țară.

Guvernul de asemenea ar trebui tot-d'a-una să eser-cite un serios control asupra studenților din streinătate. Acel ce maximum în trei ani nu a trecut anul scolar, să se oblige chiar a se întorče în țară.

Acest control să fie cu totul sever însă pentru cei ce primesc burse.

Să ne gândim la sumele enorme ce se pierd foarte adesea inutil, în streinătate, așa dîcînd pentru cultura tinerimei noastre.

Trebuie a mărturisi că dintre streini, Românii as-tă-đi sunt cei mai rău vîduți la Paris.

Curentul rău din țară, lipsa de educație, lipsa de con-trol, produce aceste triste efecte. În cât cel mai ade-sea-orî banii sunt inutil cheltuiți.

Ce nu s'ar putea face cu ei pentru instituțiile din țera noastră?

„O a đecea parte din sumele cheltuite de către Ro-mânii în streinătate cu învățătura copiilor, ar fi de ajuns pentru a ridica la noi instrucțiunea publică atît de sus,

in cât să mai vină și alții a învăța in România, cel puțin Români de pe aiurea și vecinii nostri de peste Dunărea ¹⁾.”

Tot instrucția in streinătate servește de scuță părinților a face oneróse călătorii. Și de aci aceea tendință, de a nu fi considerat om in țără, de a nu fi ferit, decât in fie-care an nu vor videa Parisul, Elveția, etc.

Vroiți să știți decât recolta in țera noastră a fost bună séu rea?

Nu cătați nici suma exportată, nici prețurile oferite, nici numărul vaselor streine ce se grămădesc in porturile noastre. Nu cătați nici importul obiectelor absolut necesare agriculturii, ce credeți că se aduc in asemenea ocațiuni!

Nimic din toate acestea.

Cătați însă pasporțele eliberate; priviți la fruntarii decât este inbulgălă séu nu, citiți numărul conților, baronilor, principilor și marquizilor Români, înscriși pe tablele otelelor din Viena și Paris, și veți avea indată adevăratul răspuns.

Acéstă stare de lucruri, acest jaf ce se dá puținelor mișlóce de viétă de care mai dispune țera, aduc rezultatele cele mai funeste, scólelor, agriculturii și industriei naționale.

Trebuiește dér a le pune capét, decât nu voim să ni se pună capét existenței noastre.

Étă de ce ómenii de inimă se ingrijesc de acéstă in-fiorătoare stare.

„..... Vom aminti cauzele care ne inpun o contribuțiune bănéscă fórté grea, in favórea streinătăței.

Acele cauze sunt in număr de trei :

¹⁾ «Românul» *Cronica*. 20 Octombree, 1878.

- 1) Escedentul esportului asupra importului;
- 2) Datoria publică;
- 3) Absenteismul.

Am atins cele două d'ântéiu cauze și am dovedit, cu cifre statistice, că în anul 1879, ele au avut *de efect scăderea avuției naționale cu enorma sumă de peste 60 milioane.*

Vom dice câte-va cuvinte în privința cauzei a treia, pe care o menționaram.

Absenteismul se introduce la noi :

1) Printr'o nețermurită dorință din partea proprietarilor de moși de a trăi în oraș și d'ași exploata moșiile prin arendași;

2) Prin o dorință tot așa de mare d'a face necontenite călătorii de plăcere în streinătate;

3) Prin tendința ce-a coprins pe toți d'ași trimete copii în streinătate, nu numai pentru studiile superioare, care la noi nu sunt încă complete, ci și pentru cele medie și chiar inferioare ¹⁾."

Étă acum și efectele :

„S'a creat Creditul fonciar, cu scopul d'a procura proprietarilor capitalele trebuincioase spre a îmbunătăți cultura și a mări ast-fel producerea moșiilor lor.

Mulți proprietari au recurs la ajutorul acestei societăți și au luat câte 50, 100, 200, 500 mii de lei.

Ce s'a întâmplat însă?

Inlesnirea, în mâinile cari sunt nedibace a devenit un de-sastru.

Sistema vechiă de cultură a fost necontenit observată, nu s'a adus moșiilor nici cea mai mică îmbunătățire, banii luați s'au cheltuit pentru or-ice alt, afară de îmbună-

¹⁾ «Românul» *Cronica*, 13 Maiu 1880.

tăţirea moşiei şi din această cauză, dintre proprietarii cei neprevădători după câţi-va ani, n'au fost în stare d'a-şi plăti ratele la creditul fonciar şi s'au vădut siliţi d'a veda vîndîndu-li-se moşiile pe preţuri ridicule ¹⁾.”

O greşală imensă în ţera noastră rezultă şi din faptele că nu înfiinţăm şcoli profesionale.

Acastă întârziere nu pôte a mai avea loc.

Nu mai ast-fel vom combate marea invasie a străinilor şi vom desfiinţa şi postulanţii pentru copişti la copişti, această deplorabilă plagă ce o avem acum.

Un bun mijloc de a da instrucţie sătenilor ar fi şi armata. Dér scótele soldaţilor în mare parte sunt ast-fel în cât *abia 5 la sută invată a ceti în casarmă, pe când 5 la sută scapă ne venerisaţi!*

Noi nu putem dice, următorul lucru de armata noastră.

„Soldatul, liberat din serviciul militar, carele intră în viaţa civilă cu o instrucţiune câscigată sub drapele, a căria limită este trasă numai de inteligenţa sa, cu respectul legilor şi a autorităţilor ce le aplică, cu sentimentul dignităţei séle personale şi a datoriiilor ce'i impun (precióse conchete a vieţei séle din lagăre), readuce de asemenea necesitatea de a urma cu o bună voinţă de care sunt lipsiţi o mare parte din locuitorii câmpiilor noastre.

El mai aduce, pe lîngă acestea, deprinderea ordinei, regularităţei, economiei fără care această bună stare nu ar fi putut exista pentru el, cu aşa puţine mijlóce cu deosebire, în timpul carierei séle de soldat, şi care 'i vor procura mijlócele de a şi le procura din nou.

¹⁾ Idem.

În această este o cauză permanentă de progres social, intelectual și material, al căruia efect se produce în un mod sensibil pînă în cele *mai umile sătulețe*, de la existența modului actual de recrutare a trupelor noastre.

„Această prezintă o fericită și favorabilă compensațiune la sarcinile ce trage după sine serviciul militar; noi sincer credem că țera a câștigat mai mult în îndreptarea stărei sale sociale, de cât ar fi putut a pierde, chiar decă am admite calculele exagerate ale adversarilor armatei¹⁾.“

În multe părți și la noi am constatat același fericite efecte, dér de câte ori n'am avut ocazie a vîdea că ei sunt un element de neorînduieii în sate, că nu se mai apuc de plugărie, dér numai se fac vătășei și împilătorii ai consătenilor lor. Și mai tot-d'a-una, lucru pozitiv, duc o inovație în sat, vaccinarea cu virusul syphilitic!

Ar fi de dorit ca și la noi, viața de casarmă, relele ce ea produce să fie combătute prin aceleași fericite efecte ce se capătă în armatele europene.

Să trecem acum din nou la subiectul ce ne preocupă.

Nu țin a arăta relele ce decurg din modul cum profesorii caută a'și înțelege rolul ce au a îndeplini, din cauza tristei lor stări și nesiguranței în care sunt continuu.

Neconținut supuși regimului nou ce vine, tremurându-le inima la cea mai mică sguđuire ministerială, eșiți tot din o stare anormală de lucruri, lesne ajung a specula cu pozițiunea ce o au vis-à-vis de elevii lor.

¹⁾ *Am. Tardieu.* «Dict. d'hygiène publique.» Tome 3. *Militaire* (Hygiène).

Mulți chiar fac in un mod rușinos pe samsarii, și adesea multora le lipsesce cea mai mică umbră din aceea dignitate și moralitate ce trebuie să o aibă vis-à-vis de elevi.

Câți din ei nu sunt obiecte de glumă a elevilor, prin nesciința séu lipsurile educației lor ; câți nu servesc *partida* ca cei de pe urmă agenți electorali.

Adesea chiar unii de la Universitatea din Bucuresci, lipsesc cu *lunile* de la cursuri.

S'au vădut studenți de la drept cărora le-a trebuit *trei luni* spre a putea intruni un juriu. Acésta e rușinos.

Intru cât este adevărat séu nu că o mare parte din corpul profesoral nu'și cunosc datorile, să ne gândim că (și cât e de rușinos pentru noi) guvernul a fost nevoit pêne și a impune un costum profesórelor, ce ajunseseră la un grad de necređut de spoială și inbrăcăminte ridiculă, pe lêngă o conduită ce semăna cu a multora din colegii lor.

Cine nu'și aduce aminte că in centrul Bucuresciului, mai alătura de unde era ministerul de instrucție, se afla și se află încă, pe ulița Academiei, *o scólă publică de fete, in fața căreia, an' indelungați*, se afla un alt soi de scólă de tinere !

Acéstă directórá, nu a făcut nimic pentru a se muta de acolo, séu pentru ca poliția să forțeđe a se muta prostituatele din față, in cât puteți lesne a înțelege educația acestor copile, cari nu făceau de cât a se întreba despre poziția celor din dosul perdelelor !...

Se ne mai aducem óre aminte de vâpséla, rococoul, și gesturile nerușinate ale o mulțime din institutricele publice ?

Să ne mai aducem aminte de dispozițiile ce ministrul a fost necesitat să ia pentru a reglementa chiar costumul lor!

Dér maniera lor cu copii se póte ea reglementa? O persónă ce devine ridiculă prin inbrăcăminte, nici o dată nu va putea îngriji cu inimă, dulcétă, sciință și moralitate copilele nóstre.

Acesta e cazul fórte răspândit in societatea nóstră și étă pentru ce copii, *generația nouă, in moravuri și tendințe, se resimte de cele ce au vedut la părinți și in scólă.*

La Bacău, un profesor de clasele primare, un ordinar bătăuș de alegeri, și imoral la culme, ajunsese a merge in clasă, puind in fața copiilor, alătura cu tribuna profesorală, un bêt, a căruia sculptură, reprezenta organele sexuale masculine, și nimeni nu s'a gândit a'l pune la locul lui. Ce voiți a face cu ast-fel de apostoli, cu părinți și o administrația ce'i sufer.

Să ne aducem un moment aminte ce profesori am avut, și ce au produs; ce avem și ce produc acum!

„Acum patru-deci de ani, profesorii erau pėtrunși de cel mai pur și mai inalt patriotism, considerau misiunea lor ca un fel de sacerdoțiu, lucrau cu un zel și o ardóre laudabilă, și, fără mari pretențiuni, avéu o metodă simplă și naturală, căci sciau să comunice scolarilor cunoscințele lor, ba încă le inspirau la verce ocasiune favorabilă simțiménte morale și patriotice.

Astă-đi, din nefericire, nu mai vedem in genere la corpul invėțător aceste frumóse cualități : junii fără experiențe și une-orii fără cunoscințe serióse, și mai ales fără o bună metodă, să ved profesori la unele cate-

dre foarte importante; apoi sunt neesacți in genere la împlinirea datoriilor lor, și caută avantaje materiale pentru ei, fără a se preocupa și de binele public, de marea și frumoasa lor misiune. Ba încă, lucru trist, s'au vădut unii dintr'ênșii formând fabrici de bacalaureat, și inpinși de lăcomia câștigului, speculând in mod imoral asupra misiunii lor ¹⁾.“

Étă pentru ce:

„Esamenele din urmă de bacalaureat au produs o durerósă impresiune in toți aceia, cari de apópe le-au urmărit și cari cugetă la viitorul acestei țeri. *Nici de ce la sută din tinerii ce se presentă la bacalaureat, nu pot suporta un examen mai serios. Slăbiciunea numărului celui mare este câte o dată indignătoare, după cum de multe ori indignătoare sunt și mijlocele puse in mișcare pentru dobândirea acestor diplome.*

Am vădut tineri — este intristător d'a o spune! — cari nu știu apa unde se varsă Dâmbovița, nici chiar județul a cărui capitală sunt Bucureștii; cari rămân uimiți la întrebarea : cine a fost Tudor Vladimirescu; cari se incurcă chiar la cititul limbei grecesci; cari nu disting forma presintelui de a viitorului la verbele românesci; cari sunt streini de părțile elementare ale științelor fizice, naturali și matematice; cari nu pot traduce corect in latinesce séu in franțusesce o propozițiune simplă; dér cari sunt foarte abili in a cerși puncte, — că trec cu succes formal examenul de încoronarea studiilor umanitare și pun mâna pe o diplomă, ce ar trebui să ateste de 11 ani de o muncă seriósă.

1) „Pressa“ (Scrisórea a VI către Redactor). 1880, Septembre.

Situațiunea acésta este tristă. Ceî ce președ la mișcarea învățătorei publice sunt datorî a studia rēul și curarisi.

..... Școlariî sunt fôrte slabî, juriul e fôrte îngăduitor ¹⁾.”

Educația particulară a copiilor nostri și mai ales a fetelor, adesea este lăsată și acum pe mâna *celor de pe urmă ființe ce vin să se căpătuiască la noi*.

Câți poloneși imigrați, câți ómenî fără căpătēiu, streinî ce au fost *directorî de poste chiar in țēră*, nu au avut scolî de ambe sexe; și câți nu au scolî la noi, cari nu sunt de loc preparați pentru acésta?

In ele primul lucru consistă să se învețe bine, rēu, limba franceză, ca dēnsele să pótă uita românăsca, și să citescă *Romanțele de export ce se scriu in cafenelele și mansardele Parisului*.

O mare parte din relele de care e bântuită societatea, in ce privesce numele actuale de familie, au origina lor in pensionatele streine de căre țēră e plină.

Nu mai vorbesc de pensionatele de călugărițe, nici de scopurile lor.

Comisiunea însărcinată acum in urmă, cu ocazia unui scandal, la institutul Santa-Maria din București, ne-a arētat fôrte bine cine sunt și ce vor.

Un rēu consistă și in aceia că in tóte pensionatele private, fetele nóstre, *orî-care ar fi posiția socială a familiei lor învață unicul și același lucru: Francesa*; și câte o dată, se mai pierd paralele și cu câte-va luni de piano!

Ar trebui ca instrucția ce se capătă in ele să varieđe

1) „România liberă” 28 Maiu, 1880.

puțin după cerințele poziției ce familia elevei ocupă în societate.

Famiiliile de asemenea ar trebui să știe că a sosit timpul când nu toate femeile trebuiesc a ști să îndruga două, trei vorbe franțuzesce, dér că majoritatea ar trebui să știe mai de aproape cari sunt punctele prin care ea poate fi utilă necesităților casei ce va conduce.

De asemenea :

„Viața ce duc junele noastre domnișore este din cele mai serbede și contrariu naturei.

Ele nu au de loc ocupațiuni reale și energia lor se pierde în talente frivole care nu ar trebui să fie de cât ornamentul existenței ¹⁾.”

Ele sunt o adevărată sarcină pentru familie, și ne lucrând nimic pentru a’și desvolta corpul, tâmpindu’și inteligența enervându-se, cetind ordinarele romante, lepădături, ale unei clase nenorocite de scriitori, nu fac de cât a’și pierde și vigórea și inocența cugetului, o dată cu vigórea și adesea cu inocența corpului!

Sunt unii cari se mândresc că la noi orî-ce lucrare streină e indată cetită, criticată.

Chiar decă am admite că numai cele bune sunt alese, totuși nu ar trebui să ne bucurăm, când videm că tot ce se scrie în țéră la noi este aruncat cu dispreț. Cu acest mod nici o dată nu vom putea avea ce-va serios.

Étă rezultatele!

Adesea însă chiar formele noastre sociale le condamnă la acésta.

---

¹⁾ Éléments de sciéncie sociale.

Atunci, ce mume vor deveni, și chiar ce mume devin ele ?

Maimuțărăm în rău toate cele-l-alte națiuni, dăr nici o dată în bine !

Nu voim ca ele să lucreze, căci o societate stricată, are nevoie de ast-fel de elemente. De aceia putem țice și noi cu autorul engles, că :

„Multe dintre dênsele au consciința acestei stări de lucruri; ele sunt pëtrunse și doresc cu nerăbdare a găsi o ocupațiune cuviinciosă care să le permită de a pune să lucreze un spirit adesea fôrte cultivat și de a cuceri o pozițiune independentă. Dăr dispozițiile nôt-re sociale fac lucrul imposibil ¹⁾.“

Dupë cele ce am vëđut în capitolele precedente, este cred absolut ne necesar a mai arêta și cele-l-alte rele ce resultă din părăsirea bunelor moravuri și ale bunelor întreprinderi, fapte ce se întêmplă tot-d'a-una în o țeră unde morala este atinsă de spada miseriei.

N'avem de cât cu un ochiu imparțial a arunca privirea nôt-ră pentru a videa activitatea febrilă, impaciența, lupta pe față, nemascată, în care părțile se servă de cele mai deșrădătore arme, numai și numai pentru a deveni ce-va, numai spre a putea realiza un beneficiu.

Vedeți în generația tênără, decă găsiți acea tărie, acea abnegație, ce fac ca ea să fie demnă și în fruntea avêntului ce duc ideile mari și generose !

Nimic din toate acestea !

Uitați-vë la generația ce este în față. Nimic serios și sincer !

---

¹⁾ Idem.

Uitați-vă la cei ce plăcă... și mai trist! *De s'ar ingropa cel puțin cu ei și relele ce au sădit.*

În ordinea națională, relele produse prin miserie, sunt tot atât de curând produse, ca și în celelalte raporturi.

Omul luat în parte, cade curând sub greutatea ei. *Caracterul, decisiunea, moralitatea, știința chiar, toate se coboră în fața mânei său a sistemului ce'i va încălzi stomahul și 'i va nutri copilul. Atunci Societatea cade și ea! De aci turmele cutărui său cutărui. De aci în o altă gradație, sus și jos copii, system ce diferite guverne, au ca normă la noi!*

Cei ce resistă astui curent, mor său nebuni său calici, urgisiți de puternicii țilei, ca un *Negră, Nicolénu, Bolintineanu, Lateș, P. Ilarian*, etc.

Se vede dér că majoritatea sunt din alte metale.

Ceia ce este încă rău, e că în astfel de condiții nesiguranta crește, confiența în persóne și chiar în principii se stinge, și intriga, înșelătoria și abuzul de imensa majoritate confientă și foarte adesea onestă și sincer doritoare de un adevărat progres, iau naștere; căci câți-va ómenii deștepti, dér egoiști, ambițioși și ne sinceri, sunt de ajuns, în o țără ce nasce, ca a noastră, și unde interesele streine se lovesc așa de tare, se facă totul!

De aceia la noi, numai persónele se schimbă la schimbările guvernamentale. Systema cea economică rea, réua administrație, și patronarea instrumentelor órbe și a streinismului, rămân pe loc!

Étă de ce poporul și-a pierdut credința, étă de ce adevărații ómenii de bine, se confundă cu actorii țilei, și desgustații se retrag, și devin impasibili.

De aci rezultă toate acele rele, ce le-am vădută pe rënd in decursul acestui studiu și care in prima linie produc descrescerea și pierderea elementului și averei României, in raport cu crescerea imigrației și a capitalurilor streine din țără.

Din ciocnirea atâtor rele ce rezultă direct din miserie, pe terenul politic lupta trece din domeniul principiilor, și al tendințelor de a deveni utili țerei, la lupta de persoane și de avantaje personale séu generale partidei. Ele reușesc a se invinge mutual fraudând urnele electorale, amețind lumea cu promisiuni false și imorale și ajung ast-fel a dispune fără rezervă și fără cuget, in interesul lor și al streinilor ce'i suport la guvern — căci suntem deja in acest punct — de averea și destinele țerei.

Sub un ast-fel de guvern, nimic nu măi e sfânt, și nici o țintă alta, de cât ținta personală se póte avea in vedere.

Décă se face ce-va nuou, și se declamă in jurnale ca o fericire pentru țără, sē nu credeți că acesti ómenī s'au gândit sē o inzestrede cu ce-va atât de util, sē nu credeți că in dorul ei o fac acēsta, dér numai și numai sē speculă pe lucruri de utilitate publică.

Décă aceste lucrări nuoi, schimbări, creări, se fac, este numai din causă că sunt profitabile unora din Jupiterii partidului.

Ceia se se face cu marele lucrări ale Statului, alți meteori măi mici le aplică in județul séu comuna lor, pēnē chiar și in relațiile lor vis-à-vis de alte persoane, toți insē servindu-se de acelēși miqlóce, toți făcēnd acelēși bune afaceri, toți, sprijinindu-se unul pe altul,

toți în fine din „ai partidului“ apucând de „ale patriei!“ Sărmană patrie!

Înțelegeți ce administrație vom avea în ast-fel de condiții. Știind că totă fericirea unei țări depinde de la administrație, vom videa lesne ce trebuie să se pi-tracă la noi. Și toate aceste pe spetele „bădăranului“ său „poporul suveran“ după cum ȝic unui sau alții din cĂrmacii ce se strecĂră la putere.

„Mișcarea, înaintarea și viața unei țări atĂrnă mult de la administrația sa. Unde administrația este rea, acolo poporul sĂrĂcesce, este gonit, se desgustă de muncă, se tĂmpește și cĂrmacii sĂi sunt de prisos.

..... Administratorii județelor trebuie să fie din aleșii patrioți, din politiciii cei mai dibacii,  omeni cu multă înțelepciune și cu dor de țeră. Sarcina lor e de a veghia adĂne să nu se calce legile administrative, să vedă lip-surile acestor legi, și să raporteđe puterei centrale ce profituri și ce rele coprind ele. Legile administrative privitoare la pers ona, averea și viitorul nostru economic al țerei sunt în strĂnsă legătură cu economia politică, știința socială, moralitatea, cesiunile de traiu, cultura poporului și cu istoria instituțiunilor de comerț, industrie și plugărie.

Generația nouă are tot dreptul să cĂră socotĂlă celei vechi și s'  intrebe : suntem mai bine ori mai rău de cĂt cĂnd n'aveam nici scolii, nici viĂță constituțională scrisă pe hĂrtie, nici mormane de legi, para-legi? Ce folos aduseră atĂtea sute de milioane cheltuite cu administrația țerei? DĂrile poporului pentru înflorirea armatei, drep-tĂței, luminii, meseriilor, negĂtului, plugĂriei, trebilor streine, poliției și administrației, finanțelor, s'au cheltuit

tote numai pentru îmbunătățirea acestor ramuri de activitate publică s'au risipit multă parte din ele, și poporul s'au ales mai cu nimic? Avem adevărata înaintare a țerei ori călcăm pe un luciul de spoelă¹⁾?”

În urmă relele ce au produs aceste efecte, sunt produse la rëndul lor prin efectele la cari au dat nascere. Ori, administrația rea, guvernarea neînțeleptă, produc la rëndul lor tot: *miseria*.

Étä de ce :

„Orașele stau triste, orașelele suspină, satele gem și cătunul se vaetă. Totul este pustiu în préjma lor. Între cer, și între pământ geaba tót câtă Românul cu ochii : nu vede nici un sprijinitor²⁾!”

Ori-ce lege făcută, pripite cum ele iau nascere la noi, cum voiți să producă rezultate fericite, când nu o aplică sincer nimeni, când ea este călcată în picere chiar de acei ce'i-au dat ăiuă ?!

Étä origina proverbului :

„Bună țără, rea tocmelă.”

Rêul merge chiar pêne în punctul acesta.

„Nu este însă lesne de făcut un recensământ scrupulos, cu relele apucături și deprinderi ce există în această privire. Hatârul, ca să nu ăicem mai mult, jôcă cel mai mare rol la facerea recensămintelor ; și cât despre comisiunile care fac prețuirile și hotărăsc veniturile, se pôte adesea aminti proverbul : „o mână spală pe alta și amândouă obrazul³⁾.”

Ei bine, sub o administrație onestă, cu un guvern

¹⁾ Gr. M. Jipescu. «Administrația României.» *România Liberă*, 22 Septembrie, 1879.

²⁾ Idem.

³⁾ «Românul» *Cronica*. 8—9 Ianuarie, 1880.

sincer și iubitor de țară, nu s'ar pitrece aceste lucruri. — Ce trădădă ele, de cât lipsa de respect, de onestitate, de sinceritate, a funcționarilor aleși, atât in cât privesc interesele statului, cât și ale societății? Ce probădă, decât nu favorisarea celor din tagma guvernului, căci decât cei protejați ar fi din opoziție, nu li s'ar ierta acésta. Faptul e imoral dér, e rușinos, cu atât mai mult că e spus de o fôie quasi oficială, a celor ce ne conduc, la „mărire națională” și la „frumôsele destinate ce avem in Orient!!...”

Funcțiile publice, sunt date la cei mai de pe urmă indiviți, decât ei au dovedit că sunt partisanii ai grupului ce e la putere și decât mai ales in cercul lor au ceva influență, „electorală”.

Cunosc pe unii, adevărate nulități, care abea au trecut Licența in drept, și fiind insă patronați de guvernății noștri, au avansat in 4 luni la cele mai inalte funcțiuni.

Nerușinarea au fost atât de mare, că unul din acești domni au fost inaintat membru la o curte, după ce fusese procuror o săptămână, *in care timp nu pledase nici o cauză!*

Alții condamnați pentru escrocherii in Paris, sunt membri la tribunalele noastre, și mai cutesăm a râde, de cutare pungaș, condamnat la noi, carele acum e membru la Vidin!

Primarii chiar in sate, sunt tot ce e mai bețiv și imoral. Cum voiți ca țeranul să nu se tâmpescă și viciede, când administrația, clerul și justiția, lasă mai tot-d'a-una atât de dorit, fapte lesne de observat, de sătenii noștri atât de dotați de bun simț.

„Administrația pare a fi numai copoi colegiurilor electorale, fabrica aleșilor nației, ingherii alegătorilor ce ved mai drept, neatârnați și mai osebit de gustul guvernelor și al guvernanților. Administrația, înfrățindu-se de multe ori și compătîmind adesea cu cei-ce ruină p'ascuns și pe față averea și viața românului, este o ceta de desmetici, o drăce de desmățați, cari n'au nici un gând de țera pe care o servesc și care le plătește să administreze onest. Nici o simțire pentru binele public, nici un preț de sine-le și nici o pricepere de lege. Administrația, supusă, plecată, inghenuchiată guvernelor, aduce numai atâta serviciu sciut statului: la zile naționale și la intrigi politice strânge iscălituri cu grămada, cari se ved în „Monitor“ și în ziarele plăcute celor de sus, gătesc frunzară și arcuri de triumf și cară pe alegători din plăși și orașele în căruțe plătite de dânsa. Administrația dar este un dușman plătit, pus să pustiască ce e românesc și să impedeze înflorirea țerei noastre¹⁾.”

Câte abuzuri nu face dânsa, de câte ori sâtenul nu condamnă momentul în care s'aun născut.

Se acusă locuitorii noștri de la țera că nu voesc a lucra.

Dér afară de condițiile physice, malative, in care am vedut că se află, la ce se mai muncescă, când pentru administrație nimic nu e sfânt.

La ce se mai muncescă câmpul, când productele nu'î rămân lui, la ce se muncescă pândăturile, velințele, când ele sunt prada administrației, la ce se mai caute de vite și paseri, când pôte mâine, administrația noastră, prin perceptorii ce adesea iau trei biruri

¹⁾ Gr. M. Jipescu, idem.

pentru unul, mâine va vinde aceste animale ovreiului din sat pe nimic?!

La ce să măi muncescă când el n'are nici un sprijin nici în cer, nici pe pământ!

Étă de ce Dr Eugène Legère ȱicea, cu multă dreptate că :

„Lenevia țȱranului român vine dér, dupȱ mine, din cauza stăreii morale a țȱranului și nu din o natură per-versă ¹⁾.”

El e tot-d'auna și sub tȱte regimurile, martirul, ce se tortură tȱtă viața, pentru a plăti cu existența sa orgoliul și nescința conducȱtorilor patriei!

De curȱnd sub guvernul liberal, sunt câte-va ȱile, étă cele-ce se pitreceaș, declarate, de unul din primării regimului.

Aceste sunt acte oficiale.

Domnule suprefect,

Primind ordinul dv. No.... motivat de acel al d-lui prefect de Roman No.... bazat și acesta pe ordinul d-lui ministru de Finanțe No..., insoțit de un călăraș însărcinat a face esecutarea dărilor în astă comună, Giurgenii, timp de 5 ȱile, am însărcinat pe perceptorele comunal să mȱrgă pe la osebiții debitorii să împlinescă dărilor.

Intrȱga ȱi de astă-ȱi, 20 Septembre, călărașul 'și-a în-deplinit cu mare rȱvnă misia, ce d-v. 'i-ați pus. El a mal-tratat cât a putut pe nefericiții debitorii, asupra căroră figurȱză resturi de imposite fȱrte insemnate dér carii, ne avȱnd nimic la ușa lor, nu s'a putut incasa nici un ban.

¹⁾ „Trois mois de séjour en Moldavie.“

O țîi intrégă s'a maltratat in modul cel mai inuman mare parte din locuitorii acestei comune, un insemnat număr din aceia pe care noi obicinuim a'î numi populusul suveran român, și s'era rezultatul a fost nul cu desăvârșire.

In fața unui așa rezultat, considerând miđlócele regulate ce legea pune la dispoziția administrației pentru activarea percepției impositelor, am găsit că este mult mai demn a aplica acele miđlóce de cât a ajunge la măsuri degradatóre atât pentru cetățeni cât și pentru administrație, care amintesce nefastele timpuri ale ispravnicilor fanarioți, și uricioșele debite poreclite ciobote-roșii; și dar 'mă-am luat curagiul a mărgini esecția ordonată de d-v. pe timp de cincî țile, la una singură, și decă așa fi sciut in ce consistă acea esecție, eu n'asî fi tolerat' o nicî un moment.

Am plătit călărașului, bacșișul indoit cât 'mă-ați ordonat a'l da, și v'îl inapoesc o-dată cu acest raport spre a'î trimite aiurea pentru a aplica aceste iscusite măsuri coercitive.

Primiți X.

P. Donici.

Aceste inocente pedepse, sunt scuirea, baterea și alungarea ómenilor desculți prin spini, după ce li se ungea figura cu tot soiul de necurățenii ¹⁾.

Étă lucruri nedemne de orî-ce guvern, cu atât mai mult de cel liberal, de la care mult a așteptat țera, dér care dovedesce că tot ce se declamă nu trebuie cređut, și că adesea ómenii țîși de stat sunt nisce meschinii actori, ce declamă neconținut frumoșe lucruri in

¹⁾ „Percepția impositelor sub actualul guvern al partidului roșu.“ *România Liberă*, 30 Sep. 1880.

public, pentru a face după cortine cele mai neomenoase acte.

Ëtă pentru ce cu drept cuvânt s'a ȃis, de nisce ȃmenii tineri, ce așii dori s'ă facă cum ȃic, cel pușin ei:

„Suntem liberali, și liberali prin convingere, și prin interes. Prin convingere, căci scim ce e libertatea și cât de curată și priinciosă desvoltărei omului e atmosfera libertăței. Prin interes, căci fără libertate n'am fi și noi ce suntem, nici n'am putea s'ă ne ridicăm glasul in contra răilor. D'ără cu tȃte acestea ne infiorăm când vedem purtarea celor ce se ȃic liberali, și se folosesc de acest nume, spre a amăgi bunul simț al poporului român și spre a turna leșia leneviei și a viclenieii peste sufletul bine inzes-trat de fire al neamului românesc.

Oamenii aceștia trebuie opriti d'a mai rostogoli țera in prăpastia 1)!“

Partitul conservator a făcut lucruri și mai arbitrare, d'ăr a avut un mare merit, de a vorbi cum a făcut și de a nu batjocori ideile sfinte.

Educația națională lipsese cu totul nu numai să-tenilor, d'ăr multora chiar din cei cu instrucție.

D'că la noi am avea nenorocirea s'ă fim cotropiți de Unguri, Nemți s'eu Ruși, nu sciu, câți ostași, de-ciși, de inimă, ar scȃte corpul nostru național!

Pentru a avea patria in inimă, trebuie ea familia de mic, o dată cu cele-l-alte virtuți s'ă o săd'escă ac'ăsta in inima copiilor; virtute, pe care scȃla și virtutea conducătorilor s'ă o ție caldă și s'ă scie s'ă o desvolte!

S'eu după cele ce am v'ȃdut suntem departe de a fi făcut ce-va in acest sens.

1) *România Liberă*, 4 Maiu, 1880.

Ce am făcut noi chiar pentru infirmii din resbel ? La unia s'a votat 20 lei pe lună ! Și câți din aceștia nu'i primesc ! Câți însă sunt lăsați fără cel mai mic ajutor și cel puțin nu sunt scutiți de sarcinile publice. Jurnalele au denunțat mai multe casuri.

Cu acești bravi tineri Români cărora le datorim ceia ce suntem astăzi, in mare parte nu am făcut de cât a inmulți numărul cerșetorilor in țară. Lipsa noastră de respect a mers pêne acolo in cât la 8 Octombre anul 1878, administrația 'i-au adus in Bucuresci, unde 'i-au făcut să defilede flămânzi, și in urmă 'i-au trimes inapoî cum venise.

Publicul indignat a făcut o mică contribuție.

Acesta este respectul pentru ómenii de bine in general in țera noastră!

Tot aicea vom videa influența ce are centrul asupra restului. *Bucuresciul face politică, totă țera face același lucru. Din toate orașele însă politică multă, de nici o valóre face Ploiesciul, ei bine in județul Prahova se face mai multă politică de săteni, adică, 'și sparg capul, se injură, au pêne la 12 cărciume in un sat, ca la Poiana!*

Alegerile de primar sunt un adevărat scandal, astfel că acum câte-va luni, la Telega, a trebuit să intervină forța publică, căci se produsese mai multe răniri. Sunt țeranii ce fac pe bătăușul și speculă din votul lor, cum o fac foarte mulți in Bucuresci.

Étă fructul guvernelor și administrațiilor noastre și in ce mod au desvoltat ele „*opinia publică a țerei!*“

Relile se imită. Virtuțile se sădesc. Atunci dau fructe.

La noi puţinî le aŭ sădit din cei puşi a conduce ţera, d r relile lor s'au imitat.

Administraţia rea a statului trad dă, administraţia de plâns chiar a averei lor.— Uitaţi-vă la mulţi din cei ce ne au condus.

Ac sta au produs un mare rău.— Şi răul nu se va opri numai aici.

Românii 'şi-au administrat moşiile cum administr dă ţera. Moşiile sunt deja cotropite de streini. Cele mai frumo se domenii sunt s u in proprietatea streinilor şi in special a Ovreilor, s u p trunse şi putrede de datorii către streini, ipotecate in ele.

Ei administr dă ţera, cum au administrat moşiile. Resultatul va fi acelaşi!

Pe calea economică suntem chiar sdrobiţi şi cotropiţi de streini. Imigraţia e enormă. Cotropirea politică va urma in cur nd.

Pe urmă, streinii inbrăţiş dă ramurile cele mai productive şi unde munca de or -ce natură nu e a a cerută, precum şi in care corpul nu este expus la numero se cauze morbide.

Căci :

„Nu se p te numi muncă s u travaliu ceea ce face ovreiuul *typ*. El caută prin fel de fel de tertipuri, intrige, incurcături, şiretenii, false întrebări, false răspunsuri, să se v re intre muncitor şi cump rator, s u intre proprietar şi chiriaşiu: ba de multe ori ovreiuul prin inţelegere cu cumetri de ai lui se impune, *te silesc* să te servi de d nsul chiar c nd n'aveai trebuinţi de samsar, chiar c nd din capul locului aveai in minte

să nu te servi de samsar. Prin acest mijloc ovreii trăsese din munca altuia ¹⁾.”

Ei caută, cu deosebire Ovreii, cu predilecție acele specialități unde controlul nu e posibil, unde fraudă, reua credință, usura și specula pot fi întrebuintate. Guvernării nostri le inlesnesc toate aceste fapte. Adesea chiar ei se fac protectorii lor.

„Acastă nenorocire, ce ne-a adus în stare de sărăcie, ea este sora ce îngrijă fața puternicilor ce administră România. Să nu ni se scotă ochii că avem și Români avuți. *Căți-va instăriți séu prin părinți, séu printr'un noroc orb séu prin voia administrației, nu probédă că avem cârmaci buni. Să nu se mai îngâmfe patrioții cei mari, că au lucrat de au obosit pentru popor; miliónele de Români lăsați în părăsire și ignoranță, nici n'au vădut, nici nu știu să le dică pe nume acestor străluciți Români patrioți iubitori de țară ²⁾!*”

Cunosc în de ajuns respectul ce străinii au pentru noi.

În toate afaerile ce au avut cu noi, după ce ne au spoliat, totuși, au făcut ca consuli să intervină, și să mai fim spoliați încă.

Tot-d'a-una cei ce ne guvernau au dat în aceste cazuri concursul lor, căci în străinătate adesea era puterea ce-i ajuta a se mântui la putere.

Străinii nu sunt toleranți și onești cu noi; ei, mai ales ovreii, abuzédă la culme de credulitatea și sinceritatea clasei noastre agricole și tot ei ne insultă prin presa

¹⁾ Dr. Obedenaru. „Scrisóre către Redact. Românilui“ 1871, Iulie.

²⁾ Gr. M. Jipescu. Lucrarea citată.

streină conruptă, tot ei strigă că suntem barbari și ne-toleranți.

„Ei care : *se refug în România unde, prin lucrările lor, fac sormanul mai sorman* ¹⁾.“

Cele mai mici regulamente de utilitate publică ei nu le respectă.

Ast-fel ovreii, imediat după morțe, contrar tuturor dispozițiilor luate, ingröpă morții lor.

In Moldova ei au poștia lor, au spionii și agenții lor, au scolile și tribunalele lor comerciale și civile, ei formédă in fine un stat in stat.

Numai când nu pot face alt-fel atunci apelédă la justiția țerei. — *O crimă comisă între ei, ovreimea este o pădure in care parchetul și poliția adesea ori nu mai pot pētrunde.*

Pênē și distribuitorii de la poștia și telegraful nostru in Moldova sunt ovreii. — *Ast-fel secretul familiei, secretele statului, nu sunt in afară de cunoscinta lor. — Afacerile de bursă, comerciale și ori-ce imprejurări, ei le cunosc maiânteu.*

In orașele din Provincie in Moldova, inainte ca prefectul să scie ce-va, se pôte afla la cutare Șloim Ițic, burăhul ovreilor din localitate, ori-ce nuvelă importantă.

Acestea se pitrec grație administrației nōstre, grație D-lui Robescu care la congresele unde au luat parte, nu s'a convins încă de importanța de a se servi de indigeni in acéstă ramură. *Trist lucru!*

---

¹⁾ *Morris*. Consul al Statelor-Unite in Bucuresci. — „Jurnal de Bucarest.“ 1823 du 23 Avril.

Spuném că nu le pasă intru nimic de regulamentele noastre din contra ei fac ce voesc.

Priviți instrucția și educația ce o dau in pensionatele lor streinii din țără, copiilor noștri.

Vedeți scandalul din urmă și rezultatul comisiei relativ la Santa-Maria din Bucuresci. Guvernele nici nu s'au gândit să intervină ver o dată.

Superióra de la *Sacre-Coeur* din Iași móre, și cu toate protesturile, și contra tuturor regulamentelor noastre este îngropată in centrul orașului, in sînul unui pension ! Acósta mai e țără !...

Pe urmă ei sunt cu totul ostili la ori-ce desvoltare a noastră. Ei înțeleg mai bine ca cei ce ne guvernă interesele lor și ale coloniei lor la noi !

Cele ce urmăde se aplică aprópe la toți streinii fără distincție.

„Meseriașul German nu bagă calfă de Român; spițerii nostri nu primesc calfe Români ci numai Sași și Germani, cu atât mai puțin invěțaței (ucenicii) Români. Am privit la un maester întreprindător, ce a luat asupra sa acoperirea clădirei celei mai mărețe ce au ridicat Români. *Dintre cei 15 maestri ce lucrédă sub direcția lui, nici unul nu e Român.* S'au propus mai mulți din maestri pământeni a intra in întreprinderea lui ; adesea nu avea destui, și mai bine intrerupea lucrarea, dar meșter român nu a vrut să primescă, cu toate că acest ingrat se află de mulți ani in țără și 'și-a făcut o stare ce'l ridică peste ori-ce grijă.

Puține sunt esemplele acestea pe lêngă mulțimea celor ce am putea aduce, decă nu ași datori de a nu osteni paciența cetitorului. Ast-fel sunt Germanii între

Români, chiar și acum când ei sunt numai nomazi, petrecători aci; dar ce vor deveni ei atunci când vor putea compta nu numai pe sprijinul de afară ce'i protege și acum, *ci vor putea dice că au interese în această țară fiind că au o populație numeroasă de conaționali și când o numeroasă colonie germană 'i va sprijini* 1)?

Același lucru absolut se p^ote dice de toți streinii aflători în țară. — Lucrul e natural a fi ast-fel. — Cu cât numărul lor va deveni mai mare, cu atât încă ei vor înțelege mai bine pozițiunea și rolul lor, cu atât încă mai mult, vor aplica acest exclusivism, în dauna desv^oltărei n^ostre fie industriale, fie comerciale, în dauna în fine a desv^oltărei țerei pe calea economică, *care singură p^ote a'și asigura un bun viitor*.

Din t^ote cele expuse în acest capitol, s'a v^odit cred mai mult ca clar, că relele de ori-ce natură, și ori cât de numeroase, de care suferă elementul Român, sunt nise efecte teribile, dezastr^ose, de care trebuie a ne înflora, datorite stărei economice de plâns, în care se află, elementul Român. — La acesta am v^odit și r^oul deprinderilor n^ostre cosmopolite și acum și acele ce încep a decurge direct și din esclusivismul ce ne aplică streinii ce ocupă cele mai productive ramuri ale industriei și comerțului, grație unei stări de lucruri pe care vom studia-o în capitolul următor.

1) «Coloniștii Germani și România» de D. P. Marțianu.

CINE SUNT RESPONSABILI DE RELELE DE CARE SUFERE

ELEMENTUL ROMAN DIN TĒRA NOASTRA ?

«Intre rēi administratori și intre ucigași cu
voință séu fără voință, consciința publică nu
face nici o deosebire!» (Gr. M. Jipescu)

«Climatul are óre-care putere, guvernământul
insē de o sută de orī mai mult; Religiunea,
unită guvernământului, incă și mai mult.»

(Voltaire)

«Intr'o casă onestă se face deosebire intre
familie și musafirī. O țēră nu este o cârciumă.»

(E. Viollet-le-Duc. «Mémoire sur la défense
de Paris, 1871).

«... Prin averea ce neincetat se scurge de la
Români la streinī, se duc forțele vitale ale na-
țiunei, și poporul Român secat de avere și prin
urmare de mișlócele de cultură și de existență
se stinge prin inanișiune.

... Pentru ce se cere calitatea de Român
spre a fi Ministru și funcționar de stat in Ro-
mânia, decât nu pentru a face politica intere-
selor române, a fi organ al națiunei in față cu
streinī?»

(Introducere la studiile lui Marțian).

Sē videm acum, după cât puterile mele 'mī vor
permite, in ce mod putem a ne esplica trista nóstră
stare economică.

Am auđit pe mulți, pe fórtē mulți incă, ce nu fă-
ceau nimic pentru Români, strigând : „Românii sunt
leneși, sunt plini de superstiții, sunt ignorenți, rēu

voitori, incapabili de a întreprinde ceva serios, și de a putea concura cu cele-l'alte elemente aflătoare în țără."

S'ar putea crede acesta, și mulți chiar sunt la noi, care de bună credință o admit această curiosă explicație.

Causa însă a relei stări economice, a miseriei Românilor în țera lor, este cu totul alta. — Nu poporul Român au produs'o, nu el d'ér este responsabil.

Acastă malatie au fost provocată și întreținută, tocmai de medicii, de guvernanții noștri care au putut să probeze foarte multă inteligență, instrucție și spirit natural, d'ér care rare-ori p'ênă acum au putut să probeze că sunt buni administratori și mai pre sus de tóte, că sunt buni Români.

Și chiar atunci când actele lor păreau mai naționale, ei nu făceau de cât a triumfa de chimere, nu făceau de cât a întreprinde *în interesul țerei* (!) lucruri superficiale, *pe când adevăratele rane rămâneau și au rămas încă deschise.*

De la 1859 și p'ênă în present, nu guverne, d'ér din persoanele ce au fost la guvern, mulți, și prea mulți am avut liberali, mulți iubitori de marsilea franceză, mulți ómeni v'edit instruiți, d'ér ei aveau două mari defecte: neexperiența, și necunóscerea istoriei și a intereselor țerei lor.

Neexperiența lor ne-au făcut mare rău. Căci ori cât de bune esamene ar trece cine-va la Paris, nu se învață însă ideia românismul, solidaritatea ce există între buna stare economică și viitorul Statului, în *quartierul Latin*. Nu se învață în fine a administra România și in-

teresele ei, cetind numai pe Mourlon și Troplong ! Oprele lui Bărnuz și sênul țerei, éta uvragele de consultat.

Al douilea, e că cunosceau puțin, și adesea de loc, nici istoria, nici natura țerei, nici interesele ei, nici actualitatea. Atât mai puțin raporturile nóstre cu streinătatea, cultura și forța țerei, și mai pe sus de tóte : interesele ce streinii au in țără. Ei se ocupau și se ocupă încă de tóte afacerile vitale ale Franciei, pe când ale României séu nu merită atenția lor, séu nu știu a le da importanța cuvenită, de și tocmai ei ne guvernă, și lor le incumbă această datorie, căci ei ar trebui să aibă mâna la pulsul țerei.

Mai adăogați încă lupta de systeme ce era și este între ei, căci unii urmau după cele vędute in Francia, alții in Italia, in Germania, Austria, etc.

Nici unul însă séu prea puțin, au urmat ceia ce trebuia să vadă in țără.

Ei au vędut liberul schimb între Francia și Anglia, și 'l-au admis ca normă pentru *țerile prime ale lumii chiar, cu România !*

Or fi avënd dreptate, dér nu ast-fel a făcut Colbert in Francia ; Austriacii, Germanii și Rușii mai ales la ei !

In urmă ce o să le dăm in schimb ?

Existența, viața noastră individuală, și națională? . . . acesta am vędut că o facem !

Ei au vędut ovreiuul in Francia, și pe puținii streinii la Paris, cu totul neînsemnători pe lêngă societățile, cultura și sistema de stat economică francesă, și ei au cređut că și in țără pot pune in practică același lucru.

De aci o falsă frăție, un fals liberalism și peirea țerei !

Om și om, ță idea lor. Român in România, nu există in știința lor.

Cultura streină, s'a adus ast-fel la noi și ea a înstrăinat cu totul sentimentele și inima noastră de țără.

De aceea nu ne place nimic la noi, chiar când prezintă ore-care avantaje. Sacrificii mici, ... nici nu încep acest capitol, suntem departe!

Mai bine vom cheltui toți banii țerei, dăr să luăm înse biftetul Chataubriand, pe Boulevardul Italian la Paris, de cât să călătorim in țera noastră, unde avem poziții splendide, antichități demne de vizitat.

Cheltuim toate resursele țerei — căci ori câte moșii am avea, banul nu e numai al nostru — numai pentru ca să nu ne pârlescă vara soarele și să nu ne înghețe iarna urechile, în țera noastră.

Băile, pădurile, aerul din țără nu valorédă nimic.

Vêrful-cu-dor, Pionul și Turnul-Roșu sunt nesuferte, căci nu au drumul ferat de la Righi-Culm!

Dăr ar fi foarte îngreuiată a ne răspunde întrebându-i ce au făcut pentru dezvoltarea acestor bunuri și mijloce de distracție cel puțin in țără, pe când contribuiesc regulat pentru ele in streinătate.

Să nu mi se obiectede că acestea sunt numai defectele țerei, voi răspunde că cei puși să ne cârmuiască trebuie a'i da bunul exemplu și a dirige alt-fel curentul.

Acastă tendință, pênă la un punct ore-care, a cerceta frumosul și confortabilul, probédă o bună deprindere; n'aveau deci de cât a face să se desvolte aceste bunuri in țără și a'i opri să cheltuiască milioane in afară; a da in fine ei exemple, prin viața lor.

In fine grație tot acestei scoli am părăsit și individualitatea moravurilor noastre și a limbei noastre.

Ați vorbim toți franțuzesce ne îmbrăcăm nemțesce, și acesta nu ar fi nimic, decât nu ne-am îmbrăca în Franța, Anglia, Austria.

Adevărul este că ducem o viață de prinți.

Ne îmbrăcăm în primele țări, ne încălțăm de asemenea. Măncăm și bem produse streine. Visităm tétrul frances. Parfumăria și toate necesarele le luăm din streinătate. Pariso-Mania în toate e la culme, gesturi și moravuri frances, totul frances, defectele francese mai pe sus de toate, și nicăeri virtuțile frances!

Ce consumăm din țără? : Aerul și acesta numai o parte din an! . . .

Etă pentru ce adesea ori în Ministerele noastre, în Camerile noastre, afară de un mic grup la 66, excepțional, care erau contra concesiunilor streine, tot-d'una s'a strigat *libertate, egalitate, fraternitate, democrație*, cetite pe ținuturile monumentelor din Paris, dér foarte rar s'a făcut ce-va în adevărat românesc, în adevăratul interes al țerei.

De aceia suntem sermanî în țera noastră, de aceia mulți se simțesc streinî în țera lor, și de aceia descrescem și degenerăm, primele simptome ale perdaniei unei rase seu a unui popor.

Nici póte fi alt-fel cu o ast-fel de sistemă.

Un fapt de o mare importanță resultă din modul cum au progresat țera. Noi, bine rău, avem în țără tot soiul de industriași Români, și adesea bunul gust, și soliditatea nu lipseau articolelor ce se făceau aici.

Ele răspundeau perfect la necesitățile timpului, cu

tóte că adesea lăsau mult de dorit relativ cu perfecționarea ce se obținuse în streinătate !

Décă noi am fi progresat treptat, decât gusturile noastre s'ar fi rafinat cu încetul și industria noastră s'ar fi transformat, ar fi progresat și ast-fel nu am fi fost marturi, la acest resbel ce streinii 'și fac la noi în țără pentru a'și trece cele mai próste produse, tocmai că în China și Cafreria, după ce au reușit grație în mare parte guvernelor noastre, a perde industria și comerțul făcut de Români !

Căci, ce s'a întâmplat. Clasa avută a țerei, nu a voit a desvolta scóla la noi, și a ținea ca copii să-și facă cel puțin o parte din instrucție în țără. Din contra, imediat când s'au decis a schimba Gréca pe Francesă, copii din fașă 'i-au trimes în Paris, Berlin, Viena, Londra, etc., Parisul mai ales era marele magnet.

Acestia devenind ómenii, gusturile și necesitățile lor fiind tocmită după mediul în care trăise, la întórcerea în țără, după cum spunea ilustrul Alessandri :

„Țéra le pare pustietate
Ér noi Români, Urangutani!“

*Se înțelege că nici croitorul, nici cismarul său pălărie-
rul, nici căruța său géua, nimic, nimic din cele ce erau
în țără, lucrate de mână Románescă nu le mai plăcea.*

De aci comande, voiajuri, cheltueli.

*De aci imigrația industriașilor streini; de aci mai ales
superioritatea marelui import asupra exportului nostru.*

Étă cauza pierderii industriei și comerțului ro-
mânesc.

Noi am exportat și exportăm nu numai aceia ce pro-

duce pământul, d^{er} exportăm t^ote economiile n^ostre, și acum începem a importa pe credit!

Turcul nu mai este pentru a le plăti. Turcul acum e existența țerei, mă tem să nu le plătim cu ea.

„Cum s’au ruinat boerimea la noi? Cheltuind mai mult de cum îi permiteau puterile, mergând în streinătate și voind să o sperie prin lăcomia și risipa averii, când acesta abia le-ar fi ajuns să trăiască în țerilor. *Erau barbari în producțiune și civilizați în cheltueli*; de aceea se duseră mai toți de rîpă. Ce face acum burghezimea care s’au ridicat pe ruinele aristocrației? *Urmădă și ea aceiași cale*. Părinții agonisesc și copiii cheltuesc, și observați, vă rog, faptul cel cu totul întristător că t^ote aceste averi rămase de la străbuni s^eu câștigate cu atâta osteneală merg să umple punga străinului ¹⁾.”

Singurile capitaluri ce mai sunt în țeră, sunt reprezentate de streinii ce ne-au speculat și înșelat, profitând de inocența și nescința noastră, d^{er} care măcar nu voesc a se asimila pentru ca ele să se reînt^orcă ast-fel.

E mare diferența de rase! E departe de la Moise la Christ! . . .

Adăogați la acesta și relele ce am demonstrat în capitolul precedent, rele născute din necesitățile administrației și relele n^ostre deprinderi: *Funcționarismul*.

„Acastă tendință este din cele mai periculoase într’un stat; ea pune în locul unui factor productiv de avuții un parazit care-î sugă sângele fără a’l spori

¹⁾ Conferința d-lui *Xenopolu*. «Starea noastră interioară. — Economia, funcționarism.» 1880 Septemvrie.

intru nimic. Și fiind că in locul părăsit de funcționar se ivește un gol economic, el este de îndată umplut de un străin care se aședă in locul naționalului la banchetul cel mare al vieții, *pe când bieții naționali sunt numai nisce chelneri care servesc*. Ast-fel se introduseră cu incetul in corpul națiunei și a-nume ca elemente neapărate, Evreii dincolo de Milcov, grecii și bulgarii dincóce ¹⁾.“

Lupta ce s'au dat cu atâta vehemență între partida veche și cea nouă, au avut cu deosebire un trist resultat.

De câte ori nu am vădut personaje ڊise politice, care după ce 'și-au aruncat cele mai nedemne epitete între ei, de *comunardi, hoți și vândători de țără*; nu peste mult tot noi 'i-am vădut lăudându-se, și chiar suindu-se pe aceleași bănci.

Atunci, séu acușările ce 'și-le aduc mutual sunt nisce calomni, séu că cu toți, ceia-ce este mai sigur, sunt din ejusdem farinae.

Dér ce confiență voiți sé mai aibă Societatea? Și ce opiniune publică voiți sé se nască in ast-fel de condiții?

S'a ڊis chiar in Cameră că opinia publică la noi e o femeie de uliță, nici putea fi alt-fel cu ómenii care au abusat de dënșă in un mod nepomenit.

„Luptele sterpe între partide și între nuanțele politice, lupte ce se urmédă de câți-va ani, n'au nici cel mai mic folos pentru națiune; ele nu fac de cât sé'ı distragă cugetarea și atențiunea de la cestiunile ce cu adevărat ar trebui sé o preocupe ²⁾.“

¹⁾ Xenopol. idem.

²⁾ Cronica, «Românul» 22 Sept. 1880.

Fiesce-care partid nu au căutat un sprijin nu numai în a convinge pe majoritate de ideile lor, nu numai a 'i da esemplul prin viața lor privată și publică, de ceia-ce ei ar fi voit ca ordine, progres și soliditate în afacerile statului. — Departe ! Interesele străine fiind mari în țără, atât în ce privea partea economică cât și cea politică, ei nu s'au sfiit de *loc a usa de toate resorturile pentru a se strivi și înjosi mutual, strivind și înjosind în acelaș timp, interesele țerei, lovind în viitorul ei ! De aci tot soiul de convenții cu streinătatea, de aci protecționismul asupra streinilor.*

Și în loc de a aplica o sistemă economică protecționistă, industriei și comerțului Român, ei au aplicat acésta în genere industriei și comerțului strein, favorisând interesele economice ale cutărui séu cutărui Stat, care represintă sórele născând, făcând ast-fel din țără o mină de exploatare pentru acel din streini care era mai abil, și care scia să menajeze mai bine portarii ocnei, ce erau cu totul indiferenți, *de trăiesc séu mor, nenorociți locuitori ce lucrau delăsati și asupriți în intrul ei !*

În cât de câte-orî ómenii de bine din acéstă țără, nu vor fi ȓis cu ilustrul Niculénu :

„Peșteră posomorată
Négră, umedă, tăcută.
A'i fi bună 'n Bucuresci
Ca să servi de pușcárie
Hoșilor care sfășie
Peptul țerei Románesci !“

Streinii în urmă vedénd apatia țerei, vedénd *capacitatea politicilor noștri*, se înțelege că nu numai au

căutat a ne spolia, dér a'și constitui chiar drepturi, și a profita acum de cea mai mică incurcătură seu prostie a conducătorilor noștri pentru a ne pune din nou su-lița în cóstă, pentru a ne spolia cu ori-ce preț.

Étă esența istoriei nóstre contimpurane, étă conduita majorității celor-ce ne-au condus.

Décă mă surprinde ce-va, este că streinii nu ne-au creat o pozițiune și mai rea.

Sě nu ne plângem însă, căci grație convenției de 10 an', Austria au început a o face acésta, și se vor mai găsi ómenī de stat ca să mai repete editia a doua, considerabil revêdută și adăogată.

În urmă :

„Streinii interesați a ne exploata și a ne cuceri țera prin resbelul economic, profitând de lipsa de educațiune națională a ómenilor noștri politici, de necunoscința lor despre interesele țerei,— acreditédă în spiritul lor, între alte artificii, funesta eresie, că cu cât se vor planta în țera mai multe interese streine, cu atât va fi mai garantată independența nóstră, cu atât ne vom civilisa mai repede.

La acésta artificie ne póte răspunde exemplul tuturor coloniilor din istorie și din actualitate : ce infloresce în colonii prin interesele streine ? — *Infloresce națiunea pământénă ? — Ori pe ruinele națiunei pământene, se rēdică națiuni streine ?*

Acolo mergem și noi prin plantarea intereselor streine între noi.

Ar fi mai simplu a dice că, pentru ca să ne asigurăm existența, să ne anecșăm la Austria și Ger-

mania, *căci acolo ne duce aneacsarea economică ce se întreprinde.*

Sunt două sisteme politice : *una națională, și alta colonială*, ce se practică de statele Europei. Sisteme cu totul opuse una alteia.

Politica națională se aplică către sine însuși, către națiunea proprie a statului ; politica colonială, se aplică în țările pe cari un stat le colonisează cu prisosul fiilor săi. Acastă politică, disă colonială, consistă în o sistemă de uneltiri economice, cari lucră la exploatarea și cucerirea țerei, prin un rebel pacinic, întreprins sub forma unor așa numite opere de civilizațiune.

Scopul politiceii naționale este prosperitatea și conservarea națiunii statului. Ea are de regulă politică, principiul că *„o națiune ca și un individ este mai aproape de sine de cât de alții;“* — că *din unitatea intereselor materiale numai, poate eși unitatea morală, și din „una și alta întrunite,— forța națiunii.“*

Politica colonială are de obiect, întemeierea elementului colonisator prin exploatarea și substituirea elementului pământean. *Esistența acestuea se absorb de cel d'ântei, și ast-fel stors de vitalitate și impilat, — încetul cu încetul se stinge de inanitiune, în măsură cu desvoltarea destructorilor săi, — în numele umanității, al libertății și al civilizațiunii!!*

Regimul colonial este cu atât mai funest pentru poporul indigen, cu cât, prin puternicul mecanism al sistemei, nu numai că totul este mișcat în contra lui, dér însuși el este mēnat de sistemă, a lucra la propria sa destrugere, și la constituirea ucigașilor săi.

Inse-și munca aceluși popor este o lucrare de nimicire pentru dânsul, pentru că intrând în mâinile unui popor dușman, ea se prefăce în armă în contra sa.

Tóte relațiunile poporului indigen cu streinii sunt basate pe destrucțiunea lui. Nu comerțul este pentru dânsul, ci el este pentru comerțiu.

După cum în sistema națională totul concură la binele națiunei, totul graviteză în jurul ei; în politica colonială totul este invers. Ceea-ce pentru elementul colonisator este virtute, adică iubirea de țără și patriotismul, este privit și tratat ca crimă în națiunea pământénă.

Acolo unde sistema nu este pusă în legi, ea se află în inima ómenilor politici și a agenților cari dau mișcarea acestui mecanism.

Spre a ne incredința de acésta, nu avem de cât a observa politica economică ce urmédă Englitera în Englitera, către națiunea sa proprie, și politica ce tot Englitera urmédă către Irlandesi și către țările pe care le colonisédă cu Englesi. Politica Franciei către națiunea francesă, și către poporul Arab din Algeria. Politica economică a Germaniei către națiunea germană, și politica ei către elementele negermane, de exemplu a Prusiei în Ducatul de Pozen.

Principiul politic al ómenilor de stat germani, către națiunea lor proprie, este acel al unui bun părinte de familie. „*Scopul Statului german, fondat cu sângele și munca germanilor, este o societate germană,*“ dic ómenii politici germani. „*Statul nu este o abstrațiune a societăței omenesci, ci personificarea individualității naționale. Misiunea statului este a fi patriă iar nu Otel,*

„In adevăr statul este supus pînă la un punct, condițiunilor generale ale umanității, dar este principalmente supus condițiunilor speciale ale națiunei sêle.“

„Nu trăim în Paradis unde totul este fără interes. Bunul D-zeu n'a populat pămîntul cu abstracțiuni ome-nesci, nici cu omul, precum el este în sine, ci cu na-țiuni concrete : Francesi, Engleși, Germani, etc., — în împrejurări practice deosebite. De aceia bărbatul de Stat trebuie să se preocupe numai de națiunea lui, lăsând ce-rului grija în genere a umanității.“

Așa cugetă omenii de Stat ai Germaniei, și resbelul franco-german care va începe o eră nouă pentru politică și sciință, punînd capet cosmopolitismului, a dat cea mai deplină consacrare cugetărilor lor.

Să mai observăm sistema politică a regimului german din Viena, către coloniile germane din Boemia, Transilvania, Bucovina, Galiția, Ungaria, etc. :— și politica aceluiași regim către elementul român și slav ; și vom vedea că germanii austriaci se întemeiadă și cresc din vitalitatea popórelor slave și române ; că prin sistema de stat opusă acestor popóre, existența lor se absórbe de Germani ; miqlócele lor, forțele lor, munca lor, sunt întrebuiņtate ca instrumente de destrucțiune a lor. — În deosebirea acestor sisteme politice, vom găsi secretul stărei înflorite și a civilizațiunei Sașilor și a miseriei și decadenței în care zac Români și Slavii.

Mai multe rele causedă acestor popóre resbelul economic ce le face Austria, de cât nu le-ar cauza cel mai de-sastros resbel militar ¹⁾.“

1) «Coloniștii Germani și România» de D. P. Marțian. A doua edițiune, cu mai multe anexe și o introducere despre «Economia națiională.» Bucuresci, 1871.

Același lucru se practică de Austria acum nu numai elementului Român de la ea, dăr și elementului Român din țera noastră, care muncește a da viața elementului german, din untrul și din afară, corpului națiunei. Resultatul va fi acelaș, ca și cel observat cu Români de la ei.

În urmă, pentru a pune cestiunea pe adevăratul ei țărâm, guvernanti nostri, n'au făcut alta de cât a *impune sarcinele de Stat Românilor și a da beneficiile Statului streinilor.*

Căci Români, au fost și sunt constant luați în serviciul militar activ séu teritorial.

Fiesce-care pierde prin urmare cel puțin trei ani din viața sa, din puterea și activitatea sa, pentru acéstă necesitate absolută a unui stat.

Séu cine se află în tinerețe în ast-fel de condiții, nu póte a se insura, nu beneficiază nimic de munca sa, pierde adesea sănătatea prin viața și regimul ce le impunem, sunt contagionați de malatii venerice, și presintă o mortalitate destul de mare.

Și pe când Românul cu pușca în mână, suferă tot soiul de miserie, la Dunăre séu pe piscul Carpaților, spre a ne apăra țera; el nu face acest sacrificiu, decât spre a apăra pe cei-ce au comerțul și industria în mâna lor și care sunt mai toți streini!

Noi vërsăm sângele nostru, pierdem ani tinereței nóstre, ne ucidem în casarme, ne creăm prin acésta rele sociale imense, nu pentru a apăra interesele nóstre, dăr în mare parte pentru a asigura liniscea, usufructul și viața, progresul și înmulțirea, acelor ce se desvoltă pe cadavrul nostru.

Ast-fel cel mai sfânt din sacrificiile noastre, servesc cele-î mai murdare fapte!

S'au cređut in urmă că făcând armata teritorială, vom combate aceste rele, *dér scopul au fost departe de a da un bun rezultat.*

Câtă stingherelă nu aducem atât intereselor private, cât și celor publice chiar cu armata teritorială. Șefii de regimente se *servesc* de o mulțime de ómenî, ce sunt concentrați aprópe in permanență. Am văđut chiar pe unii cultivându'și grădina ce nu avea mai puțin *de patru fălcî*, și puindu'î s'e'î și *văruiască casa!* Ast-fel că ei sciind serviciul ce aveau a indeplini, 'și *concentrau la rëndul lor nevestele!*

Pe lêngă aceste abuseri sistematice și pe lêngă altele multe, mai iată unul :

Admitem că fie-care va face pe lună o săptămână servind la graniță s. es. : la Predeal.

Câte ȓile pierd insă ei ca s'e se ducă la punct și s'e se întórcă a casă! Cine le ține in socotélă acest timp ce'l pierd și cheltuiala ce fac ei cu transportul și hrana!

Nimenî! De aceia e de preferat a face mai bine serviciul activ!

Étä in ce privesce și pe călărași, lucruri ce identic se aplică și la cheltuielile ce fac de la ei dorobanții. Cine nu'și aduce aminte din campanie că cojócele lor, sosise mai iute mult de cât cojócele „naționale!”

Cine nu roșese când vede la granițe modul murdar chiar, cum sunt inbrăcați, acești valoroși soldați. Dér la noi tóte sunt pe hârtie. De aci dér urmédă că după legi și scoli pe hârtie s'e fie și armată pe

hârtie, și ea este ast-fel după modul incomplet cum se formedă dorobanșii, călărașii, etc. Căci étă ce cheltuiesc din punga lor :

„Dênșii sunt obligați a și procura cal séu a depune 300 franci, că consiliurile de administrațiune se le procure căi, afară de acésta când intră de serviciu séu se concentrédă peste rënd alocațiunea de furagiu se dă scădută de ceia ce costă în réalitate, țesală, periă, pătură, polcovit în sarcina lui, bluđă de postav, pantalonî serî, cravată și bonet din baniș lui, afară numai că pentru cinci ani i se dă o pereche de cisme ¹⁾ pe când el numai în concentrări peste rënd usédă cel puțin câte o perechie pe an.

Acestea sunt pe scurt sarcinele și inconvenientele instituțiunei călărașilor, și care pe de o parte sêrăcesc un număr considerabil de țărani, ér pe de alta impedică desvoltarea militară a acéstei instituțiuni, din care suntem siliți a forma viitôrea nóstră cavaleriă ²⁾.”

Étă acum și efectele acéstei organisări și mai ales cum se fac lucrurile la noi.

„Tôte aceste concentrări peste rënd se esecută mai cu sémă în timp de véră, ast-fel că recolta acelor călărași concentrați peste rënd, stă pe câmpii nelucrată și nestrînsă la timp, pe când dênșii sunt siliți a esecuta munca arendașilor și proprietarilor; în cât călărașul care ca recrut era fruntașul comunei, eliberându-se după 5 ani, devine cel mai sărac în comuna sa și prin urmare un contingent de 2—3000 recruți călărași, pe fiă-care an, devin aprópe proletari în țéră ³⁾.”

1) Adesea cu tocuri de carton.

2) Conferința d-lui colonel G. D. Polizu la 30 Ianuarie 1880.

3) Col. Polizu idem.

Cred că numai este necesitate de comentarii. Aceste s'aũ spus în clubul militar, de un colonel în fața ministrului de Resbel și a A. S. R. Domnul. *Nu s'a făcut însă de atunci nici cea mai mică schimbare!*

Cu alte cuvinte, serviciul militar care se plătesce cu sângele, viața și forța unui popor, se face la noi de Români! Acésta ar fi natural, și nu s'ar părea de loc curios.

Dér în țeră am vădut că la 4 mult la 5 Români, se află un strein. *Ei bine acestia întrebuințedă acești ani ai tinereței lor, întrebuințedă vigórea etăței pentru a lucra și căsciga, se însórá și se înmulțesc, pe când noi facem alt-ceva.*

Étä dér că sarcinile de stat sunt în ast-fel de condiție, *nu o onóre dér un desastru.*

Sě luăm chiar acum esemplu.

Sunt 600,000 ovrei în țeră, ei bine câtți din aceștia au fost în campanie, câtți au murit, și câtți mai ales au fost la intendentă, unde chiar când soldații nostri mureau pe câmpul de luptă, ei speculau asupra hranei lor și se inavutéau. — Acésta o fac ei și în Austria. Așa le e rasa.

Étä sacrificile ce ei fac pentru patria lor, étă de ce ei se înmulțesc și noi... scădem!

Milițiile în urmă și garda orășenescă, sustrag de asemenea pe lucrătorul Român de la ocupațiunea sa ori-care ar fi ea, pe când în acest timp streinul lucrédă apărat și ocrotit de legile și scutul nostru.

Ei sunt parazitul ce se desvoltă în corpul nostru, nu pentru a muri o-dată cu noi, cum se întimplă în

natură, dér pentru a se înălța in urmă independentți, liberi și prosperi pe cadavrul nostru.

Étă de ce mulți au spus cu dreptate că : „organizarea militară fără organizare economică nu are rațiune de a fi, și nici nu pôte fi de cât șubredă și neputinciosă ¹⁾.”

Étă la ce va servi, decât nu vom deschide curênd ochiș, sângele vêrsat de un Mircea, Mihaiu séu Stefan.

Umbre mărețe, cât sunt de departe de ceia ce erați voi, cei-ce ar trebui și acum să facă acelaș lucru!

Acésta nu este singurul punct, ce trebuie a avea in vedere.

Șoselele, fie ele naționale, județene și comunale, séu făcut numai și numai cu sătenii noștri. Cu tôte că chiar șoselele, pentru a nu mai đice nimic de drumurile de fer, nu le servesc mai de loc intereselor lor directe.

Vêdutați vre un strein ce se hrănesce in țeră, vêdutați vre un ovreiü in special, luat, cum au fost și sunt luați Româniü, săptămëni întregi pentru a le lucra !

Nu voiü uita nici-o-dată descrierea infiorătoare ce 'mă făcea un distins medic ce a vêdut de aprópe cum se făcuse șoséua din Argeș, partea muntósă.

Sate întregi tocmai in timpul cel mai prîncios agriculturêi erau aduse acolo.

Femei grele au născut fără timp și adăposteau copiii după câte o stâncă, ómeni suferind séu morți chiar, nevêduți de nimeni, și mai toți, galbeni, prăpădiți, nemâncăți, desbrăcați, dormind noptile sub

¹⁾ Introducția la studiul lui *Marțian*.

cerul liber, adesea udați de ploile reci din munte, lucrau și și noapte, fiind-că era ordin, sub biciul sub-prefectului.

„Atunci am vădut, cum spunea d-sa, că românul e prost de bun ce e, mă întrebam cum de acești oameni în a căror ochi se videa suferința și disprețul pentru noi, nu ne ucideau, și nu ucideau mai ales pe acei ce-îi tratau în acest mod!“

Resultatul e, că Românul e sustras de la munca sa în momentele cele mai priincioase, și că adesea grație aceleiași bune administrații de care mai bine *n'am mai avea parte* el este ucis, séu rămâne infirm și calic pentru restul zilelor. — *Șosele se facem, dér să nu le sancționăm cu cadavrele noastre, pentru ca ovreii și streinii să se primble în urmă pe ele! . . .*

Cu facerea acestor șosele s'au făcut de aseminea, atâtea prejudicii, intereselor lor, luându-îi tocmai când trebuiau să lucrede cu mai mult foc, pentru petecul lor de pământ. Étä dér zile de muncă, pierdute din viața unui muncitor, cu răsplata numai de a părăsi ogorul séu, spre a suferi tot anul de miserie, séu a se vinde pe 5 ani înainte proprietarului; séu în fine forțat a-și semăna porumbul târziu, și a-l culege crud, de unde Dysentheria, Scorbutul, Gastro-entheritele și Pellagra! Cu alte cuvinte . . . *Mórtea!*

Ce fac streinii în acest timp, stau și muncesc în profitul lor, importând productele fraților lor, séu comunicând, pe șoselele stórse din sângele nostru.

E mai bine a fi strein!

Adăogați la acesta tot soiul de angarale, tot soiul

de podveđi, ce se impuneau și se impun încă nenorociților nostri săteni.

Tótă lumea, spre esemplu, cunoște numărul cailor ce au Ovreii, tótă lumea scie numărul căruțelor și harabalelor de care ei dispun. Cu tóte acestea nu am vėđut nici una din aceste căruțe luate de rechisiție, pe când am vėđut sute de Români, întorcėndu-se de la Plevna, cu mânele góle, plângėnd, séu cu câte un bou ce purta jugul căruței, ce rămăsese pe drumuri!

Pe când Românii mureau luați de rechisiție peste Dunărea, căci am vėđut ómenii de 60—80 ani, cu lacrimile în ochi, ne putėnd mânca pesmetele ce intenđența le dădea, câte unul pe ęi, *Ovreii luau poliii rusesci, făcėndu-le transportul.*

Cu tóte acestea, guvernul s'au grăbit în urmă a pleda în un mod mai mult ca rușinos ęisele lor drepturi în dauna țerei, dér nu s'au gândit un moment a le aplica în un mod imparțial și lor sarcinile aceste, lucru de care nici chiar *frații de la Alianța Israelită nu ne ar fi putut acusa.*

Dér țera ar putea ęice cu dreptate : *pădesce-mė Dómne de cei-ce ęic că mi sunt prietenii, căci de cei-l'altii mă pădesc eu singur !*

Și câte ęile încă perdute țeranilor noștri !

Pe timpul resbelului, de la sosirea marelui Duce Nicolae, a Impėratului, și pėnė la cel mai de pe urmă ofițeraș rusesc, ce trecea pe linia noastră, de la Ungheni și pėnė la Giurgiu, i se făcea gard de săteni, pentru a le arăta *sentimentele țerei*, pentru binefăcėtoriilor noștri, cărora spre rușinea țerei, cei-ce ęic că țin la mărirea ei, îi au primit cu pține și sare!—Aveau

multă dreptate în urmă, când au trimis agenții lor, pentru a căuta să resvrătescă poporul!

La venirea personalităților mai mari, nu numai că garile mici, *chiar unde nu se opreau trenurile*, erau tic-site de sătenii, *dăr ei erau aduși cu forța de subprefecți și puși de a lungul liniei ferate. Cred că în Rusia, în Hotentotia chiar, nu s'ar face acésta.*

Vedem același lucru, aceeași lipsă de respect a administrației noastre pentru cei ce-i plătesc și în faptele următoare.

Mă aflam tot după resbel în Roman, când A. S. Regală Domnitorul era acolo.

Mă miram mult de miile de ómenii, ce venise cu acea ocație în oraș.

Nu mă indoiam de respectul și iubirea de care suveranul nostru trebuie să fie înconjurat, după modul brav cu care se condusesese în campanie, totuși pe timpul culesului recoltei, găseam că ómenii prea încep a iubi părădiile și a neîngriji câmpul.

Curios a afla adevărul, am întrebat mai multe grupuri dintre ei, și spre marea mea mirare am aflat, că *erau ridicate sate întregi de sub-prefecți pentru a face țărămonie Domnitorului!*

Mulți din ei se plâneau chiar că nu mâncase de cu séra și nici nu aveau un ban cu ei spre a'și alina fómea!

Cei ce aveau, forțați fiind, cumpărau de la Ovrei, ast-fel că în loc de a'și mânca mămăliga în pace, inavușeau pe cei ce ne sugrumă.

Étă în ce mod se înșelă și viderile Domnitorului și interesele vitale ale săténului.

In cât, acestia, in loc de a primi cu plăcere vestea sosirei Domnului, și a merge spontan eu săl vadă, când timpul le permite, din contra adesea pentru dênși acêsta e o gróză, căci sunt luați de la prașulă séu secere, pentru a'i duce flămânđi să casce gura.

Pe Ovreiul din sat insă nu'l ia nimeni.

Luați in urmă pe Român ca alegător.

Fie din cel mai de sus séu jos strat al Societăței, din Bucuresci séu ultima comună rurală din Dorohoiu, el trebuie a sacrifica multe ڃile chemat fiind de datorie către țera lui, de a alege séu pe primarul, séu consiliile județene, séu in fine, a alege pe deputați și senatori.

Adăogați că rare ori una din aceste alegeri, are durata prevădută de lege și veți videa câte ڃile, săptămâni și luni chiar, el pierde *in o luptă aprópe factice, sustras de la ocupațiunea sa.*

Să avem in vedere că pentru ca cine-va să voteđe, trebuie să fie in curent cu faptele și persoanele, trebuie să citescă jurnale, care numai polemica și vorbele lungi nu le cruță și a lua parte la diferite intruniri electorale, unde căți-va mai bun de gură, in loc de a le expune lucrurile și ideile sincer, 'i ameteșc și le falsifică cugetul și votul.

Nici nu se póte alt-fel in o țără constituțională unde 85 la sută din locuitori nu știu să citească.

In acest timp toți industrialii și comercianții streini, stau linisciți a-casă, lucrând pentru prosperitatea lor, împrumutând și speculând, Românilor ce pierd interesele lor particulare și *să sacrifică pentru o idee nobilă*

călcată însă cele mai adesea ori în picere de cei puși a o respecta.

O mare parte în urmă din proprietarii noștri mari, din proprietarii mici, comercianți și industriași Români, iau neconținut parte ca senatori, deputați, membri în consiliile comunale și județene, sarcine de loc productive, obligatorii însă Românilor.

Câte interese nu se pierd pe câmp său la comptorii, pe când sarcinele țerei rețin pe cei interesați, în Senat său Cameră, forțați adesea pentru a se putea reînțorțe, a vota în pripă proiecte și concesiile ce guvernul le pune în vedere, tocmai în zilele ultime când lor le stă cuțitul la os!

Étă de ce mai tot-d'a-una aușim pe acești ómenî, onești dér departe de a sci ceia-ce fac, ȝicând cu cugetul înorat.

„Am mai vota'o și acesta!”

„Pe acéstă cale s'au făcut, s'au prefăcut și s'au refăcut atâtea legi, în cât de multe ori am admirat prețioșă însușire a poporului de a putea îndura atâta frământare legislativă și reglementară ¹⁾.”

În fine tot de Români se servesc guvernantii noștri, spre a avea bătăuși și agenți electoralî.

Ast-fel că după cele ce se petrec am putea ȝice cu Tacit : *„A conrupe și a fi conrupt, étă secolul.”*

Căci ómenî pacinici, au ajuns, prin modul cum înțeleg ai noștrii, *sinceritatea în alegeri*, a fi reduși să trăiască din rubla ce le-o ofer acei-ce adesea nu se mulțumesc cu atât . . .

Étă moralitatea ce gâsesc de cuviință a da Româ-

¹⁾ «Revista științifică», an. XI, 1 Sept 1880.

nilor, depravându-și și degradându-și, pe când streinii rid de noi, muncind în folosul lor.

Tot ast-fel se întemplă cu toate cele-l-alte biruri, din care se întrețin școlile, ospiciile, spitalele, asilurile, etc.

Se știe că în spitalele noastre, cel puțin în București, 40 la sută sunt streini.

În Iași aceeași proporție e reprezentată numai prin elementul israelit.

Adesea ori în București, ș. e. se resping din porța spitalelor Românil în suferință pe când Ungurii, Ovreii și Nemții ocupă paturile.

Românul e ospitalier.

Nimeni nu va putea dice alt-fel fără a păcătui.

Ovreii au spitaluri în toate orașele principale din țară, cu toate acestea *nici un Român nu este admis în cura lor.*

Așa dér, pe când cu banii nostri se caută cei de pe urmă bețivi, cele de pe urmă cădături, ce ne vin sistematic în țară, cei stabiliți deja și în stare de prosperitate, având în comunitatea lor un spital nici nu se gândesc a fi, nici pe sfert atât de umanitari cu noi, cum suntem noi cu ei.

Noi plătim în urmă poliția, Românil tremură și îngheță pe uliță făcând pe gardiștii, pe când în acest timp streinii se odihnesc, și consumă adesea în linisce din procentele de 10 la sută pe lună, *cu emanet*, séu din toaletele nebune, din desfrânările desgustătoare ce au introdus în o societate în nedomirire, de care-și rid, pe care o blamă, uitând că e de mai blamat însă acel ce procură plăcerile licențioase.

Și știți cât trebuie pentru a câștiga toate aceste avantaje în țara noastră? Știți cât costă, spre a nu fi

luat în armată, séu a nu videa copii în casarmele infecte, spre a nu fi forțați să părăsiți munca, spre a nu lucra la șosele, a nu perde timpul la alegeri, etc., spre a nu lua parte în fine la nici una din toate sarcinile publice? — Cât trebuie în fine pentru a fi *în realitate protejat de guvernele noastre?*

Un lucru de nimic, — *6 franci pe an, pentru a deveni supus austriac.* — Eu mă mir că nu ne facem cu toții supuși! Vedeți dér că în asemenea condiții e mai bine dér a fi streini, de cât supuși români, în România! *E trist, dér este ast-fel.*

Pe când dér toate sarcinile grele ale statului sunt întreținute cu sudórea și sângele Românului, ar fi natural, ca beneficiile Statului cel puțin să le revie tot lor.

Departé însă de acésta.

Guvernánții nostri, de la Unirea țérilor și pêné în present în mare parte au fost măi deștepti.

„..... Sistemul ce alte state practicá către streini, noi 'l-aplicám către noi însine.

Acest sistem economic opus națiunei, ne stórcé de vitalitate și ne eliminéză pe noi, întocmai cum se face în colonii cu indigenii.

În orí-ce stat, națiunea este scopul. Relațiunile cu streinii sunt subordonate intereselor naționale. Comerțul este pentru națiune, ér nu națiunea pentru comerț.

În sistema noastră economică vedem inversul.

Ca și în o colonie, totul e subordonat intereselor streine, și ceea-ce înfloresce și se ridicá în țérá sunt interesele streine.

Nu se creéză nici o instituțiune națională, umani-

tară, civilisătoare, ci instituțiunii jidovesci : anti-naționale, anti-umane, anti-civilisătoare, cărora li se pune eticheta fraudulósă de banca română, credit român, etc.

Ca și in o colonie, esceptând un mic număr de familii, este mai avantajios a fi strein de cât pămêntean.

..... Prin sistemul nostru economic, este organizată perirea noastră prin noi înșine. Noi toți, lucrurile noastre, instituțiunile noastre, munca națională, mênăți de acest mecanism, lucrăm fără consciință de ceia-ce facem, la propria noastră destrugere.

Forțele colective ale națiunei concentrate in organizațiunea statului, sunt întorse in contra națiunei, dându'i ast-fel mórtea de acolo de unde trebuie să-i vie viéta.

Nu se mai face nici o deosebire intre interesele noastre și cele streine; nu se mai consideră nimica ca al nostru in țera noastră.

Națiunea fiind mijloc ér nu scop, nu mai e nimica de cruțat, nimica de conservat de către streinii. Totul e permis streinilor ca intr'o țera pustie 1).“

Ori-ce s'a făcut in acéstă țera s'a făcut numai cu streinii, de la care Româniii sistematic au fost excluși, și ori-ce beneficiu, a fost de dat, el s'a dat streinului; cu alte cuvinte s'a stors și se storce productul Românilor, ce mor pe brasdă, spre a nutri și a se desvolta elementul strein, din intrul și din afară.

„Subt cuvênt de concurență nu se mai face nici o deosebire intre strein și român; intre un „sosit“ din ori-ce parte a lunei și intre cel al căruia este țera,

1) «Coloniștii germani și România» de D. P. Martian.

ai cărui părinți și-au vărsat sângele și munca pentru păstrarea și intemeierea ei; între fiul țerei, pe care se razimă statul, care 'și dă viața pentru apărarea țerei, care trăiesce într'un continuu sacrificiu pentru dânsa, dând mai mult de jumătate din timpul său de lucru pe fie-care an în serviciul militar ca grănicer, dorobanț, gardist; — și între streinul, care are interese opuse națiunei, care la sarcinile militare ce absorb mai mult de jumătate de timp Românilor, nici nu poate lua parte fiind că nu putem da arme streinilor; care în fine nu face din țără de cât un obiect de trafic, și apelază la intervenirea streină când este deranjat în traficul său, de la care nu'l distrăză nici o sarcină publică 1).

Dér să videm care este norma de purtare a *politicienor* nostri :

„..... Se practică ca doctrină de economie politică, cel mai sêlbatic comunism, și mai mult și mai rău de cât comunism : căci noi punem țără și tot în comun cu cei cari nu au nimica de comun cu noi; cari fac comunitate deosebită de noi, chiar în țără la noi; esclusându-ne pe noi chiar în țera noastră, în ale noastre.

Prin averea ce ne incetât se scurge de la Români la streini, se duc forțele vitale ale națiunei, și poporul român secât de avere și prin urmare de miđlócele de cultură și de esistență se stinge prin inanițiune.

În acest sistem anti-național, rațiunii de stat, nu mai există când e vorba de națiune. Națiunea și interesele ei nu se consideră ca politice.

..... Lipsindu-le ideia națională, ei nu se mai preo-

1) Idem.

cupă a sci decât Români prosperă séu pier. Atențiunea lor este întórsă de la națiune. Ei nu se cred datorî a visita și studia țera, și a se inspira de dēnsa. In nici una din cestiunile cele mai vitale, care preocupă țera, ei nu au o opiniune consciincióasă, basată pe observațiune, pe cunoscința de lucru necesară spre a putea judeca. Ei vęd lucrurile țerei lor prin ochii streinilor.

De aceia orî-ce strein lipsesce de respect pēnē a'și permitē sē le propună programe politice pentru țera lor.

Națiunea nu este pentru dēnșii nici măcar un object de observațiune și de simpatie, cum a fost pentru mulți generoși voiagiorî streinî, cari numai trecēnd au cunoscut ranele țerei și le-au semnalat in scrierile lor.

Ei n'au pentru națiunea lor mai multă sollicitudine, de cât n'au pentru Români de peste Carpați, ómenî politici ai Austriei, Germanî nu Români.

Ast-fel națiunea părăsită de ómenî ei politici, nici o consciința nu presidă la sórtea ei, decât nu consciința rea a dușmanilor nostri cari singurî ne observă de aprópe, singurî cunosc ranele nóstre și știu cum merg de réu.

Este primejdios pentru un popor ca politicii sēi sē negligeze a observa chiar mersul lucrurilor in statele vecine, spre a trage din ele invēțăminte asupra garanțiilor de care trebuie sē se incongióre națiunea, contra a orî-ce pericole, fie militare, fie economice. Ce sórta póte sē aibă națiunea nóstră ai căria politici fac abstrațiune de dēnsa; cari nu se interesēdă a cunósce nici cestiunile ei interne cele mai vitale? Dovadă lipsa

unui serviciu statistic, regulatorul administrațiunei unui stat.

În fața nenorocirilor țerei, a mai stărui pe calea unde ne aflăm, nu mai este a greși ci a trăda. Nu e permis nimenui a nu vîdea evidența. Unde starea țerei, experiența vie, adevărurile materiale, nediscutabile, vorbesc, teoriile și iluziunile ideologiei nu mai au loc. Perirea unei națiuni nu se pôte cu nimic justifica!

Pentru ce se cere cualitatea de Român spre a fi ministru și funcționar de Stat în România, decă nu pentru a face politica intereselor române, a fi organ al națiunei în față cu streinii?

Popórele 'și vîers sîngele spre a dobîndi și păstra un guvern național, negreșit pentru ca ele sê aibă influența asupra afacerilor și a sórtei lor; pentru ca sê fie administrate conform intereselor lor, iar nu cum le-ar administra streinii. Binefacerile unui guvernămînt național constau în o politică națională, care nu se pôte traduce în faptă de cît prin o sistemă de economie națională. — Este ridiculă o politică națională fără un sistem economic conrespundător.

Sê nu piarđa din vedere politicii noștri că tótă importanța lor, le vine de la ființa națiunei, de la calitatea lor de ómenî politici, de la rolul ce au în interesele și destinele ei. Dacă națiunea n'ar fi, streinii cari-î lingușesc spre a și-î face códă de topor, nu li-ar acorda nici măcar o privire.

Așa dar și onórea și datoria și interesul nostru, cer ca sê lucrăm ca fii ai națiunei. Mandatarii nu pot lucra contra mandanților. Când rădăcina va peri, ramurile pier de sine.

... Positivismul politic ne lipsesce cu desăvârşire. In asemenea mod statul român nu mai gravitează in jurul său propriu, ci in jurul intereselor streine. Punctul de vedere român in statul român a dispărut.

Ordinea publică in stat nu mai însemnă binele şi siguranţa intereselor române. Turburarea şi răsturnarea naţiunii, prin ne'ncetata invasiune a streinilor şi prin surprerea existenţei ei, nu sunt privite ca afaceri de stat. Din contra, precum am arătat, statul prin sistemul său economic, atrage invasiunea şi este auxiliarul cel mai puternic al întreprinderilor străinilor, punându-le la dispoziţiune mişlocele Românilor, şi creându-le mereu in ţără poziţiuni însemnate şi întărituri, cari sunt basa lor de exploataţiune şi de operaţiune in contra Românilor.

In loc ca Români să se pótă rezema pe statul lor, şi să puie ei pârghia intr'ensul spre a închiega *cu ajutorul sistemului de stat*, întreprinderi şi asociaţiuni naţionale, cari ar organisa şi întări statul, — statul din contra disolvă pe Români, înlăturându-i de la tóte întreprinderile cele mari, prin artificia născocită de streini, şi adoptată fără consciinţă de către politicii noştri, că cu elementul român şi cu mişloce naţionale nu s'ar putea nimica întreprinde. — Tot aşă cum inainte de scóla naţională a lui Lazăr, subt dominaţiunea streină a fanarioţilor, se escludea întrebuiţarea limbei române din afacerile statului, ca neputând servi.

Statul ia măsuri de ordine publică socială, regulând raporturile dintre Român cu Român; el intervine spre a garanta chiar pe fii de către părinte, substi-

tuindu-se vouinței acestuia la împărțirea averii sale între fii; — iar în raporturile de ordine publică mult mai înaltă, de ordine *politică și națională*, în raporturile dintre Români cu străinii, — „*lasă să facă, lasă să treacă.*“

Un părinte de familie care pe când s'ar asigura de către fiii săi, ar lăsa ușile și calea deschisă făcătorilor de rele din afară !

Românii către străini nu sunt în relațiune de națiune, de corp organic, — prin urmare în raporturi de natură esternă și internațională, — ci în relațiune de individe risipite, de părți desfăcute, neprezentând nici o stare de organizațiune, nici o legătură între dênsele, abandonate în lupta economică cu străinii la forțele lor individuale și la instinctele lor; fără nici un punct de razem în stat, fără nici o direcțiune politică în afaceri și interese naționale. — Căci ceia ce e organizat în stat este spre a garanta pe Români de către Români, și mai cu sémă pe străinii de către Români, — iar nu spre a garanta interesele și existența Românilor de către străini.

Pe când străinii către noi, se află în raporturi nu de individe, ci de națiune, de comunitate deosebită, de „*Colonie*“ — prin urmare cu avantajele și puterea ce li dă sistema de corp, concentrațiunea, unitatea de tendințe, solidaritatea națională.

Noi, desorganizați prin cosmopolitism, desmembrați, din corpul național, desfăcuți în individe, — iar străinii cu organizațiunea lor de stat, și la noi de stat în stat, având pentru dênșii și pe statul nostru, — în asemenea condițiuni, cum să fie cu puțință lupta ?

Individul cu statul, cu un corp constituit, nu p $\acute{o}$ te lupta.

Pare c $\acute{a}$ voim intr'adins s $\acute{e}$ pierdem ț $\acute{e}$ ra, s $\acute{e}$ nu mai esist $\acute{a}$ m.

„Se intreprinde in contra n $\acute{o}$ str $\acute{a}$ un resbel de perire pe cale economic $\acute{a}$, — specie de asasinat modern; — urm $\acute{a}$ m noi inși-ne, in contra n $\acute{o}$ str $\acute{a}$, un sistem economic anti-național, anti-social și anti-uman, prin care ne destrugem noi inși-ne; cu toți simțim și recunoscem c $\acute{a}$ mergem r $\acute{e}$ u, c $\acute{a}$ ne ducem in pr $\acute{a}$ pastie; in s $\acute{e}$ nu numai c $\acute{a}$ nu c $\acute{a}$ ut $\acute{a}$ m unde e causa r $\acute{e}$ ului și nu avem virtutea și patriotismul de a o inl $\acute{a}$ tura — c $\acute{a}$ ci at $\acute{a}$ rn $\acute{a}$ de noi; — nu numai nu lu $\acute{a}$ m nici o m $\acute{e}$ sur $\acute{a}$ de stat pentru ap $\acute{e}$ rarea intereselor n $\acute{o}$ stre, — d $\acute{e}$ r din contra, *agrav $\acute{a}$ m r $\acute{e}$ ul din di in di, merg $\acute{e}$ nd in sensul dușmanilor nostri și aservind ț $\acute{e}$ ra prin nuoi concesiuni, cari sunt basa de exploatare, basa de operațiune in contra n $\acute{o}$ str $\acute{a}$.*“

„..... *In Rom $\acute{a}$ nia numai Rom $\acute{a}$ nii sunt cosmopoliți. Streinii nu sunt cosmopoliți.*

Germanii vor s $\acute{e}$ fie Germani chiar in Rom $\acute{a}$ nia, in ț $\acute{e}$ r $\acute{a}$ strein $\acute{a}$. Jidovii jidovi. Ei urm $\acute{e}$ đ $\acute{a}$ c $\acute{a}$ tre d $\acute{e}$ nșii o sistem $\acute{a}$ național $\acute{a}$, o sitem $\acute{a}$ de comunitate deosebit $\acute{a}$ de noi, chiar in ț $\acute{e}$ r $\acute{a}$ la noi. In ț $\acute{e}$ ra n $\acute{o}$ str $\acute{a}$, ei nu vor s $\acute{e}$ fie c $\acute{a}$ tre noi nici m $\acute{a}$ car $\acute{o}$ meni, s $\acute{e}$ vađ $\acute{a}$ și in Rom $\acute{a}$ nii $\acute{o}$ meni. Ei nu primesc Rom $\acute{a}$ nii, in nici o pr $\acute{a}$ v $\acute{a}$ -lie, in nici un comptuar al lor, in nici o afacere a lor, — nici chiar in serviciul drumurilor de fer ale Statului nostru. S $\acute{e}$ privim orașele Moldovei acoperite de dughene jidovesce: nici un b $\acute{a}$ iat de Rom $\acute{a}$ n in ele! — Ce desmințire mai mare se p $\acute{o}$ te da inșel $\acute{a}$ torului prin-

cipiu de „om și om!“ Numai Românii, nu vor să fie Români nici în propria lor patrie!

În această depravațiune politică care a sguduit simțul moral, este esplicarea sporirii abuzurilor funcționarilor — de care unii din politiciii noștri, luând efectul drept cauză acuză instituțiunea Juriului. Causa moralității și a devotamentului în funcțiune ca și afară din funcțiune este „magnetul“ patriei și al naționalității, adică : familia și proprietatea.

Moralitatea politică face moralitatea privată, după cum binele politic aduce binele privat.

Răul e mare. Să ne gândim pînă mai este timp. Mântuirea stă în încetarea cauzei răului. Suprimând cauza, efectul încetă de la sine, treptat și pe neștiute.

Am arătat că cauza răului este politica colonială ce urmăm către noi, sistemul nostru economic opus intereselor națiunii. Să schimbăm acest sistem. Să facem cum fac toate statele, politică națională, politica intereselor noastre. *Să fim și noi Români către noi, cum sunt Englezii englezi, Germanii germani, Jidovii jidovi, etc. Să facem și noi deosebire între Români și streini, între al nostru de al altora.*

Căci :

„..... Înbunătățirile materiale și așezămintele în care nu este pus principiul românității, nu sunt așezări pentru Români, ci cetăți ale streinilor ¹⁾.“

De și lucrarea lui Marțian dată de mai multe decenii, de și importanta introducere economică făcută

1) Introducere despre «Economia națională» la Studiul lui D. P. Marțian : «Coloniștii Germani și România.» 1871. București.

de un bun Român, ce a scos ediția a doua a acestei lucrări, dată din 1871, totuși urmăm pe aceiași cale, ba încă am făcut rele și mai mari. Să ne gândim numai la liniile de fer făcute în urmă, la imprumuturile ce am contractat și mai ales la convenția cu Austria.

Am ținut foarte mult să reproduc cât se poate mai multe bucăți din această importantă introducere, căci fiind de un distins merit, cred că vor produce rîde a fi din nou recitite, și 'mă vor ajuta la dezvoltarea ideilor ce susțin.

Când s'au combătut unele din instituțiile streine aflate în țară, nu s'au făcut acesta de cât spre a aduce altele mai oneroase pe spatele ei, er nu a le suprima și înlocui cu instituții Române.

Să luăm câte-va exemple.

Ast-fel :

Postei și diligențelor austriace ce erau în țară, au urmat liniile ferate, făcute toate cu banii și creditul țerei, de streini! — Țera au plătit sume colosale, produsul l'am vădut!

„... Negreșit rațiunii de stat român a fost motivul escluderii diligenței nemțesci — căci din punctul de vedere cosmopolit, puțin importă lumii întregi dacă pe pământul României vor circula diligențe române sau streine. Cum însă aceleași rațiuni de stat se acordă cu faptul de a se da administrarea drumurilor de fier, organele de locomoțiune ale statului, în mâna unor streini, și mai mult de cât streini?

Cum aceleași rațiuni de stat se acordă cu faptul că pe când ne plângem că Dunărea este în mâna

Nemților, noi punem și Prutul sub dominațiunea streină, făcându-l din riu național, internațional¹⁾“

Nu numai că Românii au fost cu totul înlăturați de la această întreprindere, dér nu erau admiși nici atât cât ei ne lăsase dreptul, in serviciul de exploatare.

Guvernele nu intervineau nici o-dată căci *se declara chestia orientului!*

Cu aceste linii s'au furat milióne, s'au furat vi-górea și viața nóstră, căci odată cu aceste cheltueli enorme, am început a dispăre. — Resultatul au fost, garele de carton, și..... rescumpărarea. Acesta au fost un bun mijloc pentru unia de a câsciga milióne cu nimic.

Ce 'mă pasă mie că țera va cumpăra cu 50 la sută o acțiune ce scăduse la 14, decât câscig și eu 20 la sută!.. Éta cuvântul de ordine a multora in această importantă chestie.

După mine potopul!

Ast-fel că s'ar putea in mare parte dice, că tot streinii țin acum de pěr statul român, streinii de inimă însă, tâlmăcii și samsari, ce au înlocuit pe streinii de rasă!

In fine câtă pripelă, cât zel, ca să facem cu banii nostri linii de drum de fer, necesare comerțului Austriei, necesare altora, numai nouă care le plătim scump, nu.

Moda începută, am ajuns și cu drumurile de fer, ca cu piperul strein, 'l punem in toate bucatele. Căci,

---

1) Lucrarea de mai sus.

nu e nevoie de atâtea rățele câte se fac. *Să facem șosele bune, și în urmă vom face și drumurile de fer!*

Să ne aducem aminte că pe șosele am exportat foarte mult, dér pe linia ferată nu facem pênă acum de cât... a importa!

Am făcut în de ajuns pênă acum și forte iute, să ne odihnim.

Când cine-va mănâncă chiar lucruri bune, tot trebuie să se oprască pentru a digera. Tot ast-fel e și cu țera, s'o lăsăm să mai digerețe ce a mâncat pênă acum. Alt-fel!...

„Am dori ca fie-care să se convingă cum că drumurile de fer nu se bucură de însușirea de a crea avuții pe orî unde trec; că acest mijloc de transport *póte ruina finanțele unei țeri* când se face numai pentru a se face, ér nu pentru a întâmpina o trebuință economică invederată ¹⁾.“

S'au făcut poduri de fer pe riuri, ele s'au comandat și executat prin streini! Tot ast-fel au fost și este cu tot ce privește necesarele pentru telegraf și Poștie.

S'au făcut în fine cheiuri, apeducte, construcții, canalizări, hale, totul, totul s'au făcut de streini.

Lăsăm chiar generația viitoare să se facă de ei, căci ei se înmulțesc pe când noi dispărem.

Ei o și fac!

Pênă și postiile, vămile și salinele noastre au fost tot-d'a-una date în arendă streinilor, lucru ce nu se mai pitrecea de cât în Turcia.

Tóte monopolurile, licențele etc., au fost date, și

¹⁾ P. S. Aurelian. «Țera noastră.» 1830.

câșcigul executat tot de streini. — Agenții lor și acuma sunt cea mai mare parte streini și în Moldova, Ovrei. *Guvernul nu face dér de cât ceia-ce făceau antreprenorii Jidovi!*

În fine, marele furnituri ce s'au făcut pentru toate ministerile atât în ce privesce pentru necesitățile de cancelaria, cât și pentru funcția diferiților amployați cât și pentru școli, exploatații, mine, etc. etc., toate s'au adus și s'au comandat din streinătate și prin streini.

Toate furniturile pentru armată, care costă sutimi de milioane, de la cel mai de pe urmă centuron său nasture, pêne la tunuri și puscă, totul s'au adus de la streini și prin străini.

Acastă nenorocită sistemă s'a luat ca normă în urmă în toate instanțele, toate ephoriile, epitropiile, etc. etc., ce au imitat pe guvern.

Căci curentul și bun și rău, vine tot-d'a-una și ori și unde de sus!

Ast-fel că, de veți pleca de la Primăria din Doro-hoiu, și pêne la cea din Bucuresci, și Turnul-Severin, trecând pe la toate prefecturile și administrațiile militare din țară; decă veți videa antreprenorii sf. Spiridon din Iași, său în fine decă veți trece la toate ministerile din Bucuresci, pretutindenă, la intrare său în cabinetul directorului, Prefectului, Primarului, etc., veți găsi un strein, de ordinar un Ovreiu, *care e inima, punctul de cristalizare*, a tot ce se face acolo, și fără care nu e chip nici armata să aibă pâine său mantale, nici școlile să fie reparate, nici cutare său cutare întreprisă să fie dată!

Până și serbările noastre *naționale*, de care se face un mare abus prin faptul chieltuielelor ne socotite ce au loc, și care ar putea servi la o cauză mai bună, se fac numai cu obiecte cumpărate de la streini.

Ast-fel acei ce în realitate se bucură de aceste serbări sunt streinii care se îmbogățesc din toate mișcărilor noastre necalculate.

Efectele sunt, înăvuierea streinilor, mărirea imigrației, și nimicirea comercianților și industriașilor indigeni, pierderea averilor lor și mórtea, desființarea, elementului național.

„... Ast-fel statul nu numai că nu acordă nici o solitudine, nici o protecțiune comerțului român, cum au făcut și fac toate statele pentru al lor, dar sustrage Românilor și propriile lor mijloce, cu care s'ar putea constitui clasa de mijloc română, și le trece la jidovi.

„Istoria ne arată exemple de națiuni întregi care au perit pentru că n'au știut, la timp oportun, să rezolve marea problemă de a asigura independența lor morală, economică și politică, prin înființarea de manufacturi și prin constituirea unei clase puternice de industriali și de comercianți.“ (*Fr. List, Système national d'Économie politique p. 111.*)“

„Căderea Imperiului Roman, a provenit din cauza destrugerei acelei clase de mijloc, căria Roma îi dăduse forța și libertatea sa.“ ... „Éta cauza tuturor resturnărilor cari au urmat; căci cu această clasă a dispărut patriotismul, disciplina și virtutea vechilor moravuri; cu dânsa a perit echilibrul statului...“

„Prin destrucțiunea clasei de mijloc, statul roman, și-a lipsit politicamente.“ (*V. Duruy, Histoire Ro-*

maine jusqu'à l'invasion des barbares. p. 185. 188. Paris 1867.)

„Statul nostru nu numai nu lucrăză la intemeerea clasei de mijloc române, dar din contra lucrăză el însuși și cu mijlocele de stat ale Românilor la ruina ei și la constituirea acelei pături comerciale jidovescei (clasa de mijloc) supra-pusă națiunei române, *pătură* care va fi piatra mormentală a noastră.“

Unui asemenea regim economic nu ar putea rezista nici statul cel mai puternic!

.... Înțelegem că o națiune ca și un individ se se lipsescă de viața esterióră; înțelegem că in comerțul internațional, se fim cum suntem reprezentați numai de streini. Dar este cu neputință a ne lipsi și de viața interióră. *A da in mânilor streinilor și relațiunile cele mai intime dintre noi cu noi, este a sfărâma cu desăvârșire viața noastră organică, este a ne descompune, a ne atomisa, a ne sinucide.*

Oprirea invasiunei jidovilor la frontieră, când sistemul nostru de stat o atrage, este ridiculă, este incercarea zadarnică de a aplica remediul asupra efectului iar nu asupra causei. — Causa năvălirei jidovilor in țeră, este politica noastră economică. *Efectul nu va inceta, in cât timp nu va inceta cauza.*

..... Statul se face organul invasiunei jidovescei deschidându'i el însuși porțile comunelor și aședând pe jidovi prin sate cu autoritatea ce li se dă asupra primarilor și asupra sătenilor, cualitatea lor de agenți ai statului; — ajutându'i ast-fel a'și intinde dominațiunea și exploataările și a duce ignominia, miseria și viciele ce bântuie nefericitele sate din Moldova, și in

partea de țară cruțată pînă acum de această calamitate.

Statul vine în ajutorul cotropirei jidovesci, și se aliază cu dînsa în contra națiunei, dând jidovilor, pe lîngă insemnatele miqłóce de care ei dispun prin puternica lor sistemă națională, prin băncile jidovesci din țară și din streinătate — dându-le puternica resursă de a mînuși, sub formă de accise, de întreprinderi și de felurite afaceri publice, capitalul public al Românilor, fondul bugetului statului și al comunelor. Acest capital este proprietate și fond național, el constituie cel mai puternic miqłoc de întreprindere al Românilor; ca ast-fel el trebuie să opereze în mînile Românilor, în înțelesul și dezvoltarea românescă, pentru ca, servind la trebuințele statului, să fie tot o dată un agent de sporire al avuției Românilor, de reînsofletire și de dezvoltare a forțelor lor productive, a spiritului lor de afaceri, a educațiunei lor comerciale.

Prin sistema noastră economică, acest capital al națiunei, devine un miqłoc de întreprindere al jidovilor, funcționând în mînile lor ca instrument de a absorbi existența noastră, munca națională, a sărăci și dărâma pe Români.

Fondul bugetului statului și al comunelor, este puterea colectivă a națiunei, în ordinul economic, — așa cum este, în sensul militar forța armată.

Acastă putere colectivă a națiunei noi o punem la dispozițiunea jidovilor, a destructorilor nostri. Iși póte închipi orî-cine, ce pozițiune și ce influență politică le dăm în stat, dându-le în mână asemenea putere. Cu dînsa ei domină comerțul și piața română, prin-

tr'ênsa punem indirect sub atârnaarea lor, statul, interesele noastre și relațiunile noastre nu numai dintre noi cu streinii, dér chiar și relațiunile dintre noi cu noi.

Ast-fel noi inși-ne dăm arme destructorilor nostri. Miđlócele noastre de stat, lucrédă la dérâmarea noastră. Ceia ce trebuie să ne scape, ne pierde. La așa idiotă nepăsare am ajuns!

Socotind că accisele, întreprinderile, aprovizionămintele óstei și ale diferitelor servicii ale statului și ale comunelor, constituie afaceri de cel puțin 150 milioane lei vechi pe an, — care tóte aceste se întreprind *fără capital propriu*, numai prin mânuirea fondurilor budgetare — și admitënd la aceste afaceri un beneficiu anual numai atât cât este admis și recunoscut ca legitim, adică numai de 15 la sută, vedem că pe fiecare an trece din averea Românilor la Jidovi, numai de la acéstă singură ramură a economiei noastre, o sumă de 22 ¹/₂ milioane lei vechi, iar în ęce ani 225 milioane; — sumă care nu se mai întorce la Români de cât ca miđloc de a stórce și ceia ce le-a mai rămas.

Nu este acésta comunism și mai rău de cât comunism?

Să adăogim la aceste pierderi materiale, pagube de natură mult mai însemnată pentru existența noastră socială și politică: Sustrăgëndu-se din mâna Românilor întrebuintărea unui capital atât de însemnat, și înlăturându'í prin acésta de pe terenul comercial, este nu numai a'í despoia de „*al lor*,“ dér este a le ridica miđlocul de *a'și întreține și desvolta practica și inteligența afacerilor, spiritul de întreprinderi, educațiunea comercială, și prin acésta, cultura socială și politică ce dă*

comerțiul; — este a le distruge forțele productive, spiritul creator al avuției care este mai mult de cât avuția.

Éta de unde vine neputința economică, socială și politică a Românilor și puterea Jidovilor.

..... Acastă nenorocită politică economică, a avut de rezultat fatal :

Ruinele deja prea mari ale economiei noastre naționale; — sfărîmarea claselor economice; — cotropirea de către streini a comerțiului din intru, asigurat în toate statele fiilor națiunei; și nimicirea industriei naționale, — cari fac parte din sistemul organic al națiunei; prin urmare desorganizarea și stricarea legăturilor ei cele naturale.

Cotropirea proprietăților din orașe; — sêlbatica destrugere a Moldovei.

Interesele streine puse de-asupra intereselor române, de-asupra legii, de-asupra autorității statului.

Convulsiunea și desordinea produse prin grămădirea atâtor streini și prin amestecarea atâtor interese opuse intereselor noastre; *ceea ce paralisează tot progresul nostru.*

Depravațiunea politică și morală ce vine pe urmele ori-cărei invasiuni economice ori militare.

Ingerența consulilor crescînd din și in și, în măsură cu sporirea intereselor streine in țeră, — căci firesce devălmășia economică duce la devălmășia politică, și fiind in natura omenescă de a impresura asupra celor cari nu resistă.

De aci rușinea și desonórea de a vedea țeră și națiune exploataată și traficată ca o sêrmană colonie, ărá nici un respect pentru interesele și demnitatea

nóstră de ómeni și de națiune; de a avea nu relațiuni comerciale basate pe utilitatea și demnitatea nóstră, ci pe destrucțiunea și desonórea nóstră; nu comerciú pentru națiune, ci națiunea obiect de comerciú; — ceea-ce ne atrage disprețul chiar al exploatatorilor nóstri.

De aci struncinarea simțului moral și al devotamentului public, in fața necruțării și a vandalismului streinilor, sprijinit de statul nostru, care este menit a protege și a apăra națiunea, a fi organul ei in fața cu streinii; — căderea datinelor și a demnității naționale; slăbiciunea economică, socială și politică in care am căduț; și ca consecințe, paralisarea vitalității și a culturii nóstre; decadența și descrescerea populațiunei: și scăderea autorității și a considerațiunei statului nostru.

Și rezultatul final al acestui sistem economic va fi, dacă nu ne vom grăbi a intra in politica națională, *nimicirea totală a naționalității nóstre*, — după ce virtutea strămoșilor, ne-a scăpat in cursul seculilor din tóte pericolele invasiunilor barbare.

Ne mai rămase proprietatea pământului, — singura basă pe care stăm, singurul titlu de ecsistență ce mai avem.

Acum aceeași sistemă economică căria datorim pierderea industriei, a tărâmului comercial, a averilor mobile, lucrédă a ne face să pierdem și proprietatea pământului, și firesce cu același succes, căci aceiași causă urmédă să aibă aceleași efecte.

Oamenii nóstri politici pierdënd din vedere că fiecare națiune are un pământ propriu al ei, care nu

póte sã fie de cât proprietate naționalã iar nu internaționalã; cãci pãmântul este patria, — și cã frãția popórelor trebuie a se practica in sensul de a fi *popor lêngã popor, iar nu popor peste popor*; — au dãrãmat, *fãrã scirea și sfatul țerei*, cel mãi insemnat aședemânt politic strãbun, care a fost paladiul naționalitãței și a independinței nóstre in trecut, dãnd drept streinilor nenaturalisați de a ne cumpãra pãmântul, ca când pãmântul țerei — patria nóstrã — n'ar avea pentru noi de cât o valóre venalã, spre a nu face alt cas de dënsul de cât acel de câți-va galbeni in mãi mult ce ni-ar da streinul; — și sub pretecestul absurd și ridicul de reciprocitate, care nu este de cât o artificie cosmopolitã.

. . . Sã ne gãndim serios, cãci numai sutele de milioane ce ne-am legat a da streinilor sub formã de concesiuni și de împrumuturi de stat, și sistemul economic care face ca tóte averile sã trecã de la Romãni la streini, — vor fi mãi mult de cât de ajuns ca streinii sã devie, ca in orașele Moldovei, proprietari pe cea mãi mare parte din moșiile nóstre; și atunci s'a sfârșit cu noi, cãci o naționalitate fãrã proprietatea pãmântului nu póte fi. *O naționalitate romãnã presupune un pãmânt posedat de Romãni!*¹⁾“²⁾.

Ei bine, cu un asemenea system nu putëm sã ajungem de cât unde ne aflãm, și nu putem avea alt rezultat de cât acel al falitei elementului romãn și țerei.

In o țerã ce se respectã, furniturile pentru tóte ministerele, furniturile pentru armatã, scoli, penitenciare, etc.,

1) Deja cele mãi frumóse domenii in Moldova s'au cumpãrat de Ovrei.

2) Introducere la studiul lui *Martian*.

s'ar comanda tot-d'a-una prin proprii ei fii, și pe cât posibil ar fi s'ar confecționa în hotarele sële.

Atunci ephoriile, domeniile publice, administrațiile, diferitele societăți, particularii chiar, etc., ar urma același prudent exemplu.

Numai ast-fel, țera nu va fi amenințată de faliment și indigenii nu vor peri.

Câte nu s'ar putea fabrica din toate aceste articole în țără ?

Și toate cele-ce nu se pot fabrica în țără, s'ar putea aduce cel puțin prin Români.

Aud tot-d'a-una dicându-se că sunt mai ieftine lucrurile la Viena, Berlin și Paris.

Pentru țără însă sunt scumpe chiar când ar costa pe 10 părți mai puțin de cât la noi, căci acești bani eșiți din hotarele sële, sunt pierduți cu totul pentru dënса.

De asemenea, că la concurența trebuie să prăimit și streinii, căci vor lăsa mai jos.

Pe această cale, ar trebui să preferim multe lucruri streine care sunt mai ieftine și superioare celor aflate în țără.

Ce ați dice decă sub cuvântul chiar adevărat, că profesorii, clerul, armata, industriașii, lucrătorii, unei țări streine fiindu-ne superiori noastră, să-i aducem în locul nostru?!

Acesta e viitorul ce ascéptă țără, și dezvoltarea treptată a indigenilor.

Câte încercări industriale demne de totă lauda s'au făcut, și cu precugetare au fost distruse din cauză că nu prezentau avantajele ce presintă antreprenorii și furnizorii streini! . . .

Avantaje ce nu sunt însă ale țerei.

Căci pentru a avea diferite industrii se nu ni se pară lucru imposibil.

„Țăra noastră, nu avem a ne plânge, este îndestrată cu toate elementele trebuincioase pentru a avea o agricultură și o industrie bine condiționate, și ca consecință un comerț prosper ¹⁾.“

Ast-fel fabricile de luminări de stearin ale lui N. Bălenu și Faulquier Blanc, ce se nascură pe rând în Galați, au încetat prin lipsa de incurajare și cea din urmă prin concurența ce-i făcea produsele austriace, în urma convenției ce s'a încheiat!

„Nicolae Bălenu, om plin de știință industrială, înființase la una din moștile sële o fabrică perfecționată pentru tăbăcit piele. Lipsa de incurajare pe de o parte, încetarea sa din viață pe de alta, au contribuit la închiderea acestui stabiliment.“

„Pentru fabricațiunea postavurilor s'au înființat stabilimente de ôre-care importanță la Némțu de către D-nu M. Cogălnicenu, la Dragomiresci de către D-nu N. Bălenu și în Bucuresci de D-nu Dimitrie Simu.

Toate prosperau; însă lipsa de incurajare și concurența din afară au contribuit ca două din aceste fabrici să înceteze ²⁾.“

Acum un an însă s'a dat furnitura postavurilor armatei, fabricei D-lui Alcaz.

E de dorit ca cu toate articolele să se facă tot ast-fel.

Un guvern Românesc, decât ar fi fost în această țară,

¹⁾ «Țăra noastră» P. S. Aurelian. Pagina 229, ediția a doua, 1880.

²⁾ Aurelian. «Țăra noastră» 1880.

de la Unire și pênă acum cât bine ar fi făcut în această privință?

S'ar putea întreține fabrici în țară, conduse de Români numai cu ceia ce consumă guvernul, ca hârtie, cernelă, instrumente agricole, de mine, de inginerie, postavuri, pânze, articole de echipament și îmbrăcăminte, puscă și alte articole *pentru care se duc miliarde în străinătate și cari se puteau face în țară.*

Dér: „Economia națională a fost, pênă acum, ramura de administrațiune publică cea mai puțin îngrijită la noi și mai lăsată în părăsire.

Nu cunoșcem în istoria noastră contimporană, multe măsuri bine cumpănite, care să fi avut de scop a face primii pași în calea spinosă a creării unei sisteme economice cu adevărat inspirată de ideia unei solide și neconținute înavuțiri a națiunii.

Din contră găsim mai multe măsuri, cari duc la un rezultat cu totul contrariu.

Cu incetul înșe, practica ne-a arătat și ne arată că drumul pe care am mers în trecut, nu ne poate duce la nici un bine.

Comerțul român se stinge, de vreme ce și cu și numărul Românilor comercianți se imputinșe și le iaș locul străinii, cari se înavușesc.

Monitorul oficial a publicat șilele trecute statistica importului și esportului în anul 1879.

Cifrele acestei statistice sunt foarte elocinți. Ele dovedesc că *Balanța comercială* a României e foarte rea și îngrijitoare.

Écș cifrele :

Import	254,482,629 l. 95 b.
Esport	238,650,006 l. 86 b.
Diferență	15,832,623 l. 9 b.

Deci, în anul 1879, au eșit din țară aproape 16 milioane mai mult de cât au intrat.

Mai mult : datoria publică, în acelaș an, a absorbit enorma sumă de 49,826,838 lei.

Prin urmare în cursul anului trecut, averea publică a României a jertfit pe altarul progresului streinătății enorma sumă de aproape 66 milioane lei¹⁾.

Ori-care ar fi teoriile ce se pot face asupra Balanței comerciale, nimic nu va putea suprima faptul, dat pe față de aceste cifre, că producerea noastră nu este indestulătoare spre a acoperi cheltuielile ce facem, că pe fie-care an, capitalul național se micșorează, în loc de a crește și în sfârșit că, mergând tot ast-fel, vom slăbi din ce în ce pînă ce vom ajunge la inanițiune.

Situațiunea e grea și perspectiva ce ne descopere din cele mai îngrozitoare²⁾.

În fine toate convențiunile ce am făcut cu streinătatea sunt în desavantajul țerei.

Unele chiar sunt o adevărată calamitate. Convențiunea actuală cu Austria e față.

Căci :

„De la încheierea tratatului de comerț în cîce, România este din punctul de vedere economic tributară Austro-Ungariei pentru o sumă din an în an mai mare.

¹⁾ Dér câte milioane încă s'au dus în acelașu timp și la streinii stabiliți în țară? Să gândim un moment numai ce ar resulta decă această forță vitală ar trece la elementul Român ! A.

²⁾ «Românul» *Cronica*, București, 5 Maiu, 1880.

Până în anul 1875 relațiunile noastre economice cu Austro-Ungaria erau mereu o sorginte de avuție pentru noi. Cerealele, vitele de tăiere, pieile, lâna și alte materii prime ce esportăm în Austro-Ungaria, întreceau pe fie-care an cu mai multe milioane importul nostru din acest stat. Anul 1872, un an de foarte rea recoltă pentru Austro-Ungaria, ne-a lăsat până la aproape 43 milioane de beneficiu din transacțiunile noastre cu dânsa. În acel an escedentul esportului nostru, total asupra importului, fiind de 57,229,324 lei, este vedit că cea mai mare parte din acest escedent ni'l dedea Austro-Ungaria.

... De la 1875 încóce lucrurile se schimbă însă cu totul; în acel an transacțiunile noastre comerciale cu Austro-Ungaria ne lasă un deficit de 1,470,573 lei; în 1876 deficitul este deja de 5,094,173 lei; în 1877, anul resbelului ruso-turc, acest deficit ajunge de o dată la cifra enormă de 89,648,544 lei. Se putea însă crede că această dispozițiune era numai o consecință trecătoare a evenimentelor politice; totuși, veni 1879, an ordinar în ceia ce privește afacerile comerciale, și deficitul în loc de a scădea la ceia ce fusese înainte de resbel, rămase, din contra, la cifra foarte îngrijitoare de 55,898,040 lei.

Cu ce se plătescă România acest deficit, care, după cum vedem, merge crescând? Negreșit ea trebuie să retragă de unde-va aceste milioane, pe cari le dă în fie-care an Austro-Ungariei, peste ce'i plătesce în ce-reale și în materie prime ¹⁾.

În 1879 deficitul total al esportului n'a fost de cât

¹⁾ Austro-Ungaria e mai umanitară de cât o credem. Ea ne va face credit. Amanetul ce vom da nu e mare, e existența nației noastre. A.

de 15,832,623 lei; deci *România a trebuit să lucreze cu toată lumea, ca să pôta da Austro-Ungariei un beneficiu de 55,898,040 lei, din cari 40,065,417 lei* i-a scos din relațiunile sêle comerciale cu alte state, ér de 15,832,623 lei a rêmas pãgubașã.

... Luând de esemplu anul 1879, ântéiu pentru cã este un an ordinar și apoi pentru cã in acest an statistica vamalã s'a făcut mai cu îngrijire de cât ori când, gãsım cã relațiunile nôstre cu statele arëtate mai sus ne-au dat rezultatele urmãtóre :

<i>Austro-Ungaria</i>	<i>ne-a lãsat un deficit de</i>	55,898,040	lei
Germania	" " " "	16,903,458	—
Englitora	" " " "	12,630,616	—
Rusia	" " " "	4,475,078	—
Belgia	" " " "	1,262,929	—
Deficitul total		91,170,121	—

Aceste state au retras dér 91,170,121 lei mai mult de la noi de cât noi de la dênsele. Écã acum și de unde retrage România cu ce se plãtéscã acest deficit :

Turcia și Bulgaria	ne-au lãsat	
	un beneficiu de	28,096,078 lei
Italia	" " "	6,243,513 —
Francia	" " "	2,324,118 —
Serbia	" " "	1,059,035 —
Cele-l-alte state, intre care Egiptul și Helveția	ocupã primul loc.	37,614,755 —
Beneficiu total		75,337,499 —

Cu acest beneficiu am putut sã acoperim cea mai mare parte din deficitul arëtat mai sus, rêmânând totuși in pagubã de lei 15,832,622, sumã care a imputi-

nat cu atâta reserva de numerar ce se află în țară, în urma intrărilor extraordinare din anii 1877 și 1878¹⁾.”

... Ast-fel, suntem nevoiți să constatăm cu măhnire că, pe când importul nostru din Austro-Ungaria crește în proporțiuni foarte mari, esportul nostru la densa scade mereu. Următoarele date statistice ale relațiilor noastre de import și de esport cu Austro-Ungaria vor proba acesta :

Anul	IMPORTUL	% din importul total al țării	ESPORTUL	% din esportul total al țării	Diferență în favoarea esportului	Diferență în favoarea importului
1871	37,028,629	44,7	49,633,217	27,9	12,606,588	
1872	38,773,290	35,5	81,688,383	49,0	42,915,093	
1873	39,348,143	40,2	68,768,568	43,7	29,420,425	
1874	48,308,102	39,4	55,476,370	41,2	7,168,268	
1875	40,206,069	29,9	38,735,496	26,7	— —	1,470,573
1876	78,885,051	47,5	73,790,878	31,4	— —	5,094,173
1877	179,782,782	53,6	90,134,239	63,9	— —	89,648,544
(*)						
1879	124,754,860	49,02	68,856,820	28,85	— —	55,898,040

Acastă tabelă este mai elocintă de cât toate argumentele ce s'ar putea da în cestiuine; ea ne arată că pe când impositul nostru din Austro-Ungaria crește din an în an, pînă a se împături într'un spațiu de opt ani, esportul nostru în Austro-Ungaria rămâne staționar, séu chiar descresce : în 1872 el a fost de 81,688,383 lei, în 1876 a fost de 73,790,878 lei, pe când în 1879 n'a fost de cât de 68,856,820 lei.

Acum se vede tot ce a câștigat Austro-Ungaria prin

¹⁾ *Cronica* «Românul» 22 Septembe, 1880.

(*) Anul 1878 lipsesce din această tabelă, pentru că din cauza perturbarilor suferite de serviciul vămilor în timpul rebelului, nici pînă, astăzi încă compturile nu s'au putut verifica și tablele statistice forma

tratatul de comerț cu România. Tabela de mai sus arată că pe când pînă la 1875 România retrăgea pe fiă-care an din Austro-Ungaria folose însemnate, prin prisosul esportului asupra importului, de la 1875 încóce România a devenit, economicesce vorbind, tributarea Austro-Ungariei pentru mai multe decimii de milioane pe an, prin covêrșirea valorii importului asupra valorii esportului ¹⁾.“

Éta unde ne-a adus sistemul nostru de convențiuni, făcute in pripă, in contra necesităților țerei, pentru a arêta numai supunere streinilor și a iscăli alătura cu împărații. *Uităm că ucigându-ne, inutil vom căuta a ne mai face cunoscuți, prin actul mortuar, care sunt convențiunile de ast-fel de natură.*

Ne-am deprins pentru a avea un vot la Cameră, a pune nepotul séu fratele deputatului in funcție.

Tot ast-fel pentru a avea votul, consimțimêntul, ochii dulci a cutărui vecin; guvernanții nostri spre a se ținea la cîrmă, le pune câte un nepot in funcție, le iscălesc câte o teșcherea economică! Mare lucru n'ó fi!...

Acești nepoți sunt toți cei ce au spoliat cu milioanele acéstă nenorocită țără.

„... Pare că voim intr'adins să pierdem țera, să nu mai esistăm.

Sévêrșim acte și convențiuni cu streinii, prin care ne sinucidem, ne lepădăm de țără, — numai pentru ca să facem plăcerea cutărui consul, pentru ca să merităm de ceea ce traficantii de cele sfinte numesc Umanitate, și civilizațiune, — și să ne facă trista onóre de a fi lăudați de presa jidovescă și de cutare ministru al unei puteri care ne inundă țera de ji-

¹⁾ *Cronica «Românului».* Duminecă 20 Septembrie, 1880.

dovă, și de germani, și ne întinde tot felul de curse, spre a ne răpi țera. Dușmanii noștri neucid cu mâinile noastre proprii. *Am căzut atât de jos, în cât executăm noi înșine în contra noastră, politica dușmanilor noștri.* Depravațiunea cosmopolitismului ne-a adus la gradul de a pierde pînă și instinctul de conservare.

Pentru ori-ce națiune ca și pentru un individ, interesele sale primădă asupra altora. Acesta e 'n legea naturii. Noi singuri dăm lumii spectaculul ridicul al unui stat fără politică ¹⁾.“

E demn de totă mila, a videa cum aceste diferite țări se luptă între ele, pentru a avea singure dreptul a ne exploata, pe când încă e cald peptul încreșător, ce se vinde de nemernicii nostri.

Căci ni se face, grație incapacității celor ce ne conduc, *aceiași luptă economică, politică și socială, aceiași luptă de exterminare, ce s'a făcut Indienilor în India, séu peilor Roșii în America de Nord!*

Aceiași luptă, aceleși consecuențe, va trage după sine. Efectele au început a se simți după cum am văzut.

Ei au dispărut aproape cu totul, pe când noi începem a dispărea.

Când dăr în o țară mică, și care a trebuit să facă atâtea sacrificii pentru a ajunge să-și capete independența nu există o sistemă economică protecționistă.

Când nu există onestitate și inimă din partea celor puși a ne governa și administra.

Când toate interesele țerei, sunt vândute streinilor.

Când toate sarcinile statului se impun indigenilor, și foarte adesea necumpetat și fără calcul.

¹⁾ Introducția la studiul lui *Marțian*.

Când toate beneficiile de stat se dau exclusiv streinilor; se înțelege că acel element, și în urmă aceea țară, vor dispărea și că pe *cadavrul lor un vultur mai bine condus ca vulturul Carpaților se va instala și va plana fericit, de la Tisa la Marea-Négră, de la Nistru și Dunărea pînă la Carpați!*

Atunci . . . poate ne vom descepta, dér va fi târziu.

Să căutăm dér a o face acésta mai curînd!

Alt-fel România va forma o pagină de tot mică în istoria Universală.

România va urma Poloniei!

Ea va dispărea!

Remediul la toate aceste ar fi foarte ușor.

Inchipuiți-vă un guvern onest, (și când ție onest, nu mă gândesc numai la cei 7 Ministrii, dér la ómenii de care în mare parte fac rău că se servesc ei), și cu dor de țară.

Alegerile să fie în realitate libere, și să se arate scopul lor nenorociților alegători, ce în majoritate ne știind să citescă, fără instrucție, sunt nisce adevărate turme, de care ne vom putea servi în binele țerei, după cum ne servim de ei spre nenorocirea ei.

Libertatea electorală să nu fie numai în acte oficiale, iar pe de lături să ne servim tot cu fițuico-mania către prefectii și satrapii districtelor. Căci mai bine prefer infamia bătăușilor cu care putem lupta, de cât rețéua jesuitică a intrigilor ascunse, meschine, sub un nuor de idei naționale. Un guvern în fine care să combată chiar în alegeri, prin ómenii de bine ce ar avea, *acea tendință funestă ce este acum, cea miserabilă și nedemnă deprindere de un stat constituțio-*

nal, de a se vinde votul, și de a nu vota de cât având un beneficiu pentru această datorie sfântă către țară.

Cei mici au imitat pe cei mari, atât s'a falsificat prin sistemă alegerile, convicțiunile, și rolul important al acestor drepturi cetățenești!

Atunci sunt convins că cu un guvern în asemenea condiții, cu o cameră și un senat sincer alese; *necesitățile țerei și greutățile societății Române vor fi lesne nu numai ușurate, dar chiar vindecate.*

„ . . . Să purtăm dăr sarcinile de stat, fără care nu putem avea o patrie, însă să ne dăm și compensațiunea avantajelor de stat prin un regim economic național. — Așa este și drept și politic.

La o invasiune militară se răspunde prin o sistemă militară. Unei invasiuni economice, trebuie a'î opune o sistemă economică.

Numai prin sistemul economic se poate scăpa țera de catastrofa la care ne duce invasiunea economică, și se poate scăpa în mod fericit, liniscit și natural, fără violenți și sguđuiră, cari ar putea să ne fie deopotrivă de funeste ca și neglijența răului. De aceea nu putem indestul atrage cugetarea politicilor noștri, ca să studieze cu pătrundere lucrurile și se vor convinge că în sistemul economic au unicul, dăr singurul mijloc de a vindeca toate ranele mortale ale țerei, de a rezolva, cu natura, treptat și pe nesimțite toate cestiunile naționale de la care atirna cultura, ecsistența și desvoltarea noastră.

„Nu se cere de cât a întorce în sensul român, mecanismul statului care ađi lucrădă în contra Românilor, și

în mic număr de ani fața țerei se va schimba în toate privirile ¹⁾.”

Așa dér :

„Tóte aședemintele : bancă, drumuri de fer, etc., ce au mai rămas nedate la streini, se le facem noi prin noi, spre a fi organe ale corpului național din care fac parte, ér nu organe streine. Condițiunile normale ale existenței cer se trăim de viață organică. Legile naturei, principiile fundamentale nu se calcă nepedep-sit. Și in politică călcarea legilor naturei, are de sanc-țiune perirea națiunei.

România posedă încă destule elemente pentru a se constitui din ea și prin ea ; pentru a realiza cu mișlô-cele ei tóte îmbunătățirile și aședemintele ce'i trebuie. Ele se află însă organizate, in stare de atome, se cere numai *sistema de stat* spre a le intruni și a le inchiega, spre a constitui prin organizațiune, din acele puteri risipite și ađi nefolositóre națiunei, o forță insemnată. Inse secretul aceluï princip organisator al puterilor nóstre economice, nu'l va putea găsi de cât omul po-litic preocupat de ideia națională — căci se cere a duce statul la acest sens — ér negreșit nu acela in spiritul căruia de mai inainte este prejudecat că nu se póte nimica face cu elementele naționale ; nici acel care ar avea pentru acésta numai o voință indiferentă ; căruia 'i-ar fi tot una Român séu strein. *Voință fără cre-dință este stérpă.* — *In acéstă privire putem dice că a voi este a putea.*“

Voiască dér, diferitele guverne ce se succedă, a urma

¹⁾ Introducere la Studiul lui Martian.

aceste principii scrise la 1871, și atunci numai vor fi făcut ce-va util pentru țără.

Mișlocele se vor găsi și la noi,

„Mișlocul de a avea capitaluri în mod contabil cu onórea și ecsistența noastră politică, stă în reformarea sistemului nostru economic în sensul național, care ar avea de efect că o parte însemnată din capitalurile ce intră în țără pe produceri, se rămână în țără, se fructifice în țără — se nu plece întregi în streinătate cum plécă din cauza actualului regim economic; ar avea de efect ca averile se nu trecă de la Români la streini; și în fine stă în organizarea unui sistem național de instituțiuni de credit ¹⁾.“

Se mai încetăm în urmă cu nenumăratele concesiuni și tratate, gise „*Economice*“ tóte însă în folosul streinilor.

Se nu ni se spună că trebuie a face cutare și cutare concesiie, Austriei, Germaniei séu Rusiei.

Ele nu ar fi atât de nedrepte în cererile lor, când ar sci că în țără sunt ómenii, ce nu vor a'și vinde nici țera nici interesele lor.

Pentru ce Sêrbilor (țără mai mică ca noi), nu li s'au impus atâtea concesiii? Pentru că în sênul vieții lor naționale nu s'au înfipt ca la noi atâtea interese streine!

Pentru că au făcut totul prin sistema lor de stat, în sensul ideilor, necesităților și progreselor, dezvoltării lor economice. Fiind-că au făcut în fine *totul prin ei și pentru ei*.

Oamenii lor de stat, nu se ocupă nici de liniscea somnului lui Bismark, nici de necesitățile Rusiei în

¹⁾ Idem.

Asia, nici de desastrul Englesilor in Afganistan, nici de biftecul ce a mâncat Gambeta, séu de pintenii lui Andrassy.

Ei se ocupă de necesitățile țerei, poporului lor. Și nu dau nici o concesie streinilor, căci departe de a le plăcea răsplata personală in onorurile streine, ei o caută in fericirea țerei lor! Étä de ce Serbia progresă încet, însă in un mod serios.

„Oamenii săi de stat, fără titluri academice, au însă virtutea politică ce le dă simțimântul național, acea virtute care a făcut și pe ómenii mari ai istoriei nóstre 1).“

Noi însă ne-am confecționat ministrii nostri in afară de țără și interesele séle, in Paris séu Londra, Viena séu Berlin, după cum ne-am deprins a ne confecționa cismele, hainele, etc. Se înțelege nu ast-fel au făcut popórele ca Germania, Rusia, etc., cari țin să trăiască din viața lor, să trăiască bine, și să prospere asecurându'și viitorul.

Cum voiți ca conductorii unei țeri, săi asecure viitorul când in mare parte nu cunosc nici trecutul nici prezentul țerei lor.

Revoluțiunile nóstre sociale, afară de cea dela 1821, au fost cam artificiale. Singura plecată drept din inima poporului cea de la 1821, a fost curând inăbușită in cât nu a dat fructele necesare.

Ast-fel in cât nu am avut ocađia de a videa născându-se din societate, tipuri naționale și historice, de la care adesea plécă erile de fericire ale țerei lor.

1) Introducere la Studiul lui Martian.

Revoluțiile noastre nu au produs ómenî de stat, d'er simpli plagiatori de ale streinătăței.

Fie-care face ce póte.

Fructele tot-d'a-una, depind de stratul in care se află infipte rădăcinele arborului.

Décă t'ăr'emul va fi nația, aî nației și pentru nație vor lucra ei.

Alt-fel fructele de și poleite, vor fi otravă pentru indigeni.

„Resbelul civil, đice unde-va Mirabeau, este câte o dată singurul miđloc de a reda șefi ómenilor, partidelor, opiniunelor!“ Cuv'ent teribil și profund, care nu este mai puțin justificat de istoria națiunelor care au avut resbeluri civile de cât de acea a națiunelor care nu au avut!

Nu este numai resbelul civil care aduce acest efect, este resbelul in general. *Nenorocirea póte, a principatelor in secolul nostru este că nu au avut resbele, nici naționale nici civile.* De acolo lipsa lor de ómenî și de nume.

Națiunile nu tr'ăesc de cât prin numele óre-c'ăror ómenî mari. Multimea nu interes'edă nici o-dată. Trebuie indiviđi pentru a signala și recomenda un popor, cum trebuie monumente pentru a signala un t'erg și al ar'ăta de departe.

Nu'mî vorbiți de sate care nu au clopote : Sunt moșinóe adunate impreună. Vedeți in secolul nostru ce a făcut norocirea Greciei : *este eroismul c'ător-va ómenî ajutați de curajul tuturor. Canarias, Colocotroni, Botzaris și mulți alții incă, au inv'et'at numele lor Evropei, și aceste nume au protejat Grecia.*

Vedeți Serbia : *r'ėsboiul a făcut ómenî, Gheorghii cel*

Negru, Milosch, și numele acestor ómení au făcut un stat. Vedetî Muntenegrul : are ómení și nume; el va fi un stat independent.

Sórta a refusat Moldo-Valahilor, șansele unui rebel național sau civil; au avut la 1848 o revoluție prea scurtă pentru a produce. Marele încercări le-au lipsit. Adaug că Moldo-Valahii, cu o confiență in Europa care merită a fi mai bine recompensată, au acceptat tot-d'a-una destinul lor din mânilor diplomației in loc de a'și 'l face ei singurî.

Tótă lumea le đicea sê se témă de spiritul revoluționar, care ar strica causei lor, au rēmas calmî și docilî. Nu au vrut sê combată in contra Turcilor de frică de a părea Ruși; nu au putut combata in contra Rușilor, pentru că nu s'a voit sê facă din ei soldați, de témă că, o-dată armați, nu vor mai voi sê redevie supuși. Tot le-au fost in contra, înțelepciunea lor, confiența, situația lor geografică mai cu sémă; *nu au avut rebel și prin urmare nu au ómení!*¹⁾

Acésta, este unul din cele mai mari adevăruri.

Căci sê ne uităm bine, ni se va đice, că suntem civilizați, că avem legile cele mai liberale . . . voiú rēspunde in sê că mai totul e *spoiat!*

La ce au folosit tóte aceste imensei majorități a Românilor?

A' face mai miserî! Și a avea Bulevard in Bucuresci, pe care sê se primble streinii!

Legile nóstre sunt mai tóte grosolan copiete, teo-

¹⁾ «Le voyageur en orient.» IV. *Les principautés du Danube*, pag. 347.8 «Revue des deux mondes» Tom. XVIII. 15 Noembre 1858, p. Saint-Marc Girardin.

retic făcute, iar nu plecate din necesitățile simțite ale țerei.

Nu ast-fel fac popórele civilisate, nu ast-fel au făcut chiar Serbia.

Étä pentru ce ei, decă nu au progresul nostru lustruit, au insă buna stare economică și socială, au viitorul mult mai bine asigurat.

„Ne-am dat noi înșine o constituțiune prin care am „pus vieței noastre naționale o basă pe care putem „clădi de acum înainte edificiul nostru politic, in conformitate cu situațiunea noastră și cu trebuințele noastre.

„Fericită ziua de când nimica insemnat nu se va „face in privirea țerei, fără voea țerei.

„Fără a ne bate capul dacă creațiunea noastră co- „respunde cu cutare séu cutare teorie, fără a căuta „să resădim la noi plante streine cu care nu s'ar „impăca póte pământul nostru, noi am căutat de a „adopta către nevoile actuale, vechile noastre institu- „țiuni cari vor urma a cresce *cu noi d'împreună*.”

„ . . . Instituțiunile nu sunt singura condițiune a „progresului național, care-le depinde mai pre sus de „tóte *de mutualul acord*, braț la braț între ele și mo- „ravurile publice ¹⁾.”

Am vădút de asemenea idea unui distins Român, pierdut de tot ténér patriei séle, in privința acestei importante chestiunii, care între altele ȕicea ²⁾:

„*Oamenii de stat trebuiau să nu copieze acele institu-*

1) Fstras din discursul rostit de către Regentele Princiar la inchiderea marei adunări naționale constituante Craguevaț 29 Iunie 1869.

2) Veđi pagina 368-9-70-71.

ființi europene, căci pentru acésta nu se cere mult talent, nici multă muncă; din contra ei trebuiau să cugete a sădi în acésta țără nisce aședeminte potrivite cu aruția ei, cu gradul ei de desvoltare economică. La noi însă ce se face? Producem cum produceau societățile primitive, și cheltuim pentru instituțiile năstre, cum cheltuieste Anglita, Francia séu Germania! Neapărat că, prin acest sistem, s'a pus în cea mai sigură primejdie existența națiunei Române; și étă de ce se nasc 100 indiviđi și mor 100 1/7 !!.....“

Am căpătat Independența, dér cât ne-au costat acésta independența *quasi căpătata*, căci trebuia să o luăm noi, și noi să ne-o dăm!

Și apoi :

„De ce folos pôte fi neatárnarea politică când, economic vorbind vom fi robul streinului ¹⁾“

Ce ne mai rămâne dér de făcut, și de făcut iute căci nu mai este timp a perde inutil.

„Pe lêngă desvoltarea și practicarea cu sinceritate a instituțiunilor năstre representative trebuie să ne aplicăm cu tótă activitatea și inteligența de care némul nostru este înzestrat, spre a da impulsunea cea mai puternică economiei năstre națiionale. Nu putem sta în loc când de la un capăt al lumii pêne la cel-l-alt, ómenii lucrédă cu o bărbăție ne mai pomenită pêne în ziua de astă-đi.

Ameliorațiunea agriculturii; creațiunea unei industrii națiionale potrivit cu trebuințele năstre și cu împrejurările în care ne aflăm; desvoltarea comerciului, sunt lucrările care de acum înainte trebuie să ne preocupe pe toți, de la mare pêne la mic. În acésta ordine de activitate guver-

¹⁾ D. Xenopol. Conferința : Agricultura și Comerțul.

nul țerei are îndatoriri mari de îndeplinit. Ori-cât ar fi de puternică acțiunea individuală, caută să recunoștem că pe această cale direcțiunea și impulsivitatea trebuie date de către acei cărora țera li încredințedă administrațiunea intereselor sële. Dēcă in alte State cu mult mai înaintate ca România și totuși guvernul este inițiatorul și conducătorul in cestivunile cele mai de economie generală, necum să nu fie la noi unde avem mai tot de făcut.

Guvernul, ori care ar fi, este dator să se pētrundă de rolul cel mare ce are de împlinit in această direcțiune; să cuprindă cu o singură ochire tôte nevoile țerei; să le coordine, să și aștērnă un program și să ste pe lucru.

A mai amâna înzestrarea agriculturēi cu îmbunătățirile de care se simte trebuința, este a dovedi o adevărată nepăsare pentru prosperitatea națională. Când totul se mișcă impregiurul nostru; când diferitele state se întrec care de mai care să prospere și economise, am fi nisce copii ingrați când noi am sta pe loc; am justifica aserțiunile neîntemeiate ale acelor care urmăresc înjoșirea noastră ¹⁾.”

„ . . . . Agriculturēi trebuie dēr să'i dăm primele nōstre îngrijiri; desvoltarea și îmbunătățirea ieî trebuie s'o urmărim mai nainte de tôte.

. . . . Agricultura este astă-đi singura și va mai rămânea multe decenie și de aci nainte, principala sorginte a avuției nōstre naționale. Ea este astă-đi singurul mijloc de viețuire al marei majorității a națiunii, și va rămânea ani îndelungi unica ieî ocupațiune ²⁾.”

¹⁾ P. S. Aurelian. «Țera nōstră.» 1830.

²⁾ «Românul». *Cronica*, 20 Ianuarie, 1880.

Căci :

„Agricultura ca industrie și țeranii ca populațiune sunt temelia acestei țări ; in viitor ca și in trecut de la cultura pământului și de la virtușia agricultorilor atârnă puterea acestei țări¹⁾.“

Trebuie chiar a ne uni între noi, a forma asociațiunii agronomice, industriale, a da premii, a deștepta la viață pe specialiștii și capitaliștii noștri.

Să facem in fine ceea-ce C. Porumbaru, face cu Societatea Concordia Română; ceea-ce au făcut atâți oameni de merit prin crearea Societăților de Economie. Acum chiar de curând D-nii Racotă și Cantacuzin, voesc a înființa o societate și a organiza o expoziție agricolă. Acésta e singura cale sigură. — Să mai facem și prin noi ceva.

„Ca toate societățile inapoiate in viața economică, avem nenorocitul obicei să acceptăm tot binele de la mila guvernului; pe când vedem bine că el amețit de laurii biruințelor electorale, dă țera pradă traficantilor, și pe când scim bine că salvarea este numai in mâna noastră²⁾.“

Crearea unei comiții agricole in județul Ilfov, este un bun semn și să sperăm că bunul exemplu va fi imitat și de cele alte județe din țară.

Să nu uităm că numai Unirea ne mai poate scăpa.

Adresa D-lui Dabija, către prefecti, relativ la atențiunea ce datorim angricaturei, e de asemenea un semnal de viață.

Guvernul nu trebuie in prima linie a fi indiferent.

1) «Revista Științifică». *Cronica*. 1878, No. 24.

2) Pag. 57. «Convorbiri Economice», I. Ghica.

Cu atâtea domenii ce are statul, se nu uite că el e primul agricultor.

Pe urmă :

„In lupta economică — luptă in care avem de ad-versar munca streină — trebuie să fim toți una, inimă lêngă inimă ¹⁾.“

Căci :

„Noi toți suntem Români, inainte de a fi conservatori séu liberali. In bine séu in rău, nu se póte nimic in-têmpla națiunei nóstre, care se nu atingă pe fie-care din noi. Nenorocirea totului este nenorocirea și a fie-că-ruia ce face parte din totul ²⁾.“

De aci depinde nu numai fericirea statului, dér și a individului. Ceī ce cred că vor putea trăi, cău-tând a munci numai pentru bunul lor se inșală amar.

„Să amăgese ceī cari cred că se póte trăi numai ca individe, că se pot conserva alt-fel de cât in națiune și prin națiune. Décă nu vor să fie solidari cu nați-nea in binele lor care le vine tot de la dênsa, vor fi fără voe solidari in nenorocirea ei. Esemplu numeró-sele familii avute din Moldova cari nu mai sunt. *Unui rău care distruge un popor întreg nu va putea re-sista un individ séu o castă ³⁾.“*

Să ne organizăm dér, să ne unim, să ne apărăm interesele nóstre, după cum streinii sunt organizați, după cum ei sunt uniți și după cum și le apăr pe ale lor.

Cel puțin acum săi imităm in bine.

Atunci numai vom putea rezista și trăi.

¹⁾ «Românul» *Cronica*, 8 Maiu, 1880.

²⁾ *Marțian*. Lucrarea citată.

³⁾ Introducere le studiul lui *Marțian*.

„Concurența ne omórá, căci munca nóstră este ne-armată in lupta pentru existență și se găsește față in față cu națiuni cari s'au armat, in munca lor, cu tot ce geniul omenesc a putut produce pêně acum mai perfect ¹⁾.“

Sě mai încetăm cu colosalele imprumuturi ce facem și care minedă țera.

Căci la ce se tot clădim in țeră lucruri cu bani streini, când nu ne-am pus cu nimeni și cu orî-ce preț la o *alergare* de progres.

Mai încet, insě mai solid, mai sigur și numai cu banii nóstri.

„Cel mai renumit din economiștii englezi contimporani, D. Stuart Mill, dice in principiile de Economie politică, că *timpii când Statul face mari imprumuturi se disting tot-d'a-una printr'o mare activitate aparentă, dér că, primul moment trecut, o periódă de lipsă și de marasmă îi succede necesarmente. „Imprumutul, dice el, n'a putut sě se facă pe porția capitalului reprezentat de instrumentele agricole, mașini, bastimente; el a trebuit sě provie din porția destinată la plata lucrătorilor; deficitul causat prin imprumut trebuie dér sě fie reparat prin privațiunile claselor laboriose ²⁾.“*

Étă dér cauza in mare parte și a miseriei sătenilor nóstri.

Și mi se pare chiar că imprumuturile au prosperat mai mult in cantitate și efecte triste pentru noi, de cât in binele ce am realizat cu ele.

1) «Românul» *Cronica*. 22 Septembre, 1880.

2) «Chestiunile agricole in 1858.» *Léonce de Lavergne*. «Revue des deux mondes.» Tome XIII. 15 Fevrier 1858. pag. 915.

„Nu trebuie să ne scape din vedere că de la 1859 adică de când am intrat într'o eră nouă, politică și socială, cheltuielile și veniturile noastre s'au urcat într'un mod foarte simțitor; în adevăr, veniturile statului erau de 29,388,512 lei în anul 1859, érá în 1876 se urcaseră la 90,354,614 lei, prin urmare se întreiséră. Cheltuielile în 1859 se suiau la 28,911,844. érá în 1876 ajunseră la suma de 110,423,904 lei, adică se împătriseră.

In același interval datoria Statului s'a sporit cu una sută șese-deci și șese ori; și în adevăr în 1859 Statul datorea 2,820,117 lei, érá în 1876 suma datorită se suiă la 468,677,730 lei¹⁾.“

Ad-interimurile Ministeriale se mai încetețe puțin, și advocații se nu mai fie *piatra filosofală*, pepiniera Ministrilor noștri. Căci numai la noi se vede tristul exemplu, de avocat, ministru la *lucrări publice, la Finanțe, la Culte și Instrucție*, și chiar pe la Ministerul de război, de câte ori nu am văzut haina unui civil!

La fie-care din ministerele noastre se punem ómeni capabili și activi, care se facă ca aceste prime resor-turi ale administrației și activității publice se mérgă regulat și bine, și mai pe sus de tóte, ori-ce afaceri ale lor se mérgă în sensul național.

Numai atunci țera va scăpa.

Când Statul va lucra mai Românesc și cei ce acum fac alt-fel, vor urma după el. Toți dér se avem aceeași țintă :

---

1) Aurelian. «Terra noastră» 1880.

Salvarea țerei, prin salvarea și ajutorarea elementului Român !

Să ne Unim dér, și ce facem între noi și pentru noi, ceia ce streinii fac pentru ei.

Să ne armăm dér și noi, să le opunem pe calea economică rezistență, să incurajăm produsele industriei noastre cu ori-ce preț, căci decă ele astă-dî lasă de dorit, mâine însă, prin voința noastră, incurajând pe fabricanți, vor fi escelente.— Să facem tot dér pentru țeră, pentru binele numai a Românilor din România.

Să opunem :

„Putere energică în contra a ori-ce ne turbură sau ne pôte turbura unitatea, omogenitatea și libertatea națională; blîndețe și spirit de împăciuire între noi, — această credem că este politica ce ne pôte duce la isbîndă ¹⁾.“

Căci :

„Este un ce, căruia trebuie să se subordoneze toate partidele, cu același respect, și acest un ce, este naționalitatea, românismul. Precum ori-ce cêrtă amuțescă înaintea altarului, ast-fel trebuie să amuțescă înaintea ideii de a conserva țera pentru naționalitatea română, căci acesta este pămîntul sfînt ce provedința ni l'a dat ca s'îl conservăm, și pe el să realizăm o idee, misiunea individualității noastre române. Unde afară de acest pămînt mai avem vre un viitor? — Aici dar, pe el trebuie să trăim séu să murim ²⁾.“

¹⁾ Marțian.

²⁾ Idem.

Să aplice dér guvernele nóstre același exclusivism streinilor, ce'l aplică ei Românilor.

Se aplice același protecționism Românilor, ce streinii 'l aplică la ai lor.

Să ne servim in fine de armele lor.

Taxeđe-ne cum vor voi in urmă, puțin să ne atingă, căci:

„Când este vorba de a'și apëra viața nu mai póte fi vorbă de principii botezate de legi ale sciinței¹⁾.“

Și „*Libertăței streinilor de a ne exploata, nu' putem opune și noi libertatea nóstră politică, de a nu voi să fim exploatați!*“

Așa dér autonomia și libertatea nóstră stă numai in dreptul de a ne *simucide*²⁾.“

Când aprópë totul se va face de Români, fie chiar sub direcția pentru moment a unor streinii onești ce am aduce, și cari au *dat probe că bine aleși nu ne sunt de cât utili*, pentru a ne crea tóte necesitățile de care avem nevoie.

Când nu se vor aduce din streinătate de cât absolut ceia ce nu se face la noi, și când le vom aduce prin Români, să fim siguri că sórta țerei se va schimba și viitorul ei va fi ascurat.

Când in fine cei puși să conducă afacerile prin conduita lor vor fi o icónă, și societatea va inceta cu cheltuielile ne necesare, ea va incepe a'ï imita in bine, dupë cum pënë acum n'a făcut de cât a le imita relele.

Atunci dér când va fi un părinte guvernul, poporul

¹⁾ *Simonim*. «Societatea sciințelor economice» Paris, 5 Maiu, 1880.

²⁾ Introducere la studiul lui *Martian*.

Român se va înmulți și se va moralisa, căci el va avea o pâine, și nu va mai fi muritor de fâme.

Atunci numai nu vom înregistra relele de care suferim acum și pe care le-am văzut în această scriere.

„Ceî cari vor dér întărirea moralității în țară, se lucrede la întărirea simțimântului național, făcând politică națională.

„Simțimântul național este atât de mult „basa tuturor virtuților cetățenesci,“ în cât chiar numai o „slăbire a acestui simțimânt este o primejdie.“ (Un om de stat german).

Numai politica națională ni va da moravuri bune, financé bune, administrațiune bună, armată valorosă și bine ținută, agricultură și industrie înflorită; numai ea ne va da increderea în noi care ne lipsesce; ne va rădica în ochii noștri proprii și în considerațiunea streinilor; numai ea va da ómenilor noștri politici valórea și demnitatea către streini, având țera cu dênșii. *Ér fără politică națională se nu sperám nici un bine; oricare vor fi Ministrii și funcționarii, nu se va schimba de cât actorii, comedia va rămânea tot aceea, sporind numai din di în di relele țerei¹⁾.*“

Oamenii de bine se se unescă dér cât mai curând, capitaliștii Români, se caute a mai lăsa usura și alianțele numai cu ovrei, pentru a se uni cu frații lor activi și onești, și a crea ast-fel tot soiul de mică industrii.

Streinătatea se se mai curme precum și modele nesărate, piperat plătite.

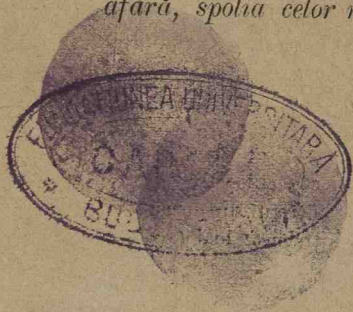
Limba maternă se se vorbescă mai des, și atunci

¹⁾ Introducere la Studiul lui *Martian*.

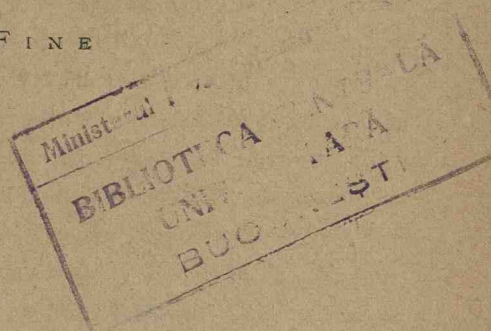
vom fi scăpați, atunci numai vom fi respectați și cu un viitor sigur.

Alt-fel, momentul pierdaniei nu e departe, și acele mii de Români cari s'au pierdut de la 21 pêne acum lup-tând cu arma séu cu condeiu pentru iubita lor țără, vor țice in mormintele lor despre România, ceia-ce Gari-baldi țice acum despre iubita sa Italiă :

„Cu totul altă țără am visat eu in curgerea vieței mele, nu cea de astă-zi, ticălosă inlăuntru, umilită in afară, spolia celor mai nemernici din națiune¹⁾.“

F I N E

¹⁾ Caprera, 4 Septembrie 1880. Către alegătorii sei din primul colegiu al Romei.

ERRATA

<u>Pagina</u>	<u>Rândul al</u>	<u>In loc de</u>	<u>Cetiți</u>
22	26	de	pe
51	18	și	,
51	25	Populațiunea	«Populațiunea
57	13	35,586	35,589
67	10	7 1/0	7/10
76	19	nasaerî	nasceri
77	26	ori a	ori că a
101	7	«Pământul	Pământul
108	13	Să	«Să
137	25	7m,75	1m,75
140	26	caî sê	caî, ca se
182	18	acest din sat	acestuî din urmă sat
192	10	trebuesc la	trebuesc luate ca
197	30	Cu	Ca
203	jos	1876	1878
219	2	nedomire	nedomire
249	22	caută	causa
342	8	urile	hapurile
354	29	vor	va
363	29	necumpete	necumpătate

VERIFICAT
1987

VERIFICAT
2017